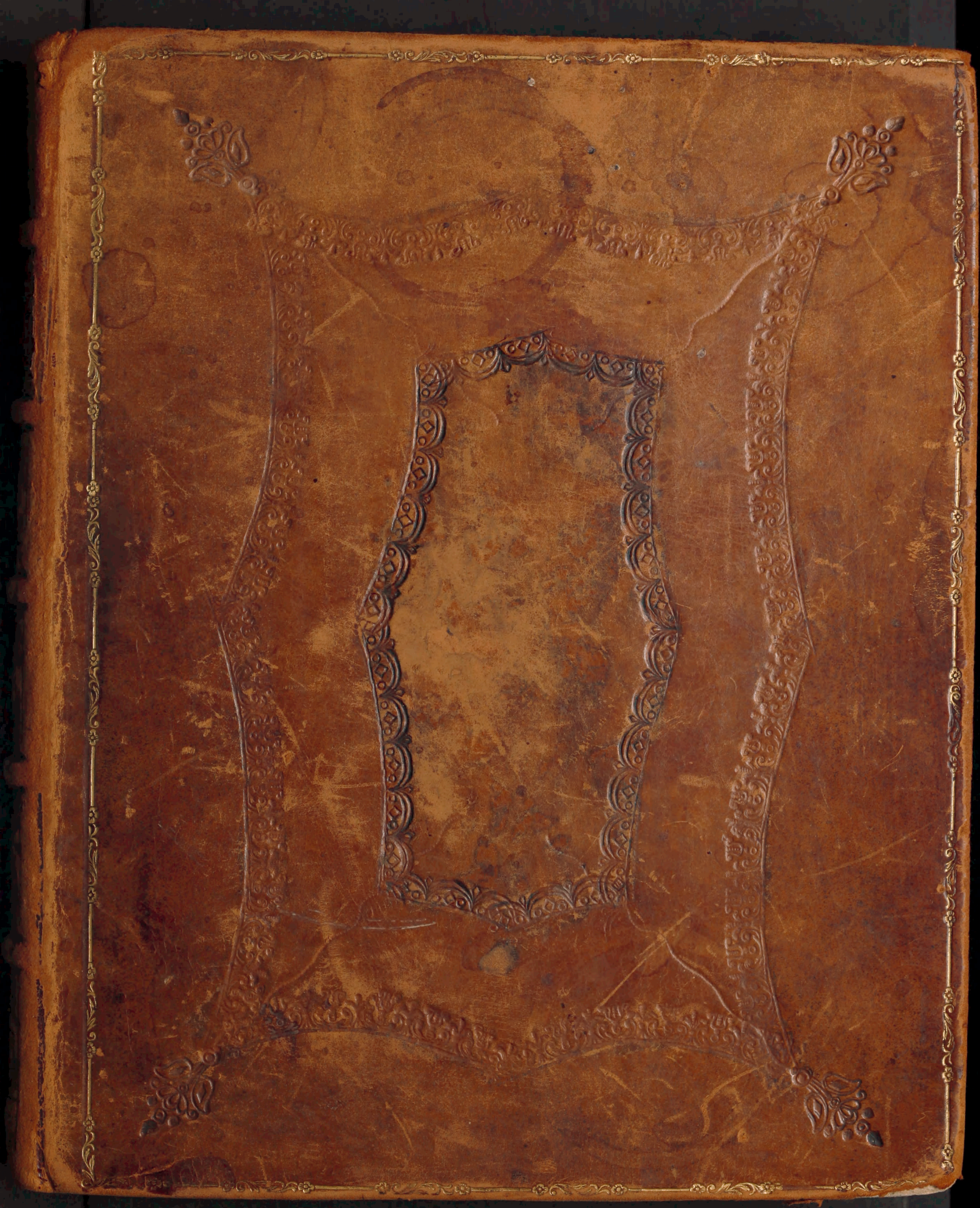

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130020577070

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

G. HÖSTS

Efterretninger om MARÓKOS.

GEORGIUS HÖST

Qui Calpen Abylámq, Orbem veteremq novumq,
Qui Mundi & Solis iunxit utrumq, Latus,
Principibus placuit qui Mauris, quiq Codanis,
Mentis & Artis Amor Deliciaeq, placet:
Hôc fuit ingressus vultu, praeclara minante,
Respicit hôc, rediens, Höstius Orbis Iter.

Hafniæ A.º 1778 *Ætat. 45.* C.F: Wadskiær,

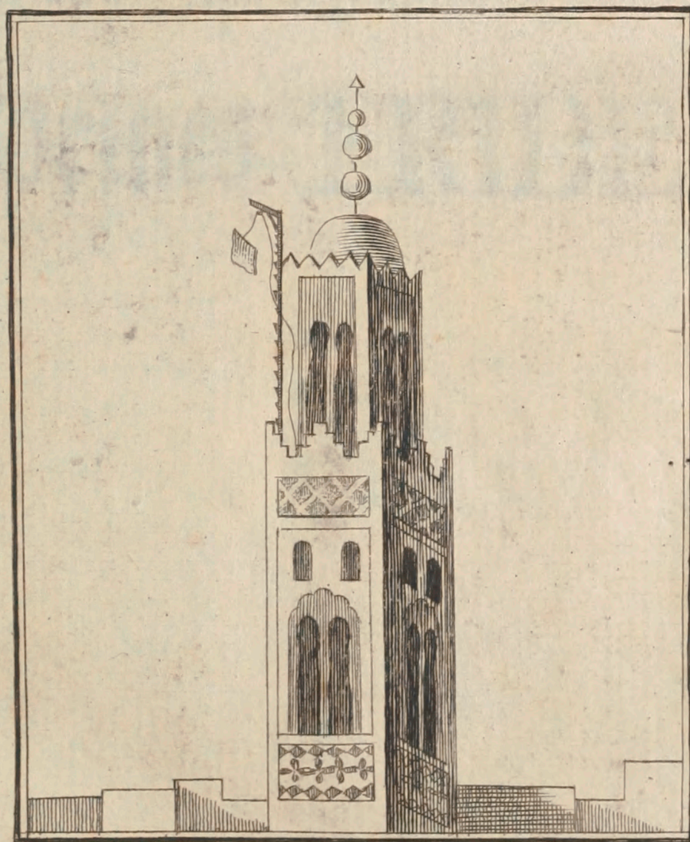
Pinxit C.A: Lorentzen A.º 1779 Meno Haas *sculp:*

Efterretninger om MARÓKOS og FES,

samlede der i Landene
fra Ao. 1760 til 1768

af

GEORG HÖST,
Kongl. Majest. virkelig Justice-Raad.

Kiobenhavn,
Trykt hos N. Möller, Kongelig Hof-Bogtrykker.
Ao. 1779.

Til

Deres Kongelig Høihed

Arve-Prints FRIDERICH.

Durchlauchtigste Hoibaarne
Arve-Prints
Naadigste Første og Herre!

For Deres Kongelig Hoihed nedlegges her underdanigst mine Efterretninger om Marókos, hvis Historie i det danske Sprog hidintil er savned. Jeg onsker, at de maatte finde Deres Kongelig Høiheds naadigste Bifald, og haaber, at det paa nogen Maade maatte interessere Fædrene-Landet, som staaer i Venskab og Forbindelse med den marokske Regent, der hver Dag tiltager i Magt og Politique, at faae noiere Kundskab om dette Land, som tilforn har været vel bekient af vore Forfædre, nemlig: Vandalerne, Gotherne og Normannerne; thi Vandalerne joge Romerne ud af Mauritanien og beholte Landet over hundrede Aar; siden fordreve Gotherne ligeledes Grækerne derfra, og bleve boende der intil Sarasenernes Ankomst. Dette har maaskee givet Jacob Meursius Anledning til at sette efterfølgende i hans Dedication til Konge Christian V ved Olai Dappers Beskrivelse over Africa:

"Sonder

„ Sonder Zweifel muß vor diesem die dänische Crone ein gro-
„ ses in Africa besessen haben, es kan aber zuforderst aus dem
„ erhellen, daß durch die sonderbare Tapferkeit einiger däni-
„ schen Helden in ermeldtem Africa damahls so grose Pro-
„ gressen gethan, daß derselbigen Thaten von ihrem König
„ mit einem absonderlichen Ritter-Orden von Elephant sind
„ belehnt und begabt worden." Og Ivar Hertzholm in Breviario equestri mener ligeledes, at denne danske høie Orden har sin Oprindelse af en nordisk Mand, som stridede vældig imod Africaner og Maurer, og slog en Elephant ihiel i Østen, hvorfra han bragte en Fahne med en afbildet Elephant, som et Seiers-Tegn mod Barbarerne. I det ellevte Seculum drog Konge Harald Haardraade til Africa, hvor han blev i mange Aar, vandt over firsindstiuve Stæder og Byer, og samlede en usigelig Skat; hvorom han selv skal have giort nogle Vers, kaldet Gammens Quæde. Sidst i det tolvte Seculum have de Danske været med at intage Siluma paa den africanske Kyst og giort Sarasenerne stor Skade; Ja den bekiente Holger Danske skal engang have inlagt stor Seir over Maurerne. Og da disse Maurer have en Tradition, at deres Lande engang skal dem fratages af de Christne, hvo veed da, om ikke de Danske ogsaa kunde faae Deel i disse skiønne Lande, og finde Levninger af deres gamle Forfædre? Jeg er i dybeste Soumission

Deres Kongelige Hoiheds

Kiöbenhavn,
den 31 Martii 1779.

underdanigste Tiener

Georg Höst.

Til Læseren.

Det forste, som gemeenlig falder en Læser ind, er, at ville vide hvorledes Auctor er kommen til at skrive Bogen, for deraf at domme, hvor vidt man kan forlade sig derpaa, eller hvor vidt man kan vente, at finde noget nyt deri. I Henseende til det historiske, som er skeet forend vore Tider, er der vel ingen anden Maade, end at copiere, hvad andre have skrevet, det kommer kuns an paa, at samle det rimeligste, udelade det overflodige og aldeles unottige, og bringe det beste i god Orden; Men i Henseende til Beskrivelsen over et Land, saaledes som det er, paa den Tid man skriver, dertil forlanger man især, at Auctor skal kiende Landet. Pater Labat siger i hans Fortale til Relation de L'Afrique occidentale: " Læserne vilde finde en uendelig Forskiel " imellem det som skrives af oprigtige Folk, der ere blevne underrettede " ved dem selv og ved en lang Ophold paa de Steder, som de give sig den " Umage, at beskrive for os, og imellem Efterretninger af de Eventyrere, " som tage sig den Frihed, at beskrive Lande, som de ikke have seet, " uden ved at passere hastig derigiennem, eller som de ofteste ikke kiende " uden af ufuldkomne og meget usandfærdige Efterretninger. " I de Marokske Regenteres Historier intil Mulei Abd Allah har jeg benottet mig af de beste Skribentere, som jeg har kundet overkomme, og har været saa kort som muligt, hvilken Korthed maaskee vilde legges mig til Last, om jeg ikke forsikrede, at det ikke forend til allersidst har været mine Tanker, at skrive andet end den ny Historie; men har endelig troet, at et kort Udtog af den gamle vilde være nodvendig eller i det minste nottig. Denne Korthed er endnu foraarsaget derved, at hundrede smaa Ting, som maaskee nogle gierne vilde have læst, ere ved en lang og daglig Be-

kientskab dermed og mange Skrifters Læsning derom blevne mig deels ubetydelige og deels kiedsommelige; hvilken Virkning jeg frygtede at frembringe hos en delicat Læser. I Henseende til den ny Histories Beskrivelse, da finder jeg mig pligtig at sige dem af mine Læsere, af hvilke jeg ikke har den Lykke og Ære at være kient, at jeg i meere end syv Aar har været i Marókos først i det forrige kongelige Africanske Compagnies Tieneste, og tilsidst i Deres Majestets Tieneste som Vice-Consul i Suíra eller Mogodór; i hvilken Tid jeg undertiden opskrev en og anden Anmærkning aleneste i den Tanke at meddele mine Venner det ved Hiemkomsten; Men da jeg kom til Westindien som Medlem og Secretaire i det kongelige Raad paa St. Thomas, forend disse Efterretninger vare bragte i læselig Orden, saa bleve de urørte i de syv Aar, som jeg opholte mig sammesteds, deels fordi Embeds-Forretninger ikke forundte mig megen leedig Tid, og deels fordi jeg der ligesom forhen i Marókos immer havde den Tanke, at jeg ikke skulde see mit Fædrene-Land igien, hvilket betog mig al Lyst til at legge Haand derpaa intil min Hiemkomst! Da nogle af mine Venner, især Hr. Justice-Raad Niebuhr, søgte at opmuntre mig til at lade dem komme for Lyset. Frygtende for alt for stor Tab, har jeg søgt, at faae Subscribentere, og været saa lykkelig, at ikke alene det Kongelig Herskab, men efter dette allerhøieste Exempel ogsaa andre under Haanden have ladet subscribere paa over 300. Exemplarer, hvilket jeg her offentlig erkiender med den allerunderdanigste, underdanige og ydmygste Taknemmelighed, ønskende, at enhver maatte finde noget deri til Fornøielse! Thi alting kan dog ikke være efter alles Smag.

Kobberne ere vel ikke alle saa gode, som jeg ønskede, men uden at skyde Skylden paa Opfinderen, Tegneren eller Stikkeren, saa beder jeg at unskylde dem alle; de ere alle Danske, og de have alle giort deres Beste.

Med Stilen er maaskee ikke enhver fornøiet; jeg er det ikke heller selv, deels for de deri værende virkelige Ufuldkommenheder, deels for

dem,

dem, som jeg holder for at være saadanne, og dog haver maattet beholde, for at rette mig efter andres Skrive-Maade; thi efter at have i 15 Aar havt mere at bestille med de i Africa og America brugelige Sprog end med det Danske, saa troede jeg mig ikke Competent til at bruge en besonderlig Orthographie, enskiønt vi have ingen critisk Dansk Lexicon, som kunde bestemme en vis Skrive-Rigtighed, hvilket saa meget var at onske. Nogle skulde maaskee være eenige med mig, at det var got at udelukke i Skrivtet alle de Bogstaver, som ikke hortes i Talen, med mindre de nødvendig burde beholdes for at giore Forskiel imellem ligelydende Ord; De vilde maaskee ogsaa i Stedet for **Indbyggere**, **bekiendt**, **indsendt**, **Bedragerie**, **Provintz**, &c. skrive **Inbygere**, **bekient**, **insent**, **Bedrageri**, **Provinz**, hvilket jeg ved privat Skriven er kommen saaledes i Vane med, at det fast uformerkt er skeet paa nogle Steder i dette Skrivt, hvilket de, som dermed ere misfornoiede, have Godhed nok at oversee.

Jeg havde megen Lyst til at bruge latinske Bogstaver i det hele Verk, da adskillige fornuftige Fremmede have ytret den Tanke, at de danske Bogstavers Figur paa en slags Maade afskrekker mange fra at legge sig efter det danske Sprog; thi enskiønt Uligheden ikke er meget stor, saa lader det dog saaledes ved forste Oiekast. Mange ere ligeledes afskrækkede fra det russiske, enskiønt det ikke er meget uligt det græske. Perserne, Turkerne, Breberne og flere skrive deres Sprog med arabiske Bogstaver; Jöderne skrive arabisk med hebraiske Bogstaver; De orientalske Christne skrive arabisk med syriske Bogstaver; Jeg har selv ofte i Marókos correspondered med den afdøde Consul Barisien paa Dansk med græske Bogstaver; Portugiser, Spanier, Italiener, Franske, Engelske, Svenske, Hollændere &c. skrive deres Sprog med latinske Bogstaver; De Danske kunde da vel ikke lastes, om de giorde det samme, ligesom de tilforne have forladt de Gothiske eller saa

 kaldte

kalte runiske Bogstaver; men jeg frygtede for at forsee mig imod Patriotskab, som vilde klinge ilde for en Jyde.

De fleste Læsere vilde finde den arabiske Skrivt til Overflodighed; den er ikke heller sat der for de fleste Læsere, men for de faa, som enten forstaaer Sproget, eller tvivler om min Skrive-Rigtighed i saa mange arabiske Ord, som nodvendig maae forekomme. Jeg er hertil fornemmelig bleven opmuntret ved de franske Skrivter, hvori de rette Navne ere fast ukiendelige. For dem, som ei haver havt megen Omgang med denne Nation og veed hvor uheldig den er i at udtale og skrive fremmede Ord, især Nomina propria & urbium vil jeg til Exempel anføre nogle Ord af Histoire des Cherifs, som Abbé Boulet har skreven Ao. 1733.: Alger sætter han (og andre) for Esghieséir (enten af Julia Cæsarea eller af det arabiske Esghiesíra, en Øe) Tensist for Tensif, omirabi for om arbáe, Tremezen for Telemsan, Harache for Elaraisch, Halmoádes for Almohades, Hea for Haha, Dris for Edris, Hali for Ali, Abderame for Abd erráhaman, Giubelhadib for Sghiebél hedíd, Archi for Raschid, Seméin for Ismáil, Bulaaguen for Bu elauán, quivir for Kebír, ceguer for Sergir, Miramolin for Emir Elmumnin; Ja St. Olon setter Darazoulla for Rasul Allah.

I øvrigt beder jeg Læserne, gunstigst at ville unskylde Verkets Ufuldkommenheder saavel i Henseende til Stilen som Orden; Min Hensigt er ikke at prale dermed, eller at forvente Roes derfor, enskiønt det har kostet mig megen Umage, men jeg har troet, at det kunde være nøttigt, saadant som det er, og flatterer mig med det Haab, at mine Landsmænd vilde tage til Takke dermed, intil de i Moders-Maalet faaer noget bedre om Marókos.

Kiöbenhavn, den 31 Martii 1779.

Auctor.

Sub-

Subscribenterne

I Kiöbenhavn.

	Expl.
Deres Majestet, Kongen - - - - - -	30
Deres Majestet, Dronningen - - - - -	20
Deres Kongelig Høihed, Cron-Printsen - - - -	10
Deres Kongelig Høihed, Arve-Printsen - - - -	20

	Expl.
Aagaard, Conference-Raad -	1
Aagesen, Agent - - -	1
Aaskow, Liv-Medicus - -	1
Abildgaard, Sogne-Præst paa Christianshavn - -	1
Abildgaard, Professor - -	1
Amberg, Agent - - -	1
Anchersen, Etats-Raad -	1
Arnsburg, Etats-Raad -	1
Augustin, Etats-Raad - -	1
Bang, Justice-Raad - -	1
Bartholin, Justice-Raad -	1
Bech, Cancellie-Raad - -	1
Berner, Cammer-Raad -	1
Bernstorf, Greve, Ridder af Elephanten rc. - - -	1
Bille, Capitaine-Lieutenant -	1
Blicher, Sogne-Præst i Sölleröd	1
Borre, Etats-Raad - -	1
Bremer, Buntmager - -	1
Broun, General-Krigs-Commissaire	1
Budz, Grosserer - - -	1
Bugge, Professor - - -	1
Classen, General-Major -	1
Colbiornsen, Chr. Justice-Raad	1
Coninck de, Agent - -	1
Cordsen, Conference-Raad -	1
Cramer, Grosserer - -	1
Damkiær, Lotto-Avocat -	1
Desmercieres, Geheime-Conference-Raadinde - - -	1
Dræbye, Secretaire - -	1
Dungan, Grosserer - -	1
Erichsen, Etats-Raad -	1
Erichsen - - - -	1
Falbe, Justice-Raad - -	1
Falk, Kiøbmand - -	1
Fleischer, Secretaire - -	1
Flesbierg, Etats-Raad -	1

	Expl.
Fogh, Justice-Raad - -	1
Fogh, Capitaine-Lieutenant -	1
Fridsch, Assessor - -	1
Fridsch, Commandeur-Capitaine	1
Friborg, J. Urtekræmer -	1
Friis, Secretaire - -	1
Gerner, Capitaine - -	1
Giedde, Cammer-Junker -	1
Grotskilling, Commandeur-Capitaine - - - -	1
Grove, Second-Lieutenant -	1
Günthelberg, Cammerherre -	1
Günther, Secretaire - -	1
Hagen, Apothequer - -	1
Hamelef, Justice-Raad -	1
Hammer, Amtmand - -	1
Hansen, Justice-Raad - -	1
Hansteen, Cammer-Raad -	1
Hee, Biskop i Aarhuus -	1
Hee, Justice-Raad - -	1
Hemmert, Etats-Raad -	1
Hemmert, Capitaine-Lieutenant	1
Herslef, Secretaire - -	1
Hesselberg, General-Krigs-Commissaire - - -	1
Hielmstierne, Geheime-Raad ꝛc.	1
Hiort, Justice-Raad -	1
Hölke, Bogholder - -	1
Höyer, Cancellie-Raad -	1
Hofgaard, Assessor - -	1
Hofgaard, Raadmand -	1
Holm, Conference-Raad -	1
Holt, Justice-Raad -	1
Holsteen, Premier-Lieutenant	1
Holstein, Søe-Cadet -	1
Hoppe, Conference-Raad -	1
Hübner, Conference-Raad	1
Hvas, Justice-Raad -	1
Hvid, Capitaine-Lieutenant	1
Jacobi, Etats-Raad -	1

	Expl.
Jensenius, Etats-Raad -	1
Kaas, Admiral - -	5
Kaas, Cammerherre og Commandeur	1
Kaasböl, Viinhandler -	1
Klog, Secretaire -	1
Knap, Cancellie-Raad -	1
Kofod-Ancher, Conference-Raad	1
Koustrup, Commerce-Raad -	1
Koustrup, Fuldmægtig -	1
Krabbe, Cammerherre -	1
Kratzenstein, Professor -	1
Krebs, Professor -	1
Krieger, Premier-Lieutenant	1
Kröl, Slots-Præst - -	1
Kruuse, Capitaine -	1
Kuhlman - -	1
Lassen, Bogholder -	2
Levetzou, Lieutenant -	1
Linde, Casserer - -	1
Linde, Conference-Raad -	1
Lövenskiold, Cammerherre	1
Lotterup, Byefoged -	1
Lund, Landskab-Maler -	1
Luxdorph, Geheime-Raad	1
Malling, Cammer-Raad -	1
Martfelt, Justice-Raad -	1
Mejer, Bogholder -	1
Meinert, Cammer-Raad -	1
Meklenborg, Capitaine-Lieutenant	1
Mengs, Bogholder -	1
Möller, Controlleur -	1
Moltke, Ad. Gottl. Greve, Geheime-Raad ꝛc. - -	1
Moltke, Ad. Ferd. Greve, Commandeur ꝛc. - -	10
Müller, Etats-Raad -	1
Müller, Etats-Raad og stemplet Papiirs-Forvalter -	1
Myhre, Præst til Trinitatis Kirke	1
Niebuhr, Justice-Raad -	1

Nielsen,

	Expl.
Nielsen, Conference-Raad	1
Norum, Capitaine-Lieutenant	1
Obelitz, Etats-Raad -	1
Olivarius, Bogholder -	1
Pfleug, Capitaine -	1
Plateu, Premier-Lieutenant	1
Putscher, Conference-Raad -	1
Rantzow, Greve og Jægermester	1
Rasch, Capitaine-Lieutenant	1
Reyersen, Cancellie-Secretaire	1
Reventlau, Greve og Capitaine	1
Riisbrigh, Professor -	1
Roepstorff, General-Gouverneur	1
Rogert, Candidatus Juris	1
Ron de, Kiøbmand i Stockholm	1
Saabye, Kiøbmand - -	1
Scheebye, Sognepræst i Helsingöer	1
Scherwin, Conference-Raad -	1
Schindel, Vice-Admiral -	1
Schiöning, Justice-Raad -	1
Schiött, Justice-Raad -	1
Schiött, Casserer - -	1
Schive, Justice-Raad -	1
Schmidt, Capitaine-Lieutenant	1
Schow, Page-Hofmester -	1
Schiönheyder, Doct. Med. -	1
Schutz, Factor - -	2
Sehstedt, Cammer-Junker -	1
Smidt, Justice-Raad - -	1
Sporon, Professor - -	1
Sporon, Assessor - -	1
Stabel, Justice-Raad -	1
Stampe, Geheime-Raad -	1
Stibolt, A. H., Capitaine -	1
Stibolt, H. H., Capitaine -	1
Stub, Lieutenant - -	1
Suhm, Cammerherre - -	1
Suhr, Justice-Raad - -	1
Swane, Capitaine - -	1
Söbötger, Cammer-Raad -	1

	Expl.
Temler, Etats-Raad -	1
Tengnagel, Conference-Raad -	1
Thurah, Capitaine - -	1
Tönder, Capitaine - -	1
Trescow, Etats-Raad -	1
Trescow, Professor - -	1
Tutein, Grosserer - -	1
Tuxen, Capitaine - -	1
Valert, kongelig Mundskienk -	1
Wasserfall, Kiøbmand -	1
Weber, Registrator - -	1
Wedel, Baron, Geheime-Conference-Raad - -	1
Wegner, Secretaire - -	1
Winterfeld, Cammerherre -	1
Wium, Justice-Raad - -	1
Wolf, Premier-Lieutenant -	1
Wolffsen, Premier-Lieutenant	1
Zimmer, Capitaine-Lieutenant	1
Zinn, Grosserer - -	1
I Bergen.	
Fasmer, Kiøbmand -	2
I Christiania.	
Ancher, Etats-Raad -	2
Arbin, Raadstue-Skriver -	1
Bukier, Krigs-Commissaire -	1
Dybvad, Erasmus -	1
Hagerup, Justice-Raad -	1
Hartvig - -	1
Holten, General-Krigs-Commissaire	1
Höjer, Cammer-Raad -	1
Juel, Justice-Raad -	1
Leuch, Controlleur -	1
Lund, Told-Inspecteur -	1
Plöen, Jörgen - -	1
Resch - - -	1
Rosenfeldt, Raadmand -	1
Schejtli, Johan - -	1

Ström,

	Expl.
Ström, Borgemester - -	1
Thyrholm, Iver - -	1
Weideman, Jens - -	1
Wessel, Justice-Raad - -	1
Willumsen, Justice-Raad -	1
Wilster, Cammer-Junker -	1

I Christianssund.

Bull, Student - -	1
Bull, Provst - -	1
Christie, Byefoged - -	1
Drejer, Provst - -	1
Gilroy, Kiøbmand - -	1
Kaasböl, Agent - -	1
Meldal, von, Capitaine -	1
Neumann, Kiøbmand - -	1
Wasmuth, Kiøbmand - -	1

I Dramen.

Arboe, Hans - -	1
Coppy, Inspecteur - -	1
Hammond, Sognepræst -	1
Hesselberg, Præst paa Strömsöe	1
Malling, Kiøbmand - -	1
Peckel, Apothequer - -	1
Scheel, Justice-Raad -	1
Schmith - -	1
Weyer, Krigs-Raad - -	1

I Friderichshald.

Heiberg, Raadmand og Told-Inspecteur - -	1

I Tronhiem.

	Expl.
Angell, Borgemester - -	1
Angell, Capelan - -	1
Bahnsen, Kiøbmand - -	1
Beyer, Kiøbmand - -	1
Brandt, Kiøbmand - -	1
Busch, Kiøbmand - -	1
Charisius, Justice-Raad -	1
Dons, Berg-Raad - -	1
Due, Kiøbmand - -	1
Friedlieb, Justice-Raad -	1
Hansen, Kiøbmand -	1
Hörlock, Kiøbmand -	1
Lyders, Kiøbmand -	1
Lysholm, Hof-Agentinde -	1
Meincke, Kiøbmand -	1
Möllmann, Stift-Befalingsmand	1
Müller, Cantor -	1
Myhlenphort, von, Lieutenant	1
Nissen, Cancellie-Raad -	1
Nissen, Kiøbmand -	1
Osten, von der, General-Lieutenant og Stifts-Befalingsmand -	1
Pavelius, Capelan -	1
Röring, Kiøbmand -	1
Rosenvinge, Student -	1
Sandborg, Krigs-Commissaire	1
Schmidt, Kiøbmand -	1
Schuchardt, Lieutenant -	1
Schwartz, Kiøbmand -	1
Steffens, Regiments-Feldskier	1
Tislef, Berg-Amts-Assessor	1
Thoning, Kiøbmand -	2
Tronwig, Kiøbmand -	1

Indhold.

Jnhold.

1. Capitel.

Om de gamle og nye Regentere.

2. Capitel.

Om den nye Geographie.

3. Capitel.

Om nu værende Jnbygere.

4. Capitel.

Om Regieringen og Hoffet.

5. Capitel.

Om Krigs-Væsenet.

Kober.

Koberstykkerne.

I. Ca=

I Capitel.

Om de gamle og nye Regenteres Historie.

§. 1.

De som ere fornøiede med muelige Gisninger, kunde maaskee henlede Marókos første Jnbygere fra Noæ Søn Cham, paa Grund at en Provinz i Marókos endnu heder Chus ligesom Chams Søn, og at der endnu er en Sébta eller Sábtha, hvilket var Chus Søns Navn; de kunde da ogsaa giøre de i 1 Mos. B. 10, 14. ommelte Casluher til Stamfædre for Breberne, som Maurerne kalde Schlæh, شلح; men vi vilde forbigaae dette saa vel som det mørke og fabelagtige, der fortælles om Neptuni, Atlantis og Antei Herredom i disse Lande *), og aleneste betragte, at Jnbygerne bestaaer af adskillige Folke-Slag, som Tid efter anden ere komne derhen fra Østen, og have forenet sig enten med Magt eller ved Giftermaale; men hvorledes og i hvad Orden

*) See *Rollin* Histoire des Africains.

Orden sligt er skeet, det er ikke let at bestemme; som kan sees af det, som Salustius og Procopius anfører, hvilket er det omstændeligste, som mig er forekommet; Salustius var Prætor i Africa *), og forstod formodentlig det puniske Sprog, som den Tid brugtes der, hans Ord ere disse:

" Men hvad for Folk først have boet i Africa, hvo der er kommen efter dem, og paa hvad Maade de ere blandede imellem hverandre, dette, endskiønt det er mod den almindelig Mening **), have vi forklaret af de puniske Bøger, som tillægges Hiempsal Konge (i Mauretania). Jeg skal siden kortelig sige, hvad der menes om dette Lands Beboere, men deres Auctores maae selv svare til Sandheden: Africa tilhørte først de Gætuli og de haarde og grove Libyes, som levede af vilde Dyr og Jordens Græs ligesom Bester; de bleve ikke regierede efter vedtagne Skikke, nogen Lov eller Befaling; de vare omløbende og vandrende, og sloge sig til Roe paa det Sted, hvor Natten overfalt dem; men da i Spanien, efter Africanernes Mening, Hercules var død, blev hans Krigs-Hær, som bestod af adskillige Folke-Slag, i en Hast adspredt, siden Anføreren var borte, og mange søgte at komme i hans Sted; i dette Tal vare de Medi, Persi, Armenii, som til Skibs vare komne til Africa, og havde intaget de Steder, som vare nærmest ved vores (det italienske) Hav; men de Persi satte sig ned nærmere mod det store Hav, og brugte Skrogene af Skibene omvendte i Stedet for Hytter, fordi der hverken var noget i Marken at byge af, ikke heller havde de Evne at kiøbe eller tilforhandle sig det fra Spanien, og det store Hav, samt Uvidenhed i Sproget forhindrede tillige Handelen. Disse blandede sig efterhaanden ved Giftermaale med de Gætuli, og fordi de forandrede ofte Plads, og satte sig ned nu her nu der, kaldte de sig selv Numidæ (Hyrder), og endnu ere Numidernes Bygninger paa Landet, som de kalde Mapalia, aflange som Kiølen paa et Skib, og tekkede " krumt

*) Saaledes kaldtes egentlig det, som nu indbefattes under Trablis, Tunis og Alsgher.

**) Sed qui mortales initio Africam habuerint, quique postea accesserint, aut quomodo inter se permixti sint, quamquam ab ea fama, quae plerosque obtinet, diversum est, interpretatum nobis est etc. Salustii Bellum Jugurth. Cap. XVII. & sq.

" krumt ned ad paa Siderne. De Libyes sloge sig til de Medi og Armenii;
" thi disse opholde sig nærmere ved det afrikanske Hav; de Gætuli vare mere
" under Solen, ikke langt fra Heden (nærmere hen mod Linien). Disse havde
" tilig Byer; thi da de ved Sundet vare adskilte fra Spanien, havde de op-
" rettet en Handel imellem sig selv; de Libyes forandrede i en Hast deres Navn,
" og paa deres barbariske Sprog kaldte sig Mauri i Stedet for Medi *); men
" de Persi formerede sig i en kort Tid, og under Navn af Nomo-Numidæ
" for Mængdens Skyld skilte sig fra Forældrene, og satte sig ned paa de Steder,
" som kaldes Numidia nærmest ved Carthago; dernæst undertvang de dem,
" som grænsede til Sundet paa begge Sider og det enten ved Vaaben eller Frygt;
" thi de indlagde sig et stort Navn og Ære, besynderlig de, som strakte sig til
" vores Hav; og de Libyes og Gætuli vare mindre stridbare. Endelig var
" den nederste Deel (mod Søen) af Africa i Besidelse mestendeels af de Nu-
" midæ; de Overvundne udgiorte da een Nation under eet Navn med Overvin-
" derne. De Phænices derpaa, nogle for at formindske Mængden i Fædrene-
" landet, andre efter Almuens Tilskyndelse af Regiere-Syge, og andre af Be-
" gierlighed efter Nyt opbygte Hippo, Adrumetum, Leptis og andre Stæ-
" der paa Kysten, hvilke forøgedes overmaade, og i kort Tid bleve deels til Be-
" skyttelse og deels til Zirat for Stifterne; thi om Carthago holder jeg for be-
" dre at tie, end at tale lidet, siden Tiden paaminder os at haste til andre Ting,
" derfore til Catabatmon, hvilket Sted skiller Egypten fra Africa. Med en
" stille Søe kommer man først til Cyrene, en Colonie af Thereos (maaskee
" Tyrier eller Carthaginenser) dernæst tvende Banker (Syrtes) i Søen,
" og imellem dem Leptis: derfra Philenernes Altar, hvilket Sted Cartha-
" ginenserne holdte for Grænserne af deres Regiering mod Egypten; Si-
" den ere der andre puniske Stæder; de øvrige Steder indtil Mauritania eier
" de Numidæ. Næst ved Spanien ere de Mauri. Oven for Numidia faaer
" vi de Gætuli en Deel i Hytter, en Deel endnu slettere vandrende hist og her; og

 " efter

*) Nomen eorum paulatim Libyes corripuere, barbara lingua *Mauros* pro *Medis* appellantes. Saluſt. ibid.

» efter dem ere de Æthiopes, dernæst de Lande, som brændes af Solens Hede.
» Endelig, i Anledning af den Jugurthinske Krig, regierede det Romerske
» Folk ved Øvrigheds-Personer mange af de Puniske Stæder og af de Cartha-
» ginesiske Grænse-Steder, som de nylig havde undertvunget. En stor Deel
» af de Gætuli og Numidæ indtil Floden Mulcham (Mulviam) vare Jugur-
» tha underdanige: Kong Bocchus regierede over alle Mauri, han var ube-
» kiendt af det Romerske Folk undtagen af Navn, og var os (Romerne) til-
» forn ikke bekiendt hverken i Krig eller i Fred. «

Procopius, som levede i Begyndelsen af det siette Seculum, og var med Belisarius, i Toget mod Gelimer, Vandalernes sidste Konge i Africa, har givet os sine Tanker tilkiende paa efterfølgende Maade: *)

» Da de Hebræi vare gangne ud af Egypten, kom de nær til Græn-
» serne af Palæstina, hvor Moses døde, en viis Mand og Anføreren paa Rei-
» sen. Hans Eftermand, Josua, Nuns Søn, førte Folket ind i Palæstina
» og ved meer end menneskelig Kraft indtog Landet, slog Folkene ihiel, bemæg-
» tigede sig Byerne, og blev holdt for uovervindelig. Søe-Kysten fra Sidon
» til Egypten kaldtes Phænice, hvor een Konge regierede, hvilket alle Skri-
» bentere om phæniciske Sager tilstaae. Paa denne Strækning vare mange
» Folke-Slag, Gergesæi, Jebusæi, og som under andre Navne anføres i
» Hebræernes Skrifter. Da alle disse ikke kunde komme overens under en
» fremmed Regent, saa forlode de Fædrenelandet, og gik først til det næstgræn-
» sende Egypten; men da de ikke fandt det rummeligt nok for saadan Mængde,
» thi Egypten var i gamle Dage folkeriig, saa gik de til Africa, hvor de byg-
» te mange Byer, og eiede den lige indtil Herculis Støtter, hvor de endnu
» boer i min Tid, og bruger det phæniciske Sprog. De have ogsaa i Numi-
» dia sadt et Castel paa det Sted, hvor nu Tingis er. Her staaer ved den
» store Kilde tvende Pilarer af hvid Steen med phænicisk Paaskrift, som be-
» tyder følgende: Vi ere de, som toge Flugten for den Røver Josua, Nuns
» Søn **). Tilforn vare andre Beboere af Africa, som formedelst deres
Beboelses

*) I hans Vandalia oversatte af Hugo Grotius paa Latin.

**) Nos illi sumus, qui prædonem effugimus Jesum Navæ filium, Procopius ibid.

Beboelses Ælde kaldtes **Landets Folk** (Terrigenæ), deraf kommer det, at Anteus, Africanernes Konge, som sloges med Hercules, kaldes **Landets Søn** (Terræ filius). Siden kom de, som havde forladt Phænicien med Dido, til deres gamle Slægtninge i Africa, og fik af dem Tilladelse at bygge og beboe Carthago. Med Tiden forøgedes Carthaginensernes Mængde og Kræfter saaledes, at de sloges med dem, som vare udgangne af Palæstina, og, som vi have sagt, kaldes Mauri, hvilke de overvandt og dreve langt fra deres Bye. Romerne, som vare stærkere end alle disse, dreve de Mauri til det Yderste af Africa, undertvang og giorde sig skatskyldige baade Carthago og andre Africaner. I de nyere Tider, da Vandalerne i meer end een Træfning ere overvundne, eier de Mauri ikke alene det Mauritania, som af Indbyggerne i Cadix (Gadibus) kaldes Cæsarea, men og en stor Deel uden for Grændserne af Africa. “

De tilstaaer begge, at de gamle Indbyggeres Oprindelse har været dem ubekiendt, og det maae være de af Salustius anførte Gætuli og Libyes, som Procopius kalder Landets Folk (terrigenæ); men de, som den Tid kaldtes Mauri, bestode af Philister, Phænicer, Egypter, Meder, Perser og Armener, havende til Naboer de Numidæ, som ved idelige Krige vare blevne meget stridbare og havde deres egne Konger, hvoraf især er bekiendt Juba den yngre, som var opfød i Rom og besad megen Lærdom *). Han ejede begge Mauritaniæ samt en Deel af Gætulia **), blev gift med Cleopatra, en Dotter af Antonius og Cleopatra; af hans Penge har man i Egnen ved Salá funden nogle i Sølv af Skikkelse som TAB. XXXIII No. 9. Paa samme sees Jubæ Brystbillede med Opskrift: Rex Juba, og paa Reversen et Dyr (formodentlig en Crocodil, som forestiller Egypten, thi Cleopatra var, som bekiendt, Dronning i Egypten) med Skrift: ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ɔ: Dronning

 Cleopatra

*) Bayle anfører Plinius at fortælle, at han skal have fundet den Gummi Euphorbium og kaldt den efter sin Læge, samt skreven en Tractat om samme, og roset den af at være god for Synet og mod Slangers og anden Forgift.

**) Dion, anført af Bayle dans les Remarques pag. 867.

Cleopatra *); med hende avlede han Ptolomæus, som efterfulgte ham i Regieringen, men blev myrdet efter Caligulæ Befaling og med ham endtes de numidiske Førsters Regiering Ao. 40 **).

De puniske Stæder, som Salustius ommelder, vare Colonier af Libio-Phænices, som Carthaginenserne havde sendt derhen adskillige Gange især ved Hanon, hvorom vi have hans Periplon, Περίπλους, eller Reise-Beskrivelse, af hvilken dette synes at angaae de marokanske Lande: " Carthagi-" nenserne fik i Sinde, at Hanon skulde seile uden for Herculis Stötter, " (igiennem Sundet ved Sgibraltar) og at han skulde oprette Colonier af Libio-" Phænices; han havde 60 Skibe af det Slags med 50 Aarer (Pentecontoros) " og mange Mænd og Qvinder, i Tallet 30 tusinde samt Levnets-Midler og al " øvrig Udrustning ***). Efter at være gaaet til Søes, saae vi først Støtterne " (Herculis, maaskee de Bierge Abyla og Calpe paa hver sin Side af Sun-" det), og da vi havde seilet i 2 Dage uden for dem, plantede vi den første Co-" lonie, hvilken vi kaldte Thymiaterion, Θυμιατήριον, denne har en stor aaben " Mark uden Træer; og derfra gaaende mod Vesten, kom vi til Soloenta, " Σολοέντα, et Cap i Libyen, som er besat med Træer, hvorfra, da vi havde " oprettet et Tempel for Neptunus, vi gik 2c. Længere ned ved samme Hav " stiftede vi de Colonier, som kaldes Karikon-Teichos, Gytte, Akra, " Melitta og Arambe, Καρικον τεῖχος, Γυτ]ην, Ακραν, Μελιτ]αν καὶ Αραμ-" βην. — " Det er vanskeligt at sige nøie, hvor nogle af disse Colonier have været; Campomanes ****) mener, at Thymiaterion har været, hvor Elaráisgh nu er, og at Soloentá er Promontorium Solis, maaskee hvor Salá nu

---

*) I Shaws Travels findes en Medaille af samme Juba, men større og noget forskiellig.

**) Det var den samme Ptolomeus, som hialp Romerne at overvinde den bekiendte numidiske Heldt Takfarinas, hvorom læses i Taciti Annales Lib. IV. Cap. 23.

***) ΕΔΟΞΕΝ καρχηδονίοις Ἄννωνα πλεῖν ἔξω στηλῶν Ἡρακλείων, καὶ πόλεις κτίξειν Λιβυφοινίκων. καὶ ἔπλευσεν πεντηκοντόρους ἑξήκοντα ἄγων, καὶ πληθος ανδρῶν καὶ γυναικῶν, εις ἀριθμόν μυριαδων Τριῶν καὶ σῖτα, καὶ τεν αλλην παρασκευήν.

****) I hans Illustracion al Periplo de Hannon.

nu er, eller og Cap Cantin efter Dappers Mening; Marmol siger *), at Asfi eller Asafi er bygt af Hanon, Carthaginensernes Capitaine; men hvor disse Colonier endog have været, saa siger ommeldte Auctor, at de efter Estrabos Vidnesbyrd alle ere ødelagte af de Pharusi og Nigritæ tillige med de Numidae.

§. 2.

Men ROMERNE, som Procopius siger, vare stærkere end alle disse, og underlagde sig det meste af hvad baade Carthaginenser, Numider og Maurer eiede. Augustus sendte 9 Colonier til Africa, Claudius sendte trende Colonier, og deelte Mauritania i Cæsariensis og Tingitana, som bleve regierede ved Proconsuler indtil først i det femte Seculum **). De havde imidlertid nok at bestille med Carthaginenserne, Numiderne og Maurerne, hvoraf de første bleve aldeles overvundne, de andre giorte til Vasaller saasom Juba og Ptolomæus, og de sidste antagne som Allierede, saasom Bocchus, der efter Salustii Vidnesbyrd regierede over alle de Mauri; men Romerne maatte dog omsider give sig tabt for de VANDALI, en nordisk Nation, som havde indtaget en Deel af Spanien; disse bleve indbudne af den i Africa commanderende General Bonifacius, for at hævne sig over at man i Rom vilde sende General Ætius i hans Sted. De forlode Spanien under Anførsel af deres Konge Gensericus eller Gizerichus, en erfaren og modig Krigsmand, erholdte mange Seiervindinger over Romerne og endelig jagede dem ud af Africa, som de ogsaa beholdte over hundrede Aar; da den Græske Keiser Justinianus Ao. 538 sendte sin General Belisarius mod Vandalernes sidste Konge Gelimer, mod hvilken han snart giorde saadan Fremgang, at han drev ham op i en liden Bierg-Fæstning Papua, som Belisarius ved sin Officeer

*) Anført i Mission historial de Marueccos.

**) Af Romerske Penge findes endnu daglig i Schélla tæt ved Salá; de, som jeg har faaet blandt dem, ere af Augustus, Vespasianus, Nerva, Trajanus, Hadrianus, Antoninus pius, Alexander pius, Philippus, Galienus, Probus, Constantius, Constantinus, Licinius og Valentinianus.

Officeer Pharas lod bloqvere, og bragte ham i yderste Nød, saa at Gelimer lod ham bede om en Cithar, et Brød og en Svamp *), hvilken sidste han vilde bruge til at aftere sine Øine; han fik ogsaa det begierte, og noget derefter gav sig fangen; da han blev bragt for Belisarius, slog han en stor Latter op, hvoraf nogle dømte ham fra Forstanden, men andre, som kiendte ham for en vittig Mand, vidste, at han med sin Latter vilde give tilkiende, med hvad Øine man burde ansee Verdens Forandringer. Nu vare Romerne igien Mestere over Mauritanierne, som varede indtil midt i det syvende Seculum; men imidlertid kom de GOTHI, ogsaa en nordisk Nation, som eiede en stor Deel af Spanien og Italien, og bortsnappede et Stykke efter det andet, saavel af det ene som det andet Mauritania; Landets gamle Indbygere, som i de nyere Tider kaldes Brebere, og endnu havde Konger af deres egen Nation, giorde tillige Opstand mod Romerne paa en Tid, da deres Magt desuden begyndte at aftage; af hvilken Leilighed Araberne betiente sig, til at fordrive baade Romere og Gother.

§. 3.

Da ARABERNE, العرب som Mohamedaner, i mindre end 20 Aar havde undertvungen sig Syrien, Palæstina, og hele Egypten, gik Ao. 647 fornemelig den af deres Stamer, som blev kaldet Saraséni Ɛ**) til Africa, hvor de giorde saadan Fremgang, at deres Anfører Akba Ben Nafæ, عقبة بن نافع allerede Ao. 684 havde indtaget med Kaarden i Haanden alle Steder indtil Tánsghia ***), som den Tid var under de Græske Keiseres Herredom. Derfra

*) Vale mi Phara, & tantum Citharam, panem unum & spongiam mitte horum indigenti. Procopii Vandalica.

**) Man kan ikke holde med dem, som henlede dette Navn af سارقين Sarakín, thi de skulde vel aldrig selv have kaldt sig Røvere; men Turpin i hans Introduction à l'histoire de la vie de Mohamed opregner dem blandt de arabiske Stamer, og siger, at de ellers kaldtes Aracini, hvortil Dioscorides først skal have lagt et S.

***) Cardonne Histoire de l'Afrique & d'Espagne sous la Domination des Arabes Cap. 35.

Ɛ Saracener kaldes Beboerne i det Landskab strax Sönden for Örkenen Sahra.

Derfra gik han til Sus, og da ingen kunde modstaae hans Magt, reed han ud i Søen til Hestens Bringe, trak sin Sabel, og beklagede sig over dette Element, som stansede hans Seiervindinger; han blev dog siden overvunden af en mægtig Breber ved Navn Kuſcilé. I hans Sted sendte Chalifen i Damaſco den Araber Sghúher جوهر, som vel dræbte Kuſcilé, men fik en større Fiende i Brebernes Droning Kahiné, som overvandt ham, og beholte Overhaand mod Araberne i 5 Aar; efter hvilken Tid Chalifen paa ny sendte Háſan حسن med saa stor en Magt, at Kahiné, frygtende for Udfaldet, lod selv alle sine Stæder og Byer ødelege, paa det Fienden intet Bytte skulde giøre, og forvandlede saaledes sine Stater til en Udørken, da de tilforn skal have været særdeles folkeriige *); derpaa holte hun en stor Træfning med Háſan **), men døde med Sablen i Haanden, efter at hun dermed havde skilt mange Mennesker ved Livet. Efter den Tid gave Breberne gode Ord, hvorfore de ogsaa af Háſan bleve modtagne med Mildhed; saa at 12 tusende af dem bleve fordeelte imellem hans Folk, og de fleste antoge Mohameds Lære. Siden sendte Chalifen en ved Navn Múſa Ben Náſir موسى بن نصير med en stor Krigshær; ved hvilken han ikke aleneste giorde hundrede tusinde Brebere til Fanger ***), men intog hele Sus, og tvang Breberne til at forstærke hans Hær med 19 tusinde Rytere, samt lod dem undervise i den Mohamedanſke Religion.

Disse hastige Erobringer vare dog kuns et Forspil til vigtigere, thi Múſa betiente sig af de Uroligheder, som vare i Spanien for der at indføre Chalifernes Herredom og det ved følgende Anledning: Vitiza, Gothernes Konge i Spanien, lod Øinene udstikke paa Theofredus, hvis Søn Rodericus, da han siden var komen paa Tronen, vilde igien hævne sig paa Vitizæ Sønner Eba og Sisgebut; men de flygtede til Mauritania tingitana, hvoraf en

*) Cardonne Hiſtoire de l'Afrique Cap. 49.

**) Uden Tvivl er det af denne Háſan, at Provinzen Benihaſan og Rivieret Elmahaſan i Fes have deres Navne.

***) Cardonne Cap. 55.

en Deel endnu var under Gotherne, og hvis Gouverneur var dem bevaagen*). Denne Gouverneur Julianus havde ved Roderici Hof en Dotter ved Navn Cava, hos hvilken Rodericus med Magt erholte en Gunst, som Kierlighed nægtede ham; hvilket hun lod sin Fader vide med disse Ord: " I maae da vide, " min kiære Fader, at jeg ved Uagtsomhed havde ladet blive paa mit Bord hos- " følgende Ring, og havde ikke, som jeg burde, indesluttet denne kostbare Skat, " som jeg agtede høiere end mit Liv, og som I og min Moder havde saa meget " anbefalet mig; da Kongen, som havde Lyst til Ringen, vilde med stor Hæftig- " hed tage den; men siden jeg ikke vilde give ham same, trak han sin Dolk, og " hug saa ofte paa den, at i hvor meget jeg end skreeg, og hvor stærk jeg end " satte mig derimod, har han dog, som I seer, splittet i to Dele baade Ringen " og Smaragden, som derudi var infattet **)." Faderen fik da med List sin beskiemmede Dotter til sig i Africa, og søgte der strax at hævne sig endog med sit Fædrenelands Forlis; fortalte derfore til den ommelte Músa sin Skiebne, og forestillede ham, at Tiden nu var komen, da Araberne skulde bemægtige sig Spanien, lovende, at han selv vilde overlevere ham de Steder, som vare i hans Magt mod Sundet ***). Dette stod Músa saa vel an, at han med Chalifens Uálid Tilladelse sendte først 4 Fartøier med 400 Mand, som plyndrede paa den spanske Kyst og kom tilbage med stort Byte; derpaa sendte han en større Flaade med 7000 Mand anførte af Tarek Ben Ziad; og da Flaaden kastede Anker under Bierget Calpe, saa kaldte Soldaterne dette Bierg Sghibél Tárek, جبل طارق som siden er forandret til Sghibraltar****). Tárek fik derefter fra Músa andre 7000 Mand, og med dem samt Juliani Troper gik han saaledes løs paa Rodericus, at han maatte tage Flugten, efter at hans

Armee

*) Cardonne Cap. 63.

**) Abbé Lambert Histoire generale Tom. 7.

***) Rollin anfører Septa paa den mauritanske Kyst, men Cardonne taler om Provinzen lige over for paa den spanske Side; det første synes rimeligst.

****) Europæerne skrive Gibraltar, men det begyndes med et fransk G, som lyder nøie med det arabiske ج, følgelig bør det paa Dansk skrives Sghibraltar.

Armee paa 100 tusinde Mand var slagen; hvilken Trefning giorde Ende paa Gothernes Herredom i Spanien, som havde varet der i meer end 300 Aar. Derpaa intog Tarek en stor Deel af Spanien, hvorudover Músa blev misundelig, og derfore selv gik til Spanien Ao. 715. i Spidsen af 18 tusinde Mand, og da han kom til Tarek, slog han ham med sin Pisk, og fratog ham alt det Byte, som han saa dyre havde fortient, lod ham saa siden med Jern slutte i et stærk Fængsel, hvorfra han ikke kom uden efter Chalifens Ordre fra Damasco; men det gik Músa i sin Tid ikke bedre hos Chalifen, hvorfore han ogsaa flygtede til Meka, og der døde af Gremelse. Abd Elazíz عبد العزيز, hans Søn og Eftermand i Spanien, giftede sig med Roderici Enke Egilone, en ærgierrig Princesse, som endelig vilde overtale ham til at tage Konge-Navn; men da han satte sig derimod, saa søgte hun med List at sette det i Værk paa følgende Maade: Hun lod Døren paa et stort Gemak giøre saa lav, at alle de som gik derigiennem, maate bukke sig meget dybt, derpaa tog hun en Dag en prægtig Krone, og, i det man aabnede Døren, hvor uden for de fornemeste Arabere vare forsamlede, satte Kronen paa Abd Elaziz, bukkede sig meget dybt, og udraabte ham for Konge; hvilken Ydmygelse de Inkomende vel vare nødte til at udvise formedelst den lave Dør, men fandt dog saa stor Mishag i dette Optog, at de myrdede Abd Elazíz paa Stædet. Korteligen, Araberne blandede med Maurer og Brebere intoge det meste af Spanien; og der saavel som i Mauritanien staaede Gouverneurerne under Chaliferne i Damasco og Bargdad بغداد; men da efter Haanden disse Gouverneurer bleve mere mægtige, kastede de Chalifernes Aag af sig, og sloge sig selv op til smaa Konger baade i Spanien og Africa. Imidlertid rebellerede Breberne ofte og engang nær havde jaget alle Araberne ud af Africa; hvorfore Chalifen Ao. 741 sente Hantelé Ben Sefran med en stor Armee mod dem, som slog første Gang 30 tusinde og anden Gang 160 tusinde ihiel *). Desuagtet holdte Breberne i Mauritania tingitana og Sus sig temelig uafhængige.

*) Cardonne Histoire de l'Afrique sous la Domin. des Arabes.

§. 9.

EDRIS ادريس, en arabisk Første af Ali Stame, satte sig midt i det 8 Seculo ned i det vestlige Barbarie, hvor han opbygte Staden Velilli, og oprettede et lidet Rige, som bestoed af Provinzerne Témsna, Tédla, Kálet og Telemsán, hvis Inbyggere udraabte ham for Chalifa; men den anden Chalifa Arun Erraschíd blev herover saa forbitret, at han hemeligen ved en Læge lod ham omkome med Forgift.

EDRIS BEN EDRIS ادريس بن ادريس var den Gang endnu ufød *); men blev siden proclameret Chalifa, og begyndte selv at regiere, da han var 12 Aar gammel. Han var saa lykelig, at han giorde sig 600 arabiske Stamer underdanige. Ao. 788 **) lod han Staden Fes byge, da han fandt Velilli for liden til sin Hofstat. Han var en smuk og mandig Herre; og han havde i Sinde at borttage Spanien fra de omiadiske Chalifer, men Døden kom imellem i hans Alders 32 Aar.

MOHAMED BEN EDRIS محمد بن ادريس var hans ældste Søn og Eftermand, som efter Faderens Inretning deelte Staterne med sine Brødre; men hans Ærgierrighed tillod ham ikke at lade dem beholde deres Andeel længe, thi han skilte dem ved et Styke efter et andet under adskillige Forevendinger; hans ældste Søn

ALI BEN MOHAMED علي بن محمد kom paa Tronen efter ham, regierede i 13 Aar, og blev succederet af hans Broder

JAHIA BEN MOHAMED يحيي بن محمد, som giorde vigtige Erobringer og lod inrette prægtige Badstuer i Fes, ligesom hans Dotter skal have ladet byge den prægtigste Sgiáma; hans Søn og Eftermand kaldtes

JAHIA

*) Joh. Leo Africanus fortæller, at hans Moder var en gothisk Tieneste-Pige, som var gaaet over til den mauriske Religion. Descript. Africæ.

**) I mit arabisk Manuscript af Mohamed Kártas findes, at Fes skal være bygt af Edris Ao Hesgiræ 188, som bliver Ao. Christi 804.
وكان ذلك في عام ثمانية و ثمانين و ماية و في تلك السنة
اسس السيد ادريس فاس

JAHIA BEN JAHIA يحيى بن يحيى, en ond og grum Prinz, som plagede sine Undersaater paa det haardeste, hvorfore de ogsaa rebellerede og skilte ham ved Livet, ja vilde ikke engang antage hans Søn til Regent i hans Sted, men udvalgte en af hans Slægt

OMER BEN EDRIS عمر بن ادريس, som ved sit gode Regiment giorde sine Undersaater lykelige, og blev efterfulgt af sin Søn

JAHIA BEN OMER يحيى بن عمر, som i Begyndelsen regierede vel, men slog sig siden saa sterk til Studeringer og Videnskaber, at hans Hof lignede et Academie, opfyldt med Geistlige, Stiernekigere, Poeter og alle Slags Lærde, hvorved han forsømte Regieringen, saa at han derover blev skilt ved Riget ved en af sin Familie, som dog ikke beholdte same længe, men maatte overlade det til en ny Stame.

§ 10.

OBEIDULAH عبيد الله, som kaldte sig MAHADI مهدي, eller den i Koranen belovede Anfører, kom frem i det 9 Seculum, og foregav, at han nedstamede fra Fatima og Ali; og efter at han havde giort stor Fremgang i Africa intog han Ao. 908 alle Edrisernes Stater, og slog den hele Slægt ihiel. Fire Aar derefter lavede han sig til at intage Egypten, men lod sig nøie med at faae Skandría; bygte derpaa den Stad Mahadía, hvor det gamle Aphrodisium skal have staaet, og døde Ao. 933 i sit 63 Aar. Hans Efterkomere bleve kaldede Fatimiter.

AHMED KAÏM BIEMLILLAH احمد قايم بيم لله var ikke saa lykelig som hans Fader, thi han blev af en Rebeller Abu Jezid beleiret i Mahadía, hvorfra han ikke slap førend hans Død Ao. 945. Han blev succederet af hans Søn

ISMAEL ABU TAER ALMANSUR BILLAH اسماعيل ابو طاهر المنصور بالله, som aldeles undertvang Rebellerne og regierede i 7 Aar. Han roses af en besynderlig Veltalenhed, hvorudi han overgik alle i sin Tid Ao. 952.

ABU TAMIN MAAD MOEZ LEDIN ILLAH ابو تميم معد, fulgte sin Fader i Regieringen, men begynte først Ao. 968 at ville intage Egypten,

som Máhadi før havde i Sinde, og betroede denne Comission til Sgiohar, en Græker og frigiven, som var saa lykelig uden synderlig Modstand at intage same; og da han havde bemægtiget sig Hovedstaden Masr eller Fostat, bygte han selv en anden Stad, som han kaldte Káhirah; imidlertid gik Abu Tamim til Sardinia, som den Tid udgiorte en Deel af hans Stater, hvor han forblev et helt Aar, og gik Ao. 972 tilbage til Skandría og derfra til Káhirah, som han giorde til sin Residenz og Hovedstaden i Egypten, hvilket den ogsaa er bleven intil denne Tid *). Abu Tamim havde alt tilforn tænkt paa at forblive i Egypten, og derfore ladet alle sine Guld-Penge smelte, og danne i Styker som Mølle-Stene (i Henseende til Skikelsen) hvoraf tvende udgiorde en Cameels Ladning **), hvilke han lod bringe til Káhirah, og overlod Regieringen til en anden Stame.

§. 11.

JUSEF ZEIRI BEN MENAD يوسف زيري بن منعد, en Mand af arabisk Herkomst, var den, som Regieringen blev overdraget paa Vilkaar, at han skulde være Abu Tamim skatskyldig, og at han og hans Descendenter skulde søge at udrede Chalifen af Egypten; hvorved han saaledes Ao. 979 blev Mester af alt det Land, som de omiadiske spanske Chalifer eiede i Africa, untagen Sebta, som han ikke kunde intage til Lands. Brebrene giorde stor Opstand under ham, men han lod paa eengang 7000 af dem masacrere og pardonerede andre 4000, som han inlemmede blant sine Troper; hvilken Milhed dog siden fortrød ham saa haardt, at da en af dem havde myrdet hans Oncle Ibrahim, lod han alle de 4000 Recruter omkome. Jusef skal have havt 1000 Koner, og 17 Børn være ham fødte paa en Dag ***). Han døde Ao. 983.

ABI

---

*) See Hr. Justice-Raad Niebuhrs Reise-Beschreibung 1ster Band p. 107.

**) حتى ان الدنانير سبكت وجعلت كهية الطواحين وحمل كل طاحونتين علي جمل Abilfarasghii Dynast. IX.

***) Cardonne Cap. 88.

ABI EL KASSEM MANSUR ابي القاسم منصور, hans Søn, succederede ham, og lod strax uddele til Undersaaterne ti tusinde Stykker Guld, sigende: at hans Forfædre havde undertvunget alle Ting med Magt, men at han vilde vinde sit Folkes Kierlighed ved Velgierninger; dog denne Fromhed varede ikke længe, thi først dræbte han selv sin første Ministre og hans Søn, som vare ham mistænkte; og da han siden fik fat paa en Abu Elfehm, ابو الفاهم som rebellerede mod ham, saa aabnede han selv hans Bryst, udtog det endnu bævende Hierte og opaad samme; hvorpaa hans Slaver efter Herrens Exempel aade det øvrige af Legemet *). Stæderne Fes og Sesgelmésa satte sig op mod ham og afsloge hans Soldater, hvorved de beholdte deres Frihed, og han selv bygte sig et Palais i Kairoan, som kostede ham 800 tusinde Guldstykker. Mansúr døde Ao. 996 og blev efterfulgt af sin Søn

ABU MENAD BADIS ابو ماند بديس, som af den Egyptiske Chalifa fik Forlehning **) paa sine Stater for sin Søn; men Sønen døde kort derefter, saa denne utidige Forlehning var til ingen Nytte. Da han i nogle Aar havde havt meget at bestille med en Rebeller Hamad, saa døde han i sit 31 Aar, og efterlod Riget til sin yngre Søn

MAAZ معز, som Ao. 1017 undertvang sin Faders Rebeller, og pardonerede ham, imod at han sate sin Søn til Gidsel, regierede saa rolig intil henimod Ao. 1050 da Elmostansir, Chalifen af Egypten, skrev ham til, at han skulde nedlege Regieringen; men Maaz svarede ham derpaa: at han ikke mindre havde arvet sine Fædres Mod end deres Rige, og at han vidste at benytte sig af begge Deele. Det kom da til Krig, hvorudi Egypterne, som vare de stærkeste, vilde strax gaae løs paa Kaïroan, som var midt i Maaz's Rige; men en Munis, som var overløben fra Maaz til Egypterne, forhindrede dem derfra paa denne Maade: Han lod udbrede et stort Teppe, og spurgte, om nogen kunde sette sig derpaa uden at gaae paa Kanterne? og da ingen kunde, rollede han et Hierne op efter det andet og sadte sig selv i Midten, hvorpaa han lod udbrede

*) Cardonne Cap. 88.

**) Dette skeede ved en Klædning og en Sabel, som Chalifen sendte, og lod dem ofentlig iføre med høitidelig Proclamation.

brede Teppet, og viiste dem, at han var komen til at sidde midt der paa, ved det at han havde intaget et Hiørne efter det andet, og at man maatte saaledes giøre med Maaz's Rige.

§. 12.

Imedens dette passerede i den østlige Deel, kom ABUBEKR BEN OMAR ابوبكر بن عمر af de Lamtuniske Arabers Stame, giorde stor Fremgang, og lagde Grunden til en ny Regiering, som er bekient under Navn af Molathémi eller Morabtúni og hos Spanierne Almorabidos *). Han kaldte sig Emir elmumnin eller de Troendes Første. Men da han hellere vilde leve i Ørken end i Stæder, saa gav han Gouvernementet til hans Slægt

ABU TESFIN ابو تاسفين, som skal have lagt Grunden til Marókos Stad Ao. 1052 **) men ved sin Død overladt Fuldførelsen til sin Søn

JUSEF BEN TESFIN يوسف بن تاسفين, som Ao. 1069 blev ganske Mester af Sébta, Tansghia, Sala og Asfi; men han lod sig ikke dermed nøie, thi da Mohamed Ben Abad, Maurernes Konge i Corduba og Sevilla, bad ham om Hielp imod Alphonsus af Leon, gik han selv til Spanien;

*) مربوط Marbut betyder bunden, som her sigter til Religionens Ceremonier, hvilke denne Stame nøie skal have iagttaget.

**) Efter Abdulmaleks og Marmols Mening; men jeg veed ikke hvorfor baade Cardonne og Rollin have efterladt at anføre denne Abu Tesfin, da dog Marmol i hans Descrip. Africæ Tom. 2. Lib. I. skal have nævnet ham blant de Almoravidiske Konger, efter Fray Francisci de el Puerto Vidnesbyrd i Mission historial de Marueccos, hvis Ord ere disse: "Don Luis "de el Marmol sigue la Opinion de Abdulmalic, Chronista Arabe de Marueccos, el "qual dize, que echò sus primeros Fundamentos *Abu Texifien*, Rey de los Almora "vidas, ó Lumptunas, por los Annos de el Senor de 1052; y le acabò en su mas her- "mosa construccion su Hijo el Rey *Jucef*. p. 76." Abu Tesfin betyder ogsaa Tesfins Fader, hvis rette Navn nok har været Ibrahim, thi i mit arabisk Manuscript af Kartas finder jeg Jusefs hele Navn saaledes:

الامير يوسف ابن ابراهيم بن تاشفنت الحصيري الصنهاجي

Førsten Jusef, Søn af Ibrahim, Søn af Tesfint den Hasirer, den Sanhasger.

Spanien; men som han ikke troede sig mægtig nok denne Gang, gik han til Africa igien, og kom Aaret derpaa tilbage til Spanien, hvor han tillige med Ben Abad og Abdalláh, Kongen i Grenada, bestormede Lebta eller Lebatho, hvorhen Alphonsus havde begivet sig; men da det ikke lykkedes, vilde Jusef dog have noget for sin Reise, intog derfore Grenada og førte den nylig med ham allierede Konge Abdalláh og hans Brødre fangne med sig til Africa. Ao. 1091. gik Jusef igien til Spanien med en forskrekkelig Armée, og gik løs paa Sevilla, med hvilken han efter lang Modstand capitulerede; men da han var kommen indenfor, holdt han ikke et eneste af sine Løfter, thi han lod Staden plyndre, og ikke alleneste tog sin forrige Ven, Kongen Ben Abad, med sin hele Familie fangen, men lod dem endog slutte i Lænker og føre til Africa, hvor han lod insætte Ben Abad i et afskyeligt Fængsel, nægtende ham ikke allene nogen til Opvarting, men endog lod ham mangle fornøden Underholding, saa at hans Døttre maatte, ved at spinde, fortiene baade hans og deres Føde; i hvilken elendig Tilstand han forblev i 6 Aar, da han døde; og var saa meget mere at beklage, som han i Spanien af sin Kadi var bleven spaaet, at det vilde gaae ham saaledes, om han ikke bemægtigede sig Jusef, som den Tid var ved hans Hof og i hans Hænder, hvilket Ben Abads honette Tænkemaade ikke tillod ham at giøre, ligesom han og roses meget af andre store Dyder *). Jusef tog siden andre Stæder, og blev Mester over næsten alt det som Sarasenerne eiede i Spanien, paa hvilket han ogsaa fik Forlehning af den Egyptiske Chalifa Mostansír Billáh med Titul af Emír Elmúmnin i Spanien, og holdt sig der temelig brav intil Ao. 1106, da han døde af Blodgang, efter at have regieret 38 Aar i Africa og 12 Aar i Spanien. Han skal have bragt Marókos Stad til Fuldkommenhed, og dertil brugt 30 tusinde spanske Slaver. Han var en modig Krigsmand, men utro, grum og blodgierrig, saa at han ikke kan regnes blant de gode men blant de store Regentere. Hans Søn

ALI BEN JUSEF علي بن يوسف succederede ham, og strax gik til Castilla, hvor han vandt et stort Slag mod Alphonsus, efter hvis Død han giorde

*) Cardonne Hist. de l'Afr.

giorde anseelig Fremgang mod Spanierne; men han fik siden andet at bestille i Marókos, hvor en ny Familie under Navn af Almóhadin الموحدين begyndte at blive mægtig mod Morabtúni; Ophavsmanden var Mohamed Abdalláh Ben Tomrut af en af de gamle arabiske Stamer, som sagde sig at nedstige fra Ali, i lige Linie fra Hossein, og havde sat sig ned paa Biergene ved Sus; han lod sig kalde Máhadi *) og gav sig ud for den af Mohamedanerne forventede Lærer, der skulde sætte i Rette paa alle Misbrug; og da han til den Ende infandt sig i Marókos, lod Ali engang forsamle alle Lærde i Landet, for hvilke han lod instævne Ben Tomrut, i Haab om at stope Munden paa ham; men Tomruts Veltalenhed vandt Seir over dem alle. Dette tillige med en udstuderet Helligheds Maske skaffede ham et stort Tilhæng, med hvilket han lod sig Ao. 1120 udraabe til Konge i Sus **) og nogen Tid derefter gik løs paa Marókos selv, men blev dreven derfra ved Gouverneuren af Sesghelméſa, og døde nogle Dage derefter, da hans General Abd Elmumen gik i hans Sted, mod hvilken Ali sendte sin Søn Tesfin, som han havde kaldt tilbage fra sit Gouvernement i Spanien; men da han var saa ulykkelig at tabe et stort Slag mod ham, tog Ali sig det saa nær, at han døde Ao. 1140 ***).

TESFIN BEN ALI, تاسفين بن علي ****) arvede da hans Rige og hans Ulyke, thi da han var i Fær med at forsvare Telemsán og Orán mod AbdElmumen, begik han den Uforsigtighed, forklædet at helligholde den 27 Ramedan i en liden Sgiáma paa en Høi ved Oran, hvilket AbdElmumen fik at vide, og satte an paa ham saaledes, at Tesfin ingen Udveie saae uden mod Søekanten, hvor Hesten faldt med ham, og styrtede ham ned imellem Kliperne.

ISHAK

---

*) مهدي ɔ: som troer kuns een Gud.

**) *Rollin* Cap. 63.

***) Id. Cap. 61.

****) Joh. Leo afr. kalder ham Abraham, som gierne kan være ret, da Tesfin synes at være ałeneste et Familie-Navn; han siger tillige, at han flygtede fra Oran om Natten, og tog sin Dronning med sig paa Hesten, som han af Fortvivlelse gav af Sporene paa en steil Klippe, hvor de alle tre brækede Halsen.

ISHAK BEN TESFIN سحاق بن اتسفين, hans Søn, havde nu ikke meer tilbage end Marókos Stad; thi Abd Elmumen havde ved Tesfins Død bemægtiget sig Fes, Tánsghia, Mekenés og Salá; for Marókos laae han i 9 Maaneder, og intog den endelig ved Forræderi Ao. 1149, da Ishak maatte miste sit Hoved og hans hele Familie omkome, hvorved Almoraviderne og deres Regiering paa engang fik Ende.

§. 13.

ABD ELMUMEN عبد المومن blev altsaa Herre over Marókos med underliggende og den første af de Almohadiske Regentere *) Han skal have ladet rent nedbryde den af Ali Ben Jusef opførte store Sghiáma i Marókos, og ladet den langt prægtigere opbyge, for at udslette aldeles denne Konges Navn, men desuagtet har den dog beholt Navn af Ali Ben Jusef intil denne Dag. I det første Aar havde han at bestille med rebelske Morabtúni, som havde forsamlet sig ved Dukála hen ved 100 tusinde Fodfolk og 20 tusinde til Hest, hvilke han overvandt, og giorde saa mange Slaver, at en Pige ikke gieldte meer end et Qvintin Guld **). Aaret derpaa blev han af de arabiske Konger i Spanien kaldt til Hielp mod de Christne Konger; dette kildrede ham saaledes, at han lovede at møde i egen Person, og imidlertid et par Gange sendte en Flode derhen med mange Folk, som holdte sig brav; den tredie Flode blev derpaa udrustet, men i Stedet for at gaae til Spanien efter det derom udspredte Rygte, gik han selv med den til Búsgia i det Trablitanske, intog hele Landet, og førte Kongen Jahía fangen til Marókos. Siden rebellerede Araberne i Africa mod ham, men han overvant dem, og lod uddeele Bytet blant sine Soldater, untagen Koner og Børn, som han selv beholdt, og behandlede meget naadig, intil han ved sin Søn lod indbyde Mændene for at modtage disse Fanger, hvilke han ikke alene gav dem tilbage, men giorde dem endog anseelige Foræringer, hvorved han vandt dem, og giorde dem til sine beste Venner. Noget derefter lod han sin

*) Endskiønt Cardonne kalder ham den anden, og Ben Tomrut den første; som dog ikke kan være, saa længe Ishak endnu regierer.

**) Cardonne pag. 265.

ældste Søn Mohamed udraabe til Med-Regent og Successor, og gav hans andre Sønner hver sine Provinzer. Derpaa tog han Tunis fra Sicilianerne; og endelig fik han Lyst, at udføre sit Forsæt, at bemægtige sig Spanien i egen Person; men Araberne bleve ham paa ny utro, og vilde ikke følge ham, hvorfore han fik anden Gang deres Koner og Børn i sin Magt, men lige som første Gang gav dem deres Frihed, og derved igien tilbragte sig Arabernes Venskab. Ao. 1160 gik han til Marókos og derfra til Salá, i Tanke at begive sig til Spanien *), men Døden giorde der Ende paa det hele Tog, efter at han havde tilkiendegivet, at han fandt sin Søn Mohamed udygtig til Regieringen, og derfore modtog de Fornemstes Eed paa, at de skulde antage til Konge efter ham den anden Søn.

ABI JAKUB ابي يعقوب, som ogsaa havde i Hovedet at erobre Spanien, hvorhen han begav sig i Spidsen af 100 tusinde Mand, og intog mange Stæder, gik derpaa til Marókos igien for at dæmpe nogle Uroligheder, der til Deels bleve foraarsagede af en Flok Türker, som havde erobret Tráblis under deres Anfører Karakusch; og da disse alle vare bragte i Rolighed, gik han Ao. 1184 anden Gang til Spanien, hvor han i en Trefning blev truffen af en Piil, hvoraf han efter faae Dage døde, og blev begravet i Sevilla, efter at have roesværdig regieret i 24 Aar.

JAKUB ELMANSUR يعقوب المنصور, hans ældste Søn, blev udraabt for Konge i hans Sted, og fik strax meget at bestille med Ali Ben Ishak, Kongen af Majorka, som var af de Morabtuners Stame, og havde mange Tilhængere i Africa, til hvilke Türkerne i Trablis sloge sig; men Jakub slog dem i egen Person i Egnen ved Fes, hvilken Stad ogsaa var ham imod, og af ham blev indtagen og sleifet. Derpaa gik han til Spanien, hvor han fratog de Christne mange Stæder, og gik saa til Marókos igien. Efter 5 Aar gik han til Spanien anden Gang, og vandt en stor Trefning imod Kongen af Castilla

Ao.

*) Rollin mener at han kom til Spanien, og at det er ham, som bygte Fæstningen paa Bierget Sghibraltar Ao. 1162, som han anfører for hans Døds-Aar.

Ao. 1195, hvorudi de Christne skal have tabt meer end 140 tusinde og Maurerne henimod 20 tusinde Mand foruden de fangne *). Aaret derpaa vandt han ogsaa en stor Seir og intog mange Stæder i Castilla og Asturien. Endelig kaldte nogle africanske Uroligheder ham til Salá, hvor han døde i sit Alders 48 Ao. 1199. Johannes Leo fortæller om ham, at hans Herredom strakte sig fra Messa til Trablis, samt at hans Lande i Spanien rekkede fra Tarífa til Arragon foruden en stor Deel af Castilien og Portugal. Under denne Jacob blev Averoes, den bekiendte arabiske Philosoph, Professor ved Accademiet i Marókos, hvorfra han gik til Spanien og var der i saa stor Anseelse hos Maurerne sine Landsmænd, at Kongen skal have indbudet ham til Marókos, for der og i hele Mauritanien at være Kádi, og tillige at beholde sine Embeder i Spanien, hvilket han ogsaa modtog, reiste til Marókos, og sadte overalt Underdommere, hvorpaa han igien gik til Cordua. En ung Person skal have tilbudet ham, for at faae hans Dotter, saa meget Guld som hun veiede; men han afslog det paa en artig Maade, og giftede hende med en af den Marokanske Konges Slægt **). Jakub blev succederet af sin ældste Søn

MOHAMED ENNASAR محمد الناصر, eller NASER LEDIN ALLAH ناصر لدين الله, som gik til Spanien med en Armee af 600 tusinde Mand, hvilket satte de Christne i saadan Skræk, at Rodriguez, Erkebispen af Toledo, søgte Hielp i Italien og Frankerig, hvor han fik 50 tusinde Fodfolk og 12 tusinde Ryttere, til hvilke kom de spanske Christne Kongers Armeer, som alle gik fra Toledo Ao. 1210, og efter megen Besværlighed overvandt den arabiske Armée, og jog den paa Flugten, efter at have dræbt 185 tusinde Mand ***). Mohamed gik efter dette Tab til Africa igien, i Tanke at besøge Spanien paa ny; men Døden kom imellem, og Aaret derefter giorde Plads for hans Søn

MOHAMED ELMOSTANSIR محمد المستنصر, eller den Seirriige, hvilket Navn han ikke svarede til, thi han levede i største Vellyst og tillod ingen

*) Cardonne Histoire de l'Afrique.

**) Bayle.

***) Cardonne in Notis p. 327.

at tale med ham om Stats-Sager, men alene omgikkes med dem som kunde opfinde nye Fornøielser. Ao. 1223 døde han uden Arvinger, hvorfore de Store udvalgte hans Olde-Farbroder

ABD ELUAHED عبد الواحد, en forarmet Mand, som de troede skulde ikke misbruge den høieste Magt, siden han havde prøvet Verdens Modgang; men han kunde ikke finde sig i sin Lykke, og henfaldt saaledes til Overdaadighed og Vellyst, at han efter 9 Maaneder blev skilt ved Livet, og hans Rige givet til hans Broder-Søn

ABDALAH ELADIK عبد الله الاديك, som da var i Spanien, hvor han efterlod Gouvernementet til sin Broder Edris Ben Jakub; men efter kort Tid rebellerede hans Undersaatter mod ham, plyndrede hans Serail, satte ham i Fængsel, og endelig qvalte ham der med en Strikke.

JAHIA يحيي بن محمد, Mohamed Nasirs Søn, kom i hans Sted, men det varede ikke længe førend Rebellerne tilbøde Kronen til den ommeldte

EDRIS BEN JAKUB ادريس بن يعقوب, som til den Ende kom fra Spanien, og Ao. 1226 gik mod Jahia, som havde begivet sig til Biergene, tog ham fangen, og skilte ham ved Livet tillige med alle hans Broders Mordere; han selv døde af et Slag paa Veien imellem Sébta og Marókos efter 5 Aars Regiering, og fik til Eftermand

ABD ELUAHED BEN EDRIS عبد الواحد بن ادريس, hans Søn, som tog Tilnavn af Reschíd eller den Retfærdige, overvandt sin Fetter Tarid Ben Naser, som giorde Prætention paa Riget, og skilte ham ved Livet. Efter 11 Aars Regiering druknede han i et Vand i sin Hauge, hvor han vilde bade sig, og hans Broder

SAID ABI ELHASAN ALI BEN EDRIS صعيد ابي الحسن علي بن ادريس kom paa Tronen efter ham, men blev ihielslagen Ao. 1248 for Staden Telemsán, som han beleirede, og blev succederet af

OMER BEN IBRAHIM BEN JAKUB MORTEDA عمر بن ابراهيم, som blev skilt ved Livet og Kronen Ao. 1266 af hans Slægt

ABU DABUS ابو دبوس, der ellers kaldes Uasík Abu Elála Edris, men han nød ikke længe godt deraf, thi da han havde mistet alle sine Stater blev han

han i Marókos beleiret og ihielslagen Ao. 1269. Med ham endtes Almohadernes Regiering, som blev deelt imellem de tre Stammer Merini, Abihafs og Beni-Zian, hvoraf den første giorde sig Mester af Fes og Marókos, og var den mægtigste. Abd Elhak Jahía Ben Bekr Ben Merin blev ved en Drøm *) opmuntret til at afkaste Almohadernes Aag; hans Søn Abubekr traade i hans Fodspor og indtog Fes, men hans Broder Jakub blev den første regierende af den ny Stame.

§. 14.

JAKUB BEN ABD ELHAC ELMERINI يعقوب بن عبد الحق المريني var den, som indtog Marókos, og ihielslog Uasik eller Abu Dabus. Siden blev han kaldet til Hielp mod de Christne i Spanien, men han døde i Alsgesire Ao. 1286, og hans Søn

JUSEF ABU JAKUB يوسف ابو يعقوب kom i hans Sted; han fik strax en Krig med Abu Saïd Odtman af Beni-Zían, Konge i Telemsán, som han skildte ved alle sine Stater saa nær som Hovedstaden Telemsán, hvilken han beleirede i 14 Aar, og imidlertid bygte en anden Stad lige over for, som han kaldte Ny-Telemsán; men han døde for Staden, uden at intage den, og nogle mener, at han blev ihielslagen af sine egne Undersaatter **).

ABISALEM IBRAHIM ابي سلام ابراهيم, hans Søn, succederede ham, men mistede same Aar sit Liv og Rige ved Forræderi af hans Oncle Abi Jahía og hans Fetter og Successor

ABU DTABET OMER ابو ثابت عمر, som døde endnu i same Aar, og blev efterfulgt af hans Broder

ABU ERREBIÆ SOLEIMAN ابو الربيع سليمان, der regierede kuns 3 Aar, nemlig til Ao. 1310.

ABU

*) Han drømte, at af hans Indvolde udgik en Lue, som bredede sig ud over hele Mauritanien; han skal være fød i Teza i Provincen Chus i Fes. Cardonne Hist. de l'Afr.

**) Rollin Histoire des Africains, som ogsaa kalder ham Abul Zaradat.

ABU SAID ODTMAN ERRADI ابو سعيد عثمان الرادي, hans Oncle, kom i hans Sted, og efter nogen Tid overlod Regieringen til sin Søn OMER, men dette fortrød ham siden, og kom til heftig Strid imellem Fader og Søn, hvorudi Faderen tabte, og maatte flygte til Teka, som Sønnen nær havde erobret, om han ikke formedelst Sygdom havde maattet gaae derfra, hvorved Faderen fik Luft, og svingede sig paa Tronen igien, hvor han forsvarede sig intil sin Død Ao. 1330, og blev succederet af sin anden Søn

ABI ELHASAN ALI BEN ODTMAN ابي الحسن علي بن عثمان som først skilte sig ved Omer; gik saa løs paa Telemsán, og efter 3 Aars Beleiring tog Kongen Abd Errahaman fangen, og lod Hovedet slaae fra ham; siden tog han Omer Ben Hafs Lande, og lod ham ligeledes dræbe. Da hans Søn Abd Elmelek blev ihielslagen i Spanien, blev han saa ophidset mod de christne Konger af Castilien og Portugal, at han samlede en Armée af 50 tusinde Ryttere og 400 tusinde Fodfolk, med hvilke samt 70 Galerer og 250 Transport-Skibe han gik til Spanien; men han mistede der endnu tvende Sønner, blev selv saaret, og hans kiæreste Dronning faldt i de Christnes Hænder; foruden Fangerne bleve 200 tusinde dræbte i Slaget *). Efter dette ulykkelige Tog gik Abi Elhásan tilbage til Marókos, hvor han var mere lykkelig; thi han blev i kort Tid Herre over alle Mosliminernes Eiendomme i Africa. Men da han begyndte at blive en grum Tyran, rebellerede Tuneserne, og joge ham fra Sted til andet, intil han ved Hielp af et Fartøi kom til nogle høie Bierge i Egnen af Tunis, hvor han skiulte sig, og kom den Gang i Sikkerhed; men da imidlertid hans Søn Fares Abu Anan bemægtigede sig Fes og Marókos, saa saae han sig nød til anden Gang at flygte til Søes, hvor en skrekkelig Storm sønderslog hans Fartøi, og han maatte redde sit Liv med at svømme, men havde nær sat det til igien, da han sad nøgen paa Klipperne, intil nogle kom og reddede ham; hvorpaa han gik til Alshgér, som endnu var ham tro, samlede en liden Armée, med hvilken han gik for Telemsán, blev der paa ny slagen, og tog Veien til Marókos, hvor han fandt Leilighed at komme ind; men hans Søn

*) Cardonne Vol. 3. pag. 180.

Søn Abu Anan var strax for Staden med en Armée, og afslog Faderen, nødende ham til at flygte til Biergene, hvor han Ao. 1351 døde af Græmmelse.

ABU ANAN ابو عنان lod sin Faders Legeme bringe til Salá, fulgte samme i al Pragt til Jorden, og lod opbyge et prægtig Begravelses Sted over den, som han havde forfulgt i Livet, og i hvis Død han var Aarsag. Siden gik han løs paa de Beni-Zian og Beni-Hafs, og intog Telemsán, Tunis og andre Stæder, døde saa Ao. 1357.

ABU BEKR ESSAID ابو بكر السعيد, hans Søn, fik endelig Seir over sine Brødre, som alle sloges om Riget. Siden kom fra Spanien en af hans Slægt ved Navn Ibrahim, som fik stor Anhang, intog først Sébta og Tánsghia; drev saa Abu Bekr og hans Søn ind i Biergene, hvor de omsider blevne fangne og bragte for Ibrahim, som lod dem dræbe; men neppe var han paa Tronen førend en af hans Slægt stødte ham derfra, og denne blev igien strax fordreven af

MOHAMED ABU ZIAN محمد ابو زيان, der siden blev succederet af sin Søn

ABU SAID ابو سعيد, en vellystig Herre, som lod Portugiserne intage Sébta Ao. 1409, uden at bekymre sig om at tage den igien. Nogle Aar derefter lod hans Stats-Minister Abu Baba ihielstikke baade ham og hans 6 Sønner midt i Dans og Lystighed, fordi han vilde have vanæret Babas Kone omtrent Ao. 1420 *)

JAKUB BEN MOHAMED يعقوب بن محمد, hans Broder, kom i hans Sted, og fik en 8 Aars Krig med sin Broder Said, som havde været fangen i Spanien; men omsider Ao. 1428 bleve begge Brødre enige om, at sette paa Tronen deres Broder-Søn

ABD ALLAH BEN ABU SAID عبد الله بن ابو سعيد, hvis Moder, som var en Christinde fra Spanien, havde fundet Leilighed at flygte med ham til Tunis, da Abu Baba dræbte hans Sødskende; men da han henfaldt til Grumhed

*) Efter Johannis Leonis Vidnesbyrd.

Grumhed blev han dræbt paa sit eget Slot af en Invaaner i Fes ved Navn Esserif, som vilde bemægtige sig Riget; men det kom dog til en anden Stame.

§. 15.

SAID UATAS سعيد وطاس *), Gouverneur over Azíla, kom med en Armée for Fes, jog Rebelleren til Tunis Ao. 1480. og blev erkient for Regent. Noget derefter rebellerede Mohamed, Gouverneuren over Dubdu i Egnen af Fes, og da han vilde begynde med at intage Staden Tessa, infandt han sig incognito paa et der værende Market, hvor han ved sit Anhang vilde fange Gouverneuren og tage Staden; men Kongen af Fes fik Nys herom, og sendte en Hær mod ham, hvilken strax blev slagen og 3000 Fesser maatte bide i Græsset. Herpaa rustede Said Uatas sig saaledes paa ny, at Mohamed saae, at det var ham umueligt at holde det ud; gav sig derfore ud for sin egen Gesandt, og leverede Said et Brev, hvorudi han bad om Fred. Said spurgte ham, hvad han tænkte om Gouverneuren af Dubdu? hvortil den formeente Gesandt svarede: mig tykkes, at han er ikke rigtig i Hovedet, at han vil modstaae dig. Said sagde da: havde jeg ham fat, vilde jeg hugge ham i Stykker Led for Led; men om han selv kom, sagde Mohamed, og bad om Naade, skulde han da ikke faae Pardon? Ja, svarede Said, i saa Fald skulde han aldeles tilgives; og da han havde bekræftet dette med en Eed, kastede Mohamed sig ned for hans Fødder, gav sig tilkiende og bad om Naade og Pardon; hvorpaa Said ikke alleeneste omfavnede ham, men lod tvende af sine Døttre fremkalde, og gav dem til Mohameds Sønner; ved hvilken Ædelmodighed han vandt alles Kierlighed. Han skal have havt adskillige Eftermænd af sin Stame, men deres Historie fattes os**) intil

MOHAMED

*) Joh. Leo Afr. kalder ham Saic Abra af Eluatas Slægt.

**) Cardonne anfører in Notis pag. 372: Il m'a été impossible, quelque Recherche que j'aie faite, de decouvrir la Suite des Rois de Fes depuis *Seid Oatas* jusqu'à *Mehemed Oatas*, ce qui fait un Vuide de 70 Ans. Under disse *Uatasi* ere tvende Gange, nemlig Ao. 1481 og

MOHAMED ELUATAS محمد الوطاس, som uden Tvivl er den same, som Johannes Leo kalder Mohamed elportugés, der tillige med sin Søster i deres Barndom Ao. 1480 bleve bragte fangne til Portugal, da Portugiserne havde intaget Azíla; deres Fader løste dem efter 7 Aar ud fra Portugal for en stor Sum Penge; og da Mohamed selv var komen til Regieringen, beleirede han Azíla 7 Aar forgieves, nemlig fra 1507 til 1514.

I Begyndelsen af det 16 Seculo saae det i Morgréb saaledes ud: Mohamed Eluátas regierede i Fes, en Benimerini i Velez, og Naſar Busgentuf Elenteta var Herre over Marókos, dog dependerede de tvende sidste af Kongen i Fes; ligeledes havde Dra, Tafilet og andre Provinzer deres egne Herrer, og intil de arabiske Schechs havde kastet Merinernes Aag af sig *). Denne Tilstand gav Emanuel af Portugal Anledning at bemægtige sig en Deel af Kysten, og Scheriferne Leilighed til at intage hele Riget. Disse Sherifer nedstamede fra en Første over de vestlige Araber, ved Navn Mula Mehéres, som var Scherif, det er adel, der stamer fra Mohamed; han var tillige en Røver, som plyndrede de Caravaner, som aarligen gik fra Fes, Marókos og Telemsán til Méka, intil Kongen af Marókos tvang ham og hans Araber til at afstaae fra dette Haandverk, og drev dem hen til Tafilet og tilgrændsende Ørkener; men hans Børn og Afkom spredte sig efter Haanden ud i Marókos og Fes, blandt hvilke en især, ved Navn Mohamed Hascen **), først i det 16 Seculo giorde sig navnkundig formedelst sit hellige Levnet; denne pynsede paa, at styrte Merini Stame, som havde bragt hans Familie i saa yderlig Fattigdom, og til den Ende lod sine Sønner Hámed og Méhemed ***) godt op-

og 1492 en stor Deel af de fra Spanien bortdrevne Maurer kommen til Marókos og der nedsat sig, hvorom siden mere.

*) Schlözer von Nord-Africa.

**) Cardonne kalder ham Mehemed Ben el cherif; Rollin derimod Mohamed Ben Ahamed; og Autor til Histoire des Cherifs giver ham Navn af Hascen; men jeg troer, at han burde kaldes Mohamed Hossein, som Kongen i Marókos endnu bruger til sit Stame-Navn.

***) Rollin holder Hamed eller Ahmet for den yngste. Herved kan mærkes at Araberne meget forvilder Europæerne med deres Vocalers forskiellige og til Deels skiødesløse Brug, da det

lære og siden reise til Méka Ao. 1506. Og da de ved Tilbagekomsten forestillede hellige og oplyste Mænd, saa kom de i saadan Anseelse, at Mehemed Eluatas, Kongen af Fes, udsøgte en af dem, nemlig Mohamed, til at opdrage hans Søn, og gav Broderen *) Betieninger til Hove, hvor de saaledes vandt Kongens Yndest, at han gav dem hele Arméer og Provinzer at commandere; men da de havde faaet Sværdet i Haanden mod Portugiserne, vendte de det mod deres Velgiører selv, som forgieves satte sig imod dem, og blev i kort Tid skilt ved nesten alle sine Stater og omsider ved Livet. De begyndte med at befæste Tarudánt Ao. 1516 **) og den gamle Scherif døde Aaret derefter. Ao. 1519. sendte de Kongen af Marókos en Foræring af fangne Christne, og tilbøde sig at befrie hans Land fra Portugiserne, (som eiede Agadér, Asfi og et stort District deromkring). Derpaa kom de selv og fik en prægtig Audience, i hvilken de qvalte Kongen under Foregivende af Prophetens Befaling ***). Derefter tog den ældste Scherif Navn af Konge over Tarudánt og Marókos, og inrettede alting paa det sikkerste i sit Rige, som han ogsaa fik Forlehning paa af Kongen i Fes imod Løfte af den sædvanlige Tribut; men same udeblev under Foregivende, at han var Scherif, der havde meer Ret til Riget end Eluátas selv. Ao. 1521 var saadan Hungers-Nød i Landet, at man solgte en Maur til de Christne for en Kurv fuld Figener ****). Ao. 1536 blev Agadér eller

---

er dem alleneste om Litteræ radicales at giøre; thi af HMD giøre de HaMeD, HaMuD, aHaMeD, moHaMeD, maHoMeD, meHeMeD, moHaMuD, som dog egentlig er kuns eet Navn, der betyder Roesværdig.

*) Der skal endnu have været en Broder ved Navn Adelkebír der endog var den ældste; men denne har ikke giort sig meget bekient, og er formodentlig død i en Trefning. Vel siger Rollin, at han fik Tafilet til sin Andeel; men om saa er, da maae han være død førend same Rige blev givet til Hamed, hvorom herefter.

**) Schlözer siger: at de begynte at bygge den; men Joh Leo Afr. som var der i Landet Ao. 1514, fortæller, at den er bygt af de gamle Africaner, og havde den Tid 3000 Inbyggere, samt at den pleiede at være en Residenz for de Fesiske Kongers Statholdere. Von Nord-Africa.

***) Id. ib.

****) Id. ib.

eller Santa Cruz, som tilhørte Portugiserne, ved 50 tusinde Mand intagen af Schériferne, hvorved de forøgede saa anseelig deres Magt, at ingen torde giøre dem mere Modstand, men nu begyntede at blive ueens indbyrdes, og Mohamed, den yngste, gav sig ligesaavel Navn af Konge som Hámed. Det kom da endelig imellem dem til aabenbar Krig, i hvilken Hámed blev tagen til Fange Ao. 1540, blev dog 2 Aar derefter sat igien paa fri Fod ved Hielp af sin Gemahlinde Maria, som var hans Broders Dotter. Siden fortrød ham de Fordeele, som han havde været nødet til at indrømme sin yngre Broder, hvorfore han ogsaa brød Freden med ham Ao. 1545; men han var igien ulykkelig, og tabte en Hoved-Trefning, efter hvilken Mohamed gik ind i Marókos, og bemægtigede sig sin Broders Slot, Skat og Fruentimer, som han dog ei lagde Haand paa. Imidlertid søgte Hámed Hielp hos Kongen af Fes, som endnu havde nogle Kræfter tilbage; denne lovede ham ogsaa al Hielp; men Mohamed, som ikke gierne saae denne Forening, giorde paa ny Venskab med sin Broder og gav ham Riget Tafilét, gik derefter løs paa Kongen af Fes, og tog ham fangen. Fesserne udraabte imidlertid Káser, Eluátas Søn, til Konge; men han gav Faderen alting godvillig tilbage, da Mohamed Ao. 1549 satte ham paa fri Fod, imod at afstaae Mekenés, samt overlevere Fes saa ofte som Mohamed maatte forlange det *); men da ommelte Scheríf Aaret derefter affordrede same, blev det af Eluátas afslaaet, hvorfor Mohamed gik for Fes, som han efter 2 Aars Beleiring intog Ao. 1550, og drev Kong Eluátas med sin hele Familie i Landsflygtighed til Dra, untagen en af hans Døttre, med hvilken han giftede sig, deels for at forvilde Publici Domme om hans Opførsel, og deels for at have Ret til Riget paa den Kant.

§. 16.

MOHAMED BEN MOHAMED ELHOSEIN محمد بن محمد الحسين var saaledes midt i det 16 Seculo bleven Herre over Fes og Marókos med alt

 underliggende,

*) Boulet Histoire des Cherifs.

underligende, hvorpaa han forviiste sin Broder Hámed til Sáhara, og tog selv Tafilét i Besiddelse. Siden intog han Telemsán ved sine Sønner, og lod Eluátas med hans Søn opsøge og myrde, ligesom han forhen havde ladet sin egen Søn Abd erráhaman omkome med Forgift. Ao. 1553 og 1554 tabte han tvende Slag mod Buazón, Kongen i Velez, som havde faaet turkisk Hielp; efter hvilke Tab han maatte flygte til Marókos og overlade Buazón Regimentet over Fes tillige med sine der havende Skatte. Men han kom snart frem igien med 24 tusinde Mand, og slog den fiendtlige Armée paa Flugten, efter at Buazón selv var bleven i Slaget, hvis Sønner flygtede til Salá, hvor de gik om Bord paa et Christen Kiøbmands-Skib, som blev taget af en engelsk Kaper. Derpaa satte Mohamed sin Søn Abdalláh til Gouverneur i Fes, og selv gik hen at afstraffe nogle Rebellere i Sus. Hascen, Kongen i Alsghér frygtede imidlertid for Scherifens tiltagende Magt, og vilde skille sig af med ham paa en listig Maade, underkiøbte derfore en Person, som ogsaa hedde Hascen, til at dræbe ham. Denne Hascen med 20 andre Skielmer gik da til Mohamed foregivende, at de vare flygtede fra Kongen af Alsghér, og bade nu her om Protection; Mohamed tilsagde dem same og tog dem med sig til Sus, hvor Hascen fandt Leilighed at dræbe ham paa mordisk Viis Ao. 1556. Men han blev igien af en jødisk Renegat, som han selv havde opheiet til Kadi i Taredant, dræbt med al hans Anhang, hvorved

ABD ALLAH عبد الله بن محمد, Mohameds Søn og Successor, fik baade Taredant igien, og en rolig Besiddelse af begge Mauritanierne, den største Deel af Numidien og 14 andre Provinzer *), hvilket ogsaa blev befordret ved den grumme Execution, som Ali Búdkar foretog uden Abd Alláhs Ordre, nemlig: strax at lade dræbe alle Hameds Sønner og Sønne-Sønner. Han lod Marókos meget forbedre med smukke Bygninger, og især med et Collegium, som havde meer end 400 Kamre, hvor man lærte Koranen. I øvrigt var han vellystig og grum, og døde Ao. 1574, efterladende tre Sønner, Mohamed, Schech og Násar, af hvilke

MOHAMED

*) Boulet Histoire des Cherifs.

MOHAMED BEN ABD ALLAH محمد بن عبد الله succederede, og hans Brødre flygtede til Spanien, hvor den ældste blev en Christen, men den yngste kom 14 Aar derefter tilbage og døde i Barbariet *). Da Mohamed nogen Tid havde regieret, kom hans Farbroder

ABD ELMELEK عبد الملك بن محمد fra Turkiet, hvorhen han tilforn var flygtet, og bragte nu derfra 4000 tÿrkiske Soldater, med hvilke han intog hele Mohameds Rige; denne søgte da Hielp hos Sebastian, Kongen i Portugal, som i egen Person kom til Marókos med 30 tusinde Mand, men de bleve nesten alle ihielslagne i en blodig Trefning ved Alkásar tillige med 3 Konger, nemlig: Sebastian, Mohamed og Abd elmélek, hvilken sidste havde ikkuns 2 Aar regieret, efterladende Riget til

HAMED SCHERIF حامد شريف بن محمد, Abd Alláhs tredie Broder, som bredede sin Magt saa langt ud mod Guinea, som en Cameel kunde reise i 6 Maaneder **). Ao. 1602 sendte han et Gesandtskab til Dronning Elisabeth i Engelland. Han roses af en prægtig Hofstat, Levemaade og Smag endog i Bygninger, som han lod opføre af det prægtigste italienske Marmor, som var at faae. Endelig døde han Ao. 1603 ***), og efterlod 5 Sønner, hvoraf den ældste var Mahomed, kaldet Mulei Schech ****) مولاي شيخ, den anden Bu Fers, den tredie Zidan, den fierde Násar, og den femte Abd Alláh; til den første havde han givet Gouvernementet af Fes, til den anden Sus, og til den tredie Tedla; de tvende yngste, som endnu vare unge, bleve i hans Huus; men da Schech førte sig slet op, blev han af sin Fader afsat og fængslet i Meknés, og Gouvernementet givet til Mulei Zidan, som ved sin Faders Død vel strax lod sig i Fes udraabe til Konge, men

BU

*) Author til Histoire des Cherifs siger: at han lod den ældste af hans Brødre Hovedet afslaae og satte den yngste i Fængsel; men jeg følger her Joh. Leo Afr. som levede der i Landet omtrent paa samme Tid.

**) Joh. Leo Afr. Descr. Africæ.

***) Rollin siger 1606. Histor. des Afr.

****) En Titel som gemeenlig gaves til den ældste Prinz.

BU FERS بو فارس bemægtigede sig sin Faders Skat i Marókos, og lod sig der og i Sus udraabe til Successor. Násar begyndte ogsaa paa det same, men var for svag, flygtede derfore og døde af Pesten; Zídan derimod havde paa sin Side den gamle Konges Armée, som endnu laae ved Fes; men da same knurrede, forlangende 16 Maaneders Sold, og en hastig Tilbage-Reise til Marókos, sendte Zídan dem Kaid Hámed Monsór for at stille dem tilfreds; men han var en Forræder, som overtalte dem til at brække op; og da de gik forbi Meknés, toge de den fangne Mullei Schech med til Marókos, hvor de overleverede ham til Bu Férs, som lod ham nøie forvare. Det kom da til aabenbare Krig imellem Zídan og Bu Fers, hvilken sidste satte Broderen Mulei Schech paa fri Fod med Vilkor, at han skulde tiene ham i Slaget imod Zídan, og om han vandt, skulde han have Gouvernementet af Fes og andre Stæder, dog Bu Fers's Ret, som Konge, ufornærmet; men hemelig havde Kaid Júdar Ordre, at stille Schech saaledes i Slaget, at Zídans hele Armée kunde faae at viide, at Schech, som den elskede, var paa Bu Fers Side, og om da Slaget blev vundet ved Mulei Schech, saa skulde Judar bemægtige sig ham og sende ham bunden til Marókos igien; men Schech fik Tidende herom, vandt Slaget og kom lykelig til Fes; hvor han blev vel modtagen og udraabt til Konge, imens Zídan endnu var i Feldten. Denne blev da forladt af alle, og maatte flygte til Telemsán og derfra til Tafilét, hvor han samlede 12 tusinde Ryttere, med hvilke han gik til Sus, hvor han ved Fakía فقيه Abd Alláh Embárks Venskab og Mellemhandling fik en Fred sluttet med sin Broder Bu Fers, efter hvilken ham blev overladt Riget Sus. Nogen Tid derefter blev han kaldt til Hielp mod sin Broder Schech, kom ogsaa hen imod Marókos; men han tvivlede om Bu Fers Redelighed, sendte ham derfore et Brev, som fra en stor Mand blandt Breberne, udi hvilket den opdigtede Person lover, at sende ham Zídans Hoved, om han vilde betale ham vel derfor; hvilket Bu Fers besvarede med al Taknemelighed og store Løfter om Belønning. Da nu Zídan fik dette Brev, og saae sin Broders Falskhed, rykkede han op til Tafilét, hvor han samlede Penge og Folk nok. Imidlertid var dog endnu Bu Fers den regierende og mægtigste blant sine Brødre.

Paa

Paa denne Tid sendte Keiser Rudolphus 2 til Bu Fers et Gesandtskab, nemlig Anthoni Sherley, som den første Gang reed over Musuár eller den offentlige Audience-Plads, hvor ellers ingen rider uden Kongen, men da han kom anden Gang, var der trokken en Kiede over Passagen for at nøde ham til at staae fra Hesten, hvorfor han vendte om, og reed hiem igien; Bu Fers lod ham da give gode Ord og afstraffede Portneren, som maatte paatage sig Skylden, hvorefter han siden altid reed samme Vei.

Nu sendte Schech sin Søn Abdallàh imod Bu Fers og hans Søn Abd elmélek, og da Abd Alláh havde vundet en Hoved-Trefning, intog han Marókos og jog Bu Fers til Biergene; men da han mod sit givne Ord lod Hovederne skiære af de mægtigste Kaider, saa bleve Undersaatterne misfornøiede med ham; af hvilken Leilighed Zídan betiente sig, overfaldt Abd Alláhs Leir, intog Marókos og jog Abd Alláh til Fes; men denne mødte ham snart igien i Feldten, da Zídan tog imod ham med en stor Armée, i hvilken vare 200 Engelske, meest frivillige, under Commando af en Jan Giffard, som vel hialp ham meget, men bleve dog nedsablede paa faa nær; han havde ogsaa 60 Feldstykker og Krud nok; men blev dog slagen Ao. 1607, og maatte flygte til Sus, efter i Forveien at have ladet sin Skat føre fra Marókos, som nu paa ny blev erobret af Abd Alláh, der efter et Aar maatte rømme den igien for sin Fetter Mulei Hamed Busón; Denne lod sig udraabe for Konge, da han mærkede Brødrenes Svaghed; men han havde ikke givet agt paa sin egen, thi han maatte strax igien giøre Plads for

ZIDAN زيدان, som kom tilbage fra Sus Ao. 1608 og intog Marókos paa ny; og da Busón siden satte et Forsøg paa at tage den igien, blev han slagen og forgiven; Bu Fers flygtede til Salá, og Schech laae paa Spring at gaae fra Elaraísch til Europa, saa snart som hans Søn Abd Alláh, Gouverneur i Fes, ikke kunde holde Stand mod Zídan, som efterhaanden blev Mester over alle de Marokanske Lande. Under denne Konge ankom til Marókos en stor Deel af de fra Spanien fordrevne Maráner, eller hemmelige Mohamedaner under Christen Navn. Der vare 90 tusinde, som Philippus 3 Ao. 1610 lod drive af Spanien; dog gik de ikke alle til Marókos, men de

fordeelte sig paa Kysterne af Marókos, Telemsán, Alsghér, Tunis, Tráblis og længere hen i Levanten *). De satte sig i Særdeleshed ned i Salá, Fes og Tetáun, hvor deres Afkom saaledes haver formeret sig, at der nu fast ingen anden boer i Stæderne.

Ao. 1622 var et hollansk Gesandtskab hos Mulei Zídan, med hvilket var den lærde Gollius, som, da Kongen opholdt Expeditionen, skrev ham til paa arabisk i europæisk Stiil, hvilket satte denne Første i en stor Forundring, og befordrede Gesandtskabets lykkelig Fuldførelse **). Zídan døde Ao. 1630 og giorde Plads for sin Søn

ABD ELMELEK عبد الملك بن زيدان, en grum Tyran, som af en fransk Renegat blev dræbt i sit Telt, da han sad og sølede sig i Drik Ao. 1634, hvorved

ELUALID الوليد بن زيدان, Zídans tredie Søn, fik Riget, som han roesværdig forestaaedetil Ao. 1646, da han til alles Bedrøvelse døde, og blev efterfulgt af sin Broder

HAMED SCHECH حمد شيخ بن زيدان, som var saa hengiven til Fruentimmer, at han derover forsømte Regieringen, hvilket gav Araberne Anledning til Oprør, hvorudi de intoge Marókos og dræbte Kongen, udvælgende i hans Sted en Araber Krom elhaík; men han blev om kort Tid succederet af

SCHERIF

*) Maurernes eller Sarasenernes Skiebne i Spanien var kortelig denne: da de længe havde været Seirvindere over de imellem sig uenige Christne, bleve de selv indbyrdes splidagtige, hvoraf de Christne Konger da benyttede sig, især Ferdinandus Catholicus af Aragonien, som ved Ægteskab med Isabella, Princessen af Castilla blev Mester over nesten alle de christelige Stater i Spanien, og saa mægtig, at han ikke alene fordrev alle Maurerne til Grenada, men og Ao. 1481 bestormede denne deres Hovedstad, og tvang deres sidste Konge Abu Abd Alláh (som nogle have fordreiet til Boabdiles) til at overgive sig, da Maurernes Rige endtes i Spanien, hvor det havde floreret i 700 Aar; og da de overvundne havde fri Valg, enten at blive der og antage den christelige Tro, eller og at forlade Landet, saa gik en Deel strax godvillig bort; en Deel blev Ao. 1492 i Følge Inqvisitionen med Magt fordreven af Spanien, intil endelig Philippus 3 lod uddrive Resten, som i Spanien bleve kaldte Maranos, der skal betyde Freds-Forstyrrere; men i Marókos hedde de Andalusi.

**) Bayle pag. 558.

SCHERIF شريف Kongen i Tafilét, som skal have havt 84 Sønner og 124 Døttre *). Han kom i en stor Krig med en Sid Omar af Ilek, mod hvilken han tabte en Træfning og blev fangen. Da Tiden blev ham lang i hans Fængsel, bad han Seirherren om nogle Fruentimmer til sin Forlystelse; men Omar sendte ham den hæsligste Negerinde, som var at faae, med hvilken han avlede tvende Mulater, nemlig Raschíd og Ismáil, som siden begge kom paa Tronen; dette er da Aarsagen til den brune Farve, som den Kongelige Familie endnu haver, men som immer aftager. Scherif forligede sig omsider med Omar, og regierede siden i nogen Tid, udvælgende blant alle sine Sønner til Efterfølger

MOHAMED BEN SCHERIF محمد بن شريف, en Prinz af et ypperlig Naturel, som med Fromhed regierede sine Undersaatter; Raschíd derimod var stolt, listig, forvoven og ærgierrig uden Ende, og fik i Sinde at støde sin Broder fra Tronen; men i det første Slag blev han fangen, og hans Tilhængere myrdede; ved List slap han dog ud igiennem Vagten, samlede nogle Folk, og bød hans Broder igien Spidsen; men han blev fangen paa ny, og sat i et Taarn i Tafilét, hvor ham ingen var tilladt at see uden den Neger, som gav ham Spise; paa denne forblindede han Øinene med Løsker, og slap anden Gang ud, ledsaget af Negeren; men Raschíd troede ham endnu ikke, og forglemmende ald Menneskelighed og Erkiendtlighed hug hans Hoved af med sin Sabel, da han bukkede sig for at spænde hans Sporer. Derpaa flygtede han til nogle Araber, med hvis Schech Ali Solíman han kom i saa stor Venskab, dog under et fremmet Navn, at han satte ham over alle Ting; men Raschíd glemte paa ny sin Erkiendtlighed, ophidsede Undersaatterne mod denne hans Velgiører, angreb ham offentlig og lod ham myrde, bemægtigede sig derpaa al hans Skat, og blev af de omliggende Araber erkiendt for Herre; gik derefter med en stor Armée mod Mohamed, som vel satte sig imod ham, men blev afslagen, og af Fortvivlelse om Redning, samt af Frygt for at falde levende i hans Hænder, tog Livet af sig selv.

 RASCHID

*) Mouette, anført af Rollin Hist. des Afr.

RASCHID رشيد بن شريف fik da frie Hænder, tog Tafilét og omliggende Provinzer, derefter Stæderne Fes, Marókos, Meknés, Salá og hele Landet endog Háha og Sus *). Med Salá havde det denne Beskaffenhed: De fra Spanien fordrevne Maurer fik efter nogen Tid i Sinde at afkaste den Marokanske Konges Herredom; thi med de spanske Penge havde de kiøbt sig smaa udrustede Farteier, med hvilke de først gik løs paa Spanierne, saasom for at hævne sig, bleve siden Kapere og Søe-Røvere, der angrebe alle de Christne, som de kunde see sig voxne; og da de saaledes vare blevne riige og mægtige, intoge de baade Castellet og tillige hele Staden Rabát; holdte sig siden saa brave, at Kongen med Magt intet kunde udrette mod dem, men blev omsider enig med dem, at han vel skulde ansees for deres Øvrighed, og at de skulde give ham aarlig nogle Slaver i Stedet for Skat, men at Byen og Slottet skulde blive i deres Magt **). Nogen Tid efter tog Kongen igien Castellet, hvorover han laae i en bestandig Krig med disse spanske Maurer, som bleve kaldte Andalusi, i hvilken de Engelske holdte med de Kongelige og de Franske samt Hollandske med Republicanerne, som beholdte Overhaand intil under Mulei Raschíd, hvis store Magt og Fremgang forskrekkede deres Statholdere Abd Elkader og Schech Finis saaledes, at de overgave sig godvillig til ham Ao. 1666. Til en Erkiendtlighed har Finis Familie siden været i Estime hos Kongerne og gemeenlig havt Gouvernementet i Salá ***). Han var en modig og grum Tyran, som selv dræbte alle dem som forekom ham strafværdige. Engang lod han henved 200 Fesser binde til Orange-Træerne ved hans Slot, og hug Hovedet af somme og Arme og Bene af andre. Da han engang havde dræbt nogle, som efter hans Mening havde skiult deres Penge for ham, lod han deres Koner kalde, og satte Brysterne imellem Laaget af en Cofert, stod saa selv derpaa, indtil de bekiendte, hvor de vare; og efter at Pengene vare leverede, vilde han endnu have ladet disse arme Qvinder kaste i en Flod, om han ikke var bleven

*) Rollin. **) Dapper pag. 198.

***) I min Tid var endnu en Bascha Finis Gouverneur i Salá, men han var saa ulykkelig, at være riig, og derfore under Forevending af nogen Forseelse først maatte give fra sig hvad han havde, og siden blev stenet ihiel; dog kom hans Søn i hans Sted.

bleven overtalt derfra. Naar han ved en Execution mærkede Medlidenhed hos nogen, saa maatte samme Person ogsaa miste Livet, under Paaskud, at han ogsaa maatte være skyldig i Forseelsen. Han saae engang paa et afsides Sted en Mands-Person og et Fruentimmer, som han mistænkte for at have havt Omgang med hverandre, befoel derfor sine Negere, at binde dem sammen, fylde Qvinden overalt med Krudt og antænde samme, hvorpaa han lod dem ihieltræde under sine Hestes Fødder *). Endelig døde denne Bødel Ao. 1672, da han engang var drukken og vilde ride igiennem sit Orangerie, hvor han mod et Træ knuste sit Hoved **). Jöderne i Marókos fortælle det med den Omstændighed, at Raschíd fik engang af deres Schech, for at stille ham tilfreds i en uretfærdig Sag mod deres Nation, en anselig Foræring, hvoriblant var en prægtig sadlet Hest, paa hvilken Kongen reed i Orangeriet, og som var Aarsag til hans Død. Iblant Raschíds Sønner opkom stor Strid om Arve-Følgen, men de bleve alle overvundne af hans Broder

ISMAIL BEN SCHERIF اسماعيل بن شريف, som, da han i Fes blev udraabt for Konge, endnu havde en Modstander i Ahámed, en af Raschíds Sønner, der havde svinget sig paa Tronen i Marókos, dog med ham var han strax færdig; men han fik mere at bestille med sine egne Sønner, blant hvilke en af de ældste ved Navn Mohamed var ham kierest; hans Moder var fød af christne Forældre i Georgien, og blev af Kongen meget elsket tillige med hendes Søn, paa hvis Opdragelse (mod Sædvane) intet blev sparet; dette blev med Fortrydelse anseet af Dronning Lélla Aischa, Moder til den af Ismáils Sønner, som efter hans Regierings Tiltrædelse var først fød; hun søgte derfor at styrte dem begge, og ved en falsk Beskyldning fik Ismáil til at lade Moderen qvæle, søgte saa siden at faae Sønnen fra Hoffet, og fik ham til at være Gouverneur over Ismáils Koner og Børn i Tafilét, hvor hans ældre Broder Mímun var Múla elbléd مولا البلاد eller Gouverneur over Landet; denne var

*) Rollin Hist. des Afr.

**) Histoire des Etats Barbariques; og andre.

fød af en sort Slavinde, og derfore søgte Mohamed altid at have Fortrinet for ham, hvilket ved en Fest engang gik saa vidt, at Talberne og de Lærde maatte derover give deres Betænkning, som var denne: At Mohamed tilkom Fortrinet paa Ærens Vegne, fordi han var fød af en fri Qvinde; og derimod Mímun tilkom Fortrinet paa Rettens Vegne, fordi han var ældst *). Men da dette afgiorde intet, kom det først til Skieldsord imellem dem, siden gik de løs paa hverandre med Sabler, og da de vare lige brave, saa fik ingen Overhaand, intil de omstaaende udfandt et Middel, at skille Hestene ad, da Mímun begierede sin Bøsse; men Mohamed kom ham i Forveien, og skød Mímuns Hest i det ene Laar, hvorved han fik Tid til at tage en anden Bøsse, med hvilken han traf samme Hest i det andet Laar, saa at Mímun maatte være til Fods; herpaa gav Mohamed sin Hest af Sporen og flygtede til sit Slot i Tafilét, og derfra til et Záuia eller Fristed. Da nu Ismáil fik Tidende herom, lod han dem begge ved List fange, og bringe bundne til sig i Meknés, hvor han satte dem hart i Rette; men da de saae, at de slap saa let, gik de løs paa hverandre igien i Faderens Nærværelse med mange Skieldsord, intil han først lod dem give to Sabler, som bleve dem igien affordrede, og dernæst tvende Stokke, med hvilke de saa længe gave hverandre blodige Pander, intil Faderen befoel dem, at holde inde; men Mohamed kom i saadan Passion over at have faaet Slag af en Sort, at han ikke kunde styre sig, førend han fik Mímun til Jorden, og traadte paa hans Bug, hvorover Taalmodigheden forgik Ismáil, som med en Lance vilde have dræbt ham; men lod det dog blive ved at give ham et lidet Slag og mange Skieldsord, hvoriblant disse: der er endnu Christen Blod i dine Aarer, gaae derfore hen at æde Sviin med de Christne; men da han med det Onde ikke kunde styre ham, gav han ham gode Ord, og tilbød ham Gouvernementet af Tafilét, som han undslog sig for, og modtog det af Fes, hvor han var elsket. Efter nogen Tid blev han igien af Scheriferne forlangt til Tafilét; men da han gav for, at han var syg, sendte Kongen ham den spanske Chirurgus fra Couventet, som forgieves søgte at faae ham i Tale; han begierede da i det mindste at

see

*) Busnot Histoire du Regne de Moulei Ismael.

see hans Vand, men da man gav ham Urinen af en Cameel, blev han saa forbittret, at han gik strax igien til Kongen og fortalte ham reent ud, at Mohamed ikke var syg; han lod ham derfore hente til sig til Meknés og tilbød ham adskillige Gouvernemens, men han vilde ingen have uden Marókos, som Faderen ikke vilde give ham; han gik derfore med sin Broder Scheríf, som skulde gouvernere i Montigára, hvor han blev i fem Aar, da hans Fader gav ham Gouvernementet af Sus i Kaid Bensákaríns Sted, som blev qvalt; derhen reiste han med 30 tusinde Ducater *) og 7 à 8000 Mand. Dette fortrød den ommeldte Dronning; hun lod ham derfore tilskrive et Brev i Kongens Navn og under hans Seigl (paa en Tid, da han var gaaet hen at beleire Oran), at han ufortøvet skulde lade dræbe en vis gammel arabisk Schech ved Taredánt, som hun foregav, at være falden i Unaade, hvilket Mohamed, som respecterede sin Faders Seigl, strax lod fuldføre. Ismáil blev herover meget forbitret, og lod Mohamed kalde til Meknés, hvor han havde tiltænkt ham megen Straf; men da Sønnen fremviste det Kongelige Brev, blev han sendt tilbage til Sus, og Dronningen reddede sig listigen ud af denne Ulykke. Herved aabnedes nu Øinene paa Mohamed, i Henseende til Dronningen og hendes Søn Zídan, som nødvendig engang vilde skille ham ved sin Faders Gunst; hvorfore han paa Veien til Sus borttog fra Kaid Kadér en stor Deel Guld, som han skulde bringe Ismáil fra Guinéa, og efter sin Ankomst til Taredánt tilskrev baade Kongen, Dronningen og Zídan, hvorved han gav dem sin Mening tydelig tilkiende; men Ismáil kunde intet foretage sig herimod formedelst en Expedition, som han Ao. 1700 havde for mod Alsgererne. Disse vare nærmere ved Grændse-Stæderne, hvor de hvilede sig, og oppebiede Marokerne, som ved deres Ankomst strax bleve angrebne og aldeles slagne, da de endnu vare trætte af Marchen, hvorfore Ismáil maatte gaae skamfuld tilbage, og opsette dette Tog til en anden Gang. Imidlertid samlede Mohamed en stor Armée, med hvilken han gik for Marókos, hvorfra han fik Gouverneuren Kaid Mélek udlokket, og fangede baade ham og Kaid Bucháfra, en nær beslægtet af Dronningen, hvilke han lod bringe

ge

*) 30 Quintaux d'Argent. Busnot.

ge til Taredánt, imens hans selv gik ind i Marókos, og bemægtigede sig Méleks Skat, som han havde ladet nedgrave; men da Kongen sendte Zídan mod ham med Kronens Armée, saa retirerede han sig til Taredánt, hvor hán søgte at vinde Mélek og Bucháfra, hvilke ogsaa stillede sig ærlige an, men underrettede hemmeligen Dronningen om alt hvad som foretoges, ligesom Mohameds Venner i Meknés giorde det samme om Kongens Hof, intil de engang tilsendte Mohamed Buchafrás eget til Dronningen skreven Brev, som de havde ladet opsnappe; han lod da samle et Raad, hvorudi han tilkiendegav, at der vare nogle Spioner, som underrettede Hoffet i Meknés om alt hvad han tog sig for i Taredánt, begierede derfore at vide, hvad den skyldige for sligt havde forbrudt? Bucháfra, som med Mélek var nærværende, tog strax Ordet, og sagde: saadan en har fortient Døden. Vel, svarede Mohamed, som viste ham Brevet, du har da dømt dig selv; befoel saa Mélek at afskiere hans Hoved, i Tanke derved at binde ham til sig, da han meente, at han aldrig torde komme til Hove efter at have giort sligt ved Dronningens Slægt; og da han nogen Tid derefter gik til Marókos mod Zídan, satte han Mélek til at commandere Fortroperne af sin Armée; men denne gik med samme over til Fienden, hvorover Mohamed blev nød til med Skamme at vige tilbage og tabte meget Folk Ao. 1705. Ismáil bød da Zídan at sende ham de fornemeste Fanger især Mélek; men han vilde ikke sende denne sidste, førend ham var lovet Pardon. Ved hans Ankomst til Meknés samlede sig over 200 af Ludáia eller Dronningens Familie, som begierede Hævn over den, der havde dræbt Buchafrá, eller og at de alle maatte gaae til Fes, for ikke at see Méleks Ansigt; men Kongen bød dem blive, de skulde fyldestgiøres, lod derfore kalde 8 Saugskierere, og befoel dem at giennemsauge paa langs denne saa kaldte Forræder; Mélek havde alt længe skreget om, at vilde aabenbare Kongen de rette Forrædere efter Breve, som han havde hos sig, nemlig fra Mohameds Correspondenter ved Hoffet i Meknés; men da han mærkede, at det kom ikke for Kongens Ører, og at al Skrig var forgieves, saa gik han frimodig til sin Død med et Følge af meer end 4000 Personer meest af hans Familie og Venner, som skrege afskyelig. Man bandt ham paa en Planke, som blev lagt paa en Sauge-Blok, og satte Saugen til Hovedet, men

Bucháfras

Buchấfras Familie lod dem begynde imellem Benene, at han ikke for hastig skulde døe; da de nu vare komne til Navlen, toge de Saugen ud; Mélek begierede da en Taar Vand, hvilket blev ham negtet; men de satte Saugen til Hovedet, og da de med samme vare komne til Navlen, faldte begge Stykker fra hverandre. Denne uhørlige og umenneskelige Execution, som skeede under de fæleste Skrig og Klager og en almindelig Forskrekkelse, giorde endnu ikke Ende paa Tyrannens Grumhed; men de øvrige Fanger bleve enten satte paa Spid eller dræbte paa grusomme Maader, saa at faa slap med at afskieres Hovedet.

Efter det uheldige Slag ved Marókos gik Mulei Mohamed som snarest til Taredánt, hvorhen Zídan forfulgte ham, og da han beleirede samme, var han saa ulykkelig, at miste 4000 Mand døde, henimod 1000 fangne, og sin eneste Canon. Men kort derefter Ao. 1706 blev Mohamed fangen af nogle af Zídans Folk, som havde bestukket Prinzens egen Vagt; thi da han vilde ride ind igiennem Stads-Porten, blev den lukket for ham, og endskiønt han med Sablen i Haanden fegtede som en Helt, og som den, hvis Blod de ikke torde udgyde, saa fangede de ham dog ved at hugge Nerverne over paa hans Hestes Bene*). Mohamed blev da ført til Zídan i Marókos og derfra til hans Fader, som var i Meknés, og gik ham i Møde ved Uad Beth med 2000 Ryttere og 1000 Fodfolk, 40 Christne Slaver, en stor Kiedel, 200 Pund Tiere, Talg og Olie, og endelig 6 Slagtere alle med Kniven i Haanden; hvilket grusomt Optog foraarsagede en skrekkelig Bevægelse i Byen og Slottet, hvorfra man i Mængde kom og bad om Naade for Mohamed; men Kongen svarede: han vilde alleneste kaste en Skeefuld varm Olie paa ham for at straffe ham for nogle grove Ord, som han havde talt mod ham. Tvende Dage blev han der, uden at vilde see sin Søn, som han imidlertid lod vise yderste Foragt ved sine Hof-Folk, intil at lade ham spytte paa Næsen. Endelig blev da Mohamed fremkaldet; han kyssede Jorden 2 Gange og bad om Naade; men Kongen, uden at svare, satte ham

Lancen

*) Dette har jeg ogsaa seet giøre ved en mandholden Tyr i Meknés, som af en Maur med stor Courage blev givet tvende Knivs-Hug over de bageste Knæ-Haser, hvorved han følgelig sank ned paa Stedet.

Lancen for Brystet; Mohamed bad da endnu 2 Gange om Naade for Guds og hans Apostels Skyld; men Tyrannen gav Tegn at sette ham paa en Karre, hvor en holdte ham ved Armen og en anden satte hans Haand paa Kanten af den store Kiedel; Kongen kaldte da paa en af Slagterne, som kom, men standsede i det samme, og giorde et Skridt tilbage, sigende: at han aldrig vilde hugge Haanden af sin Herres Søn, og at man hellere maatte afhugge hans eget Hoved; hvilket Ismáil selv satte i Verk paa Øieblikket, og derpaa kaldte en anden Slagter, som mindre ædelmodig og mere forskrekket end den første hug den høire Haand af Mulei Mohamed; da Kongen imidlertid sagde til Bucháfras Sønner: kommer og seer Haand og Fod at hugges af den Hanrei, som har dræbt eders Fader, og seer nøie til. Mohamed udstod den første Execution med Taalmodighed, men da man huggede hans Fod af, gav han et stort Skrig fra sig; hvorpaa den umenneskelige Fader sagde til denne ulyksalige Søn: nu vel, Karán, (Hanrei) kiender du mig nu for Fader? thi før kiendte du mig ikke; og strax tog han en Bysse og ihielskød Slagteren, som havde giort Executionen; da Mohamed halv død saae dette, kunde han ikke bare sig for at sige: see hvilken mægtig Mand! han dræber den, som adlyder, og den, som ikke adlyder, alt hvad han giør er forfængeligt, Gud er retfærdig, Gud er stor. Kongen lod strax den afstumpede Arm og Been sætte i den kogende Tiere for at stille Blodet, og befoel at bringe ham levende til Meknés, hvorhen han og selv begav sig, og da han kom midt for Huset, hvor Mohamed skulde være, stod han fra Hesten, og blev der meer end en Time, kyssende Jorden hvert Øieblik med Taarene i Øinene; hvorpaa han gik ind i Serailet, og da sammesteds ingen Ophør var med Skrigen og Hylen, saa anbefoel han dem Taushed under Livs Straf; men da fire af dem ikke kunde holde sig efter den givne Ordre, lod ham dem qvæle for sine Øine; Mohameds Dotter alene havde Lov at beklage sig saa meget som hun vilde, og hans Søn styrtede sig ned fra sit Huus, da han hørte hvorledes det var gaaet Faderen, som uagtet al Flid af Christne Læger dog døde efter 12 Dage af Koldfyr eller maaskee af hemmelig tilbragt Forgift *).

Vel

*) Busnot Histoire du Regne de Moulei Ismaël.

Vel havde nu Mulei Zídan sin Rival af Veien, men han frygtede dog, at Touren ogsaa engang vilde komme til ham, og derfore søgte, at blive saa mægtig som mueligt; han intog da Taredánt, og øvede der mange Grumheder; han fandt sin Broders nedgravede Skat ved Hielp af en engelsk Slave, men han gav ham dog ikke hans derfor belovede Frihed; og da en fransk Slave og Chirurgus blev mistænkt for at have giort Bytte ved Byens Plyndring, maatte han først udstaae mangfoldige Pinseler, og siden blev hans Næse, Mund, Skiæg og Øren fyldte med Krud, som blev stukken i Brand, hvorved han ynkelig blev dræbt. Imidlertid tiltog Zídan daglig saa stærk i Penge og Tropper, at hans Fader ikke mere med gode kunde faae ham tilbage til sig; han opfandt da Ao. 1707 den List at inslutte sig paa Slottet i 52 Dage uden at sees af nogen undtagen Dronningen, Zídans egen Moder; men lod udsprede, at han var heftig syg, og Dronningen skrev selv til hendes Søn Zídan, at han endelig maatte nærme sig til Meknés, i Fald hans Fader skulde døe, da hun vilde anvise ham hans Skat, samt at han nu længtes meget efter ham; men Zídan svarede: at han ikke kunde forlade sig paa sin Faders Ord siden Mulei Mohameds og Méleks Død, hvilke han dog havde lovet ham at pardonere, men at han helst vilde være i Spidsen af sin Armée. Endelig spredede Dronningen ud, at Kongen var paa sit Yderste, og lod en Ligkiste bestille, samt giorde en Hob andre Tilberedelser, saa at man troede, at han alt var død; hans nærværende Søn Múleí Ahámed Dehébi begyndte da at lade sig proclamere, og Pøblen kom i saadan Bevægelse, at den lige ind paa Slottet forfulgte Dronningen, der offentlig havde ladet sig see med Lance og Sabel, ligesom hun vilde have antaget sig Regieringen; men da Allarmen blev for stor, kom Ismáil uformodentlig frem frisk og sund, hvorved alting blev blik stille, og alle opfyldte med Forundring og Skræk. Kongen, som saae, at dette hans Anslag gik Feil, foranstaltede da hemmeligen hos nogle af Zídans Koner, som vare misfornøiede med hans Liderlighed, og frygtede for Virkningen af hans Grumhed, at de qvalte ham i hans Seng, da han engang var drukken endnu i Aaret 1707. Saaledes døde denne tyranniske Zídan, som glædede sig ved Blods Udgydelse lige fra Ungdommen af; thi i hans fierde Aar fik han Lyst at dræbe en Araber, som kom ham i Møde; man gav ham da

en Sabel, med hvilken han huggede til Araberen, saa at Blodet flød ned af ham, hvorpaa han lod sig falde og blev liggende som død, intil Zídan var gaaet bort *). Han lod en fransk Slave give 500 Slag af en Rem, og da han derpaa havde dræbt ham med egen Haand, lod han ham hugge i Stykker, og ved de andre Slaver kaste i Rivieret. En anden fransk Slave blev anklaget for at have slaget hans Hund, denne dræbte han med en Dolk **). En Araber og hans Kone bragte engang tvende af deres Døttre til Foræring til Ismáil, men Zídan fik dem i Forveien ind til sig, sendte Forældrene tilbage igien, og efter at have nydt det hos Døttrene, som hans Ukydskhed attraaede, dræbte han dem, og kastede dem i en Brønd; men af Frygt for at de skulde stinke, lod han dem igien ved de christne Slaver optage, skiere i Stykker og kaste i Rivieret. Han lod ogsaa den smukkeste af sine Koner i sin Nærværelse hugge i Stykker, og kaste for Hunde ***). Dette Umenneske var desuden overmaade hengiven til Drukkenskab, i hvilket han levede og døde. Syv af Zídans Qvinder, som havde tilforn hiulpet ham at drikke og tilsidst dræbt ham, bleve sendte til Meknés, og overgivne til Dronningen for at hevne sin Søns Død; denne Dame lod da Brysterne skiære af tre af dem, og tvang enhver til selv at opæde sine egne Bryster, hvorefter de bleve qvalte, endskiønt de bestandig skrege, at de intet havde giort uden efter Kongens Befaling.

Efter Zídans Død kom Abd Elmélek, en anden af Ismáils Børn, som var Gouverneur i Dra, og bemægtigede sig Marókos og Sus, men hans Broder Bensár ****), Gouverneur i Tafilét disputerede ham Herredommet i mange Aar, intil han endelig Ao. 1712 slog ham ganske, og lod sig udraabe til Konge i Marókos, vilde altsaa efter sin Faders Indbydelse ikke komme til Meknés;

---

*) Busnot Histoire du Regne de M. Ismaël.

**) Id. ibid.

***) Id. ibid.

****) Dette burde egentlig hedde Abu Ensár, thi jeg finder i Seiglet paa et hans Breve:
ابو النصر ابن امير المومنين وفقه الله

Meknés; hvorfore ogsaa Ismáil udnævnte sin yngre Søn Ahámed Dehébi til Successor, og døde kort derefter Ao. 1727 i sit Alders 81 Aar. Han var af middelmaadig Størrelse, havde et langagtigt og mavert Ansigt, et kleftet Skieg, brun Farve, fyrige Øine og en stærk Stemme, var stærk, modig og hurtig. En af hans sædvanlige Fornøielser var, at stige til Hest, trække sin Sabel og hugge Hovedet af den, som holdte Stigbøilen alt i et Øieblik. Han var ligesaa vel pengegierrig som blodgierrig; thi da han, som meldt, sendte Zídan mod Mohamed, forlangede Officererne nogle Penge at leve for, men han sagde: at de vare verre end hans Bester, som intet forlangede af ham, og dog levede, og tiente ham. Da han Ao. 1707 sendte Joseph Dias, en spansk Slave, som Ambassadeur til Engelland, gav han ham 200 Piastres, med hvilke han bød ham at giøre saa god Figur, at han kunde have Ære deraf. Engang lod han de fornemeste Jöder kalde og spurgte dem, naar deres Messias skulde komme? de bade da om 8 Dages Frist, for at give Svar, i hvilken Tid de samlede en anseelig Foræring, som de overleverede ham med Forsikring, at Messias skulde komme om 30 Aar. Ismáil sagde da: jeg forstaaer nok I Hunde, om 30 Aar tænke I, at jeg er død; men jeg skal nok leve, for at afstraffe eders Bedrageri. Paa hans Grumhed ere alt anførte mange Exempler, hvortil endnu kan legges disse: han lod engang et af hans Fruentimmer qvæle, fordi hun i Haugen havde afbrekket en Orange. En Araber klagede over, at nogle af Ismáils Negere havde stiaalet 2 Oxer fra ham, som var al hans Eiendom; Ismáil lod da vel alle de anklagede Negere dræbe, men og siden Araberen selv. Han byggede og rev ned uden Ophør, sigende: at dersom en Sæk fuld Rotter ei stedse bevæges, saa æde de Hul paa Sækken og leber deres Vei. Da han engang kom med sin Hær for et Rivier, som han ikke kunde passere, lod han alle Kriegs-Fangerne dræbe og sammenbinde, og gik saaledes over paa denne Menneske-Broe *). Han lod engang binde en Maur til Rumpen af en Mule, og slæbe i hans eget Følgeskab lige fra Marókos til Meknés, samt befoel, at Sønnen skulde ride noget efter paa samme Vei, for at finde et Stykke efter det andet af

*) Windus von Stuarts Reise nach Mekenés.

sin ulykkelige Fader *). Nogle Gange lod han en stor Steen falde saaledes paa Hovedet af nogen, at den knuste Hierneskallen, og naar da ikke meget af Hiernen lod sig tilsyne, sagde han: denne havde ingen Hierne, derfore maatte han ud af Verden, for at give Plads for dem som har nogen. Engang saae han en meget tyk Maurinde, og sagde til hende: du Tæve, hvorledes er du saa lasket, og mine Hunde ere saa mavre, uden Tvivl giver deres Opvartere dig Kiødet, som de skulde fødes med; jeg vil nu at mine Hunde skal have deres Kiød igien; befoel saa, at de skulde skiære et Stykke efter det andet af hende, og kaste for Hundene, eftersom de kunde opæde det **). Et Antal Arabere af 600 havde ikke [Neiba =] betalt deres ~~Regaréma~~ eller Skatter, han sendte derfore en Kaïd med Folk for at bringe ham alle deres Hoveder; Kaiden bragte Hovederne, og Ismáil talte dem med egen Haand; men da der fattedes eet, sagde han til Kaiden: du Hund har nok modtaget et Sølv-Hoved for et Kiød-Hoved. Befoel saa: at man skulde afskiere hans Hoved, og kaste det blant de andre, hvorpaa han gav sig til, at tælle paa ny, og endelig sagde: nu har jeg min liden Regning rigtig ***). Et meget ungt Barn bad engang om Pardon for sin Fader, der skulde miste Livet, og brugte de bevægeligste Ord af Verden, blant andet, at, om der endelig skulde udgydes Blod, saa vilde Barnet med Glæde døe, naar Faderen maatte leve, for at opføde hans mange smaa Sødskende; hvortil Ismáil svarede: din Begiering skal blive opfyldt, din Fader skal leve, men kuns til i Morgen; og siden du forsikrer mig paa, at ville døe med Glæde, saa giv mig min Sabel. Med denne huggede han ham i smaa Stykker, og anden Dagen giorde selv det samme med Faderen. Author til Miſſion hiſtorial de Marueccos forsikrer, at en ved Hoffet havde været saa courieux at optegne Antallet paa dem, som Ismáil dræbte hver Dag, og at han i 18 Aar var kommen til mere end 40 tusinde Personer. Hvor mange maae han ikke have dræbt i hans Regierings-Tid i mere end 50 Aar? Og hvilken Tyran kan vel lignes med dette Monstrum?

Man

---

*) Miſſion hiſtorial de Marueccos.

**) Ibid.

***) Ibid.

Man finder adskillige Steder *) anført, at Ismáil var bleven forlibt i Princessen af Conti, Ludvig XIV naturlige Dotter, af en over hendes Skiønhed giort Beskrivelse, og at han skulde have tilskrevet Kongen af Frankerig, og begiert hende til Ægte, men andre **) mene, at det er ~~kun et~~ Digt, og det synes ikke heller, at have nogen Skin af Sandhed.

Han var meget ædrue og tarvelig, især deles iagttagende Religionens endog allermindste Ceremonier, forestod selv Regierings-Sagerne intil sit yderste, og forsømte deraf aldrig noget vigtigt, endskient hans Huus-Sager gave ham meget at bestille; thi han skal have havt intil 8000 Qvinder, 900 Sønner og 300 Døttre ***). Man kan sige, at hans faa Dyder giorde ham agtet, hans mange Lyder giorde ham frygtet, og at han dempede sine Undersatters Barbari ved at være mere barbarisk end dem. Hans Død blev efter hans Ordre længe holdt hemmelig, for at give desmere Tid til hans Søn

AHAMED DEHEBI احمد الذهبي at befæste sig paa Tronen; hans Tilnavn betyder den Gyldne; thi han ikke alene fandt en stor Skat i Guld efter sin Fader, men lod ogsaa deraf adskillige Gange anseelige Summer uddele til sin Armée. Han var stor af Legem, havde et vildt og grumt Udseende; var Koppenarret, uden Fortænder, brun, og klædet som en Drukkenbolt. Hans største Modstandere vare hans 2 Brødre Abdalláh og Abdelmélek, som hver for sig rustede sig mod ham; men da den første i en Træfning blev forladt af alle sine paa 16 nær, flygtede han til Edrises Grav, hvorfra Dehébi lod ham indbyde til sig med de stærkeste Forsikringer, at ville tilgive ham; og da Abdalláh forlod sig paa hans Ord, tog Dehébi meget venlig mod ham, og forærede ham en prægtig eqviperet Hest. Ahámed Dehébi lod nu uddele 220 tusinde Ducater til

---

*) Memoires de Polnitz. Amours du Roi de Maroc. Mercure histor. de l'Année 1700.

**) Boulet Histoire des Cherifs.

***) Relation du Royaume de Maroc pag. 41. Ao. 1703 spurgte han en af sine Sønner, hvor mange Sødskende han nu havde? Han vidste det ikke, men bragte ham om 3 Dage en Liste paa 525 Brødre og 342 Søstre. Hvor mange maae han ikke have avlet i 24 Aar derefter, da han døde? Mission historial de Marueccos pag. 641.

til Negerne, paa hvilke han aldeles forlod sig, og til hvilke han betroede alle Ting. I deres første Tog nedsablede de 16000 Arabere, som ikke vilde erkiende Dehébi; derved forgik Lysten de øvrige, at sette sig mod ham. Efter dette fik han Lyst, at eftersee den kongelige Skat, og fandt 86 tusinde Ducater i Guld, og 2500 tusinde Ducater i Sølv *), 65 Sadler broderede med Guld og Ædelstene, 400 Flinter damascerede med Guld, 1200 Sabler med Guld-Grebe, 60 andre med kostbare Stene, 180 Dolke med Guld og Ædelstene, en Krone og andet Sølv-Tøi veiende 600 tusinde Ducater, mange Magasiner opfyldte med Vahre, hvortil han lagte af sine egne Midler 9 tusinde Ducater i Guld og 800 tusinde i Sølv; for at stoppe det Hul, som de til Negerne uddeelte 220 tusinde Ducater havde giort, lod han endnu indbringe i Skatten alle de Guldsmykker, som fandtes hos de 800 sidste Koner af hans Fader, hvilket beløb sig til noget anseeligt. Dehébi tænkte nu ikke paa andet end et vellystigt Levnet; den mauriske Spise smagede ham ikke, men 4 Christne Slaver maatte koge for ham og daglig opfinde nye Retter; han havde paa sit Bord mange Pourcelains Krukker med Vand og Melk, som han gav de andre, men den som var ham nærmest var fyldt med Viin. Regierings-Sagerne overgav han til Bascha Mesáël og andre, og forlod sig paa sine Negre. Dette ophidsede Maurerne mod ham; Tetuanerne vare de første til at rebellere; derneſt kom Mulei Abdelmélek med 60 tusinde Mand fra Taredánt, i Spidsen af hvilke han undertvang sig alting, hvor han kom frem, endog Staden Marókos; herved fik Dehébi Øinene ret aabne, og greeb til Vaaben, gik dog ikke selv med i Feldten, men sendte først sin Søn Ali, som blev slagen paa Flugten; siden forstærkede han Arméen og lod den commandere af Negernes General Bascha Scútla Heini, som i August 1727 var saa lykkelig at overvinde Abdelmélek, fange hans Søn og 2 Generaler, og at indtage Marókos igien. Dehébi, som imidlertid havde bevaret sin Skat i Meknés, tog venlig imod Abdelméleks Søn og satte ham i Frihed, men de 2 Generaler dræbte han med egen Haand; derpaa lod han uddele 200 Ducater til hver Officeer, 50 til hver

*) Quatre vingt six Quintaux d'or, deux mille cinq cens Quintaux d'Argent. Relat. de Maroc pag. 54.

hver Under-Officeer og 20 til hver Soldat. Kort derpaa rebellerede Jnbyggerne i gammel Fes; dette Oprør blev dempet ved Hovedmandens Baſcha Enmélis Død; men 4 ſammenrottede af hans fornemmeſte Betientere bragte det langt videre; thi de fik, Kongen uvidende, de beſte Provinzer paa deres Side, og beſtormede hans Slot den 18 Martii 1728, da de til alles Forundring bragte ham i al Stilhed udaf Slottet hen i et Huus, hvor han havde opholdt ſig, førend han blev Konge; og der lode de ham bevogte ved 50 Renegater og 50 Gildinger, hvilken Afſettelſe ikke koſtede mere end 3 Menneſkers Liv. Saaledes miſtede Ahámed Dehébi ſit Rige, deels formedelſt Regieringens Forſømmelſe; thi han laante til Expeditionerne aleneſte ſit Navn og dette ſtore Seigl,

uden at vide hvad der handledes om; deels formedelſt hans Liderlighed; thi han ſølede ſig hver Dag i Drik ſaaledes, at han engang faldt og ſpyede i Sghiamen eller deres Kirke, hvorfra han blev baaren hiem af Negrer; og da hans Broder Abdalláh og hans Koner anden Dagen foreſtillede ham hans Feil, pryglede han dem af; dog vare de den Gang lykkelige at ſlippe ſaa got; thi en anden Gang

lod han alle Tænderne udtage af en af sine Koner, og skikkede hende anden Dagen i en Æske dens Tænder, som havde giort Executionen. Det er merkeligt, at han i Drukkenskab var venlig og from, men var en grum Tyran, naar han var ædru. Da en Jødinde, som laae hos ham om Natten, var saa uheldig i Søvne at legge sin Arm paa hans Hals, huggede han om Morgenen hendes Arm af med en Sabel. Dagen derpaa lod han tvende nygifte Jødinder kalde, og efter at have nydt hos dem hvad han søgte, sendte han dem til deres Mænd igien; men da han siden hørte, at de havde elsket deres Mænd ligesom andre Koner, saa lod han dem alle fire dræbe. Engang lod han en Neger kaste ned fra et Huus, fordi han havde stoppet hans Tobaks-Pibe for hart. Han lod engang 2 Kokker dræbe, fordi de ikke havde lavet Maden efter hans Smag. Han befoel en engelsk og en spansk Slave at slaaes, og truede den med Døden, som kom til at ligge under; Spanieren tabte og blev strax dræbt *). Nu skulde da en Tronfølger vælges, og Lodden faldt paa Abdelmélek, hvis Søn Ali blev i Faderens Fraværelse udnævnt til Regent; men det varede ikke længe førend

ABD ELMELEK عبد الملك selv kom til Meknés og lod sig høitidelig udraabe til Konge. Han vilde da lade Øinene udstikke paa Ahámed Dehébi, men denne fik Nys herom, og reddede sig med Flugten, endskiønt Abdelméleks Søn, som havde denne smukke Commission, var ham nær i Hælene. Nu troede Abdelmélek, at han frit kunde give hans Mening tilkiende, som var, at han agtede Araberne høiere end Negerne, hvilke han altid havde hadet; han befriede de første fra at betale Skat, og formindskede de sidstes Lehning; han lod ikke aleneste tvende af deres Fornemmeste paa en grum Maade aflive, men truede endog at vilde lade dem alle springe over Klingen. Negerne, som kiendte deres Magt, lode sig ikke herved afskrekke, men grebe til Gevær og udraabte paa ny Ahámed Dehébi for Konge. Abdelmélek blev herover bestyrtet, og sendte dem tvende af sine Brødre, geleidede af de fornemmeste Koner i Serailet og Gildinger, som bare Koranen og Mulei Ismáils Liig-Klæde; men Negerne foragtede alt sligt, og nødte Prinzerne selv med alt deres Følgeskab at

*) Windus von Stuarts Reise nach Mekenés.

at proclamere Ahámed Dehébi, som de dog ikke vidste, hvor de skulde finde. I al den Forlegenhed fik de endelig at vide, at han var kuns 5 Mile fra deres Leir i Spidsen af 15 tusinde Mand, hvorpaa de gik ham i Møde og proclamerede anden Gang

AHAMED DEHEBI for Konge; han talte da sine Folk, og fandt 40 tusinde Ryttere og 25 tusinde Fodfolk, med hvilke han gik for Meknés, hvor hans Broder havde indsluttet sig, i Haab om at faae en ham af Araberne lovet Hielp af 90 tusinde Mand. Dehébi lod tilbyde de beleirede en General-Pardon, om de vilde overgive sig; men de vilde ikke, han indtog derfore Byen med stormende Haand, og overgav den i 3 Dage til Plyndring og til alle Krigens Grumheder, som bleve øvede uden Forskiel mod begge Kiøn og alle Religions-Forvandte. Imidlertid indfandt sig 17 tusinde Arabere, som vilde hielpe Staden, uvidende at den alt var indtagen; men Dehébi angreb og slog dem. Dagen derpaa gik han ind i Staden, hvorfra Abdelmélek betids var flygtet til Fes, men Dehébi lod 3 af hans Venner nagle fast paa Stads-Porten, hvor tvende af dem levede i 3 Dage, og Gouverneuren af Meknés, som formedelst hans Legems Tyngde havde splittet Hænder og Fødder, og var falden ned, blev massacreret med Sabler. Dehébi gik da for Fes og forlangte sin Broder udleveret; men Indbyggerne vilde ikke, hvorfore han forgieves løb Storm mod Staden, og saae sig nødt til at bloqvere den. Efter 3 Maaneders Tid blev Hungeren saa stor i Fes, at de begierede at capitulere; Dehébi forlangte alleneste sin Broder udleveret, som ogsaa skede; han tog dog ei imod ham med Haardhed, men lod ham fratage en Dolk og en Pistol, som han havde paa sig, og bringe til Meknés, hvor han blev arresteret i Bascha Mesáëls Huus. Dehébi uddeelte derpaa 400 tusinde Ducater til Soldaterne og betydelige Foræringer til Officererne. Endnu i samme Aar kom en Ambassadeur fra Kongen i Portugal, som blev meget naadig modtagen, fri-kiøbte 128 Slaver og betalte for hver Jesuit 1000 Piastres, men for hver af de andre ikkun 475 Piastres, og 82 Maurer bleve satte i Frihed. Nu var alting roligt i Riget, og Ahamed Dehébi havde ikke andet at tænke paa end at fylde sig med Drikken og Fraadsen; men da hans Natur ikke kunde holde det længere ud, og han fornam at Enden var nær, gav

han Ordre, strax at qvæle Abdelmélek, og døde selv 6 Dage derefter Ao. 1729 *) Hans Søn Buférs burde vel have succederet ham; men Lella Chonetta, en af Ismáils Koner, udfandt Middel til, at faae Riget i Hænderne af hendes Søn

ABD ALLAH BEN ISMAIL عبد الله بن اسماعيل, som dog var fraværende, da han blev proclameret til Konge; 300 tusinde Ducater til Negerne, og 50 tusinde til Officererne, var en mægtig Fieder, som hun brugte til at drive dette Værk. Abdalláh kom ogsaa strax fra Tafilét, og tog alting i Besiddelse; enhver tog imod ham med Glæde, thi han havde altid udviist megen Fornuft, Godhed og Retfærdighed, hvorpaa kan anføres til Exempel: han havde en portugisisk Slave, som engang bortstial ham en anseelig Summa, hvilket han pardonnerede ham, og foreholdt ham, ikke at giøre sligt oftere; noget efter stial Slaven en med Ædelstene besat Tømme, som han solgte til en Jøde; Abdalláh gav ham Penge til at løse den igien, og pardonnerede ham anden Gang; men da Slaven derpaa havde bortstialet hans beste Pistoler, og ikke vilde tilstaae, hvad han havde giort med dem, skød Abdalláh ham for Panden, og strax gik hen til Munkene i Couventet, spørgende, hvad man i deres Land vilde giøre ved en Slave, som 3 Gange havde bestiaalet sin Herre, og 2 Gange var pardonneret? Paa Svaret: at den blev straffet paa Livet, sagde han: last mig da ikke, at jeg har dræbt min Slave, som har giort sligt mod mig; det var dog Skade, sagde Munkene, at I ikke har givet ham Tid, til at bede Gud om Forladelse, og eders Hastighed kan nu være Aarsag i hans Fordømmelse. O! dersom han er fordømt, sagde Prinzen, saa meget desværre for ham, Tyve fortiene at fordømmes. Men denne Tænkemaade ophørte, saa snart han kom paa Tronen. Nu frygtede han hemmeligen for, at Bufèrs skulde giøre nogen Sammenrottelse mod ham, lod ham derfore komme til Meknés, for at forsikkre sig hans Person, og beobagte hans Foretagender. Bufèrs lod sig da være angelegen at leve i al muelig Stilhed; men jo mere han vilde skiule

sig

*) Relation du Royaume de Maroc.

sig, jo mere fremskinnede hans Maadelighed, Fornuft og mange Dyder, saa at hans Roes satte Abdalláh i Bevægelse, og kom ham til at sende ham i Jern til Ny-Fes, hvor han blev et Aar, hvorefter han blev forviist til Tafilét. Da Bufērs der leed Nød, gik han til Fristedet Mulei Edrís paa Bierget Zarhon, og forlangede Rigtighed af Abdalláh for de Midler, som hans Fader Ahámed Dehébi havde eiet, ferend han blev Konge; Abdalláh satte sig da for, at skille ham ved Livet, og gav Chefen i Mulei Edrís paa Zarhon tusinde Ducater for at udlevere ham, som og skede; han blev da sat fast i Fes, men fandt Leilighed at bedrage sine Vægtere og slap lykkelig ud igien, uden at blive forfulgt af Kongen; nu blev Fes indtagen med stormende Haand, og skulde have været aldeles sleifet, om ikke Negerne havde overtalt ham derfra, men han lod det blive, ved at nedrive Murene, og plage Inbyggerne med svære Paalæg. Efterhaanden udviklede sig hans onde og tyranniske Hierte mere og mere; hver Dag blev opfunden en ny Straf til de uskyldige Offere for hans Grumhed; og da hans Moder engang forekastede ham, hvor uanstændigt det var for en Konge, selv at være Bødel, declarerede han for hende, at han ingen større Glæde havde, end naar han kunde dræbe med egen Haand. Ao. 1730 gik han med en stor Armée imod nogle Rebellere i Provincerne, som han lykkeligen bragte til Lydighed; men da Negerne rebellerede og vilde udraabe Bufērs for Konge, saa maatte han love dem 300 tusinde Ducater, naar Toget var forbi; derpaa gik han mod andre Rebellere, og overvandt dem, visende ved den Leilighed den eneste Menneske-Kierlighed, som han har udøvet i sin hele Regierings-Tid; thi da hans Negrer havde udplyndret disse Folk indtil den bare Krop, stillede sig for hans Leir henimod 4600 nøgne Arabere, over hvilket Syn han blev bevæget, lod dem give noget at skiule sig med, og befoel at drage Omsorg for dem. Siden sendte han Kaid Musa Girrai med 2500 Mand mod et stort Parti Rebellere i Dra, men han var for svag, og kom tilbage med 107 Mand, hvorfore Abdalláh lod alle deres Hoveder afhugge; og da han i sit Vindve saae, at Bødelen ikke giorde det efter hans Sind, gik han ned, tog Sablen af hans Haand, og lærte ham Kunsten bedre paa tre af disse ulyksalige. Der var nesten ingen Uge, hvori Abdalláh jo fordømte til adskillige Døds-Maader henimod 2000 af

sine Undersaatter *) som han desuden plagede med unyttige Bygninger og andet svært Arbeide, ja han fandt ofte Fornøielse i, at stille Slaverne under en Muur, som skulde falde, for at see dem paa engang levende at begraves ved dens Fald. Ao. 1732 gik han mod nogle rebelske Arabere med 30 tusinde Mand; men han bragte deraf kuns 400 tilbage til Meknés, Resten blev slagen i Biergene. Aaret derefter gik det ham ligeledes, thi han begyndte Slaget førend hans Armée var samlet, og tabte det førend den største Deel kunde komme ham til Hielp; og endskiønt dette skede ved hans egen Forseelse, saa lod han dog Officerene grummeligen straffe derfor, indtil at lade dem binde ved Føderne til Mulers Haler, og slæbe med Hovederne paa Jorden, indtil de døde. Paa denne Tid ankom til Meknés den fra Spanien fordrevne Hertug af Ripperda, og foreslog Abdalláh at beleire Sébta og Melílla, og siden at ødelegge Kysten af Spanien, efter at først have sluttet Venskab med de andre barbariske Stater; Abdalláh, som ved Reis Peres, der nylig var kommen fra Holland, var bleven underrettet om Hertugens store Talens, fandt Smag i hans Forslag, og overlod gandske til ham at udføre samme; men i det første Angreb blev han forladt af Maurerne, og maatte flygte til Tetáun i sin bare Skiorte. Derpaa gik han sidst i Aaret med 50 tusinde Mand for Oran, som Spanierne nylig havde taget fra Alsghererne, der vare Marokernes Allierede, hvor den spanske Marquis de Santa Crux commanderede; men omendskiønt baade denne i et Udfald blev fangen og massacreret, saa og Marqvis de Val de Cagnas og andre anseelige spanske Officerer bleve paa Pladsen, saa fik dog Spanierne Seir, og Maurerne maatte ophæve Beleiringen, vendende med Skam tilbage **). Lella Chonétta, Abdalláhs Moder, var ofte i Fare for at miste Livet ved hans Umenneskelighed, begierede derfore Tilladelse at reise til Méka, paa hvilken Reise hun anvendte nesten et heelt Aar; ved Tilbagekomsten præsenterede hun ham 4 smukke Piger; men han var saa meget hengiven til unaturlig Kierlighed, at han ikke engang vilde modtage hans Moders galante Forærting.

Bascha

*) Relation du Royaume de Maroc pag. 189.

**) Histoire des Etats Barbariques.

Bascha Hogmi var en af dem, som meest havde hiulpet Abdalláh paa Tronen; han havde derfore lovet, aldrig at betiene sig af Lance eller Bøsse mod ham; men en Dag lod han ham kalde, bød ham sette sig ned, og aftage sin Hue; hvorpaa strax kom en Hob Børn, som med smaa Stykker Blye sloge ham i Hovedet, intil han døde, hvorefter hans Broder og hans Secretaire maatte udstaae samme Straf *). Da en ung spansk Slave havde hørt, at Kongen havde i Sinde for Betaling at løsgive nogle Slaver, faldt han ned og kyste Jorden, bedende, at hans gamle Fader maatte være blant dette Tal; men Tyrannen lod ham kaste i Veiret saaledes, at han skulde falde paa Hovedet, intil han døde, satte derpaa Faderen i strængt Arbeide, hvoraf han døde nogle Dage derefter; saaledes belønnede han en Søns Kierlighed til sin Fader. Ao. 1734 fik han i Sinde at dræbe Selim Dukéli, Kaid over Negerne, tillige med 6 andre af deres Officerer; da disse fik Nys herom, rebellerede de, og proclamerede

ALI BEN ISMAIL علي بن اسماعيل, Kongens Broder, til Regent. Abdalláh meente vel, at stille dem tilfreds med 30 tusinde Ducater, men de toge smukt mod Pengene, og forandrede dog ikke hvad de havde giort; han tog da Flugten til Taredánt, og underveis giorde saa gode Anstalter som mueligt baade i Marókos og andre Steder; men da hans Blodgierrighed ikke heller ophørte i Taredánt, giorde han sig ogsaa forhadt hos Araberne, hvis Hielp han just fornemmelig behøvede. Imidlertid kom Ali fra Tafilét til Meknés, da han ved at passere forbi Fes, blev antaget af Indbyggerne, og beskienket med anseelige Foræringer. I Meknés søgte han først efter den Kongelige Skat; og da han fandt ikkun 90 tusinde Ducater og Pretiosa for 85 tusinde Ducater, saa kunde han ikke betale Negerne, men lovede dem 220 tusinde Ducater, saasnart som han kunde bringe dem tilveie, hvormed de ogsaa for denne Gang lode sig nøie, og ved den Leilighed bade for Abdalláhs Moders Liv, som stod i Fare. Sélim Dukéli intog derefter Marókos paa Alis Vegne, og vilde have gaaet løs paa Taredánt; men han merkede, at en stor Deel blant Negerne vare misfornøiede, som Abdalláh havde lovet dobbelt Lehning, og som desuden vare vundne ved en Foræring af

30 Ducater,

*) Relation du Royaume de Maroc.

30 Ducater, hvilke Lélla Chonétta havde lovet hver Soldat, som vilde tage hendes Søns Parti; hvorudover han og hans underhavende Negrer den 15 May 1736 paa ny proclamerede Abdalláh, og affatte Ali, der ikke heller var i Stand til at forestaae Regieringen formedelst hans alt for store Hengivenhed til den Urt Haschíscha, som betog ham fast alle Sandsernes Brug; han flygtede derfor til Biergene med saa meget af Skatten, som han kunde bierge, 3 Koner, et Barn og 40 Mand.

Abdalláh blev saaledes paa ny Konge ved Sélim Dukélis Hielp, men da han vidste, at denne var nødt til, at giøre det for de andre Negres Skyld, og at hans gode Villie havde ingen Deel deri, saa vilde han ikke gaae ind i Meknés, førend Negerne havde leveret ham Sélim Dukéli og al hans Familie; herudover bleve disse Sorte uenige og saa ubestandige, at Sélims Parti udraabte Mohamed Uld Ariba for Konge, og sendte ham 4 tusinde Mand for at geleide ham fra Tafilét; men førend hans Ankomst havde Abdalláhs Parti alt faaet Overhaand, saa at Mohamed maatte indslutte sig i Fes. Imidlertid bad Lélla Chonétta om Pardon for Sélim Dukéli, som ogsaa blev hende tilsagt; men da de bragte ham til Abdalláh, tildekket med et Teppe fra Mula Edrises Záuia, kyste Kongen Teppet, og lod det ærbødig aftage, hvorpaa han stødte sin Lance i Sélims Bryst, begierende en Skaal, for at drikke hans Blod, hvilket Kaid Mohamed Sláui satte sig imod, sigende: det er uanstændig for en Konges Høihed, men kan bedre passe sig for en Undersaat; tog derpaa Skaalen og udtømmede den; Abdalláh blev da ved at stikke Sélim med sin Lance intil han døde, qvælte saa selv en af hans Børn og lod de andre tilligemed de øvrige Fanger dræbe for sine Øine. Nu sendte Indbygerne i Ny-Fes ham Deputerede med Foræringer for at ønske ham til Lykke; han tog mod Foræringerne, men sagde, at de kom saa silde, og lod ihielskyde de Deputerede. Abdalláh havde tilforn lovet Negerne 400 tusinde Ducater, og hans Moder havde givet enhver Løfte om 30 Ducater; disse bleve nu krævede, og endskiønt han solgte en stor Deel af sine Pretiosa, kunde han dog ikke opgiøre de 30 Ducater til hver paa 700 tusinde Ducater nær. Her var gode Raad dyre; han bildte dem ind, at han havde nedgravet de 400 tusinde Ducater, lod derfore de

christne

christne Slaver grave efter dem, intil de vare døde under Arbeidet; men da han ikke kunde finde Pengene, og paa ny blev krævet af Negerne, saa tog han Flugten til Biergene med sin Skat, Moder, Søn og saa mange Slaver som mueligt. Herpaa sendte Fesserne Bud til Negerne, at de vilde udbetale dem de 400 tusinde Ducater, som Abdalláh blev dem skyldig, naar de vilde proclamere

MOHAMED ULD ARIBA محمد ولد عريبه for Konge, hvilket ogsaa skeede den 19 Octob. 1736. Imod at han forpligtede sig, at accordere alle og enhver en fuldkommen Pardon, og ikke at kræve mere Skat end deres Love tilholdte. Noget derefter lod Abdalláh sig see for Fes med en liden Armée af Arabere og Brebere, men saa snart hans Broder Mohamed Uld Ariba kom Staden til Hielp, retirerede Abdalláh sig igien til Biergene, hvorhen Mohamed forfulgte ham med 20 tusinde Mand; og siden han ikke var bekient paa disse besværlige og vanskelige Veie, saa kom han i Knibe og blev blesseret i Armen, da han fegtede med usædvanlig Tapperhed; dog slap han endelig med stort Tab udaf denne Fare, og kom til Meknés igien, hvor hans Godhed strakte sig endog til de christne Slaver; thi de spanske Munke kiøbte strax 90 Stykker løs; og da Marquis d'Antin kom paa Salá Rhede for at rançonnere 75 franske Slaver, var han ogsaa villig til at lade dem fare; ved denne Leilighed fik han et nyt Beviis paa Negernes Falskhed; thi da Mula Mostádi مولاي مسطاضي *), som var Gouverneur i Salá, og en Medbeiler til Tronen, satte sig imod Rançonneringen, saa vilde Negerne ikke staae ham bi mod denne Scherif, førend han maatte stille sig an, som han vilde nedlegge Scepteret, hvorved de da maatte miste de 400 tusinde Ducater, som Fesserne havde lovet dem. Man finder ikke, at Mohamed udgydede Blod eller udviste nogen Grumhed, saa man skulde troe, at han længe skulde have souteneret sig paa Tronen; ikke desmindre skal Undersaatterne dog have været misforneiede med ham;

*) Author til Relation de Maroc kalder ham Matadé, men Maurerne kalde ham Mustádi, og regne ham blant Mulei Ismáils Sønner.

H

ham; hvoraf man seer, at de ikke lade sig regiere med det gode. Abdalláh kom nu for Dagen igien, og overvandt Mohamed aldeles, som blev blesseret i Slaget, og med stor Nød undkom *). Altsaa blev

ABD ALLAH igien sat paa Tronen, men nogen Tid derefter blev han igien affat og det intil 7 Gange **). Imidlertid udøvede han bestandig de største Grumheder, ja ofte med egen Haand dræbte intil 500 Personer om Dagen, som lader fast utroligt; men dog fortælles af mange, som forsikre, at de selv have seet det. Man veed ikke, at han havde flere Børn end Hámed, som var fød af en Negerinde, følgelig nesten sort, og Mohamed fød af en hvid Scherifa, og følgelig nesten hvid. Til den første gav han Gouvernementet af Salá, og til den anden, som Successor, overlod han Gouvernementet over hele Riget Marókos; dog residerede han ikke gierne i Marókos Stad, men i Asafi. Abdalláh selv opholdt sig i Ny-Fes, og bekymrede sig kuns om Svir og Blods Udgydelse; Regieringen blev forestaaet af Mohamed, og det var til ham, Kongen af Danemark sendte 2 Fregatter Ao. 1751, for at slutte en Freds- og Handels-Tractat med Marókos; Obristlieutenant Longueville var denne Expedition betroet, men Mangel paa ret Kundskab om Landet og Folket, samt Fortrolighed til Project-Mageren, en marokansk Jöde, og til en fransk Kiøbmand, som skulde være Dansk Consul, vare Aarsager til det hos os bekiendte slette Udfald, at alting blev røvet og plyndret, samt Folkene fangne, hvoriblant var Lieutenant, nu vores berømmelig Hr. Admiral, F. C. Kaas, og dernest Cassereren Hr. Raun, som paa Danske Vers har beskrevet os dette Tog ***). Longueville blev anviist en Hauge i Marókos, hvor han selv kunde lade byge et Huus, hvilket da bestode i 3 Værelser

Fik en Etage høi, plat Tag og ikke meer
End 3 smaa Kamere og Murene af Leer.

som

*) Histoire des Etats Barbaresques.

**) Jeg har efter denne Tid intet skriftlig funden om ham, men det øvrige er efter mundlig Relation der i Landet.

***) Trykt i Kiøbenh. 1754.

som Raun siger; men denne Hauge, Lérscha kaldet, er nu i bedre Stand, og efter Landets Maade ikke ubehagelig, see TAB. VII. Omsider blev Ao. 1753 sluttet Fred ved Commandeur Lützow, og et Handels-Compagnie etableret paa Kysten, hvilket varede i 14 Aar. Abdalláh bekymrede sig ikke meget om sligt, men passerede sin Tid i et Lysthuus i Nærværelsen af Fes, hvor han fortroede sig ikke til nogen uden en christen Slave, som altid var hos ham, og hvor til alles Forundring denne Tyran Ao. 1757 fandtes at være død naturlig Straa-Død, uden at have havt andre hos sig end den ommelte Slave.

MOHAMED BEN ABDALLAH BEN ISMAIL ELHOSEINI *) er nu saaledes Enevolds-Herre og Konge over det hele marokanske Rige; og da hans Broder Hámed foruden sin ulige Fødsel tillige var enfoldig, og Abdalláhs Brødre deels vare døde og deels saa fattige, at de umuelig kunde giøre noget Skridt, saa nød Mohamed en i disse Lande fast uhørt Lykke, uden det allermindste Sværdslag at bestige sin Faders Trone, og uden nogens Prætention at besidde samme intil denne Dag. Han er fød Ao. 1718, og var med sin Farmoder Lélla Chonétta i Méka Ao. 1733. I Kraft deraf er han Hasgh eller Pillegrim, og vil ikke aleneste selv ansees for den største Helgen i sit Land, men endog en hvid Hest, som var med ham er saa anseet, at en Misdæder, som kan komme til at røre ved samme, er ganske sikker, saa længe den er der; den skal af Alderdom intet kunne fortære, uden en Slags Vælding, og faaer ikke anden Drik end sød Melk. Kongen er høi, velvoxen, og har en majestetisk Mine; det høire Øie er lidt større end det venstre; hans Farve er lidt brunagtig, og forandres efter hans Passioner **), thi naar han er fornøiet er han mere hvid end sædvanligt; hans Skieg er hverken tykt eller tyndt, men sort og kort; hans Øine ere fyrige, og løber rundt omkring, uden at han dreier eller vender Hovedet, saa de omstaaende ofte blive betragtede uden at tænke det. Han er tarvelig

*) محمد بن عبد الله بن اسماعيل الحسيني
som betyder: den Roesværdige, Guds Slaves Søn, Ismails Søn, af Hoseins Stame.

**) Dette skal man ogsaa have merket hos hans Farfader Mulei Ismaïl.

i Klædedragt, thi den skilles ikke fra de andre Maurers uden ved Finhed og Reenhed; hans Liv-Farve er hvidt endog i Henseende til Heste; og endskiønt Scherifernes Turban i Levanten er grøn, saa bærer han dog en hvid og sommetider alleneste et Silke-Tørklæde om den røde Hue. Han bærer hverken Harnisk eller Gevæhr, men en Maur drager hans Guld-Sabel efter ham. Man holder Parasol aleneste over ham, hans Dronninger og Børn, og det er ingen anden i Landet tilladt; En Envojé kan dog vel bruge den uden Overlast, men Kongen og Nationen seer det ei gierne. Han gaaer slet og temmelig kroget, men sidder meget godt til Hest, hvorfor han ogsaa ofte giver saaledes Audience; hans hverdags Ride-Tøi er kuns ringe, besat med nogle Sølv-Maaner og Stierner, men ved en besynderlig Leilighed er det overalt med Guld broderet, og har i Sadel-Knappen en stor Ædelsteen, Stigbøilerne og Sporerne ere af reent Guld. Han rider altid med bare Bene og Tøfler paa Føderne; om Vinteren har han en blaae Klædes Déira eller Kappe med en Capot over Hovedet. Undertiden kiører han i en Cariol med en Mul-Esel, ledsaget af et Dosin Maurer, som gaaer rundt omkring Mulen, at den ei skal løbe bort; man har ogsaa seet ham i en Chaise, dragen af tvende Negere; ja man fortæller, at han engang har givet Audience i en Karet uden Heste eller anden Forspænd, da man ellers ikke i hele Landet seer nogen Cariol, Chaise, Karet eller anden Slags Vogn. Naar han sidder paa en Stoel som Europæernes, saa setter han tillige Fødderne op paa Sædet; ellers ligger eller sidder han i Almindelighed paa et Teppe over den bare Jord, omgivet med endeel Saftans-Hynder, Stermíat kaldede. Han spiser gierne Kuskus tvende Gange om Dagen og tillige andre mauriske Retter; hans Brød laves af en christen Slave, og kan nok ikke findes bedre i Verden; man forsikrer, at ingen faaer Lov at spise med ham, end ikke nogen af Dronningerne, thi man kalder det ei at spise med ham, at han med sin bare Haand legger noget paa en Tallerken og giver det til sin Favorit-Slave eller en anden, som dog spiser det afsides. I Aaret 1762 lod han i Constantinople kiøbe 6 unge Piger, mestendeels Georgianinder; disse lavede ham engang en Hob lekre Retter paa deres Maade, han prøvede dem ogsaa alle, men sagde endelig: Lab háda, áteni Kuskúsi ɔ: Alt dette er kuns Spøg, giv mig min Kuskus; hans

hans Mad anrettes paa Sølv, Kobber eller Steentøi, og han spiser i Almindelighed med den bare Haand; hans Drikke til Maden er godt reent og koldt Vand.; paa andre Tider drikker han ogsaa Thé, som koges med Vandet og Sukkeret tillige, item Errob. Af dette sees, at hans Tafel ei er prægtig eller hans Kiøkken kostbar, især da Jöderne maae anskaffe uden Betaling alle de Specerier, som bruges ved Hoffet. Han smøger eller snuser aldrig Tobak, og tog engang unaadig op, at man forærede ham en Guld-Daase, førend man forklarede ham, at i samme endnu ikke havde været Tobak, og at den brugtes iligemaade til at giemme Guld-Ringe, Diamanter og andre Kostbarheder; det vilde altsaa ikke bekomme nogen godt, at bruge Røg- eller Snus-Tobak i hans Nærværelse; en Consúl havde engang en meget unaadig Audience, fordi hans Tolk, en Jøde, lugtede af Brændevin; alt sligt er hans Hellighed imod, og ingen Mands-Person tør røre ved hans bare Legem uden den saa kaldede Múla Lúdo eller Vasker, som har kuns een Haand, og er altsaa desmindre i Stand til at skade ham; i hans Sygdom tør ingen komme ham nær uden den som han lader kalde paa. Hans Gravsted er i Marókos, siden han der opholder sig den meste Tid, og de gemeenlig begraves, hvor de døer. Han iagttager vel Religionens Pligter, men er dog ingen saa stor Slave deraf, at han jo ofte giør uventede Undtagelser til sin timelige Fordeel. Han er ikke grum og tyrannisk som hans Forfædre, og finder ikke Forneielse i Blods Udgydelse, men straffer paa Livet alleneste for at haandhæve Retfærdighed eller for at befæste sig paa Tronen mod mægtige Partier, hvilket gemeenlig skeer paa en overlagt god Maneer, og under et Paaskud, som de ere nøde til at antage for gyldig; saaledes: da den Ludaiske Familie i Nye Fes, henimod 200 Personer stærk, syntes ham at blive for mægtig, lod han Ao. 1759 de fornemmeste af dem indbyde paa en Kuskus i hans Leir tæt ved Byen, og da de sadde midt i dette Gilde, lod han tage en efter anden ved Hovedet intil 30 Personer, og Resten lod han plyndre og dræbe i Byen, foregivende, at der paa Slottet i Fes manglede 30 tusinde Pund Krud, som de havde under Forvaring, og som kaldtes Kronens Krud. Nogle Maurer, som boede paa Biergene Emsfiua i Egnen ved Marókos, og som nedstame fra dem, som Portugiserne fordum fordreve fra

Asfi, havde viist sig uvillige til at betale Tiende, og myrdede den Kaid, som var udsendt, at indkræve samme; Kongen stillede sig nogen Tid an, som om han ikke agtede derpaa, hvorudover disse Folk tænkte, at deres Forseelse kunde afgiøres ved en anseelig Foræring, hvilket ved Underhandling ogsaa blev dem belovet; derpaa kom i Junio 1762 til Marókos et Antal af 170 Personer hver med sin Foræring, og da de bleve anmelte, lod Kongen sige, at han først vilde forrette sin Bøn, (for ligesom med en guddommelig Raadførsel at ville retfærdiggiere hans Foretagende). Da Bønnen var til Ende, reed han til Slots-Pladsen, og tog mod Emsfiuanernes Foræringer; lod sig saa give en Lance, og selv dermed giennemstak deres Anfører, hvorpaa de andre bleve myrdede og skudte som Hunde, een undtagen, som han med Fliid lod løbe, for at give de andre Efterretning om hans Brødre. Da Jöden Ben Islo, som havde Havnen af Agadér i Forpagtning, blev ham 20 tusinde Piastres skyldig, lod han ham kalde og sagde til ham: nu skal du faae din fortiente Løn, ikke for de Penge, som du skylder mig, thi de andre Jöder, dine Brødre, skal betale mig hver Skilling, men fordi du din hele Leve-Tid har bedraget Maurer, Christne og Jöder; hvorpaa han lod ham for sine Øine begge Hænder afskiære. I Aaret 1765 kom til Marókos en fransk Ingenieur, ved Navn Cournut, som i sidste Krig havde tient de Engelske i Port-Mahon; denne emploierede Kongen ved Havnen og Fortificationen i Suira, men da han blev ham for kostbar, forekastede han ham, at han havde forladt sin egen Nation, og arbeidet til dens Fienders Beste, altsaa ansaae han ham for saa slet et Menneske, at han ikke vilde beholde ham i sit Land, sendte ham derfor under dette Paaskud til Marseille. Han er ei heller ukydsk, og man hører intet uordentligt om ham i dette Stykke imod hans Religions Tilhold. Han besidder god naturlig Forstand og Vittighed, samt en overordentlig Begierlighed efter at vide alting, saa at, om han havde været omgiven af retsindige og veltænkende Mænd, vilde han vist være en berømmelig og roesværdig Regent, hvilken Titul han endnu i visse Maader kan fortiene, baade i Ligning med hans Formænd og med hans Landsmænd, blant hvilke sidste han upaatvivlelig er den forstandigste og klogeste. Paa den anden Side er hans Hoved-Passion **Gierrighed**, som ofte forleder ham til Nedrighed; thi

thi Penge afgiør fast alting hos ham, og er Aarsag i denne Hoved-Lyde, at han ikke er ordholden, naar hans Fordeel lider derunder. Een bad ham engang at opfylde noget, som han tilforn havde lovet ham; men Kongen skal have svaret: Er jeg en Christen? det var at ønske at alle Christne fortiente denne Ære. Han er en Elsker af Jagten og skyder net sin Hare i Løbet med en Kugle, har ogsaa over 100 Falke, hvormed han undertiden fornøier sig; andre Tidsfordriv har han ikke nødig at søge, thi Regieringen giver ham nok at bestille. De Danske, som meldt, sluttede Fred med ham Ao. 1753. Derpaa Ao. 1760 giorde de Engelske Fred med ham, som ikke skal have kostet dem meget. Ao. 1763 blev de Svenskes Fred sluttet ved Commissaire Wolf, og bliver blant de besynderlige store Omkostninger regnet en anseelig Deel Munition, som blev leveret i 3 Aar. Ao. 1765 sendte Venetianerne den Græker Gioviano Comata, som giorde Fred paa samme Vilkaar som med Alsghér, nemlig imod at betale 40 tusinde Sequiner til Ingang, og desuden 10 tusinde Sequiner aarlig at erlegge i spanske Piastres, hver Sequine til 15 Mark og hver Piastre til $8\frac{1}{4}$ Mark beregnet. Samme Aar sendte de Franske en Flode til Kysten under Mr. D'Echaufaut for at tugte Marókerne lidt, førend de vilde giøre Fred med dem; men det havde kuns en slet Virkning, endskiønt de franske Gazetter paa den Tid vare fulde af store Seirvindinger der paa Kysten. Floden kastede først mod Salá over 500 Bomber, af hvilke ikkuns 3 rekkede til Staden og giorde saa ubetydelig Skade, at Maurerne tilsidst ansaae dem i Luften med Fornøielse og uden nogen Frygt; derpaa opholdte Floden sig paa Kysten nesten 8 Dage, førend den gik til Laráisch, hvor der da i denne lange Tid havde forsamlet sig en utroelig Mængde armerede Folk fra Landet, som posterede sig paa begge Sider af Rivieret, paa hvilket 4 à 500 Franske i armerede Baade havde begivet sig, for at opbrænde nogle Mauriske Caper-Skibe, hvilket vel blev tildeels iværksat; men de bleve, uden at have agtet paa Ebbe og Flod, staaende paa Grund i Rivieret og mistede over 300 Mand forunden 48 som bleve førte levende til Marókos; hvoriblant en Adelsmand Morville, der skal have faaet 18 Kugler i Legemet, som dog havde truffen ham paa saadanne Stæder, at han ikke døde deraf; Maurerne tilstaaede dog, at de Franske havde holdt sig

tapre,

tapre, og at de havde mistet kuns halv saa meget Folk som Marókerne, hvorfore de ogsaa bleve saa forbitrede, at de skiare Hovederne af de døde, og fyldte mange Sække med dem, hvilke Fangerne maatte føre med sig paa Reisen, og være ansvarlig for, intil de bleve Kongen fremstillede i Marókos; men da de der bleve lagte i en Dynge uden for Slottet, vilde Kongen dog ikke see dem, men befoel, at sende dem igien til Salá, og slaae dem op paa Stads-Muren, hvor de ogsaa bleve hængende intil Freden var sluttet. Man maae tilstaae, at det var ynkeligt, at see disse arme Folk nøgne, blodige, med stinkende og aabne Saar, som Dagens Hede og Nattens Kulde havde saaledes tilredet, at nogle af deres Staldbrødre deraf maatte crepere underveis. Kongen saae en kort Tid paa dem, og gav Ordre til at curere dem som snarest; en Ismáil eller Abdalláh havde vist ikke taget Tingen paa den Fod. Ao. 1767 kom Greven af Brignon og sluttede Freden for de Franske; hans anseelige Foræringer, hans Løbere og prægtig Livrée, en Commando Grenaderer, Feldt-Musiqve med andet prægtig Optog satte ham i en Slags Anseelse hos Maurerne, som optoge det for Æres-Bevisning mod dem, og for et Tegn paa at han agtede dem al den Pragt værd. Freds-Conditionerne bleve mig ubekiendte; men man forsikrede, at da Kongen af Marókos forlangte noget vist aarlig, blev det uden Omstændigheder reent afslaaet. Endnu i samme Aar kom Don Jörge Juan, Chef d'Escadre, og sluttede Fred for de Spanske, medbringende smukke Foræringer, blant hvilke en Ring, vurderet for 50 tusinde Piastres, samt en med Diamanter og Perler rig besat Turban; han havde ogsaa med sig et anseeligt Følge, som alle bleve vel modtagne uagtet Maurernes Antipathie mod Spanierne*). Om der nu blev spurgt, for hvilken af disse Nationer han havde meest Agtelse, saa er det vist, at Kongen elsker den meest, som giver meest, og det forstaaer sig, at hans Hoffolk ere af samme Tanker; men Nationen i Almindelighed synes dog at have meest tilovers for de Danske, som baade længst have havt Fred med denne Konge, og tillige af fri Christne have været de talrigeste i Landet, der ofte have overbeviist Maurerne

rerne

*) Den 19 Sept. 1774 har Kongen af Marókos igien erklæret Spanierne Krig med denne selsomme Omstændighed, at de skulde være Fiender til Søes, men Venner til Lands.

rerne om den Danske Ærlighed; hvortil de ved Hoffet sig opholdende Danske Mestere ikke lidet have hiulpet, saavel ved deres gode Opførsel i sig selv, som for den Nytte han har havt af dem. De forrige Konger have ikke meget søgt at befordre enten Freden eller Handelen, derfore ere de ei heller at ligne med ham i Magt og Riigdom; han inseer, at det sidste flyder af det første, og finder en mærkelig Forskiel i sine Told-Inkomster fra sin Regierings Begyndelse, da han endnu ei havde Fred med nogen europæisk Potentat; han finder ogsaa bedre sin Regning ved det, som hans Allierede aarlig erlegge til ham under Navn af Foræringer, end ved de uvisse Inkomster af Kaperne; derfore lader han sig ogsaa være angelegen at conservere og forøge samme, og til den Ende ofte setter den mindst givende af sine Allierede i al optænkelig Forvirrelse og Knibe, som gaaer ikke alene til Trudsel med Freds-Brud, men ogsaa til virkelige Fiendtligheder, som dog gemeenlig kuns sigter til at faae et Gesandtskab med anseelige Foræringer. Saaledes søger han ogsaa i det mindre ved Flatteri og smaa ubetydelige Naades-Tegn at faae en Consul til at give ham større Foræringer end de andre; hvilket er saa meget lettere, som enhver ønsker at være best anskreven; dette tiener ham da ogsaa til Anledning at forfølge den mindst givende. Det beste Raad er vel i saa Fald, at give saa meget som de andre, thi en Bombardering vilde kuns lidet udrette; der ere mange Søe-Stæder, og om det end var mueligt at ødelegge dem alle, saa ere der Landstæder nok for Maurerne, at retirere sig til; men skulde der øves Fiendtligheder mod dem, saa var nok det beste, at bloqvere hver af Kaper-Havnene ved en Fregatte, saavel for at hindre Kapernes Ind- og Udløb, som især for at afskiere Handelen, som er Kongen det vigtigste, og vilde mere end nogen Ting udvirke en ny Fred. Kongen af Marókos har nu Fred med næsten alle europæiske Søe-Magter, blant hvilke han fornemmelig søger at vedligeholde god Harmonie og Venskab med den tÿrkiske Keiser, som den eneste han erkiender for at være mægtigere og anseeligere end han, og til hvilken han undertiden sender Foræringer i Stedet for at modtage. Med Alsgher, er det ham ogsaa om at giøre, at holde Venskab; thi endskiønt der i Alsgher er en Mængde Maurer, som ere misfornøiede under det tyrkiske Aag, og i paakommende Tilfælde let skulde slaae sig til marokansk Parti, saa veed han dog, at

Alsghererne ere bedre Soldater end Maurerne, og at de aldrig tillade ham at komme langt over Grænserne; naar han derfor offentlig giør bekient, at ville bryde med Alsgher, saa arbeider han hemmelig paa det modsatte. Tunis og Trablis estimerer han for intet, og Deyerne kalder han Rías eller Capitainer. Mere om denne nu regierende Konge i Marókos vil findes herefter i dette Skrift.

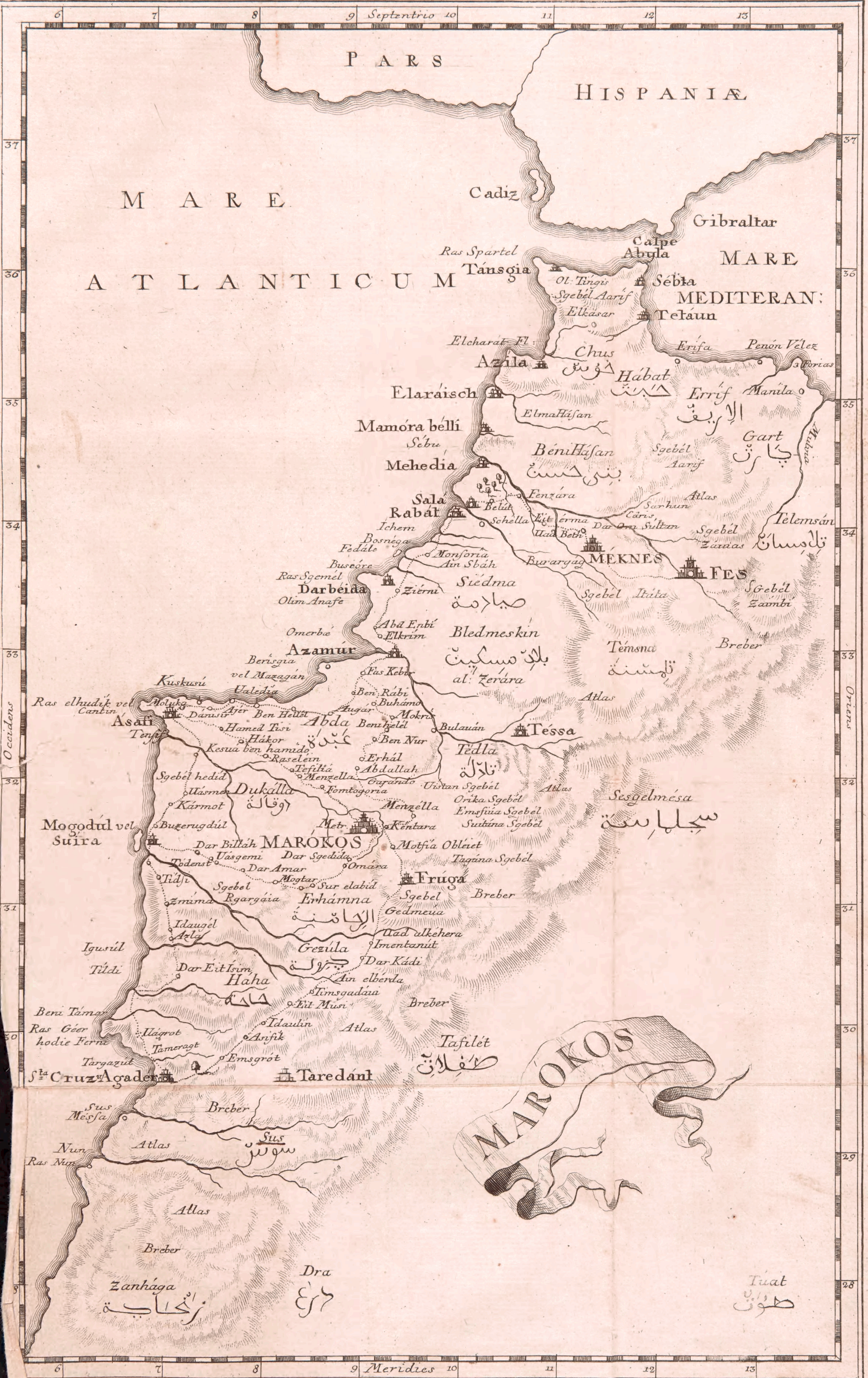
2 Capitel.

Om Marókos ny Geographie.

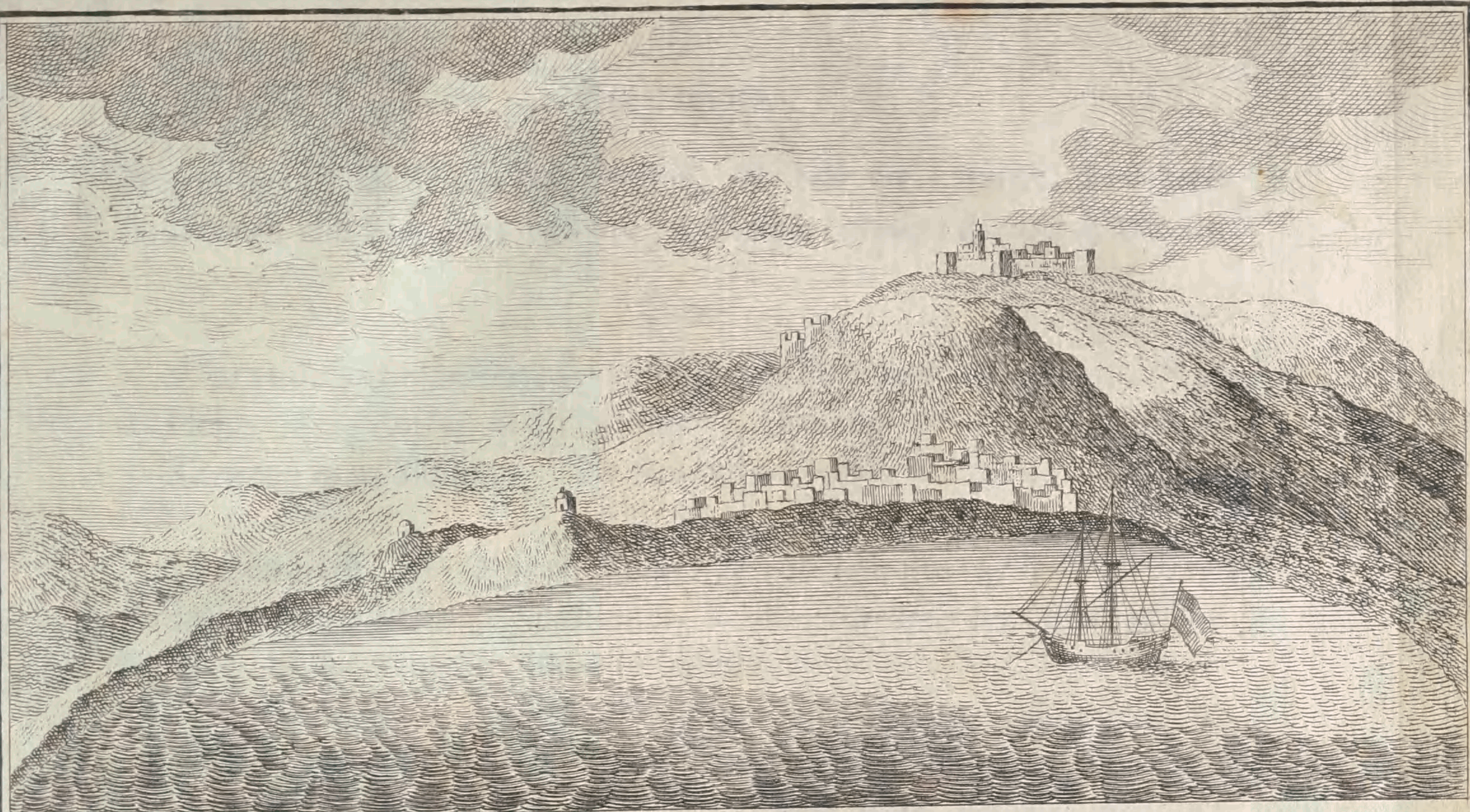
§. 1.

Rigerne MARÓKOS og FES grænser mod Norden til Strædet og det middellanske Hav, mod Østen til Sesghelmésa og Riget Telemsán, hvor det gamle Mauritania Cæsariensis begynte, mod Sønden til Biergene Atlas, Tafilét og Dra, og mod Vesten til det atlantiske Hav. Længden fra Uad Nun til Ras Spartél er 107 tydske Mile, og Breden fra Ras Cantín til Sesghelmésa er 77 Mile; de strækker sig fra 30 til 37 Gr. Lat. og fra den 7 til nesten 14de Gr. Long. *) Tafilét; Sesghelmésa, Dra og Záhara, ere Riger og store Landstrækniger, som ogsaa tilhører Kongen af Marókos; men da jeg ikke har været i de Lande, saa havde jeg ikke kundet sige stort andet derom, end hvad andre tilforn have anført, hvilket er utilforladeligt og ingenlunde saaledes som det nu befindes. Efter mundlig Beretning skal der i de tilforn blomstrende Riger Tafilét og Sesghelmésa nu ikke være andet paa hvert Sted end et forfaldet Slot og en ringe Bye, beboet mestendeels af fattige Scherifer og Udskuddet af Regenternes

*) I Berlings Stats-Tidende for Junii Maaned 1778 findes, at efter Tempelmanns Beregning skal Fes og Marókos indeholde 1425 og Tafilét 6287 Quadrat-Mile.

Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
PARS
HISPANIÆ
MARE
ATLANTICUM
Cadiz
Gibraltar
Calpe
Abyla
MARE
MEDITERAN:
Ras Spartel
Tansgia
Ol: Tingis
Sgebel Aarif
Sebta
Elkasar
Tetaun
Elcharat Fl:
Azila
Chus
Hábat
Erifa
Penon Velez
3 Forias
Elaraisch
Errif
Manila
ElmaHásan
Mamora belli
Sebu
Mehedia
Beni Hásan
Sgebel Aarif
Gart
Mulua
Sala
Rabat
Fenzara
Atlas
Sarhun
Caris
Telemsán
Ichem
Bosnéga
Fedále
Schella
Eit erma
Uad Beth
Dar Om Sultan
Sgebel Zarrias
Monsoria
Ain Sbah
MEKNES
FES
Buseóre
Burargag
Ras Sgemel
Darbeida
Olim Anafe
Ziérni
Siédma
Sgebel Itúta
Sgebel Zambi
Abd Enbi
Elkrim
Bledmeskin
Témsna
Omerbæ
Breber
Azamur
Berisgia vel Mazagán
Fas Kebir
al: Zerára
Kuskusu
Ualedia
Ras elhudik vel Cantin
Ben Rabi
Buhámo
Atlas
Asafi
Tenfet
Ajer
Ben Hellel
Augar
Mokri
Hamed Tusi
Abda
Benizelél
Bulauán
Tessa
Hakor
Ben Nur
Kesua ben hamido
Raselein
Erhál
Tedla
Tefilta
Abdallah
Menzella
Garando
Sgebel hedid
Uásmes
Dukálla
Fomtogoria
Uistan Sgebel
Atlas
Sesgelmésa
Kármot
Menzella
Orika Sgebel
Emsfúia Sgebel
Mogodul vel Suira
Buzerugdúl
Metr.
Kentara
Sultána Sgebel
Dar Billah
MARÓKOS
Motfia Obleiet
Uasgemi
Dar Sgedida
Todenst
Dar Amar
Omára
Tagina Sgebel
Tidsi
Mogtar
Sur elabid
Fruga
Sgebel
Rgargáia
Breber
Zmúma
Erhámna
Sgebel Gedmeua
Idaugel
Azla
Uad alkehera
Imentanút
Igusúl
Tildi
Grezula
Dar Kádi
Dar Eit Isim
Haha
Ain elberda
Timsgadaia
Eit Musi
Breber
Beni Tamar
Ras Géer hodie Ferni
Ilagrot
Idaulin
Atlas
Tameragt
Arifik
Tafilét
Targazut
Emsgrot
Sta Cruz Agader
Taredant
MARÓKOS
Sus
Messa
Breber
Atlas
Sus
Nun
Ras Nun
Atlas
Breber
Zanhága
Dra
Tuat
Höst. del.
P. Haas. sculp.

Agader.

Mehediá vel Mamora nova. Peter Haas sculp.

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Regenternes Serail. De faa Araber, som boer der i Landet, have deres Telte langs med Rivierene, og deres hele Rigdom bestaaer i Cameler og Dadeler.

§. 2.

MARÓKOS for sig selv deles nu omstunder i 9 Provinzer, som ere: 1. Sus. 2. Háha. 3. Gezúla. 4. Erhámna. 5. Dukála. 6. Abda. 7. Tédla. 8. Zerára. og 9. Siédma. Det fornemmeste derudi er følgende:

I Sus

UAD NUN واد نون, et Rivier, som Kongen selv regner for Enden af sit Herredom mod Sønden, endskiønt de, som boer imellem dette Rivier og Taredánt, ere ham kuns lidet eller intet underdanige.

MESSA مسه er Rudera af en tilforn bekient Stad. Maurerne sige vel, at der ofte kastes Hvalfiske paa Land, som formodentlig løber mod et i Søen udgaaende Rif; men, at Jonas der skal være kastet paa Land (som andre have skreven) er dem aldeles ubekient.

TAREDANT تردانت ligger i en saa overmaade behagelig og frugtbar Egn, at Maurerne kalde den et jordisk Paradis. Den har tilforn været en stor, fast og anseelig Stad, men betyder nu ikke meget. Kongen holder der bestandig nogle hundrede Soldater for Oprørs Skyld.

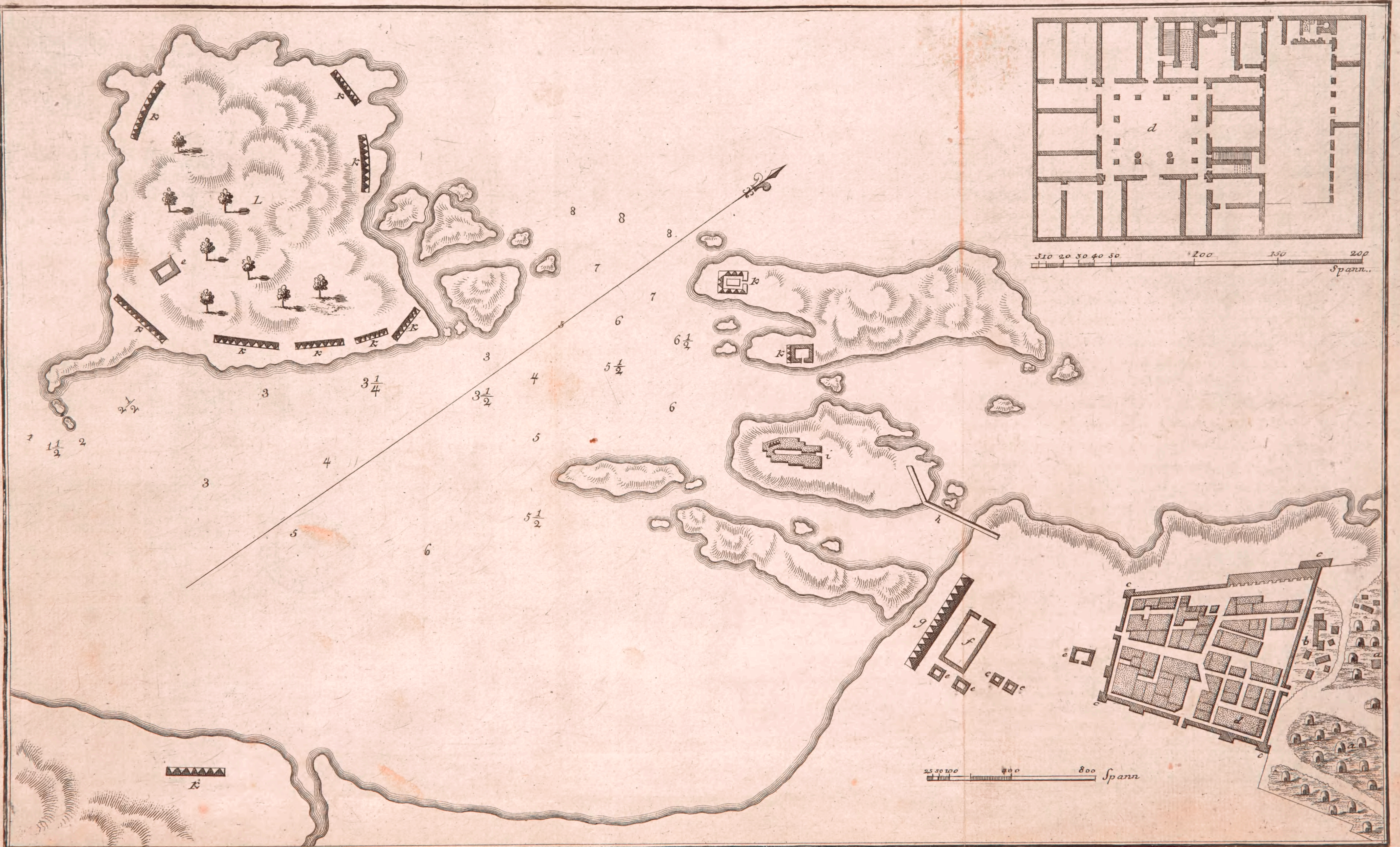
AGADER عقدار paa europæisk Santa Cruz, er en liden Søe-Stad paa et Bierg, som Portugiserne have forladt Ao. 1580. Den har en temmelig god Havn, og tæt ved Søen er en Deel Huse for dem, som hielpe at losse og lade, hvilke ligner en liden Bye. Indbyggerne tillader ingen Scherif at komme ind i Staden, saa vidt som de kan forhindre det; ikke heller faaer en Breber Lov at komme bevæbned derind; hvilken Forsigtighed ogsaa er fornøden, siden de mægtigste Brebere boer der i Egnen. Her var nylig en hollandsk Vice-Consul, men nu alleneste et engelsk Kiøbmands-Huus, son Kongen havde i Sinde at lade forflytte til Suíra; Prospecten, som er tagen af Hr. Wilhelm Schröder, sees TAB. II.

§. 3.

I Háha

SUIRA صويرة af Europæerne kaldet Mogodór, efter en derved liggende maurisk Helgens Begravelses Sted ved Navn Modogúl, forstaaes baade om Staden paa det faste Land og om den tæt derved liggende Øe. Begge Dele seer ud som TAB. III. hvilken Teigning er giort af den franske Ingenieur Cournut, Litr. *a* ere Neger-Huse, tækkede med Straae og Græs; *b* ere Renegat-Huse; *c* ere Stadens Mure; *d* er det Danske Huus, hvis Grundteigning er giort og Huset selv opført af den Danske Bygningsmester i Marókos, W. Schröder, hvortil Cancelie-Raad og Consul Barisien lagde den første Grundsteen i Aaret 1765, i hvilken blev indmuret en Ducat med et Brøst-Billede af Kong Friderich den Femte høilovlig Ihukommelse, saa og en 24, 10, 2, 1 og ½ Skilling af høistbemelte Konge og en Crone med Christ. Vti Brøst-Billede. *) Da det africanske Compagnie Ao. 1767 blev ophævet blev dette Danske Huus foræret til Kongen af Marókos. *e* ere Magasiner; *f* er en høi Mur, hvor inden for Barqverne giemmes om Natten under Laas og Lukke; *g* er et Batterie af 13 temmelig store og vel forsynede Canoner; *h* er en liden Bro, som alleneste ved høie Vande behøves, for at komme paa *i*, som er et lidet Castel med mange Magasiner, hvor oven paa er et Batterie af 6 smaa Metal-Canoner. Endnu er paa den nordre Side af Stadens Muur inrettet for et temmelig got Batterie; men samme er meget udsat for den stærke Søegang om Vinteren, og vil neppe komme i Stand til Forsvar. *k* ere Batterier, hvoraf endnu

*) Dette Huus, som blev ikkuns halv færdig, kostede over 10 tusinde spanske Pesos og den brave Consul Barisien sit Liv i det han Aar og Dag maatte opholde sig i et Telt, plages daglig med Chicaner, og tillige mangle det Nødvendige paa et Sted, hvor den Tid intet var uden Steen, Sand og Vind, hvorom vidner især et af hans Breve til mig i Marókos Stad af 23 May 1765, saaledes: "Je ne puis pas vous cacher, que je suis extrêmement "mortifié de la maniere, dont on continue de nous traiter, après avoir sacrifié tout ce, "que je pouvois, pour conserver la Paix, je ne puis, qu'insister sur mon Rétour (à Salé); "veut-on que je perisse dans le Sable de Mogodor? Ma Tente ne peut plus resister au "vent, & je manque de tout; ne vous seroit il pas possible, mon cher Mr. Höst, de "representer tout cela vous même à sa Majesté imperiale?

d
310 20 30 40 50 200 150 200
Spann.
L
e
k
8
7
6
5
4
3
2
1
3 1/4
3 1/2
5 1/2
6 1/2
1 1/2
2 1/2
i
h
g
f
c
b
a
25 50 100 400 800 Spann

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

endnu paa Landsiden er et paa den anden Side af Rivieret, som duer ikke meget. er Øen Mogodór, hvorpaa er ingen anden Bygning end et Magasin; men paa Syd-Siden ere mange Træer og Busker og i alt 60 Canoner gode og onde; paa Kliperne imellem Øen og Landet ere to smaa Magasiner og Batterier. Øen er kuns et par Bysseskud fra Landet *), og de Tal, som ere mærkede i Havnen, betyder Favne, der ere maalte ved laveste Vande; Grunden skal være slem til at skamfile Tougene, og besværligt at ligge der med sydvestlige Vinde. Det paa Scalen anførte Maal er Span, hvoraf 8 udgiøre 3 Danske Alne. Staden ligger paa 31 Gr. 28 Min. Lat. Compass. Misv. 17 Gr. 6 Min. N. O. **).

*) Dapper skriver pag. 185. Die Insel und Schlos Mogador oder Mongador liegt ohngefähr 5 Meilen von vesten Lande. Dapper passerer dog for en troværdig Skribent; men her seer man, hvor lidt man kan forlade sig paa de gamle Efterretninger i Geographien. Saaledes haver ogsaa Abbé Boulet i hans Histoire de l'Empire de Maroc anført med omstændig Beskrivelse over 150 Stæder, Byer og Rivierer, hvis Navne ikke engang ere i Erindring der i Landet, og som umueligen kunde have saa reent undergaaet siden 1733, da hans Bog er skreven.

**) Disse Observationer ved Suíra, Asafi, Marókos og Tetáun har jeg faaet af Don Jorge Juan de Ulloa, Chef d'Escadre, som Ao. 1767 giorde Fred imellem Spanien og Marókos, og havde til disse og andre Observationer de fornødne Instrumenter hos sig. Jeg var den Tid Vice-Consul i Suíra, hvor jeg ofte nød den Ære af hans Selskab, især engang, da Kongen sendte mig en Hofmand fra Marókos med 15 Pund Chocolade og skriftig Ordre, at giøre et stort Tractement i det Danske Huus for den Spanske Ambassadeur; og som han vidste, at Spanierne ikke drak The, saa skulde jeg benytte mig af hosfølgende Chocolade. Hofmanden blev strax afærdiget med en Sókra for sig og skriftlig Tak for Kongen, men siden han havde Ordre at bie (paa min Bekostning) intil Giestebudet var giort, saa blev det ogsaa strax anrettet. Denne Don Jorge Juan er meget berømt i Spanien for sin Lærdom og smukke Videnskaber, og har tillige med Antonio de Ulloa udgivet et fortræffeligt Skrift under Titul: Relation historica del Viage à l'America meridional, som er anført i Memoires des Sciences & des beaux Arts, Mars 1749. Hvilket Fellesskab med Ulloa, som den Gang tillige med ham var Capitaine, er Aarsag i at man i Noua acta eruditorum Lips. Mart. 1773. erindrer sig ham ved Recensionen af et Skrift Noticias americanas etc. Su Autor Don Antonio da Ulloa, hvor det efter megen Roes hedder: Est enim sine dubio idem quod Clarke in Epistolis, concerning the spanish Nation Epist. 4. Sect, 3. una cum alio ex eadem familia, Don George Juan de Ulloa, doctissimum Mathematicum appellat.

Førend Ao. 1765 var her intet andet end nogle Stumper Mure af Castellet Litr. *i*; men da Kongen fik i Sinde her at anlegge et Handels-Sted, befoel han under Trusel af Freds-Brud alle Christne Consuler og Kiøbmænd i Agadér, Asfi, Rabát og Marókos, at enhver af dem skulde bygge sig et stort Huus af Kalk og hugne Stene; og da de rigeste Maurer og Jöder i Landet fik samme Ordre, saa har Kongen i et par Aars Tid faaet en smuk liden Stad opført paa andres Bekostning; thi han selv har alleneste ladet Sghiámen og Stads-Muren opføre. Prospecten mod Syd-Ost sees TAB. IV, som er tagen af Heine, Dansk Bygmester i Marókos. A det gamle Castel; B Toppen af Øen; C Broen fra den saa kaldte Strand-Port D; E et Batterie; F den Engelske Consuls Huus; G et Engelsk Kiøbmands Huus; H Mula Edrises Huus; I en Sghiáma; K et Hollandsk Huus; L et Spansk Huus; M et Fransk Huus; N det forrige Danske Huus; O et Batterie. Om Vinteren er her en stille tempereret Luft; men om Sommeren en bestandig Norden-Vind og Flyve-Sand, som paa den Tid giør Stedet ubehageligt.

SGHEBEL ELHEDID جبل الحديد eller Jern-Bierget har tilforn forsynet Indvaanere med Jern, som de nu lettere kan have fra Biscaya; det er ikke i Sammenhæng med Atlas, men skiller Háha fra Dukála; Beboerne kaldes Ragrági, og paa Toppen skal der være et Slags Eremiter eller Fokía, som paa Sghebél Kadér imellem Marókos og Asfi.

§. 4.

I Erhámna.

MARÓKOS eller rettest MERAKSCH مراكش, som i de ældste Tider er kaldet Martok *), og er formodentlig bygt hvor det gamle Bocanum Hemerum har staaet, hedder paa spansk Marueccos, og er Hovedstaden i hele Landet tilligemed Kongens ordentlig Residenz. Den ligger paa 31 Gr. 37½ Min. Lat. Staden er ikke nær saa stor, som den udraabes for i de fleste Beskrivelser; thi jeg har med den Danske Bygmester W. Schröder reden i en

Skridt

*) Mission historial de Marueccos.

Tab. IV.

B A C D E F G H I K L M N

Heine del

Suira

Peter Haas. Sculp

Jons Haas, sculp.

Schröder & Heine, del:

MARÓKOS

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIEN

Skridt rundt omkring den i lidt mindre end en Time; ikke at tale om, at en stor Deel inden for Murene er ubebygt, og fuld med Rudera af de nedfaldne Huse. De fleste Huse ere smaa og ilde bygte; Værelserne ere opfyldte med Scorpioner, Slanger, Væggeluus, Lopper og deslige; Gaderne ere urene og ikke brolagte, men fulde af døde og levende Hunde, Katter, Rotter og sligt. Prospecten af Marókos sees paa TAB. V. som er tagen og teignet af Heine og Schröder, Danske Bygmestere i Marókos. *a* er en maurisk Helligdom Ben Labés, som giør dette hele Qvartier helligt, saa at der ikke alleneste hersker en usædvanlig Taushed, men det er endog Jøderne aldeles formeent at nærme sig dertil, og de Christne, som ikke have der at bestille, giøre vel at de blive borte; *b* ere Atlas-Biergene, hvorom siden mere; noget under *c* sees Mulei Edrises Hauge, hvor fremmede Gesandter ofte have logeret dem kuns til liden Profit; *d* er et Krud-Magazin; *e* er Ali Ben Jusefs Sghiáma, hvis Taarn er meget høi, men tillige saa smal, at, om det er det samme, som Boulet ommelder, da er det aldeles urigtigt, at tre Mænd ved Siden af hverandre kunde ride til det øverste. *f* er Abd Elmumens Sghiáma, hvis Taarn findes afbildet i Vignetten paa Titul-Bladet; derpaa ere tre store Kugler, som, fast alle Beskrivelser forsikrer, at skulle være giorte af pur Guld og bekostede af en Dronning i Marókos, dernæst at de vare saaledes forhexede, at ingen kunde tage dem bort, endskient mange forgieves havde sat Forsøg derpaa; men dette er kuns Fabel-Værk; ingen Dronning i Marókos har kundet disponere over saa meget Guld, thi det skal veie 700 Pund; en marókansk Dronning har kuns lidet over det daglige Brød. Men saa meget er vist, at disse Kugler have en besynderlig Glands og Skin frem for Kuglerne paa de andre Taarne; saa det er vel mueligt, at de ere overtrokne med en tynd Guld-Plade. Ganske tæt derved er en Bygning kaldet Turba Sálat Sahdía, hvorudi syv Konger af Sahdía Familie skal være begravne, og tillige der findes afformede i Gibs, med forgyldt Skrift paa Marmor-Plader om deres Regiering og Død; der skal ogsaa være mange Gyldenstykkes Fahner og og Krigs-Insignia, og for det hele en støbt Kobber-Dør. *g* er det Qvartier, hvor Slottet staaer; samme Plads kaldes Baréma برمة, som Kongen lader stærk bebygge, og har giort en Begyndelse med en smuk Sghiáma, det saa kaldte

Mulei

Mulei Mimuns Huus, som er stort og anseeligt efter Landets Maade, saa og nogle Korn-Magasiner, hvoraf tvende sees TAB. VI. som ere tegnede af W. Schröder, og opførte ved hans og de andre Danske Mesteres Hielp. Det ene er saaledes indrettet, at Camelerne kan med deres Korn-Sække gaae oven paa Huset, hvorfra Kornet løber ned i Magasinet igiennem smaa Huller, paa det Kongen ikke har nødig, hver Gang, at lade det aabne, og enten lade see, hvor megen Provision han har i Forraad, eller frygte for at bestieles. Det andet Magasin er meget større og kaldes Mohameds Korn-Land, Ber Dra Mohamed, som med Kufiske Bogstaver er udhugget i en Steen over Døren. I samme Qvarteer ligger ogsaa Haugen Elérscha kaldet, som er anlagt af Hr. Admiral Kaas og Hr. General-Major Longueville i deres Slave-Stand, og siden beboes af de Danske Mestere, som daglig har saaledes forbedret den, at det for Christne kan regnes for et af de beste Logemens i Marókos *); Grundtegningen derover findes TAB. VII. *a* er Ingangen fra Gaden. *b* et Magasin; *c* Viin-Ranker; *d* Forstuer; *e* kaldes Höstes Kammer; *f* Küsters Kammer; *g* Vandhuset; *h* Kieldere; *i* Stalden; *k* Kiøkenet; *l* Tiener-Kammer; *m* en Rende med det klareste og koldeste Vand, som bestandig løber derigiennem fra Kongens Hauge; *n* er Dendas's Kammer; *o* en Spise-Stue; *p* Schröders Kammer; *q* et Lyst-Huus; *r* et Vand-Behold; *s* Malm Larbis Hauge; *t* Kaid Azius Huse; *u* hans Hauge; *v* Malm Emséuds Huus; *x* en Hauge; *y* fattige Maurer- og Neger-Huse; Fig. 1 & 2 paa samme Plade ere de saa kaldte Ma hénsghia ما حنجة eller Slange-Vand, som ikke hører til Lérscha; men findes paa adskillige Maader i Kongens Hauger, hvor der er løbende Vand; Skillerummene ere opmurede af Kalk og Steen, og naar de ere beklædte med de der brugelige smaa Quadriller eller glasserede Stene af alle Farver, saa har det en skiøn Virkning. Slottet i sig selv kaldes Mensiá, منسية det intager en stor Plads, siden det bestaaer af adskildte Bygninger og Hauger, som alt er omgiven med en høi Mur, især den Side mod Atlas-

Biergene,

*) Jeg erindrer med Fornøielse at have logeret her i Aar og Dag.

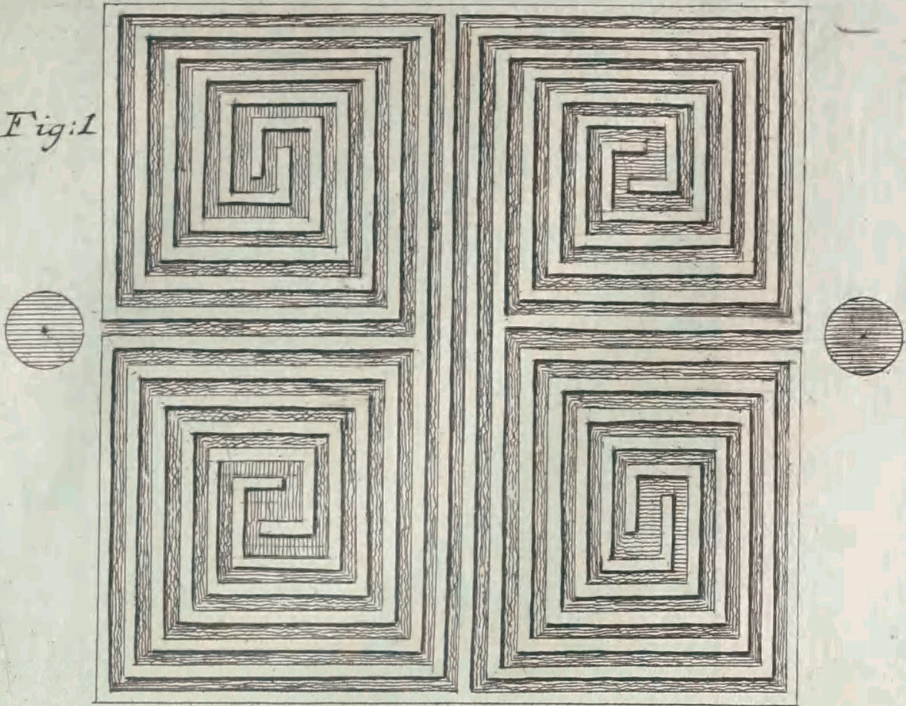
Schröder. del.

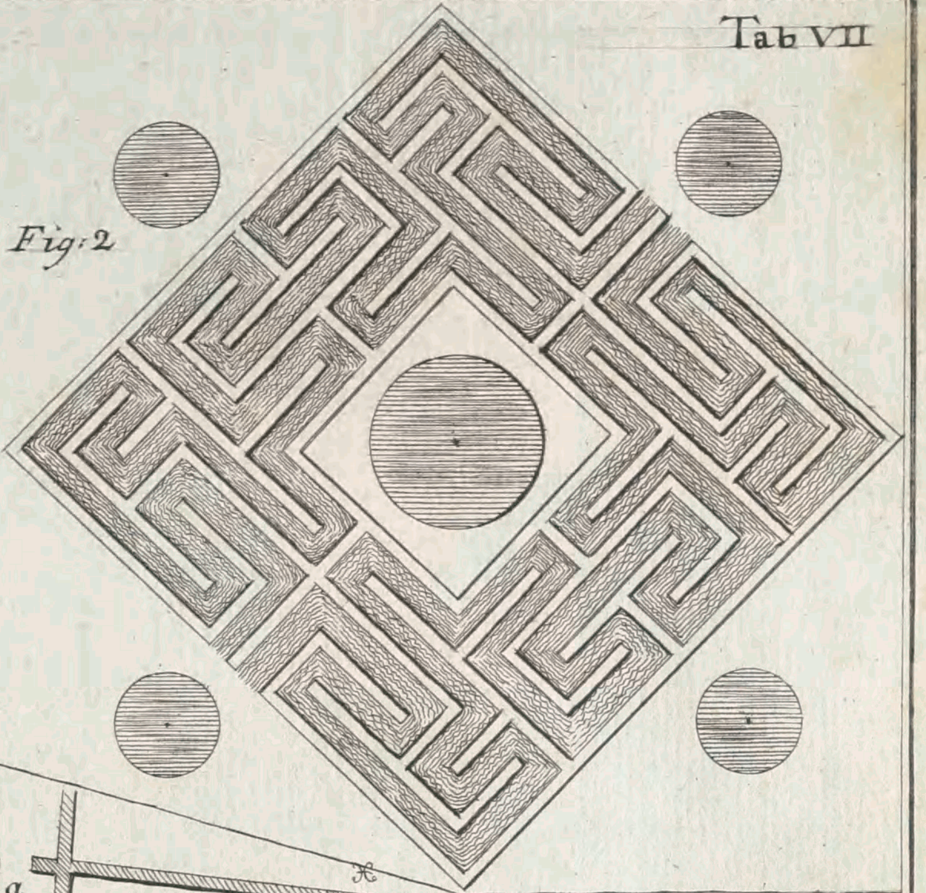
M. Haas

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Tab VII

9 7 5 3 1 10 20 30 40 50
10 8 6 4 2

Lérscha

P Haas sculp:

Heine fec.

ARX MAROKOS

W. Schröder del.

Meno, Haas.

SALA & RABÁT.

Biergene, som sees paa TAB. VIII. Ved den ene Ende er inrettet en Plads for Strudserne med deres Unger; og uden for den anden Ende mod Biergene er en stor Løver-Kule, som bestaaer af et stor firkantet Hul i Jorden med et Skillerum og Dør i Midten, hvilken Jöderne, som maae omsonst underholde og opvarte dem, oven fra kan aabne og lukke, da de ved Føde lokker Løverne i det ene Rum imedens de giøre reent i det andet; alting er under aaben Himmel, og man kan see derned over en Muur, som er 1½ Alen høi. De fleste Bygninger ere indrettede paa europæisk med Vindver og Skraa-Tag, behængt med grønne glaserede Stene. Det forstaaer sig, at man ikke kommer ind hvor Kongen og hans Fruentimmer boer, følgelig ikke heller kan give nogen Beskrivelse derover; dog siges der, at Værelserne skal være opfyldte med en stor Deel Speile uden Smag og Orden, men at de skal være besynderlig og overmaade rene. Uden for Baréma næst ved det Magasin, hvorpaa Camelerne kan opgaae, er Jöde-Qvarteret Míllah ملاح kaldet, hvor foruden en Jøde-Øvrighed af Schech og Commún ogsaa er en maurisk Kaid og Búab eller Portner, som haver nøie Inseende med alt hvad der passerer. Her er ogsaa et spansk Munke-Kloster. Forklaringen paa det øvrige i Tabellen over Marókos er denne: *h* er Beb Errób eller Porten ud til Biergene; *i* er Mulei Mimuns Hauge, som han leier bort; *k* er Beb Dukála eller Porten til Dukála, uden for hvilken og de fleste andre opholde sig i nogle Hytter en Deel Spedalske, som ikke tør komme ind i Staden, men plage de Reisende med Betleri; *l* er en af Kongens Olie-Hauger. Staden ligger i en behagelig Egn paa en stor Slette fuld af Olie- og Palme-Træer; den har ingen Volde og Graver, men en høi Mur af en besynderlig stærk Sammensetning af Kalk, Leer og smaa Stene, som er bleven saa haard, at man ved at banke derpaa skulde mene, at det var altsammen Steen, dog seer den paa nogle Steder meget brøstfældig ud. Man kan neppe regne 20 tusinde Invaanere; og 25 tusinde, som Mr. de St. Olon anfører*) er vist for mange. Her er

---

*) Relation de Maroc pag. 16.

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

§. 5.

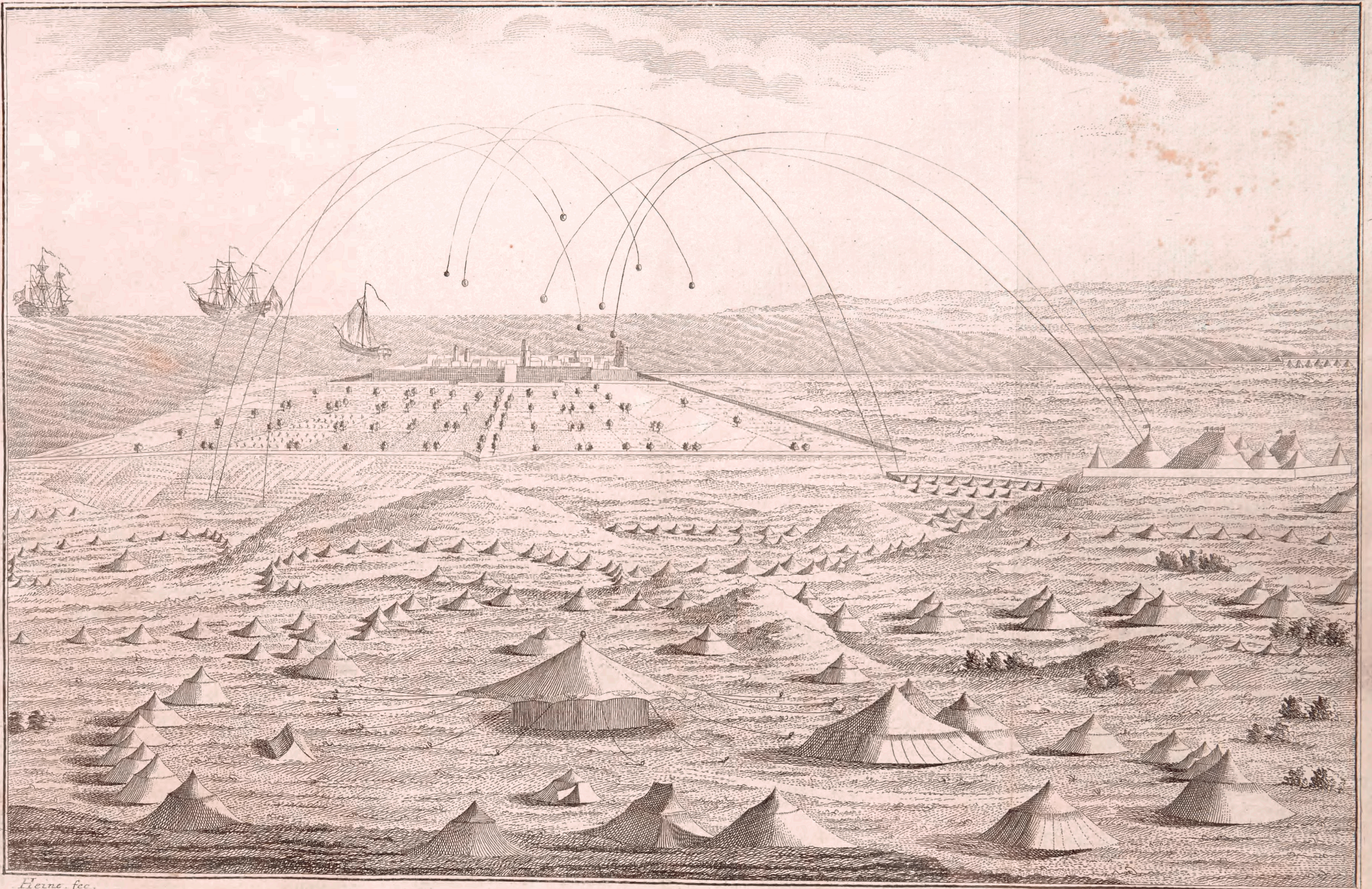
I Abda.

ASAFI eller rettere ASFI اسفي, tilforn Sofía eller Santa Sophía, og nu af Europæerne Saffy, ligger paa 32 Gr. 30 Min. Lat. Den blev Ao. 1641 forladt af Portugiserne, som til den Tid eiede et stort Stykke Land uden for Byen. Prospecten TAB. IX. er tagen efter den, som findes i Hr. Ravns marokanske Slaveri; *a* er Slottet, som betyder ikke meget; endskiønt Kongen opholte sig her, imens hans Fader levede; *b* er Veien til Salá; *c* et Begravelses-Sted; *d* Byens Mure, hvorpaa i alt ere 58 Canoner, som nesten alle ere ubrugelige, undtagen de 6 paa Batteriet ved See-Porten med arabisk Skrift, af hvilket man erfarer, at en ved Navn Mohamed Ben Schech har ladet dem støbe i Holland; *e* Porten til Suíra; *g* er Castellet ved See-Porten; *h* de Christnes Begravelses-Sted; *i* Losse- og Lade-Sted. Her er et fransk og et hollandsk Huus, og var tilforn et Dansk Factori. Fra Rheden maae Skibene flygte med S. V. Vind formedelst det nær hos liggende Ras elhudík eller Cap Cantín, som er bekient nok af de Søefarende. Om Sommeren kastes Anker paa 18 à 16 Favne. Et Par Bysse-Skud uden for Byen mod Suíra er en Forstad kaldet Rabát under Beskyttelse af den mauriske Helgen Mohamed Sálhe, som er et Fristed for alle Misdædere, Forgieldede &c. Paa den anden Side af Byen mod Salá, er en mindre Helgen, Mula Abd errá-haman kaldet, for hvilken de forbigaaende Jøder dog maae aftage deres Tøfler, og hvis Hoved-Bygning sees TAB. XXX. Fig. 2.

CENTUM PUTEI findes fast i alle Land-Carter og skal som Dapper og Leo ommelder tilforn have været en stor Stad og et Slot, men dertil er nu ikke mindste Tegn at see; Maurerne kalde Stedet Míat Abíar u Bir مية ابيار و بير o: 101 Brønde, hvoraf man endnu hist og her kan see nogle *). Oprindelsen til dem har Marmol anført i et Epithaphium, som findes i Mission historial de Marueccos Lib. I. Cap. 19, af det Spanske oversat saaledes

 lydende:

*) Jeg har ofte været paa Jagt efter Hassel-Høns (Francolins) paa selv samme Sted.

Heine fec.　　M. Haas

MAHADÚMA olim BERISGHIA vel MAZAGÁN

til Mula Ismáils Tieneste i Aaret 1709. Det ligger tæt ved Rivieret Omarbæ, hvorover man føres paa 6 à 8 opblæste Skind-Sække, som ere bundne paa nogle smale Stokke, hvilket de kalde Madía Elgérb, og de Franske Radeaux. Ofte gaaer Luften ud af et eller flere Skind, hvorved Lige-Vægten ophører; saa det kunde være farligt nok, om man ikke lod en Maur paa hver Side svømmende holde paa dette Luft-Skib, især siden Strømmen gaaer meget stærk. Paa den anden Side mod Salá lige over for Bulauán ere nogle faa Huse, kaldede Tabuláuant, hvor Ferge-Folkene boer.

§. 6.

J Tedla.

TESSA تاسة er en ringe og forfalden Bye med et Slot ved Foden af de høieste Atlas-Bierge.

§. 7.

J Siédma.

DARBEIDA دار بعيدة, som i Landcartene kaldes Anafe, er Levninger af en temelig stor Stad, som efter Maurernes Sigende skal for kort siden være forladt for Myrers Skyld, som have forjaget Jnbyggerne derfra. Den ligger paa 33 Gr. 32 Min.

FEDALA فدالة, en liden Øe og en slet Havn, hvorudi man ankrer paa 12 til 6 Favne. Den ligger paa 33 Gr. 48 Min. Øen er aldeles ubebygt, og paa det faste Land er kun nogle faa Huse.

SCHELLA شالة, et forfaldet Castel tæt ved Salá og Rabat, hvorudi den Kongelige Familie af Beni-merini er begraven; Maurerne fortælle, at ogsaa en af Christi Discipler ligger her; men de vide ikke hans Navn. Dette Sted holdes for en Helligdom, og det tillades ingen Christen eller Jöde at komme der ind. Efter Dappers Mening er det opbygt af Romerne; og i Regn-

Veir findes der virkelig endnu romerske Medailler *). Det skal ogsaa være romerske Inscriptioner **).

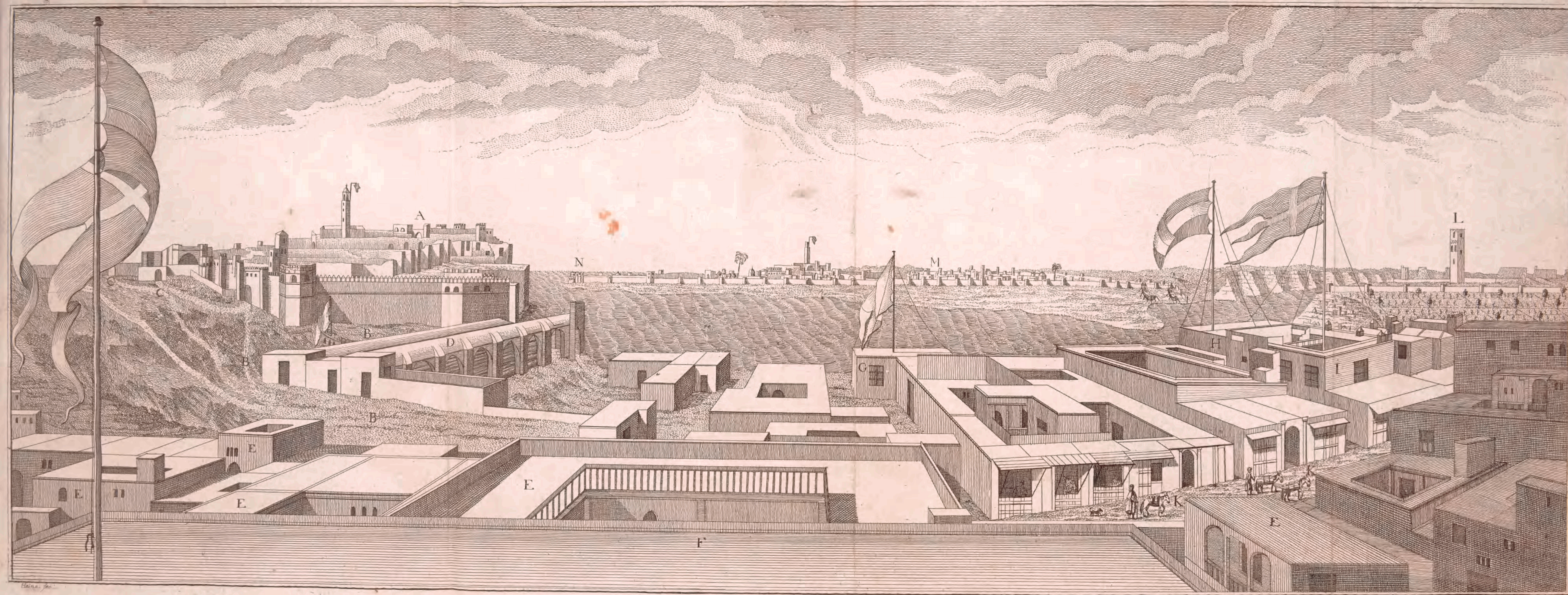
RABAT رباط الفتح o: den aabne Forstad har vel i Begyndelse efter Navnet været et aabent Sted, men er nu en med Mure omgiven Stad paa den syndre Side af Rivieret Burargág, som af de Seilende gemeenlig kaldes Nye-Salé. Den skal være bygt af Jakub Elmansúr. Et Stykke af den sees paa TAB. XI. ***), hvor A er Castellet, som tilforn har kundet rumme en stor Deel Folk, og er afdeelt i mangfoldige Kamre og Værelser, der nu ere aldeles forfaldne paa faa nær mod Revieret, hvor der er et Batterie i temmelig slet Orden. Søe-Siden af Castellet sees paa TAB. VIII. Litr. *b*; og der uden for mod Ingangen i Rivieret ligger paa Klipperne 5 Canoner uden Lavetter og øvrigt Tilbehør, som dog bruges; paa samme Tabel ligger Staden Rabát under Litr. *c*, men saa dybt, at intet af den kan sees over Castels-Muren. Bersgh Elhasán er ved Litr. *d*; og et lidet Batterie ved Litr. *f*; hvor man ofte kan gaae i Land naar Barren ved Rivieret er for urolig. Paa TAB. XI. er ved BBB Passagen fra Rivieret ind i Staden; CC er en Udgang til Søen, (som svarer til Litr. *g* paa TAB. VIII). Hvor neden for er Maurernes Begravelses-Sted, paa hvilket de franske Bomber faldte Ao. 1765. D er et Magasin for Skibs-Bygnings-Timmer; EE Jøde-Huse; F den Danske Consuls Huus; G den Franske Consuls Huus; H den Hollandske Consuls Huus; I den Svenske Consuls Huus; K Suk- eller Torve-Gaden, som er opfyldt med smaa Kramboder; L Bersgh Elhasán eller Hasáns Taarn, som nu er uden for Staden, men

---

*) See forhen Pag. 8.

**) I hvor begierlig jeg var efter at komme derind, saa har jeg dog ikke opnaaet mit Ønske; engang vilde jeg tage en maurisk Haik paa og offererede en anseelig Maur 10 Ducater for at følge mig derind, og lade mig afskrive hvad jeg saae; men da han paastaaede 20 Ducater, for at dele med Gouverneuren, saa blev der intet af; imidlertid ønskede jeg, at en anden havde samme Nysgierrighed; Kaid Larbi Misléri, som den Gang var til Søes, skulde nok lade sig accordere.

***) Som af den i Marókos bortdøde Danske Bygmester Heine er tagen fra den Danske Consuls Huus, og som velbemelte Hr. Commerce-Raad Koustrup har havt den Godhed at laane mig.

Heine fec.
M. Haas sculps.

RABAT & SALÁ

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

men tilforn skal have været inden for, og er et godt Kiende-Mærke for de Søe-Farende; Rivieret gaaer tæt der forbi, og just paa dette Sted er det beste Skibs-Bygeri, og hvor Kaper-Skibene ligger om Vinteren. Dette Taarn skal ligne det i Sevilla, og af Pladsen, hvorpaa endnu findes endeel Rudera, skulde man slutte at der maae have staaet en anseelig Bygning. M er Staden Salá.

§. 8.

Fes deles i 6 Provinzer, Témsna, Beni-Háſan, Hábat, Chus, Eríf og Gart *). Det fornemmeste deri er følgende:

I Témsna.

FES (فاس **), den beste Stad i Barbariet, deles ved et Vand i Fes bélli og Fes Sgedíd eller gammel og ny Fes. Den første skal være bygt i det 8 Seculum af en Edrís, og den anden i det 16 Seculum af en Benimerini; begge ligger i en Dal og haver mange Hauger inden for deres Mure. Husene i Fes bélli ere store og bedre bygte end i de fleste andre Stæder i Landet, og Gaderne ere ikke saa urene; thi Staden er igiennemskiaaren med Canaler fra Rivieret, som bortfører Ureenligheden. Paa det Sted, hvor Kiøbmændene have deres Boder, er Gaden tildekket mod Solen og ondt Veir, og det er en Lyst, at see de mange Boutiqver, hvoraf enhver sielden har mere end een Ting at selge, saasom: Klæde, Lærred, Kryderier, Sæbe, Potter, Huer, Sporer, Kamme, Frugter, Kiød, Fisk, Meel, Brød, Olie, Smør, Salt, Melk, Vand, tillavet Mad, Sabler, Flinter, Sadeler med mere, og det hver for sig. Ja man finder endog i et Qvartier Værkstederne selv for de fleste Haandværker, nemlig: Skoemagere, Skrædere, Sadelmagere, Sværdfegere, Guldsmedder, Jernsmedder, Saugskiærere, Snedkere, Farvere, ja Vaskere saavel for Linnet som Uldent. Den beste Handel i hele Landet er paa dette Sted, og der ere adskillige Fabriqver baade i Silke og Uldent. Den fornemmeste Sghiáma blant 50 kaldes Elkaruín جامع القرويين, hvori man fra Gaden kan see et Vand-spring

*) De arabiske Navne paa Provinzerne baade i Marókos og Fes findes i Cartet Tab. I.

**) At فاس tilforn har betydet Guld, er mueligt, men nu betyder det en Spade.

spring samt mangfoldige Marmor-Pilarer og Glas-Lamper *). Om Academier og Collegier veed man nu slet intet at sige; men der er en stor smuk Fondák eller Kiøbmands-Børs. Staden er omgiven med en meget høi Mur og mange firkantede Taarne, og paa hver Ende er et lidet Castel. Der kan nok være henimod 70 tusinde Invaanere efter Braithwaites Mening; men Mr. de St. Olon setter 300 tusinde, som maaskee har været sandt i den Tid, da der i Fes var 700 Sgiamer. I Ny-Fes er et stort forfaldet Slot, som tilforn maae have været anseelig. I Stuarts Reise nach Meknes findes en Grundtegning over Slottet i Fes, saaledes som Gollius har giort den Ao. 1622; den har paa den Tid vel været rigtig, men af den korte Tid jeg var der, kan jeg ikke huske mere, end at det meste var øde, og Marmor-Basinen begroet med Torne, og fyldt med stinkende Vand, hvori svømmede nogle Giæs. Da ingen Jøde maae boe i Fes bélli, saa er her ogsaa et stort Jøderi, for Resten regierer her Uselhed og Fattigdom i den høieste Grad.

SARHUN صرحون er et Bierg imellem Fes og Meknes, ved hvis Fod ligger Rudera af et gammelt Slot, som Maurerne kalde Kesuá Faraún, og mene, at de Christne have bygt samme. Disse Rudera sees i Stuarts Reise nach Meknes; og af det Skrift, som findes paa Stenene, anfører han følgende: IENDY . . .

MAX. G . . . VG . PIAE . . . MOBSI . . . LGENTI . . . ITE . M . . .

MAX. BR . . ET IVLI . . . ITANO . . . ICIPES . . . EETI . .

IC . . . EMEIV . . . RCVM . . .

AVNIV . . . IVISEIV . . . SEBAST . . .

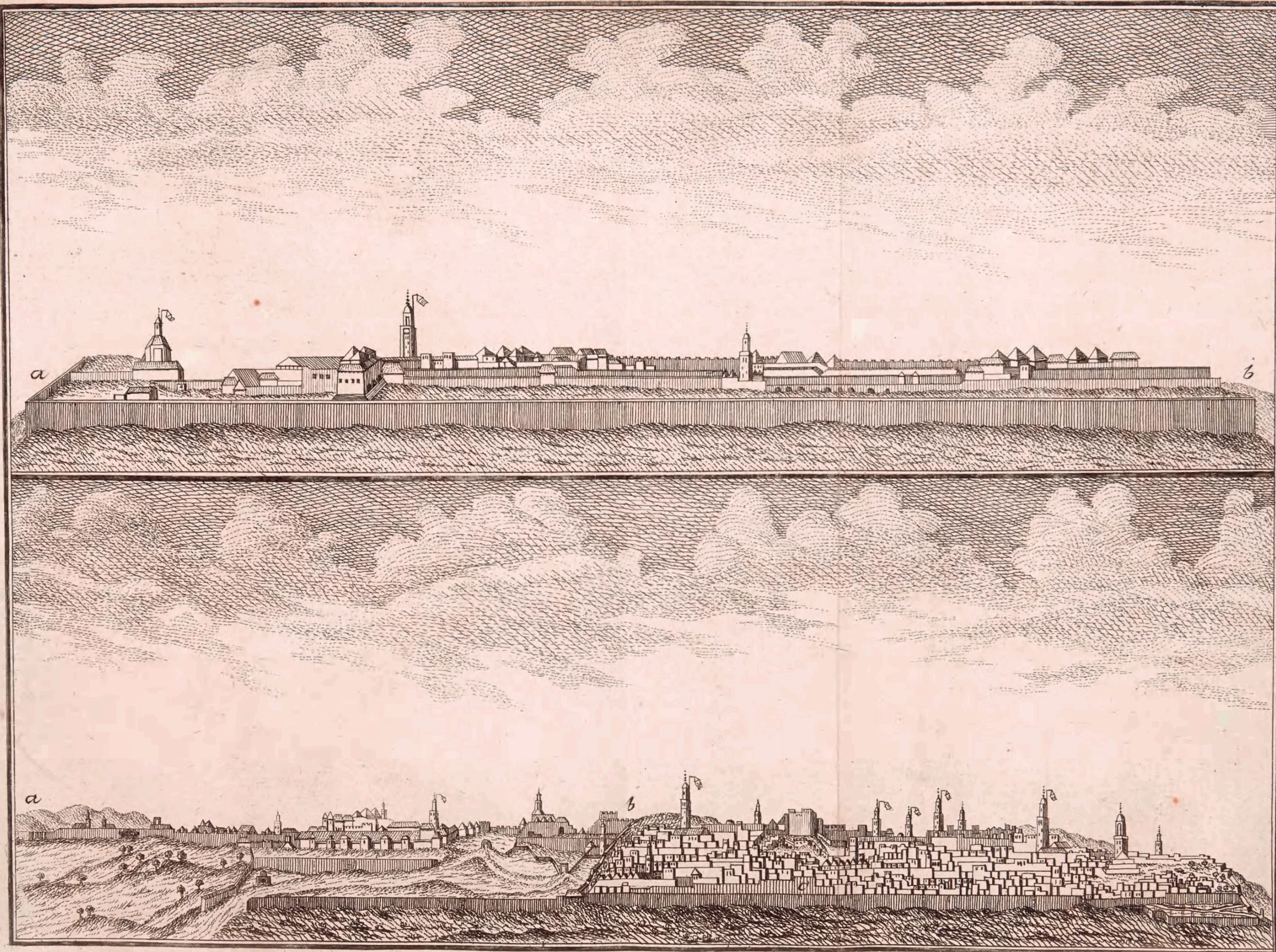
IIII CO . . . ET PATRIA

ENDVM . .

ZAUIA

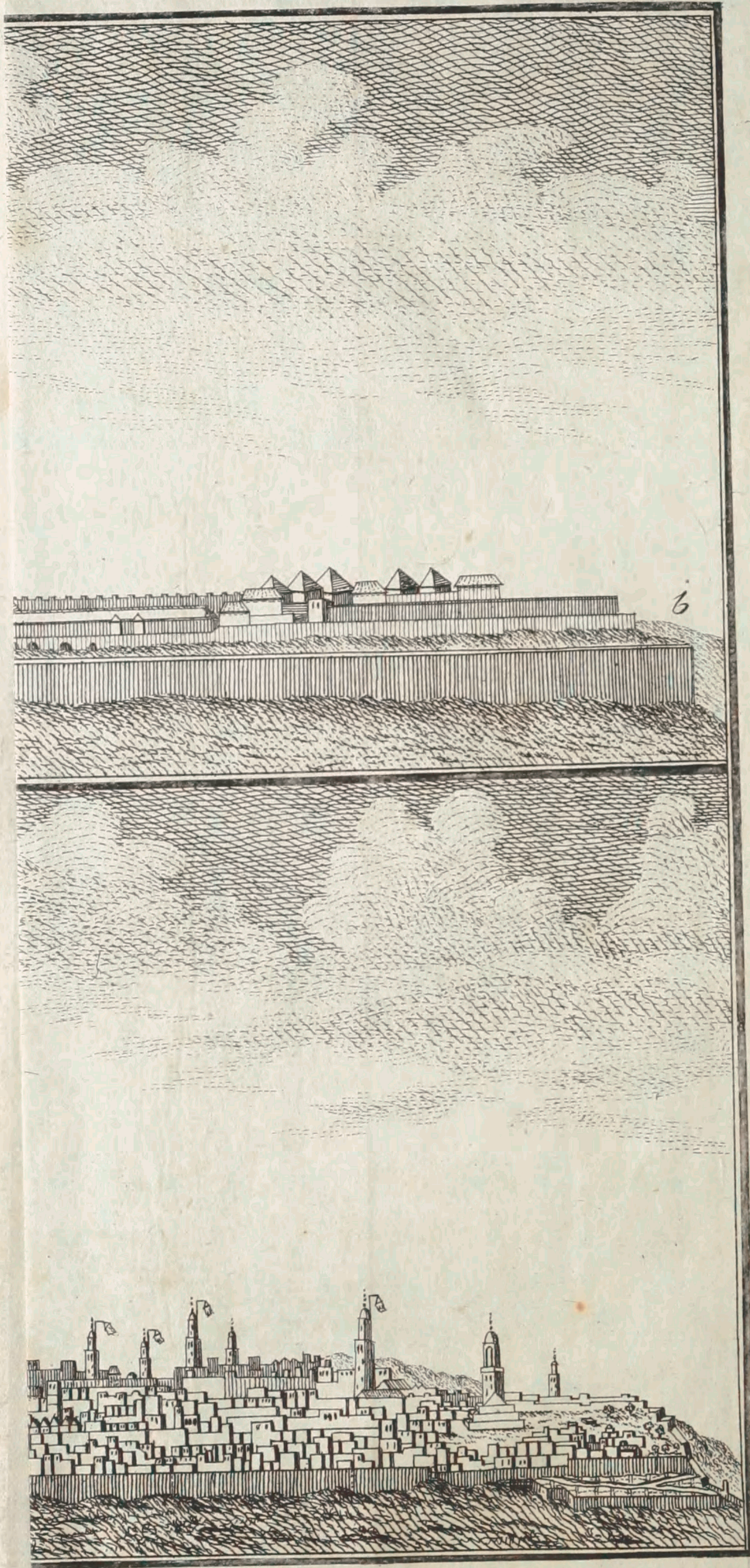
*) Dette er alt hvad jeg har seet, eller en Christen kan faae at see af denne store Bygning; jeg kunde vel have anført hvad Leo har skreven derom, men jeg tænker, at der er vel lidet deraf tilbage; og saaledes gaaer det med andre der forekommende Ting. Der skal i Fes tilforn have været 700 Sgiamer; men nu ere der 50. Et af Collegierne skal have kostet 480 tusinde Ducater at bygge, men nu veed man ei hvor det har staaet.

Arx Meknés.

Civitas Meknés.

Tab. XII.

ZAUIA MULA EDRÍS زاوية مولا ادريس er det Sted hvor Edrís, Stifteren af Fes, ligger begraven, hvilket er et Fristed for alle Forseelser, og en af de største Helligdomme i Landet.

Meknes مكناس blev tilforn kaldet Silda *) er en maadelig stor Stad en liden Dags-Reise fra Fes. Den vestlige Prospect af Slottet sees TAB. XII. **) Det er i Omkreds større end Staden, og Muren imellem *a* og *b* er i det mindste ¼ Miil lang; dog er ikke alting opfyldt med Bygninger; de fleste ere nedfaldne, og der ere mange Hauge-Pladser, hvoraf en især er mærkværdig; thi midt igiennem den er en bred muret Vei saa høi, at man derfra seer over alle Træernes Toppe, endskient de ere Orange- og Oliven-Træer af anseelig Høide. Midt paa denne konstige Vei staaer en Ære-Port med et stort Værelse oven paa ***). Rudera af Slottet er endnu værd at see, især de prægtige Marmor-Pillarer, som Mula Ismáil lod komme fra Livorno og Marseille. Det meste heraf blev ødelagt ved Jordskielvet, som ruinerede Lisabon, hvorved ogsaa mere end 300 Jøder i een Nat bleve begravne under deres her nedfaldne Huse. Den østlige Prospect af Staden sees paa samme TAB. XII. Fra *a* til *b* er Slottet. c er det Spanske Munke-Kloster. Her residerede bestandig den bekiente Tyran Mula Ismáil, og Maurerne gaae ikke forbi hans Gravsted uden med en ærbødig Frygt, som han endnu efter sin Død kan injage dem. Der kan ikke være over 10 tusinde Invaanere. Muren omkring Staden er lav og slet; og Vandet duer slet intet. Kongen kommer der ikke gierne, thi han pleier gemeenlig at blive syg hver Gang, naar han er der.

Denne

---

*) Mission historial de Marueccos.

**) Den er copieret og reduceret i mindre Bestik efter den som findes hos Windus i Stuarts Reise nach Meknés.

***) Da jeg engang kom til dette Sted, vilde Maurerne tvinge mig til, at aftage mine Skoe; men da jeg giorde Allarm, og Kongen, som var noget foran i en Chaise, trokken af 2 Negere, merkede det, gav han Ordre, at lade mig gaae ubehindret.

Denne hele Provinz maae i de gamle Africaners Tider have været meget blomstrende; thi Johannes Leo siger, at deri vare 40 store Stæder og 300 Casteller.

§. 9.

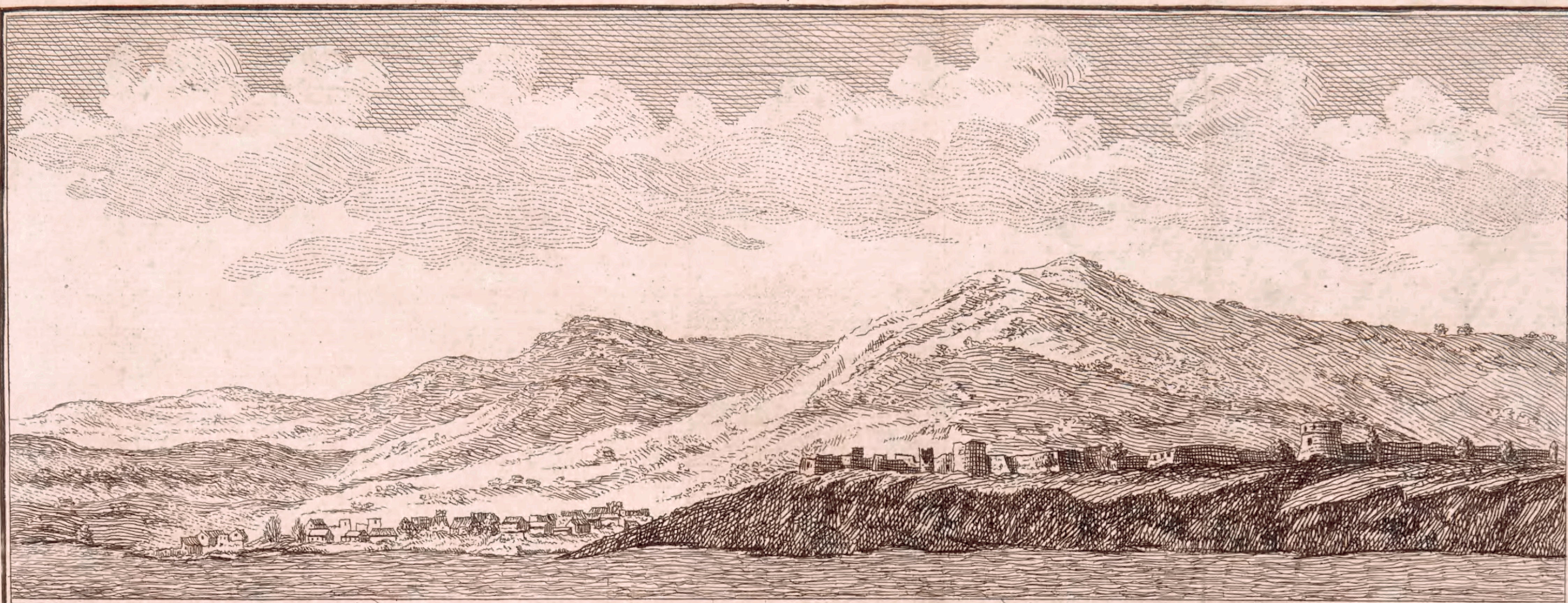
I Benihásan.

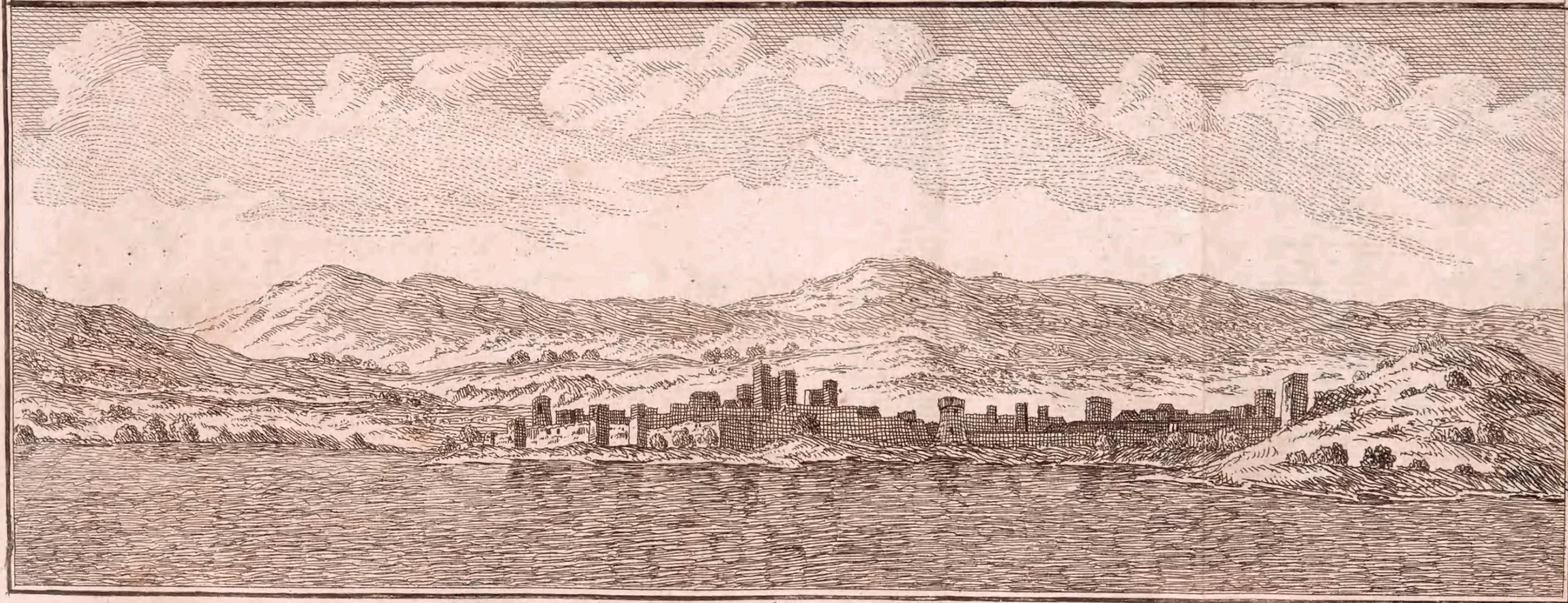
Salá سلا skal ligge paa 34 Gr. 10 Min. lige over for Rabát ved den nordre Side af Rivieret Burargág eller maaskee rettere Bu Rgába بورغابة, som betyder opfyldt med Skov og Krat, thi paa begge Sider af Rivieret er overflødig Busk og Krat, og ret behagelig, naar man er passeret forbi Bersgh elhasán. Maurerne kalder ogsaa hele Egnen ved Salá Bu Rgába. Den er en temelig stor Stad, hvis Invaanere kalde sig Sláui, men af andre kaldes Andalúsi, siden de nedstamme fra dem som bleve drevne udaf Spanien, hvorom tilforn er meldet. Den bekiendte Kaper-Havn er inden for Staden under det store Taarn; thi Rheden er slem og Ingangen endnu verre, hvorudi er en Sand-Banke, som foraarsager en Brænding eller Brækning af Søen, hvilket kaldes af Europæerne Barre, men kommer af det arabiske Ord Behár بحر, som betyder Havet; samme Behár er ofte saa stor og farlig, at ingen kan passere den, har ogsaa kostet manges Liv; de mauriske Barqver ere hertil de beqvemeste, siden de ere usædvanlig høie for og bag, og Maurerne vide af lang Erfarenhed, at rette dem efter Brækningerne. Med høieste Vande skal der være paa Barren 12 Fod og ved laveste 6 Fod Vand. Paa Rheden ankrer man i sort Sand paa 30 til 16 Favne. Ao. 1765 blev den tillige med Rabat af de Franske forgieves bombarderet; en Bombe gik langt over Staden; en anden traf den største Sgiáma, men over 400 rekkede ikke til Staden. Prospecten til Søe-Siden sees paa TAB. VIII. *) Litr. *a*; Ingangen i Rivieret er ved Litr. *e*; derved er ogsaa Vand-Batteriet, som svarer til N, TAB. X., hvorpaa ere 30 Canoner, i temelig brugbar Stand. Efter Fes og Marókos var denne den beste Handels-Stad, og Inbyggernes Tal kan vel beregnes til 16 Tusinde.

MEHEDIA

*) Samme er tagen og tegnet af Hr. W. Schröder.

Elaráisch

Azila

MEHEDIA مهدية kaldes af Europæerne Mamóra, har et forfaldet Slot ved Rivieret Sebu, hvor Kaperne ofte løbe ind; Rheden er en Fierding Vei fra Landet, og der ankres paa 20 à 15 Favne i Sand-Grund. Den skal ligge paa 34 Gr. 30 Min. Prospecten sees TAB. II. *)

ELARAISCH العرايش, af Europæerne gemeenlig Larache, er et lidet og ringe Sted paa 35 Gr. 8 Min.; var tilforn en romersk Colonie under Navn Lixa. Den er ogsaa bleven bekiendt af de Franskes Bombardement Ao. 1765. Her kan ikke gaae ind uden Barqver og meget smaa Farteier, og man ligger til Anker paa 18 til 16 Favne. Kongen har i Sinde at lade bygge her ligesom i Suíra. Prospecten sees paa TAB. XIII. **).

§. 9.

I Chus.

AZILA ازيلة er en liden forfalden Bye, som har intet godt undtagen nogle Tobaks-Plantager, hvis Producter bringes til Guinea. Den ligger paa 35 Gr. 20 Min. og dens Prospect sees paa TAB. XIII. efter den af Dapper.

ALKASSAR القصر er Rudera af det Slot og Bye, hvor Dom Sebastian, Kongen af Portugal med den beste Deel af den portugisiske Adel og tvende mauriske Konger paa een Dag ere blevne i et Feldtslag Ao. 1578.***).

TANSGHIA طنجة, gemeenlig Tanger, Lat. Tingis, hvoraf Mauritania tingitana har sit Navn. Den har tilhørt Romerne, Gotherne og Maurerne intil 1463, siden Portugiserne intil 1662, og derpaa de Engelske; men den skal have kostet dem alt formeget at underholde, hvorfore de lod den selv sleife Ao. 1685. siden hvilken Tid den er i Maurernes Hænder. Ved det yderste af Skibs-Broen skal der være dybt nok for et 60 Canon-Skib ****). Prospecten sees paa TAB. XIV. *****).

*) Tagen og tegnet der i Landet af Heine.

**) Som er copieret efter den hos Dapper.

***) Prospecten sees hos Windus i Stuarts Reise nach Meknes.

****) Siden 1767 skal den Danske og Hollandske Consulers Residencer være forflyttede hertil fra Rabat. *****) Som ogsaa er tagen af Dapper.

SEBTA سبتة af Europæerne Ceuta, er en liden Festning, som ogsaa har tilhørt Romerne, Gotherne, Araberne, Portugiserne og Spanierne, hvilke sidste have den endnu, og holdes bloqverede af Maurerne siden 1690. Den ligger paa 35 Gr. 52 Min. og findes aftegnet paa TAB. I. i Hr. Justice-Raad Niebuhrs Reise-Beschreibung, hvor tillige sees Biergene Abyla & Calpe, som de Gamle kaldte Columnæ Herculis. Ved den spanske Fred Ao. 1767 blev afgiort, at alting med Sébta skulde forblive paa den gamle Fod.

TETAUN تطون, gemeenlig Tetuan er en smuk liden Stad paa 35 Gr. 38 Min. Compass. Misvis. 17 Gr. 31 Min. N. O. imellem tvende høie Bierge noget over en Miils Vei fra den middellandske Søe i en deilig Egn, har mange skiønne Frugthauger, og er behageligere end andre Stæder i Landet, da Jnbyggerne ved de idelig der kommende Europæers Omgang ere blevne lidt civiliserede, og alle, endog Maurerne, tale Spansk. Den engelske General-Consul residerede her, og kunde uden Kongens Tilladelse gaae til og fra Sghibraltar, naar han vilde; en Frihed, som er af stor Betydenhed der i Landet, naar den ikke misbruges *). Kaperne løbe ogsaa herind, dog vilde de ugierne opholde sig længe inden for Strædet. Der kan vel være 14 tusinde Jnvaanere af alle Slags **). Prospecten, som er copieret efter den hos Windus i Stuarts Reise nach Meknés, sees paa TAB. XIV. ved *a* er den middellandske Søe; *b* et Vagt-Taarn; *c* Martin, det Sted hvor der losses og lades, næsten en halv Miil fra Søen; *d* Veien til Staden; *e* er Flodens Passage; *f* Veien til Meknes; *g* Castellet.

§. 10.

J Erríf.

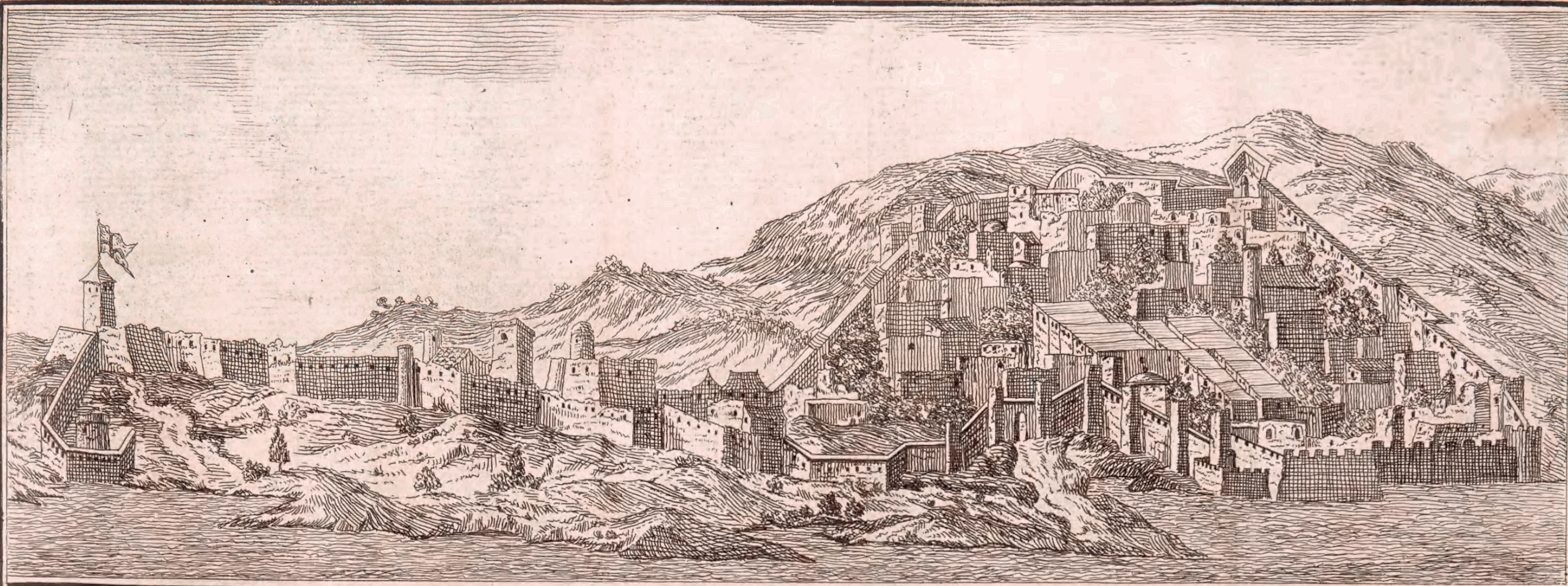
PENON DE VELEZ بنيون, er et lidet ubetydeligt Castel paa 35 Gr. 15 Min., som tilhører de Spanske.

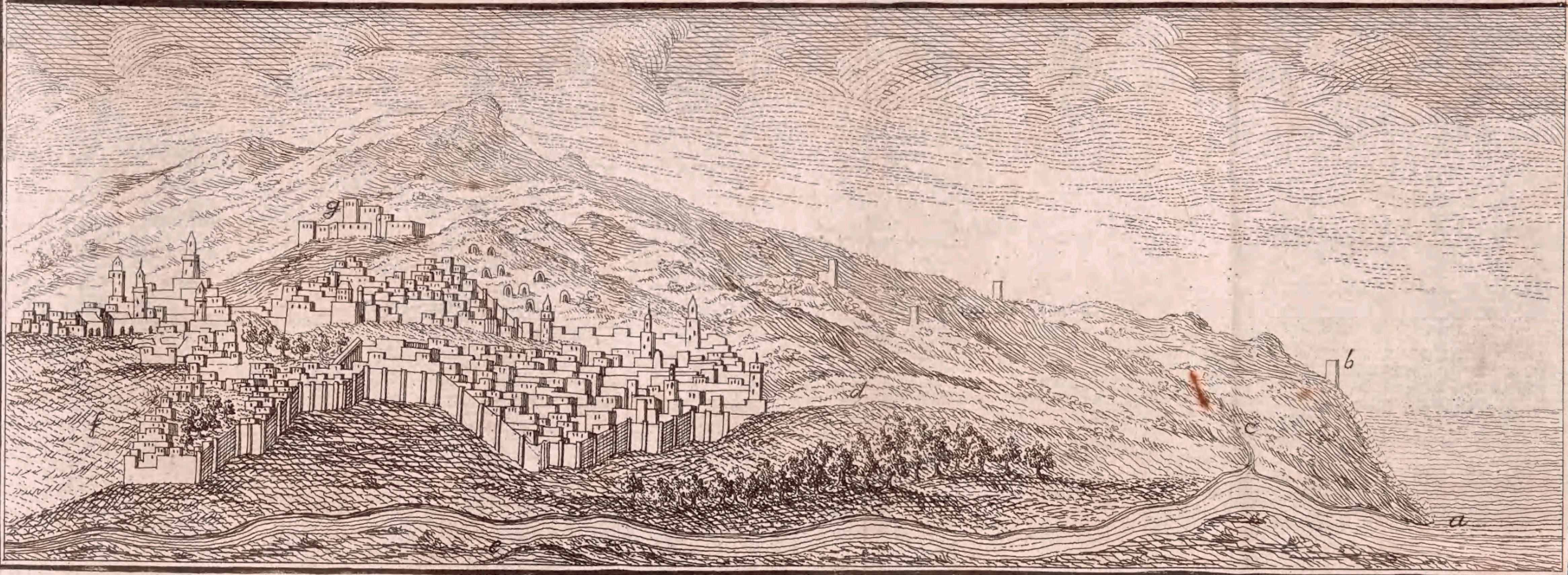
§. 11.

*) Nu hører jeg, at denne Frihed ophører.

**) Braithwaite mener, at der i Aaret 1728 var 30 tusinde, men Maurerne forsikrer, at der ikke kan være mere end 14 tusinde Jnvaanere.

Tansghia.

Tetáun.

SEBTA سبتة af Euro[...]
tilhørt Romerne, Gothe[...]
hvilke sidste have den endnu, [...]
Den ligger paa 35 Gr. 52 [...]
Raad Niebuhrs Reise=B[...]
Calpe, som de Gamle kaldt[...]
Ao. 1767 blev afgiort, a[...]
Fod.

TETAUN تطون, ge[...]
38 Min. Compass. Misv[...]
Bierge noget over en Miils [...]
har mange skiønne Frugthau[...]
da Inbygerne ved de idelig [...]
civiliserede, og alle, endog [...]
neral-Consul residerede her [...]
Sghibraltar, naar han vil [...]
Landet, naar den ikke misbr[...]
ugierne opholde sig længe ind[...]
vaanere af alle Slags **).
i Stuarts Reise nach Mekn[...]
ske Søe; *b* et Vagt=Taarn; [...]
sten en halv Miil fra Søen; [...]
til Meknes; *g* Castellet.

PENON DE VELEZ [...]
15 Min., som tilhører de S[...]

*) Nu hører jeg, at denne [...]

**) Braithwaite mener, at de[...]
ikke kan være mere end [...]

§. 11.

J Gart.

MANILA مليلة, ellers Melília, er ogsaa et Castel, som tilhører de Spanske.

MELUIA ملوية, sædvanlig Mulvia, er den Flod, som giør Grænse-Skiel imellem de marokanske Lande og Telemsán, der ligger under Alsghérs Herredom. Shaw anfører et Castel ved Mulvia, ved Navn Eljoube; men det er kuns et Huus af Kampe-Stene, som ere lagte løse paa hverandre, hvoraf haves mange i Marken til Hyrderne og Creaturerne under Navn Esiba.

§. 12.

De Besværligheder, som ofte møde Reisende der i Landet, foranlediger efterfølgende Anmærkninger, som især vil være tienlige for den, som maatte reise der første Gang. Man finder ingen Værts-Huse og sielden Byer eller Stæder under Veis, maae derfore bringe alle Ting med sig til Livets Ophold, især et Telt for sig, og et eller tvende smaa for Domestiqverne, en Feldt-Seng samt det fornemmeste af Kiøkken- og Bord-Tøi, vel forsynede Flaskekieldere, hvis tomme vordende Flasker best fyldes med Vand, hvor saadant godt antreffes; man forsømmer ikke, at medtage saa meget Brød, som kan holde ud fra en Bye til en anden; paa Landet faaer man Kiød, Æg, Melk, og paa sine Tider Meloner, som ikke er en liden Vederqvægelse. Naar Kongen ingen Escorte har sendt, maae man dog tage Maurer med paa Reisen, baade for Sikkerheds Skyld saa og for Tieneste, om en Løverdag treffer ind under Veis, da Jøderne, som de sædvanlige Kokke og Betientere, ikke kunde arbeide. Jøder kan ikke heller undværes, thi Maurerne bærer ikke nogen Christen, og den maatte da blive forlegen ved Azamúr eller andensteds, hvor Jøderne bærer den i Vandet; da Barqverne ikke kan komme Landet nær. En god Rytter udvælger helst en Hest, men en anden rider mageligst paa en Mule, især om Veien er lang. Man overlegger hvor mange Cameler, Heste og Muler behøves og accorderer i Forveien med Elhamél eller Caffileuren, ellers tage de baade flere Bester og flere Penge end Ret er. Man reiser gemeenlig 6 Danske Mile fra Klokken 6 om Morge-

nen til Klokken 6 om Aftenen; da man kan lade Elkáfila eller Bagagen bestandig reise, og selv engang eller to opholde sig en halv Times Tid, for at spise lidt kold Steeg eller andet, som man maae have ved Haanden, og dog kan man betids nok inhente Kafilen. Naar man finder en Duar eller Landsbye af Telter, hvor man agter at blive, saa maae man for alting forlange en Vagt af Schechen, som da sender 3 à 4 Arabere, til hvilke man om Morgenen betaler hver en ½ Ducat eller 5 Mark; da de skal være ansvarlige for det mindste med det største. Hestenes Byg og Folkenes Fortæring, Mona مونة kaldet, maae den Reisende betale, ja endog de Foræringer, som en eller anden Araber maatte giøre, ber betales med lidt mere end de ere værde.

En Reisende vil befinde sig vel ved efterfølgende Reise-Route *).

Fra Rabát til Marókos.	Timer.
Getára جطارة, en Plads ved Søen med godt Vand, hvorhen de andre Christne ledsager de Reisende, er fra Rabát	1½
Jchem اخم, en liden Bek af Regn-Vand fra Biergene, er fra Getára = = = = = =	2½
Zérat زيرات, dito, derfra = = = = =	2½
Bu Snéga بو سناكة, dito, derfra = = =	1
Monsuría منصورية, et meget ringe Sted med en lav Muur, hvor indenfor er intet andet end et Begravelses-Sted og nogle faa Hytter samt en Plads, hvor de Reisende kan opslaae deres Telt, da det regnes for et af de Steder, som kaldes Menzéla منزلة, hvor Reisende kan blive om Natten, og skal forsynes med Byg for Hestene mod Betaling; de som boer der kan ikke heller som andre Arabere forflytte deres Duarer andensteds hen; er fra Bu Snéga = = = = =	2½

Enfífek

*) Disse Reiser haver jeg selv giort; og da jeg har passeret nogle af Veiene mange Gange, saa har jeg lagt Mærke til Forskiel paa Timerne, og befunden samme ubetydelig; dog kan man ikke vente den yderste Accuratesse, en Hest er mere munter om Morgenen end om Aftenen; men der i Landet er ingen anden Maade at afmaale Distancen.

	Timer.
Enfífek انفيفك, en liden Bek af Regn-Vand, derfra =	$\frac{3}{4}$
Kéntara قنطرة, dito, hvorover tilforn har været en Bro, som kaldes Kéntara; derfra = = = =	1
Ain Sba عين سبع, Løve-Kilden, hvilke Dyr siges at komme der for at drikke; det er ogsaa meget got Vand, derfra	1$\frac{1}{4}$
Bu Skor بو سكر, et Sted med slet Vand, hvor, man efter Navnet skulde mene, tilforn maae have voret Sukker; derfra = = = = = =	2
Sid Mohamed Rgíat سيد محمد غيات, en maurisk Helgens Begravelses-Sted; derfra = = =	3
Ziérni زيارني, godt Vand ved en Klippe; derfra =	1
Sid Abd Enbí سيد عبد النبي, en Helgens Grav; derfra =	8
Sid Abd Elkrím سيد عبد الكريم, dito; derfra = =	$\frac{1}{2}$
Omarbæ ام ربع, en Flod, hvorover man settes paa Baade til Staden Azamúr, som Veien gaaer tæt forbi; derfra	1$\frac{1}{2}$
Buhámo بو حامه, en Brønd; fra Azamúr = =	6
Mokrís مغرس, en Egn med mange Duarer; derfra = .	3
Beni helél بني هلال, tvende mauriske Helgen; derfra =	1
Sid Ben Núr سيد بن نور, en dito; derfra = =	3
Sid Erhál سيد الرحل, dito; derfra = = =	3
Sid Abd Alláh سيد عبد الله, dito; derfra = =	1
Garándo كراندة, et lidet løbende Vand; derfra =	2
Menzéla, en fast Duar ved Foden af Biergene; derfra =	6
Kéntara, en Bro over Rivieret Tensif. Denne Egn er usikker for de Reisende, som der ofte blive plyndrede og dræbte; derfra = = = =	4
Merákfch مراكش, Hovedstaden i Landet; derfra =	1
	59

§. 13

§. 13.

Fra Marókos til Suíra.	Timer.
Haríli حريلي, løbende Vand, hvorved opholder sig Kongens Stutterie; fra Marókos	1
Beháſgia بحاجة, løbende Vand og et lidet Huus; derfra	1½
Enfiis انفيس, en liden Bek af Regn-Vand; derfra	1
Dar ſgedída دار جديدة, et forfaldet Taarn, var tilforn en Bye; derfra	2
Sid Omára سيد عمارة, en Helgens Grav; derfra	½
Sur Elabíd صور العبيد, en med Mure indhegnet Plads, hvor Negere boer; derfra	6½
Tíldet اتيلدت, et Bierg, der seer ud som en Sukker-Top med en Krone paa; derfra	¼
Schiſáua شصوة, en Bek tæt derved.	
Sid Buzíid سيد بوزيد, en maurisk Helgen; derfra	1
Sid Móktar سيد مكطر, en dito; derfra	3¼
Godt Vand; derfra	2
Dar Amar دار عمر, et muret Huus for en Kaid; derfra	2
Tódenſt تدنست, en Plads, hvor omtrent et Dosin Jøde-Familier opholde sig i nogle Hytter; derfra	3¾
Sid Abd Allah Uásgemi عبد الله وجمي, en Helgen, og Vand; derfra	¼
Dar Kaid Billáh دار قايد باللة, et muret Huus for en Báſcha i en meget behagelig Egn; derfra	2
Godt Vand; derfra	2
Suíra eller Mogodúl صويرة, en Stad; derfra	3
	32

§. 14.

§. 14.

Fra Suíra til Agadér.	Timer.
Uad Idaugért واد ادوكارت, et Rivier fra Suíra	$\frac{1}{2}$
Idaumedá ادومدا, et lidet Huus ved et Palme-Træ; derfra	$1\frac{1}{4}$
Idaubelél ادوبلال, et Breber-Huus; derfra	1
Tídſi تيدس, en Hule ved Veien, hvori Røverne ofte kaſte de Reiſende, ſom de ſlaaer ihiel; derfra	1
Motfía Tídſi متفية تيدس, godt Brønd-Vand; derfra	1
Bir Zmíma بير زميمة, en Brønd, hvor der gaaer en Vei af til Marókos; derfra	2
Idauigél ادوكال, et Breber-Huus; derfra	$3\frac{1}{2}$
Azla عزلة, et Salt-Rivier, paa hvis Kanter findes godt tørt Salt, og i Midten flyder klart opløſt Salt; derfra	$\frac{1}{2}$
Uad Iguzúl واد يكزول, et Rivier i en Skov, hvor man er uſikker for Røvere; derfra	$1\frac{1}{2}$
Motfía Idaugelúl متفية يدوكلول, en Brønd; derfra	2
Dar Eit Iſim دار عيت يسم, et ſtort Breber-Huus; derfra	1
Uad Tíldi واد تيلدي, et Rivier under Biergene; der	5
Godt Vand; derfra	$1\frac{1}{2}$
Uad Benitámer واد بني طمر, et Rivier ved Ferni eller Cap Agéri; derfra	1
Uágrot واكرت, nogle Breber-Huſe; derfra	$4\frac{1}{2}$
Targazút تغزوت, en Havn, ſom blev brugt i Mula Ismaëls Tid; derfra	2
Uad Tamerágt واد تمراكت, et Rivier; derfra	1
Agadér eller Santa Cruz en liden Stad; derfra	2
	$32\frac{1}{4}$

§. 15.

Fra Agadér til Marókos.

Igiennem Biergene, kaldet Veien over Emsgrót.	Timer.
Et stort Træ med godt Vand; fra Agadér = =	4
Emsgrót امسكرت, et Slot bygt af Mula Ismáil, hvori boer Negere; derfra = = = =	4
Asifek اسيفك et Fristed, hvor der er Vand; derfra =	4
Idaulín ادولين, et Breber-Huus; derfra = =	3
Eit Músi عيت موسي, et Jøderi; derfra = = =	5
Tims Gadáui تمس كداوي, et Tigmín eller Breber-Huus; derfra = = = = = =	$3\frac{1}{2}$
Ain elbérda عين البردة, en Kilde med meget kold Vand; derfra = = = = = =	4
Dar elkádi دار القادي, et maadeligt Huus; derfra =	4
Imentanút امنطنوت, dito; derfra = = =	2
Uad elkéhera واد الكاحرة, et Rivier; derfra = =	2
Frúga فروكة, en liden Breber-Bye, hvis Invaanere ere bekiente for de sletteste Folk i hele Landet, om hvilke Maurerne siger, at man hellere maae have at giøre med 101 Slugi ɔ: Mynde-Hunde, end med een Frúgi eller Invaaner i Frúga; derfra = =	7
Motfía Ihéia Obléiet متفية يحية ابليات, en Brønd; derfra	4
Marókos, Hovedstaden; derfra = = = =	4
	$50\frac{1}{2}$

§. 16.

Fra Marókos til Asfi.	Timer.
Tensif تنسيف, et stort Rivier, paa det Sted hvor denne Passage er, ligger fra Marókos = = =	$2\frac{1}{2}$
Femtagoría فمتكرية, en Brønd; derfra = = =	4

Menzélla,

	Timer.
Menzélla, et Bedested; derfra	2
Bir Nahél بير نحال, en Brønd; derfra	1
Tefelía تفلية, dito; derfra	1½
Ras elein راس العين, en Kilde med godt Vand; derfra	1½
Hákor og Zíma Elmélh حقر وزيمة الملح, en Brønd og en Salt-Pande, som i Regntiden staaer under Vand, men i tørt Veir er fuld af det beste Salt; det er en temelig stor jævn Plads, som paa de fleste Kanter er omgiven med smaa Høie. Ingen tilegner sig det, men enhver kan tage deraf saa meget som ham lyster; derfra	4½
Sid Hamed Tísi سيد حامد تيسي, en af de store Helgene i Landet, for hvilken Kongen selv staaer fra sin Hest; derfra	3½
Asfi اسفي, en liden Stad; derfra	6½
	27

§. 17.

Fra Suíra til Asfi.	Timer.
Sid Bu Zerogdúl بو زرکدول, en Helgen; fra Suíra	2
Sid Karmút سيد كرموت, dito; derfra	4
Sid Uásmen سيد واسمن, dito paa Sgebél hedíd eller Jern-Bierget; derfra	1½
Kesúa Ben Hamído قصوا بن حميد, et forfaldet Slot i en smuk Egn; derfra	5½
Tensif, et stort Rivier; derfra	½
Asfi, derfra	6½
	20

§. 18.

Fra Asfi til Azamúr. Timer.

Lélla Mulúka لالة ملوكة, en maurisk Helgeninde; fra Asfi 2

Tamerosúd طمرسود, et meget stenigt Sted; derfra = 2

Dánizir دانزير, et Huus hvori Kaiden over Abda boer; = $2\frac{1}{2}$

Sid Kuskusú سيد كسكسو, en maurisk Helgens Begravelses-Sted, som skal have faaet sit Navn af Kuskusú, Maurernes beste Spise; hvoraf den afdøde har været saadan Elsker, at han testamenterede en Summa Penge til Kuskusú, hvormed alle Reisende skulle tracteres ved hans Grav; men da en stor Deel Ledig-giengere ikke giorde andet end reise frem og tilbage, for at spise, saa hørte dette Legatum snart op *); derfra $\frac{1}{2}$

Aíer عيار, Rudera af en Bye, hvori endnu ere faa Familier; derfra = = = = = = $3\frac{1}{2}$

Ualedía ولدية, Rudera af et Castel; derfra = = 1

Dauid Elherír داود الحرير, en Helgen ved Søen; derfra 2

Bráhim Ben Helél ابراهيم بن حلال, dito; derfra = 2

Augar اوكر, Rudera af en Stad paa et Bierg; derfra = 5

Rgit غيث, løbende Vand i en Egn kaldet Kráker Uled Aisa; derfra = = = = = = = $\frac{1}{2}$

Sid Ali Ben Rábi سيد علي بن ربي, en Helgen; derfra = 5

Faz Uled Duíb فاز ولاد دويب, Baraqver for dem som bloquerede Berísghia; derfra = = = = 1

Faz

*) Besynderligt er det, at man om et Sted i denne samme Egn, Promontorium Solis kaldet, finder en Anmærkning, som her passer sig, anført af Campomanes i hans Illustracion al Periplon de Hanon; Mela fortæller, at paa et vist Sted paa dette Forbierg have de overflødig Mad, hvoraf enhver kan komme at spise; de kalde det Solens Bord (Mesa del Sol), og forsikrer, at alt det, som der fremsettes, kommer frem paa ny ved en guddommelig Kraft (Vuelven à nacer por Virtud divina) pag. 50.

	Timer.
Faz Tíkni فاز تيكني, andre dito; sees derfra =	1
Faz Kebír dito, de seer ud som smaa Byer; derfra =	1
Beríſghia eller Mazagán, sees lige over for ved Søen =	
Azamúr ازمور, en liden Stad; derfra = = =	2½
	31

§. 19.

Fra Salá til Meknés.	Timer.
Rgába Belút غابة بلوط, en liden Skov med Egetræer, fra Salá	2
Keſúa Fenzára قصوا فنزارة, et af M. Ismáils Neger-Huſe; derfra = = = = = =	3
Ain ſinſghiára عين سنجارة, en Kilde; derfra = =	1
Uad Fléfla واد فلفلة, et Rivier; derfra = = =	½
Moſiád Eit Erma مصيد عيت ارمة, en Hob Duarer; derfra	4½
Uad Bet واد باط, et Rivier; derfra = = =	2
Dar Om Soltan دار ام سلطان, hvoraf ere adſkillige i denne Egn, bygte til M. Ismáils Moder for hendes Reiſer = = = . = =	4
Meknés مكناس, en Stad; derfra = = =	1
	18

§. 20.

Fra Salá til Tetáun ſkal være 50 Timer, og fra Salá til Fes 30 Timer *). Fra Meknés til Fes regnes for 10 Timer. Det er een Dags Reiſe paa en bergigt og ſlem Vei, ſom paa mange Steder er uſikker for Løver, ſom der ſkal opholde ſig i Mængde **).

M 3

*) Efter Hr. Commerce-Raad Kouſtrups Opgivende.

**) Denne Reiſe har jeg giort kort efter min Ankomſt til Landet, da jeg endnu ei forſtod Sproget, derfor har jeg ingen ſpeciel Fortegnelſe derover. Endnu kan mærkes, at, hvor der er godt Vand, findes altid Folk boende i Nærværelſen; og det er ſielden man finder en mauriſk Helgen, ſom jo er Patron for nogle, ſom opholde ſig der omkring.

3 Capitel.

3 Capitel.

Om nuværende Jnbygere.

De nuværende Jnbygere i de marokanske Lande ere 1. Maurer, 2. Arabere, 3. Brebere, 4. Negere, 5. Renegater, 6. Jöder og 7. Christne, som skal betragtes hver for sig.

Om Maurerne.

§. 1.

De, som Europæerne kalde Maurer, ere egentlig den Deel af Araberne, som satte sig ned i Stæderne, og blandede sig med en Deel af de gamle Mauri og Gætuli, til hvis Parti Maranerne eller de spanske Maurer sloge sig under Mulei Zidan Ao. 1610, *) og formerede sig saa stærk, at der nu fast ingen Spor findes i Stæderne af de gamle Jnbygere. De kalde sig Moslimín, مسلمين ɔ: de frelste, som siden er corrumperet til Muselmænd; Romerne kaldte dem MAURI, de Franske MAURES, de Spanske MOROS, og de Danske MOHRER eller MAURER, som nogle ofte forvilder med Negere, og mene, at begge ere lige sorte, da dog Maurerne ere smukke hvide og velskabte Folk, de untagne, som have blandet sig med de Sorte, og som da nødvendig maae have adskillige Farver **); dog er deres Tal just ikke meget stort og daglig aftager. Det er ogsaa urigtigt, at Hr. Professor Schlözer i Göttingen ***) har kaldet Jusef Tasfin der Schwarze Sieger; thi den brune Farve hos de regierende Scherifer begyndte først hos Raschíd og Ismáil ****). Men angaaende Oprindelsen til det Navn Mauri, da bleve de Persi af Plinius og andre kalte Farusi, og Araberne kalde endnu Persien Fars فرس; men hvorledes

*) See forhen Pag. 33.

**) Som ogsaa i Westindien have adskillige Navne, saasom: Mulatter, Mustiler, Castiser og No blanc.

***) J hans Geschichte von Nord-Africa Pag. 33.

****) See forhen Pag. 33 & 34.

hvorledes dette Ord Farusi er forvandlet til Maurusi, og dette igien til Mauri, er ikke let at bestemme; thi, med Salustius at uddrage Mauri af Medi, synes noget for vidtløftigt; kuns lidt rimeligere lader det at følge Bocharts Mening, og henlede Navnet fra det hebraiske Mahur af אחור, som betyder Vesten; endskiønt det er vist, at Maurerne kalde alle dem, som boer imellem Telemsán og Asfi Morgrébi مغربي eller de Vestlige (fra Asfi til Nun kaldes de Susi (سوسي), og de Spanske kalde dem Algárbes ligeledes af الغرب Elrgarb ɔ: Vesten. Nok er det vi vilde kalde dem Maurer, deels fordi Landet er det gamle Mauritania, og deels fordi Jnbyggerne af alle Europæer ere bekiente under dette Navn; man legger alleneste Mærke til, at kuns en meget liden Deel deraf undstaaer af de gamle Mauri, men at de nedstammer fra de Arabere, som kaldtes Sarasener, som deels ved deres Ophold i Spanien i nogle 100 Aar, deels ved deres Levemaade i Stæderne i Africa selv ere saaledes afvigede fra Araberne, at de ikke mere kan kaldes Arabere.

§. 2.

Naar en Maur bliver fød, udvise Forældrene slet ingen Glædes-Tegn eller høitidelige Ceremonier; men syvende Dagen derefter inbyde de nogle af Familien, og slagte et Faar eller en Geed i den Nyfødtes Navn, som da første Gang bliver nævnet; hvorpaa Kiødet strax bliver tillavet og fortæret. Er det Tvillinger, saa kaldes de altid Hásen og Hasin, حسن حسين som, de mene, var Ali og Fátimæ Tvillinge Sønners Navne.

De føde med liden Smerte, og mangen Barnemoder staaer op anden Dagen, binder sit Barn paa Rygen, og forretter alting i Huset; faa Dage efter gaaer hun ud i Byen og har Barnet stedse paa Rygen, hvor det bare Hoved stikker frem i Kuld og Hede, Regn og Soelskin, Blæst og stille Veir, veed ei hvad Svøb, Snørliv, Ledebaand, Gangvogn og deslige betyder, og dog, førend Aaret er omme, seer sit Barn frisk og stærk at gaae hvor det skal være.

§. 3.

I det siete Aar begynder de at gaae i Skolen, eller settes til Haandværker. Af Skolen udgaaer de fleste, naar de kan læse og skrive; men nogle forlade den ikke, førend de kan oplæse den hele Korán uden ad, hvilke da holdes for vel studerede. Er det en fornem Mands Søn, saa føres han pyntet til Hest igiennem de største Gader med Musiqve for sig. Siden gaaer de og driver intil de faaer i Sinde at gifte sig.

§. 4.

Maurerne seer ikke langt hen i Tiden, men lader hver Dag have sin egen Plage; de bekymre sig kuns lidet, om de kan forsørge en Kone, og det er ikke rart at see en ung Person paa en Snees Aar at gifte sig uden Medgift, uden at eie noget, og uden at have lært noget eller appliceret sig paa nogen Ting, hvilket kommer af deres særdeles tarvelige Levemaade, og af at de lade sig nøie med nødvendig Føde og Klæde, ikke kiendende den Ypighed, Pragt og Forfængelighed, som gaaer i Svang paa andre Steder, og er Aarsag i at saa mange ere og blive ugifte.

Fruentimret kan ikke gifte sig selv, men maae gives bort af en Mands-Person, saaledes at om hun ei har Fader, Broder eller nogen af Familien, saa tilkommer det Kadi, hvis Valg hun ei kan modstaae, med mindre hun er en Enke, da hendes Samtykke dertil behøves. Den Beilende henvender sig først til Faderen, eller den som er i hans Sted, og begierer til Ægte hans Dotter, som han endnu ikke har seet, belovende en vis Summa Penge, for Exempel 100 Ducater, hvoraf han accorderer at betale noget comptant, noget i Stads og Klæder for Bruden *), og Resten om han skulde faae i Sinde at skille sig fra hende; de som have intet, love dog noget, men give intet; bliver de eenige, saa giøres en Contract for Adul eller Notarii publici, og Faderen giver en liden Collation. Efter et halv Aars Tid holde de Bryllop, da Brudgommen

Aftenen

*) See 1 Mos. B. 24. 53. Og Svenden udtog Sølv-Tøi og Guld-Tøi og Klæder, og gav Rebekka.

Aftenen tilforn rider igiennem Gaderne med en stor Skare efter sig; paa Bryllups-Dagen skeer samme Optog, da Bruden er i Følge med, siddende paa en Mule i et firkantet Bur, som er tildekket med Silke-Tørklæder, Nürnberger Speile og andre Bagateller; endeel unge Karle stille sig mod Brudgommen, og skyde med løs Krud, hvo der først kan blive færdig, og kommer dem en Jøde i Møde, da maae hans Hue holde for, og tiene dem til Maal at skyde efter, saa længe der er en Pialt tilbage. Brudgommen, som rider paa en smuk Hest har gemeenlig en blaa Déira eller Kappe over Haiken, en Sched eller Turban paa Hovedet, og over den høire Axel hænger i et bredt Baand en stor Sabel; vil han giøre sig fornem, saa holder han et Tørklæde for Munden, hvilket ogsaa ved andre Leiligheder er et Storagtigheds-Tegn hos Maurerne, og naar de ikke engang eie et Tørklæde, saa holde de Haiken for Munden; desuden gaaer en for ved ham, som med et Klæde bortjager Røg, Støv og Fluer. Musiqven, som følger umiddelbar efter Brudgommen bestaaer af 3 Hautboister og ligesaa mange Trommeslagere; derefter gaaer en stor Deel Maurer med spanske Trin, og det hele Følgeskab sluttes af Negerinder, som bære paa Hovedet den Kuskus og de øvrige Retter, som ved Hiemkomsten spises af Vennerne. Ved denne og andre Høitideligheder spiser Fruentimret for sig selv og sees ikke af Mandfolkene, saaledes som tilforn i Esters Tid, da Wasti giorde et Giestebud for Qvinderne alene *). Efter Maaltidet, da det endnu er Dag, bliver Brudgommen ledsaget til Brudens Kammer, som er ganske mørkt. = = = = = = = = = = = = Efter given Tegn bliver Døren aabnet, og Linklædet med det Jomfruelig Kiende-Mærke udleveret til tvende uden for værende Adul, som strax derover forfatter et Document, der til Brudens Fader bliver overleveret; derpaa modtages dette Klæde af nogle Qvinder, som strax med Glædes-Skrig og Trommen paa Agual bringer det til Faderens Huus, hvor det tillige med det skriftlige Document bevares til paakommende Tilfælde. Ofte maae disse tienstagtige Matroner og Skrivere giøre lang Opvartning, undertiden Natten over og underti-

den

*) Ester 1, 9.

den længere; Brudgommen faaer da ved Dørens Aabning første Gang Lov at see sin Brud, og maae da tage til Takke med hende, saadan som hun er *), untagen han kan gotgiøre, at hun ikke var Møe, da han strax kan forskyde hende, om han vil, og Faderen maae give Medgiften tilbage med alt hvad Brudgommen har bekostet paa hans Dotter; dog kommer det sielden dertil; thi de som have det nødig vide gode Raad herimod, og mangen ung Due maae ved denne Leilighed miste sit Liv. I Asfi passerede i min Tid efterfølgende Anecdote: En aldrende Mand tog en ung Pige, og da han tvivlede om sine egne Kræfter, saa spiste han en temmelig Deel Muscat-Nødder, som der regnes blant Stimulantia; dette giorde og saadan Virkning hos ham, at han uden Møie vandt den Seier som han havde forestilt sig vanskeligere at erholde; han troede sig altsaa bedraget, og beskyldte Bruden for at have i Forveien forloret sin Jomfruedom, sendte hende derfore hiem igien til Faderen; men denne lod Sagen komme for Kadi, og fremlagde ikke allene det ommelte Linklæde, som Qvinderne havde bragt ham tilligemed det derover lovlig forfattet Document, men endog fremstillede Kræmeren, som havde solgt Muscat-Nøderne, der forklarede, at Brudgommen havde udladt sig med, til hvad han vilde bruge samme; hvorpaa Kadi tildømte ham at beholde sin Brud upaatalt, med mindre han vilde udbetale den i Ægteskabs-Contracten belovede Summa, og mulcterede ham oven i Kiøbet anseeligt, hvilket blev strax bekient over den hele Bye til Mandens Forhaanelse. Bruden maae i 8 Maaneder ikke gaae ud af Huset, men Manden kan slippe med 8 Dage **), i hvilken Tid han i Spøg af Venner og Bekientere bliver anseet som Konge, der ligesom i vore gamle Dags Jule-Stuer kan affige Domme og paalegge adskillig Straf; men nu gaaer de meget forsigtig til Værks dermed, siden Mulei Abd Alláh paa een Dag lod saadanne 8 Brudgoms-Konger binde til Mulers Rumper, og slæbe paa Gaderne intil de døde ***).

§. 5.

---

*) Maaskee er det og saaledes gaaet med Jacob, som ikke vidste førend om Morgenen, at det var Lea som havde sovet hos ham i Stedet for Rachel 1 Mos. B. 29.

**) Derfore sagde Laban til Jacob: Hold denne Uge ud. 1 Mos. Bog 29, 27.

***) Histoire des Etats barbaresques Pag. 247.

§. 5.

En Mand kan have fire Ægte-Koner, og holder desuden Med-Hustruer, om han kan underholde dem.)*. De Rige have et Huus for hver Kone, og da de, især som ere nygifte, ere meget skindsyge, saa lukker de gierne deres Huse i Laas for deres Koner, naar de selv gaaer ud; hvorved de dog ikke befries fra den dem saa ubehagelige Titel af Karán eller Hanreder; thi da ingen offentlige Fruentimmer taales, saa er enhver Mands Kone udsat for Fristelser, saa meget mere, som Konerne selv ere hengivne dertil, deels af naturlig Tilbøielighed og deels af et Slags Hevngierrighed; da dem ikke synes, at en Mand burde have fire Koner, men snarere at en Kone burde have fire Mænd. Den Tvang, som menes, at skulde forhindre Elskoven, er just det som befordrer samme; en Kone maae ei blotte sit Ansigt for en Mands-Person; men da en Mand ei heller maae blotte en Kones Ansigt, saa besøger Elskeren en Mands Kone i hans egen Nærværelse under Fruentimmer-Dragt, da Manden gaaer bort i Tanke, at det er hans Naboes Kone, og lader dem alene; kommer han uformodentlig hiem, og finder fremmede Fruentimmer-Tøfler uden for sin Kones Dør, saa gaaer han ikke ind til hende. Konerne besøge ofte deres afdøde Venners Gravsteder uden for Byen; der har Elskeren ogsaa Leilighed at infinde sig forklædt; og hvo veed en Mands Vei til en Qvinde? ikke at tale om, at jo mere en Ting er forbuden, jo begierligere er den. De tage sig dog meget i Agt, thi Mændene farer grumt afsted med dem, som de antreffe; saaledes i min Tid da Reis Seid i Asfi fik at vide, at en af hans Koner og en saa kaldet Helgen mødtes ofte i Seids Hauge uden for Byen, lod han en Dag ved sine Negrer giøre et Stykke Jern gloende, med hvilket han i fuld Spring løb ind i Haugen, jog den Hellige over Plankeværket, og med Jernet tilredede hans Kone saaledes, at Lysten derefter aldeles forgik hende til slig Handel.**).

*) Hvilket sidste dog ikke er i Medhold af Koranen.

**) Forrige Consul i Marókos Hr. Commerce-Raad Koustrup fortæller mig, at i hans Consulats Tid vilde Báscha Kostáli presentere sin smukke Dotter til Kongens Serail; men da en Seherif kort tilforn havde fundet Leilighed at lokke hende hen til sig, og havde nydt den Faveur, som var tiltænkt Kongen alene, og Baschan strax fik Efterretning herom,

§. 6.

Endog uden Aarsag kan en Mand skilles fra sin Kone, naar han vil; men har han Aarsag, og dog tænker at tage hende igien, saa maae han i Skilsmisse-Brevet sette, at han ingen anden Aarsag har end den Tilladelse som Loven giver ham, og da maae han udbetale hende den Summa, som ved Ægteskabs-Contracten er fastsat; kan han derimod overbevise hende om Utroskab eller Opsetsighed, og aldeles vil forkaste hende, saa betaler han hende intet, og Faderen eller Familien maae tage mod hende. Men dette skeer sielden, thi ved deslige store Forseelser, hvoriblant ogsaa Mord, behøves saa mange Vidner og Omstændigheder, at Kadi sielden kan dømme deri efter Loven. Konen kan ogsaa skille sig ved Manden, om hun kan bevise, at han nægter hende den fornødne Underholding; eller og om han ønsker Forbandelse over hende med de Ord: Allah ilánek لعنك الله, Gud forbande dig; eller og han sværger falskelig ved hende tre Gange, da han den første Gang betaler 40 Skilling, anden Gang en Abrók eller Hoved-Smykke af nogle Ducaters Værdie, men tredie Gang skal lade hende fare, da en anden først maae gifte sig med hende, sove hos hende, og igien forskyde hende, førend han kan faae hende igien, og det først efter 2 Maaneders Forløb *). Francisco de el Puerto **) fortæller en anden Maade, som en Maur brugte med sin Kone, der havde været ham utro: efter at de vare adskilte, blev han til Sinds, at tage hende igien, med de Vilkaar, at hun skulde sluttes 14 Dage i Arrest med den hæsligste Neger, som man kunde finde; hvilket hun ogsaa gierne ingik, og hvorefter han giftede sig med hende paa ny. Dersom den fraskilte Kone giver Die, saa kan hun ikke afvænne Barnet førend efter 2 Aar, i hvilken Tid Manden maae underholde hende.

§. 7.

herom, saa lod han sin Dotter qvæle for sine Øine, og begrave paa selv samme Sted; hendes Moder skiulte sig nogle Dage i en Záuia, men han fik hende siden fat, og lod hende tillige med en Jødinde og 2 Slavinder dræbe, foregivende, at de derom havde været Medvidende. Dette var en forvoven Gierning, da ingen understaaer sig, at giøre sligt uden Kongens Tilladelse; men Kongen fandt Baschans Hævn saa retfærdig, at han endog roste ham derfor, og sagde: Aáfék عافاك Kostali! jeg undskylder dig.

*) Malek. 31 Cap. som strider lige imod Moses Lov, see 5 Mos. 24, 3. 4.

**) Mission historial de Marueccos.

§. 7.

En Enke skal sørge efter sin Mand 4 Maaneder og 10 Dage, dette kalde de Ada عدة; i den Tid skal hun blive inde, og klæde sig slet med sort Hoved-Tøi og uden Sølv og Sminke; men laver hun til Barsel, saa skal hun sørge intil hun kommer ned, og i saa Fald er den Afdødes Familie forpligtet, at forskaffe hende saa længe hendes Underholdning, hvilket de kalde Néfeka نفقة. En Negerinde, som den Afdøde har søgt Seng med, kaldes Sgiaría سرية, samme skal sørge 2 Maaneder og 6 Dage *); dette kaldes Istíbra استبرا, befindes hun da imidlertid frugtsommelig, saa er hun siden fri for Slaveri, og kan ikke sælges; ikke heller kan nogen selv sælge sin Negerinde, med hvilken han har avlet et Barn, uden i yderste Nød.

§. 8.

De gaaer gemeenlig til Sengs uden Lys, og staaer op førend Solen lader sig tilsyne, gaaer saa i Sghiámen for at holde Bøn, og derfra til deres Forretninger, om de have nogle; thi de fleste have ingen, og drive hele Dagen unyttig bort. De som have saa meget til beste, at de kan leie sig en Kramboe, sette sig ned deri, og ere forneiede, om de kan sælge for 4 Usgho eller en Mark den hele Dag; ja endog Grosserere bruge den samme Oeconomie, for at skiule deres Velstand.

Om Morgenen spise de gierne Hasû حسو, det er en varm Suppe af Meel og Vand, lidt Olie og Salt; i samme er en stor Træskee, af hvilken enhver af de Nærværende benytter sig; og om Suppen er for varm, saa lader de den urørt, intil den er tilpas; da det er dem forbuden, at blæse paa den, for derved at kiøle den **). Om Middagen spiser de Viindruer, Figener eller Meloner med Brød, som er overmaade godt, naar det er lavet af Hvede, og faaes hver Morgen frisk paa Torvet; nogle lave det hiemme i deres Huse, men lade det bage i Byen, da Bageren for sin Umage brækker omgefær den fierde Deel deraf; men Brød af

*) Malek 32 Cap.

**) See Malek 40 Cap.

Bygmeel er kuns slet, og spises af de Fattige, siden de deraf faaer meest for deres Penge. Noget førend Aften giøres deres beste Maaltid, da de, som have Raad dertil, gemeenligen spise Kuskus eller Kuskuſó, som settes paa et Bord, der ligner vore Solde, hvor omkring de setter sig paa Hug uden Servieter, Dug, Skee, Kniv, Gaffel eller deslige; hvis Brug, de sige, vilde kuns bringe dem i Omkostninger; men de stikke den bare Haand i Fadet, og tage saa meget paa eengang, som kan rummes i Munden. Denne af Navn saa bekiente Kuskus laves saaledes: en Maurinde tager et stort Træ-Fad, hvori hun rører lidt Hvedemeel og Vand frem og tilbage, intil det bliver som Gryn; siden legger hun bestandig en Haandsfuld Meel og lidt Vand til, og arbeider dermed, intil hun faaer saa stor en Portion, som behøves; derpaa bliver en Leerpotte sat paa Ilden med fersk Kiød, der oven paa settes en anden Leerpotte med Huller i Bunden, hvorudi den forhen tillavede Kuskus under lugt Laag koges af den Eem eller Dunst, som opstiger fra Kiød-Gryden, og undertiden slaaes noget af Suppen paa Kuskúſen, intil den endelig er kogt nok; da den anrettes i et stort Steenfad, som er ganske smal neden til og viid for oven; paa Kuskúſen legges det kogte Kiød tilligemed haardkogte afskalede Æg og nogle kogte Garavánços; tilsidst kommer man Smør deri og farver det Hele med Safran; men Suppen kastes gemeenlig bort. De, som ikke have Raad til denne deres Liv-Ret, bringe et Fad med Olie eller Honning, hvorudi de tillige dyppe deres Brød *). For Maaltidet bringes dem Vand **), hvorudi de vaske den høire Haand; thi med den venstre rører de intet, siden de dermed vaske deres Legemer; derpaa sige de: Besm Alláh بسم الله ɔ: i Guds Navn, og begynde gierne ved de haardkogte Æg, ligesom de ogsaa slutte Maaltidet med Frugt efter Romernes Maade ***). Naar de have spist, slikke de Fingrene ****), og sige: Elhemdó lilláh الحمد لله ɔ: Gud skee Lov!

*) Saaledes maae Christus med sine Discipler have spist Matth. 26, 23. item Joh. 13, 26. Den som dyppede med Haanden med mig i Fadet.

**) Dette er endnu i fuld Brug i Westindien.

***) Ab Ovo usque ad Mala.

****) Det er dem endog befalet. Malek. 40 Cap.

Lov! vaskende Haanden paa ny. De som have faaet Spise fra Kongens Tafel, raabe tillige forskrækkelig høit: Alláh ibark Aámar Sidi. Gud velsigne Kongen.

De bruge baade frisk Smør Zébda زبدة, og gammel Smør Smen سمن; men det sidste er det dyreste og kiæreste; det kiernes i et heelt Gedeskind, hvorpaa Haarene vender ind ad, og bringes i smaa Krukker eller paa Kaalblade til de smaa Kramboer paa Torvet, hvor Kiøberen kaster det ind i et dertil inrettet Hul i Væggen; og da samme aldrig giøres reent og sielden ganske udtømmes ved Salg, saa kan man slutte sig til hvor marmoreret og stinkende det maae være. I Stedet for Smør bruge de Fattige Oxe- Faare- eller Gede-Talg, som rolles sammen og tørres i Vinden. Deres Oste ere smaa, haarde, sure og fast uspiselige. Deres øvrige Spise bestaaer i Sfinsgh سفنج, et Slags Meelkager som Æbleskiver, Bu Fortúna بو فرتونة, opplukket Kiød med Nudler og Mandler, og Morosía مرسية, kogt Kiød med Honning, Mandler og Rosiner. De som have lang Vei at reise, forsyne sig med en Pose fuld af branket Meel og en liden Træskaal; hvor de da finde godt Vand, blande de Meel derudi, og befinder dem friske, lette og vel derved. Maurerne slagte alle Creature i Guds Navn, vendende sig mod Méka og sigende: Besm Alláh, Alláh Kebár ɔ: I Guds Navn, Gud er stor! De skyde ogsaa deres Vildt i samme allerhøieste Navn, og kan paa den Maade spise hvad de treffer, Sviin untagen. Kiødet vaske de særdeles reent, og søge saa meget mueligt at faae al Blodet ud.

Det er bekient nok, at Mohamedanerne og følgelig Maurerne efter deres Lov ei maae drikke Viin eller noget, som kan giøre drukken; men de giøre det dog hemmeligen, nogle hos de Christne Slaver, som handler dermed, andre hos Jöderne, og andre i deres Hauger uden for Byerne, trykker Saften af Druerne og lader dem komme i Giering udi store Leerkrukker. En Christen, som befandtes at give en Maur stærk Drik, kom vist i stor Fortræd; naar man derfor vil glæde slig en Bacchi Ven, giver man ham Leilighed, selv at tage noget. Maurerne, som befindes drukne, straffes efter Loven med et bestemt Antal Stokke-Prygl, untagen Scheriferne, som straffes ved Skam og Foragt; saaledes har man seet en Scherif sidde bagvendt paa en Æsel i Christnes Klæder med en Abe paa den ene Side og en Hund paa den anden; for ved ham gik en,

som

som skreg bestandig, at denne havde drukket sig drukken, og bag efter fulgte en utrolig Mængde igiennem de fleste af Marókos Gader. Dog er dem tilladt at drikke Saften af kogte Druer med Caneel og andre Specerier, hvilket de kalde Errúb الروب, som vel ikke kan giøre dem drukne, men bringer dem i god Humeur. Caffee og Thee drikke de fast ikke, uden naar de kan faae det for intet. Melk og Vand er altsaa deres fornemste Drik, især Cameel-Melk, som de holde for et Stimulans. Dette er da Aarsagen, hvorfor de ei, som hos os, beder om Drikke-Penge, men om Kiød-Penge, eller efter Ordene: for at kiøbe Kiød باس انشري اللحم bes enscherí elhém.

Det er mærkeligt, at, endskiønt Araberne og Turkerne i Levanten ere saa store Elskere af Smøg-Tobak, Maurerne dog aldrig enten snuser eller smøger, eller, som de kalde det, Schrob Eddechán شرب الدخان ɔ: drikker Røg, untagen nogle faa Søefolk, som dog sielden giøre det offentlig.

Da de ikke maae drikke dem drukne, saa holde de for tilladt at spise sig drukne, hvilket skeer ved Frøet og Bladene af en Urt, kaldet Haschíscha حشيشة, som i alting ligner vor Hamp *), og giør dem drukne eller halv forrykte, saa dem synes, at de ere de lykkeligste Mennesker paa Jorden; gemeenlig tygge de Frøet og Bladene sammen, eller og de koge dem og Stokkene med Specerier og Honning, hvilket de kalde Másun معسون, hvoraf en Theeskee fuld kan giøre dem Hovedet gal nok. Noget andet er Argíla, الركيلة, som bestaaer deri, at de paa en Pot fuld med Vand setter en Steen-Talerken, hvorpaa Haschischen lægges og antændes, da de deri stikke et Rør, og af 3 à 4 Træk blive alt drukne. Samme Virkning har ogsaa Opium hos dem; de kalde den افيون Afiún, og de fleste ere saa vante til den, at de kan paa eengang spise et Stykke saa stor som en Vald-Nød.

For Resten giøre Maurerne ingen stor Væsen af Spise og Drikke, Giesteri, Skuespil, Musique, Dans og deslige. En Kone, en Hest og en

*) Man kan ikke let afgiøre, om det er virkelig Hamp, uden man maatte have Leilighed, at lade undersøge, om Hamp har samme Virkning; thi af Navnet faaer man ingen Oplysning; De kalde alt Græs i Almindelighed حشيش Haschisch. I Levanten kalde de Hamp قناب Kanáb, og bruge dog Haschischa under sit Navn.

en Bøsse er det fornemmeste, som en Mand ønsker sig, hele Resten bekymrer han sig kuns løseligen om, og den Rige udviser sin Pragt, ved at forøge Antallet af de ommelte 3 Ting *).

§. 9.

Naar en Mand vil besøge den anden, da tør han ikke gaae ind i Huset uden Tilladelse, men maae først banke paa Porten, enskiønt den er aaben; er Manden da ikke hiemme, saa gaaer den besøgende bort som snarest; men er han hiemme, saa kommer han og hilser ham ved Porten, gaaer bort igien, for at skaffe sine Fruentimmer af Veien, at de hverken kan see eller sees, bringer saa den Fremmede fra Porten ind i et lidet Værelse; hvor de byde hverandre sielden andet end en tør Samtale, som gemeenlig gaaer ud paa Stats-Sager, om hvilke endog den ringeste Maur bekymrer sig, og paa Elskov; dog tør den Fremmede ikke spørge sin Ven, hvorledes hans Koner lever, men alleneste, hvorledes lever dit Huus? كيف كان دارك Kif Kan Dárek? Naar Konerne besøge hverandre, skriger Vertinden af Glæde mange Gange: Lu-lu-lu-lu, og det ganske høit, at man kan høre det langt borte. Dette er ogsaa deres Frydeskrig ved Festdage, Seirvindinger og deslige; men ved Sorg raabe de: Uak-uak-uak-uak.

§. 10.

Al Lykke-Spil er dem i Koranens 2 og 5 Capitel forbuden, dog spille de hemmeligen især det spanske Spil Al Hombre, men Setrénsgh شطرنج, eller Schach er dem tilladt og deres fornemmeste Spil, og mange ere ret Mestere deri; de spille det ikke for Penge, men den som taber maae taale, at den anden

setter

*) Som der fortælles om en Mand i Europa, der efter en ham tilfalden stor Arv hver Dag havde paa sit Bord en engelsk Ost og en vestphalsk Skinke, som det lækreste han kiente; og da han engang blev adspurgt, hvorledes han vilde tractere, naar ham en lige forventet Arv maatte tilfalde? svarede han: Saa vil jeg hver Dag have paa mit Bord 2 Oste og 2 Skinker.

setter ham en Fier eller et Straa i Turbanen eller Huen, som er dem meget emfindligt. Kongen kalde de الشيخ Eschéch, Dronningen لالا Lélla, Taarnet الرخ Erróch, Springeren الفرس Elférs, Løberen الفيل Elfíl, og Soldaterne الحاري Elhári; hvilke Figurer dog ikke ligner noget Creatur; men have visse Afdelinger og Adskillelses-Tegn paa sig, som fremmede først maae lære at kiende.

En af deres allerstørste Fornøielser er det som de kalde Lab elbarúd لعب البرود, eller Spøg med Krud, som skeer ved Heitideligheder og overordentlige Lystigheder samt Æres-Beviisninger, saaledes: Maurerne (ogsaa Araberne for sig selv) til Hest dele sig i tvende Partier paa en jævn Plads, saa at der kan være 2 Bøsse-Skuds Distance imellem dem; de giver da først et Skraal, som naar de gaaer løs paa Fienden i Krig, derpaa rider nogle fra begge Sider lige mod hverandre i største Galop med opspent Bøsse, men dreie lidt af, naar de kommer hinanden nær, og skyde saa hverandre i Siden eller Ryggen med løs Krud, for hvilket er ingen Forladning. Naar da hver Parti rider sagte tilbage til sine Folk, for at lade paa ny, eller rettere, for at kaste en Haandfuld Krud i Bøssen, saa bliver det af en andet Parti forfulgt i fuld Galop og skudt i Ryggen, hvilket vedvarer saa længe som de have Krud; hertil hører vist at være gode Ryttere, og det ere de.

Et andet Slags er حادرون Hadrun, da de stille sig i en Halv-Maane, og efter en vis Tempo affyrer deres Bøsser en efter anden, som et Løbefyr, hvilket foruden at være til Lyst paa Festdage eller til Ære for en stor Mand, ogsaa er et Slags Mynstring i Leiren, da hele Arméen saaledes maae vise sin Færdighed*).

§. 11.

---

*) Saadant har jeg meget ofte seet, men engang især med besynderlige Omstændigheder, nemlig i Ramadhan-Festen 1766. Da Hr. Kammerherre Kaas blev tilsagt, at møde paa Taget af det Spanske Munke-Kloster i Meknés (see Tab. XII. Litr. C.) hvor forbi Kongen med sit anseelige Følge passerede, da han efter Sædvane havde holdet sin Andagt ved en der i Nærværelsen værende Helgens Grav. Ikke alene Prinzerne og det hele Følgeskab løsnede deres Bøsser lige mod Hr. Kammerherren, men endog Kongen selv giorde det samme 2 Gange; hvilken Ære kuns faa kan rose sig af, og færre vilde ønske sig, for den Fares Skyld, som man er underkastet; vi besvarede samme fra Terassen hver Gang med et forskrækkeligt Allah ibark Amar Sidi ɔ: Gud velsigne Kongen!

§. 11.

De hilse hinanden flygtig med Salém álikom سلام عليكم, men til de Christne sige de alleneste Saláma سلامة Hilsen, eller Sabáh elchaér صباح الخير god Morgen. De sige ogsaa Marhabábekom مرحبابكم o: Velkommen! Undermænd bukke sig, og sette den høire Haand paa det høire Knæ heldende Hovedet til den ene Side; naar Overmanden sidder til Hest, kysses hans Knæ eller hans Fod; men for Kongen falder de ned og kysser Jorden. Ligemænd kysser hverandre paa Hovedet og Skuldrene, samt giver hinanden Haand, hvorefter enhver kysser sin egen Haand, igientagende uden Ophør Kif Entá? Kif Kont? Aisch Hálek? كيف انت, كيف كنت, اي شي حالك hvorledes lever du? hvorledes har du levet? hvordan er din Tilstand? hvortil den anden svarer ála chaér على خير, ret godt; ellers svarer de: Hak Hak حك حك, naar de befinde dem kuns maadelig. Fruentimret kysser paa Mandsfolkenes Hænder, især Konerne paa Mændenes Hænder i Stedet for at Mandsfolkene her kysser paa Fruentimrets Hænder; ja der ere mangfoldige andre Ting hos Maurerne, som ere tvertimod det som er Brug hos os: vi bede de Fremmede, at gaae først ind i vore Huse; Maurerne gaaer selv først ind. Vi blotte af Ærbødighed vore Hoveder; de blotte deres Fødder. Vi kysser paa andres Hænder; de kysser paa deres egne. Vi kaste det flade af Haanden op mod vor Ansigt, naar vi giver nogen tilkiende at komme nær; de kaste med den flade Haand ned mod Jorden i samme Henseende. Vi lade Manen paa Ridehesten falde til den venstre Side; de altid til den høire. Naar vi gaaer fra Kongen eller vor Overmand, saa vende vi dem Ansigtet saa længe, som vi kan, og gaaer ordentlig og sædelig; de vende dem strax Ryggen og løbe det beste de kan. Vi staaer op af Ærbødighed; de sidde paa Hug. Vi Mandfolk kaste vor Vand staaende; de altid siddende.

§. 12.

Deres Klædedragt forandre de aldrig, og vide ei af Moden at sige; Façonen er hos alle een og den samme, og det er kuns paa de saa kaldte Kaftaner, hvor Farven er forskiellig; det er alleneste ved Fiinheden og Reenheden at de Fornemme distinguerer sig.

Paa

Paa Hovedet have de ugifte intet uden en liden Lok Haar paa den ene Side, hvorved nogle mene, at de tvende Engle, som de kalde Munkir og Guaniker, efter Døden trækker dem til Paradis; men de fornuftige Maurer beleer denne Fabel. Endog Prinzerne gaaer med bare Hoveder. De gifte have enten en bar rød ulden Hue Sesía ساسية kaldet, som har saadan en besynderlig Virkning hos Maurerne, at om en Christen eller Jöde enten satte den paa sit Hoved, eller beholdt den paa, naar en Maur havde paasat den, saa ansaae de det for en Declaration, at han havde antagen den Mohamedanske Religion; og han vilde ikke slippe godt derfra. En Scherif, Hasgh, Kaid, Reis og Talb bærer en Sched eller Amáma شد عمامة *), det er Netteldug eller andet fint hvidt Tei, som sammensnoet og konstig slangeviis legges om den røde Hue, og kan koste fra 5 Mark intil 5 Ducater.

Næst ved Kroppen have de en Kamísa قميسة **) eller Skiorte, hvis Linning om Halsen gemeenlig er udsyet med guult Silke; Ermerne ere aabne, som paa vore Fruentimmer-Serker, og hver af dem ofte 5 Alen lange, dem de ofte binde sammen paa Ryggen, saa at de bare Arme stikke frem.

Over Skiorten have de en Kaftán قفطان eller Vest undertider med Ermer, nogle korte og nogle lange, (som de turkiske Feredsges), og sommetider uden Ermer; i Almindelighed ere de af rød, blaa eller grøn Klæde, ja nogle ere sammensatte af alle disse Farver tillige, enten i Tavl eller Striber; somme have Guld-Broderi paa dem, enskiønt det er mod deres Religions Principia ***). Den rekker kuns lidt neden for Knærne; og er ei saa lang som en turkisk Doliman. Den ligner maaskee den Romerske Tunica. De smaa Knapper sidder tæt sammen, og den sees paa TAB. XV. Fig. 1 og 3.

Over

*) Det er Turkernes Turban, som i Jemen hedder Sasch, uden hvilken, Hr. Justice-Raad Niebuhr siger, ingen i Levanten anstændig kan lade sig see for sin Overmand; men her bindes ofte et Torklæde om Huen, ellers bruges den bare Hue i Kongens Nærværelse af dem, som paa andre Steder bære Turban.

**) Dette Ord er egentlig Spansk, hvoraf man seer, at de have taget dens Brug op efter Spanierne, saaledes kalde de ogsaa en Hat Sombrero, og Strømper Medias; thi de gamle Maurer bare hverken Hat eller Strømper.

***) See Malek. 37 Cap.

Fig. 1.
Fig. 2.

Fig. 3.
Fig. 4.

Over Kaftanen have de enten et Hazem حزم, det er et breed Silke-Skierf, som fabriqveres i Fes, og sælges fra 20 Mark til 100 Mark; eller og et Modhéma مضمة, det er et Læder-Belte med et Spænde, som vel bruges til Zirat af Hof-Folkene, som paa TAB. XV. Fig. 3, men er især til Nytte for de fleste, som have noget at forrette, da de dermed binde Klæderne op, som ellers vare i Veien *).

I Stedet for Kaftán have nogle en Keséb كسب eller ulden Skiorte uden Ermer som paa TAB. XVI.

Derover have de en Háik حايك, bestaaende i et Stykke hvid ulden Tøi, gemeenlig 7 Alen lang og 3 Alen breed **), hvorudi de insvøbe sig fra Kongen intil den ringeste Maur, og det paa adskillige Maader, hvoraf den sædvanligste er at sette den over Hovedet og at kaste Enden deraf over den venstre Skulder, see TAB. XV. Fig. 1. Dog i Kongens Nærværelse maae de tage den fra Hovedet og slaae en Knude paa den, hvilket de kalde achát Errúa عقد الروة. Den er især en nyttig Dragt for de Fattige, thi foruden at de ei behøve andet paa Legemet end den samme, saa bruge de den ogsaa i Stedet for Klæder, at sove paa ***), for Sæk, naar de have noget at bære, for Tørklæde, til at snyde og viske Næsen, og endelig for en Vildbane, hvorudi de for Tidsfordriv jage nogle Timer offentlig og uden Undseelse; men den er ubeqvem for dem, som arbeider; thi den falder over Hænderne og i Uorden hvert Øieblik; de legge den derfor ved slig Leilighed gemeenlig fra sig, deels at den ikke skal være i Veien ****), og deels at

 den

*) Derfore hedder det at binde op om sine Lænder, 2 Kong. 4, 29. og 9, 1. med flere Steder.

**) Maaskee var Romernes og Grækernes Pallium saaledes dannet; og da den er et Stykke firkantet Tøi, saa er den maaskee derfor kaldet Pallium quadratum, som Appianus taler om, anført af Montfaucon Antiquitt. Roman. Pag. 196. Fig. 5 og 7. Toga Romana maae ikke heller have været meget forskiellig derfra. See Auth. Cit. Pag. 198. Fig. 9. 10. og 12.

***) Om hvilket meldes 5 Mos. B. 24, 13. At han kan legge sig i sit Klædebaand.

****) Maaskee har ogsaa Christi Klæder været saaledes, som han lagde fra sig, da han vilde vaske Disciplernes Fødder. Joh. 13, 4.

den ikke skal skidnes; da den er af hvid Uld, som ikke saa let kan faaes reen. De have derfore ogsaa besynderlige Morgásel مغاسل eller Haike-Vaskere, som smører dem vel ind i Sæbe eller Sæbe-Jord (Rgasúl) og vaske dem saa med Fodderne, med hvilke de ogsaa kan vende og dreie dem uden megen Møie, og begynde dem undertiden med Sæbevand, intil de blive hvide som Snee; hertil udsøge de gierne et Sted med store Stene ved en Mur, eller saaledes at de kan have noget at støtte sig til. Saadan Vasker-Mand er afbildet paa TAB. XVI. *)

Over Haiken have nogle en Zolhám زلحم af samme Stof som Haiken; deri er en Capot, som de sette over Hovedet i ondt Veir, og i Capoten hænger en Silke- eller Ulden-Qvast langt ned paa Ryggen; for paa ere ogsaa undertiden Qvaster paa turkisk med korte Frynser neden om. See TAB. XV. Fig. 3 og 4.

De som have Formue dertil, bære hvide Lærreds Buxer, Seruál سروال kaldede, som ofte ere meget viide. Søefolkene have dem sædvanlig af Klæde, see TAB. XV. Fig. 2.

Ingen, end ikke Kongen, bærer Strømper **), untagen det maatte være paa en lang besværlig Reise i meget koldt og ondt Veir; men paa Fødderne have de alle Bambuser eller Saftians Tøfler, Scherbil شربيل kaldede; Mandfolkenes ere gule og Fruentimrets røde, begge, som bekiendt, ere uden Hæle. Enhver Soldat bærer en Skin سكين eller Sabel, som hænger i en tyk Lidse over den høire Skulder. Klingerne giøres deels i Landet, og deels føres derind af de Christne Kiøbmænd; men Grebet som er af Horn og Bøilen af Jern, samt Skeden giøres af Maurerne selv.

Af DOLKE haves tvende Slags; Chénsgher خنجر, der seer ud som TAB. XVII. Fig. 2, som bæres af Gouverneurer og Hof-Folk i en rød Silke-Lidse; Fæstet og Skeden er af ens Metal, Messing, Sølv- sølvforgyldt eller og

*) Originalen er malet i Olie-Farve af en Italiener, som nogen Tid var der i Landet; den tilhører Hr. Commerce-Raad Koustrup, forrige Consul i Marókos, der har havt den Godhed, at overlade mig samme.

**) St. Olon tager altsaa Feil, naar han siger, at næsten alle Negerne bærer Silke-Strømper. Pag. 97.

Haas

Tab. XVII

Fig. 1.

Fig. 2.

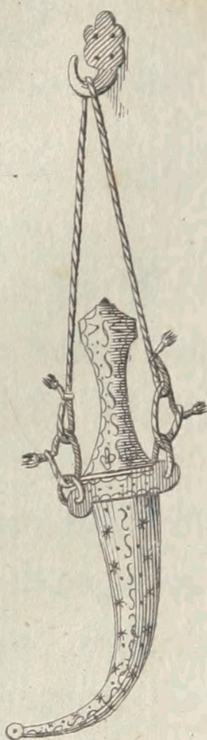

Fig. 3.

Fig. 4.

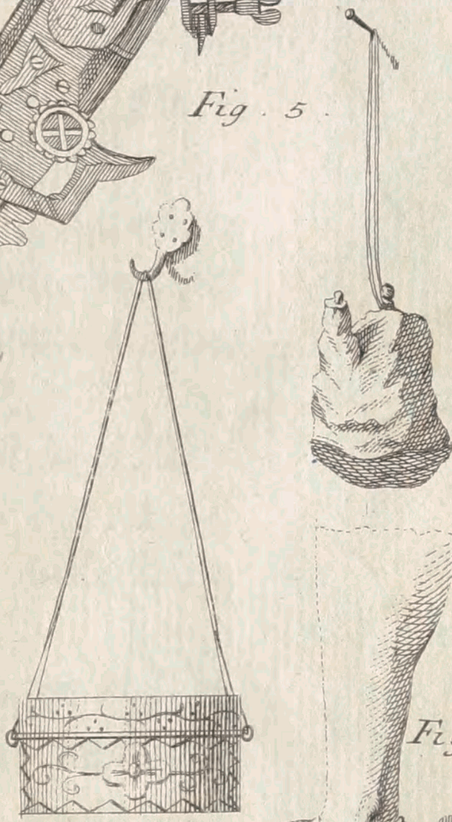

Fig. 5.

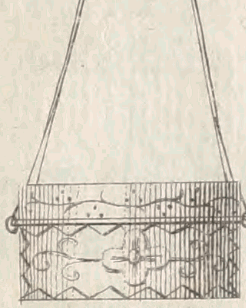

Fig. 6.

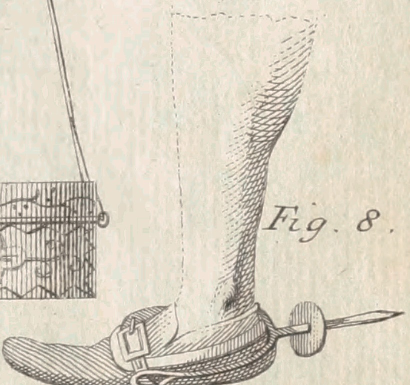

Fig. 8.

Fig. 7.

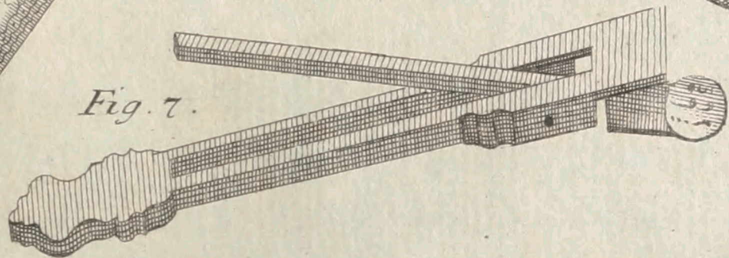
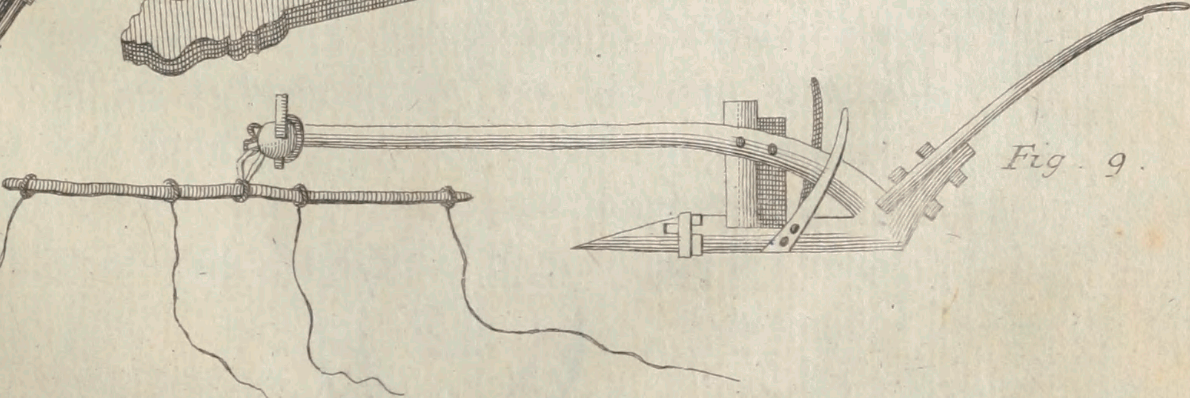

Fig. 9.

og pur Guld. Komía كمية, er en ringere Slags Dolke i Læder-Skede, som bæres af alle.

Deres **Bøsser** seer ud som Tab. XVII. Fig. 3. hvis Kolbe er beslagen med Elphenbeen, og Løbet belagt med Sølv-Ringe; Skieftet og Laasen giør Maurerne selv, men de fleste Løb faaer de fra Spanien. Deres Sporer sees paa samme Tab. Fig. 8.

Endskiønt nu de fleste ved første Øiekast synes at have een og den samme Dragt, saa kan man dog ved nogle smaa Forandringer skille dem nogenledes fra hverandre, hvorved man paa noget nær settes i Stand til at give enhver den Agtsomhed, som ham tilkommer, saasom: en Kaid eller Gouverneur har en Sched og en Chénsgher, og bærer sædvanlig i Haanden en Stok, hvoraf den tykke Ende altid vender mod Jorden. See Tab. XV. Fig. I. En mindre Kaid eller Officeer har over Skuldrene en sammenflettet Læder-Snoer saa tyk som en Finger, kaldet Asfîl اسفيل, hvoraf han i paakommende Tilfælde benytter sig til at straffe sine Underhavende, og hans Dolk er en Komía.

En **Hofmand** har gierne en Zolhám over Kaftanen, et Modhémma og et deri hængende Tørklæde, en Chénsgher, store Lærreds Serual og et bart Hoved, hos Kongen bare Fødder og den høire Haand indsvøbt i sin Zolhám. See Tab. XV. Fig. 3.

En **Geistlig** har en liden Klappe paa sine Tøfler, saa stor som en Fire-Skilling, en Rosenkrands i Haanden, og holder gierne for Næse og Mund, naar han kommer en Christen nær, er ellers klæd som

En **Kiøbmand**, der udmærker sig ved en reen Haik, en smuk Kaftán og derover et breed Silke-Házem.

En **Soldat** er klæd som de andre, men har gierne en Bøsse i Haanden, et Tørklæde om Huen, en Straa-Hat paa Ryggen, et Modhémma over Haiken, hvori hænger et Krudhorn og en Kugle-Pung, hans Skin ved Siden som er afteignet Tab. XVI. Fig. II. og Mohémez مهمز paa Fødderne. Sadlen har store Forhøininger for og bag, Stigbøilerne ere meget korte, og sidder langt mere tilbage paa Sadlen end Europæernes; hele Sadlen er overklæd med rød Klæde, og derunder er bag til en liden Tværsæk med nogle Frynser; Pande-

Smekken

Smekken hedder Tisikért, og Hals-Smykket Hers; alle Haarene ere klippede af Halen, og Skoene have ingen Hager. See Tab. XVIII.

En Caper-Capitaine har en Sched af rød eller anden Farve, en med Guld broderet Kaftán, som rekker ikkuns til Belte-Stedet paa turkisk Maade, store røde eller blaae Klædes Buxer, et stort Házem, hvori sidder en stor Kniv foruden en over den ene Axel hængende Chénsgher, og over den anden liggende Sol-Klæde, i hvilket han undertiden indvikler sit Hoved. See Tab. XV. Fig. 2. Matroserne have næsten samme Dragt af ringere Værdi, og om Bord ere de ligesaa skidne som vore Matroser.

En Sherif har brandgule Tøfler, og undertiden en grøn Sched, som ingen anden maae bære.

De gifte lade alle deres Skieg voxe i Længden; de ugifte have det sielden mere end en Tomme lang, og gaaer gemeenlig med bar Hoved.

Fruentimret bærer ogsaa Haiker, men paa en anden Maade end Mandfolkene; de fæste dem sammen over Brysterne med Sølv-Hefter, som de kalde Besím بسيم og Chetfía خَتْفِيَة, imellem hvilke er en liden Kiede. Denne Haik bæres af de fleste paa den bare Krop; andre have derunder en Serk uden Ermer, hvorpaa Aabningen er i Siderne, saa at, om de give Die, tage de Brysterne ud ved Siden, hvilket ogsaa falder mageligst for Barnet, som gemeenlig er bunden paa Konens Ryg, især da de have store Bryster, saa længe de ere unge; andre have Serker med store vide Ermer og Broderier af Guld og Silke paa Brystet; endnu andre have et Slags Kaftaner over Serken næsten som Mandfolkenes, derover have nogle en Monsoría eller et tyndt Linnet Overtræk; endelig kommer Haiken, hvorom bindes et Házem, som nogenledes viser deres Tallie. De gifte maae ei lade see deres Haar *); men ombinder dem med et Silke-Slør Abrúk عبروق kaldet, hvis Ender hænger langt ned paa Ryggen, og fortil settes i Form af en Sched, hvorover de ofte sette en Pande-Smekke Azéba عزابة kaldet, besat med ægte Perler og Guld-Ducater; nogle have desuden tvende andre saadanne Smykker Slífa سليفة og Súalf صوالف. Oven i

Øret

*) Malek. 37 Cap.

D. A. E. del. — Meno Haas sc.

M: Haas,

Øret have de Ringe hvori er infattet Stene eller Glas, saadan en kaldes Amára عمارة; men neden i Øret drage de usædvanlig store Ringe, med Diamanter og andre Stene, som veie anseeligt i Øret, og ere saa tykke som en god Pibestilk; de kalde dem Chérsa خرصة. Om Halsen have de en, to eller flere Perle-Snorer med Pendenter af Ducater eller Sølv-Plader, hvorpaa er Skrift, hvilket Smykke kaldes Tezra طزرة; derunder er et andet, Córdon kaldet, af Coral-Snorer, afdeelt med Stykker Sølv, i Enden af hvilket hænger en Ring fuld af Snorrepiberier, saasom Muscat-Nødder, Elskløer og deslige. Om Armene have de adskillige Slags Ringe. See om det hele TAB. XIX. Ringene paa Hænderne hedder Chelchál خلخال, Deblís دبليس, Mokíes مكيس og Rukus ركوس. Om Fingrene have de ogsaa Guld- og Sølv-Ringe, især paa Pege-Fingeren; ja om Benene have de Chelchál, og paa Fødderne røde Bambuser. De ugifte have deres Haar inflettet i Pendenter, hver af 3 Dele, som hænge ned paa Ryggen tillige med nogle Silke-Snorer, i hvis Ender ere Sølv-Dopper og Qvaster, som klingrer ved hvert Skridt, og kaldes Nasía. See TAB. XXII. Fig. 4. Disse bæres og undertiden af gifte Maurinder og sædvanligst af Jödinderne.

Ansigtet sminke de med Cochenille eller andet rødt, og danner ofte i Huden et Hals-Tour med Antimonio enten Prikke- eller Stregeviis; Øinene besmøre de med sort Farve, Kahol كحل kaldet, rundt om i Kanten af Øinelaagene, hvilket de baade holde for sundt og smukt *). Deres Hænder og Fingre male de brandgule med en Urt kaldet Hénna; hvilket skeer saaledes: de samle frisk Koemøg og koge det med Bladene af Hénna; derpaa tage de Snorer eller smalle Baand og binder dem om Hænder og Fødder i alle Slags Figurer, oversmøre saa baade Hænder og Baand med Hénna, som de lade sidde derpaa, intil det er ret tørt, jo længere jo bedre, ja en Brud maae have det paa sig en heel Dag; endelig pilles det af, og naar de have vasket sig, findes det sminkede brandgult, untagen hvor Baandene have sat, som er hvidt. De borttage Haarene paa

Kroppen

*) Dette maae længe have været i Brug, see Ezechiel 23, 40.

Kroppen med en Salve af Kalk, Auripigment, Qvægsølv og deslige. For Resten holdes de fede og lidt brunagtige for de smukkeste; thi de meget hvide, sige de, have Christen eller Jøde-Blod i sig. Næsten alle have kulsorte Haar; men de rødgule ere de smukkeste i deres Øine, (ja nogle Mandfolk, som vilde holdes for at være af Christi Familie, farve deres Skieg brandgule, hvilket giver dem en Anseelse blant Pøblen.) Naar en Maurinde gaaer ud, svøber hun sig saaledes ind i sin Háik at man ei seer mere end et Øie af hende; hvilket er især fordeelagtig for de Grimme og de Fattige, som derved vises den samme Agt som de smukke og rige *). See Tab. XX. Fig. 2.

§. 13.

Deres Forretninger bestaaer i at pynte, vaske og bade sig, hvortil de ere meget hengivne, saa at enhver anseelig Maur har sit eget Bad; dog gives der ogsaa almindelige Bade for Betaling, hvor Mændene gaaer hen om Formiddagen, men Konerne maae kuns komme der om Eftermiddagen, da der bruges al muelig Forsigtighed, at ingen Mandfolk faaer dem at see. De giøre ikkuns lidet Huus-Arbeide, og det meste forrettes af Negerinderne, som ere deres Slavinder; nogle faa forstaaer dog at sye og at spinde paa Haand-Teen. De gaaer ikke paa Torvet for at kiøbe ind til Huusholdingen, men dette skeer gemeenlig ved Mændene selv, som ikke holde sig for gode dertil. Det satte os derfor ikke i liden Forundring, da vi nogle Dage efter vor Ankomst til Rabát saae Elhasgh Thami Medún komme fra Torvet med Fisk i en Haand og Smør paa et Kaal-Blad i den anden Haand, da han saa kort tilforn var kommen med os fra Kiøbenhavn som marokansk Ambassadeur; thi man vidste ikke, at han var kuns en liden Kræmer.

I hvor

*) Dette have ikke alleneste Forfædrene brugt; thi Rebeka skiulte sig med et Slør for Isaak 1 Mos. B. 24, 65. men det er endnu i Brug somme Steder i Europa; jeg har i Cadix seet alle Fruentimmer om Formiddagen med tildekkede Ansigter; men om Eftermiddagen især i den offentlig Spadsere-Gang Alméida have de alle blotte Ansigter, de Nympher untagne, som staaer i Veneris Tieneste, hvilke sette Viften for Ansigtet lige til Øinene i sneese Tal.

I hvor forlibt end Nationen er, saa ere der dog ingen offentlige Skiøger, ja ikke engang under Maurinderne nogen, som er bekient derfor, alle Galanterier hos Maurinder maae derfore skee med yderste Forsigtighed og Hemmelighed, og det er især Vanskeligheden, som forøger deres Begierlighed. Men blant Jödinderne ere mange bekiente for at tage imod baade Christne, Maurer og Jöder, og enskiønt Gouverneuren paa Stedet selv er blant deres Tal, saa maae han dog af alle Vedkommende tilfredsstilles.

§. 14.

Naar man i Geographien seer anført Folke-Mængden paa de fleste Steder, saaledes som rimeligt kan sluttes, maatte man tænke, at den burde være langt større, da en Mand maae have 4 Koner, og tager sig desuden Med-Hustruer, især siden Nærings-Midlerne ere saa lette, at alle gifte sig uden at tænke paa samme; men just dette hindrer Folke-Mængden hos dem; thi det tilige Giftermaal, de mange Koner og den umaadelige Elskov giøre dem snart udygtige, ja endog udsatte for veneriske Sygdomme. Den lette Levemaade befordrer ogsaa den Vane, som Konerne have, at fede sig med stor Flid, for at synes smukke; da det er befunden, at, jo federe de ere, jo rarere føder de Børn. Hertil kommer den Hoved-Aarsag, at Konerne gemeenlig holde op at føde i deres 25 Aar; enskiønt det ikke er usædvanligt, at de føde i deres 12 Aar. Nogen Skyld har deres Hengivenhed til unaturlig Elskov; og nogen Skyld har Pesten, som vel kuns sielden er i Landet, men dog i Ao. 1750 skal have borttaget to tredie Dele af Invaanerne.

§. 15.

Maurerne ere i Almindelighed velskabte og stærke af Lemmer, ja mange ere ret smukke, men de giøre sig aldrig til af andet end deres Skieg, som de ofte kiemmer og balsamerer, og det skulde ikke let være muligt, at finde en Petit Maitre iblant dem i andre Begivenheder. Deres øvrige Qvaliteter angaaende, da har Monsieur de St. Olon giort denne Nations Portrait saaledes: " De " ere ikke meget modige og stridbare i Almindelighed, men gode Ryttere, og som

" forstaaer godt at bruge Lancer; de ere stærke, utrættelige og vittige, men uartige, " skindsyge, løsagtige, Løgnere, overtroiske, Hyklere, Bedragere, grumme, " troløse, og de mindst barbariske ere de som boer paa Kysterne ꝛc. *) " Han kunde have lagt til: dovne, stolte, mistroiske **), gierrige og hevngierrige. Denne Beskrivelse passer sig vel paa den største Hob, især blant Pøblen, men derfore er det ei sagt, at der jo findes honette Maurer, af roesværdig Tænkemaade, og som baade selv have en moralsk god Caracter, og tillige sette Priis paa Dyd og Fortienester, hos hvad Nation eller Religion de end findes.

§. 16.

Naar en Maur er død, bliver Liget først vel vasket, derefter iført en Skiorte, lange Lærreds Buxer og Tesier, saa og Hovedet ombunden med et Stykke Lærred, hvorudi endelig det hele bliver insyet, thi de skal i alt have 7 Stykker Linnet med i Graven ***), og saaledes bæres det uden Kiste paa en Børe til Sgiamen, hvor de holde de derover forordnede Bønner, og derefter endnu paa Døds-Dagen bærer det til Graven uden for Byen med et stort Følgeskab, som synger bestandig det bekiente La Illah elá Alláh, Mohamed Rasul Alláh, afdeelt i tvende Chorer, som ordentlig svarer hinanden under Melodie, som herefter anføres. Ved Graven synge de bestandig Alláh ierhamó الله يرحمه ɔ: Gud vær ham naadig. I Graven bliver det lagt uden Kiste paa den høire Side med Haanden under Hovedet, som ligger lidt høiere end Kroppen, vendende

---

*) Ces Africains en general sont peu braves & peu agueris, adroits à Cheval & à la lance, forts & infatigables, spirituels, mais point polis, jaloux, impudiques, Menteurs, superstitieux, Hipocrites, Fourbes, cruels & sans Foi, & les moins barbares sont ceux, qui habitent les côtes &c. Relat. de Maroc pag. 39.

**) De troer ikke deres allerbeste Ven, og befordrer sielden nogens Lykke, af Frygt, at han engang skal stikke dem ud; derfore sige de altid: كل ما تغرس في الجنان ينفعك تغرس بن ادم يقلعك Alt hvad du planter i Haugen, er dig til Nytte, men planter du et Menneske, da skal han udrydde dig.

***) Malek 20 Cap.

vendende altid Ansigtet mod Méka. Deraf kommer det, at de sige, naar de kræver nogen til Vidne: **Dit Vidnesbyrd er for Gud, naar du i Morgen ligger med din høire Haand under dit Hoved imellem Guds Hænder,** الشهدة فيك لله منين توسد يدك اليمني غدا بين يدي الله. Endelig holde de Bøn og gaaer hver til sit. Imidlertid have en Mængde Fruentimmer samlet sig hiemme i Sørge-Huset, hvoriblant ofte leiede Græderinder, som beklage sig, skriger og river sig i Ansigtet, intil Blodet flyder, raabende bestandig Uak uak med tusinde Grimacer; derimod seer man ikke nogen Mandsperson græde ved et Dødsfald; hvilket kommer deels af deres fuldkommen Hengivelse under Guds Villie og Styrelse, og deels af den dybt inprentede Idée, at de ere de ret Troende og Frelste, som absolute maae fare bedre i det andet Liv. Der condolerer dem derfor heller ingen uden Familien, som dog alene siger Bárka fi Rásek باركة في راسك, Velsignelse være paa dit Hoved, som de besvarer i en rolig Tone Alláh ibárk fik الله يبارك فيك, Gud velsigne dig. Anden Dagen gaaer Qvinderne ud til Graven og beklage sig paa ny, giøre ogsaa adskillige Spørsmaale til den Døde, som de mene, hører alt hvad de siger; denne Ceremonie vedvarer hver Morgen i hele 8 Dage, og siden engang hvert Aar. Nogle udvise deres Sorg, ved at ikke have Ild i deres Huse i mange Dage, og ved at ikke afdrage de Klæder, som Dødsfaldet har truffen dem udi, førend de enten af Sveed eller Ælde ere blevne ubrugbare. Nogle bringe Spise med sig og efterlade det paa Graven, hvilket dog (som nogle have meent) ikke skeer i den Henseende, at den Døde skulde benytte sig deraf i den anden Verden, men for de forbigaaende Fattige eller Fuglene.

Gravstedet inrettes efter Omstændighederne *). Nogle opreise en lang smal huggen Steen ved Hovedet med Skrift **), og Kampe-Stene legges om

*) De begrave aldrig tvende i een Grav, ikke af Frygt for at de paa hiin Dag skulde komme i Trætte om deres Bene, men fordi dem synes, at de Efterlevende bør i det mindste at overlade den Døde saa meget af Jorden, som han kan skiule.

**) Som tilforn 2 Kong. 23, 17.

Graven i en aflang Firkant; andre giøre derom en liden Muur en Alen høi af Steen og Kalk; nogle giøre det endnu bedre, og opføre saadan en Muur 2 Alen høi med Takker og Knapper, saasom paa TAB. XXXIIII. Fig. 1. Andre, som blive holdte for Helgene, eller hvis Familie er i stor Anseelse, faaer en stor Bygning over sig 8 à 10 Alen høi, hvorhos endnu bygges for Folk at boe i, som have Opsigt med denne Helligdom og deri antænder Lamper hver Nat *). See TAB. XXXIIII. Fig. 2. Saadant et Gravsted er tillige et Záuia زاوية eller Fristed for dem som have forseet sig, ligesom Horom حرم ved en levende Helgens Huus **). Og begge ere i saadan Anseelse, at ingen Jøde tør gaae dem forbie, uden at blotte sine Fødder, ei heller seer de gierne, at de Christne rider dem forbi, uden at staae fra Hesten, naar de ere et Bøsseskuds Distance fra dem; Kiøbmænd rette sig ogsaa derefter, men Consulerne vilde ikke vide deraf at sige, untagen det maatte være en bevist stor Helgen, saasom Bellabés i Marókos eller Edrís ved Fes, hvor man dog intet har at bestille. De begrave aldrig nogen i Byen og endnu mindre i Kirken, og de kan ikke noksom forundre sig over, at de Christne vilde inficere baade Guds Huus og dem som komme deri med en raaden Luft og usund Stank af de Døde, hvis Bene dog derfor ikke giemmes desbedre, men ofte samles med hverandre hele Kister fulde. Deres Kirkegaarde ere uden for Byen, og hvor en stor Helgen findes i Byen, saasom Bellabés i Marókos eller Mula Ismáil i Meknés, der ere Gravstederne først opførte paa en aaben Plads, som efter Haanden er bleven bebygt, for at faae desmere Deel i Helligdommen.

*) Derved kan man da forstaae hvad det er at boe i Graverne. Esaiæ 65, 4.

**) See om saadanne Tilflugtssteder. 4 Mos. B. 35.

Om

Om Araberne i Marókos.

§. 1.

Hvo der har Lyst at læse vidtløftigt om Araberne, kan finde sin Forneielse i George Sales Histoire des Arabes; Hr. Justice-Raad Niebuhrs Beschreibung von Arabien og andre Skrifter; her handles korteligen alleneste om de i Marókos nu værende, hvis Ingang og Fremgang i Landet er kortelig berørt her foran i det første Capitel. De ere egentlig de af Araberne, som ikke bekymrede sig om de spanske Krige, men bleve boende paa de slette Marker imellem Søen og Biergene, og leve af Fædrift og Agerdyrkning ligesom Bønder

der andensteds. De bevarer vel ikke saa nøie deres Stammer, som i Arabien; men de dele sig dog i Kabéil قبايل, som de Spanske kalde Castas, nemlig visse Familier som, ere forenede ved Slægtskab, Svogerskab og Venskab saaledes, at de ikke gierne skilles ad. Dette udtrykker de ved Beni بني eller Uléd ولاد Sønner eller Afkom, saasom Beni-Azgeg i Gart, Beni-Etheg i Dukála, Beni-Elcherit i Haha, Uled-Elhasis i Sus, Beni-Hosein i Dra. De have Religion og Sprog tilfelles med Maurerne, og udgiøre med dem næsten een Nation, kalde sig ogsaa med eet Navn Moslemín مسلمين, og naar en Maur fra Byen drager ud og boer paa Landet, ansees han for en Araber, ligesom en Araber der flytter ind i Byen ansees for en Maur; hvilket sidste dog fast aldrig skeer uden med de saa kaldte Kafileurer, som bortleier Creaturer til Reisende, da Kiøbsted-Folk ikke ere saa skikkede til at omgaaes dermed, som de der ere opfødte paa Landet. Dette er ogsaa Aarsagen hvorfore de Maurer, som uden for Byerne lade dyrke Jorden, leie dertil fattige Arabere, hvorfor de give dem en femte Deel af Vexten. De gifte sig ogsaa inbyrdes, men deres Levemaade er dog noget forskiellig.

§. 2.

Disse Arabere العرب boer paa Landet i Telte, som i Biblen *) kaldes Pauluner og af Araberne Chaíma خيمة, siden de under dem ere i Skiul for Sol og Regn; de ere giorte enten af grovt Uld eller af Gede-Haar, eller ogsaa af Trævler af en Rod, kaldet Lift Adúm ليفة عدوم, som deres Koner spinder eller snoer og Væver saa tette, at de kan holde Regnen ude; nogle opreises ved 3 Hovedpæle, som settes ned i Jorden, og 6 korte Stokke i de 4 Hiørner og ved Siderne; andre have kuns 2 Hoved-Pæle og 4 i Hiørnerne, og de ere sielden mere end 8 à 10 Fod høie; i Stedet for Dør løfte de et Stykke af Teltet op; det bindes ogsaa udvendig hist og her med Strikker, og saaledes er den hele Bygning færdig, som farves sort **) med Cuperose. I saadant Chaíma boer en

*) Esaiæ 13, 20.

**) Denne Farve maae de have havt fra gammel Tid; thi i Høisangens 1 Cap. 5 v. læser man: Jeg er sort som Kedars Pauluner.

en heel Familie med alt hvad den haver, endog Føller, Kalve, Lam, Kid og Høns; men de gamle Creaturer, saasom Cameler, Øxen, Heste, Faar, ligger altid under aaben Himmel paa alle Aarets Tider. Mand, Kone og Børn ligger plat paa Jorden, og have under sig alleneste nogle Straa-Matter og laadne Faare- eller Geede-Skind; dog have Forældrene et Slags Afdeling imellem sig og de store Børn; thi de blive hos dem, endog naar de ere gifte, lige intil Konen skal giøre Barsel, da Manden maae sørge for et andet Telt, i hvilket de begive sig med alle deres Meubler, som bestaaer i en Haand-Mølle eller Qvern, en Kurv, en Træskaal, og et Par Leer-Potter.

Af saadanne Telte findes intil 200 tilsammen i oval Orden, som da kaldes Duár دوار, og kan lignes ved vore Landsbyer. I Midten staaer sædvanlig et Cháima til deres Guds-Tieneste. Paa de Steder, hvor Løver opholde sig, forsyne de sig med Torne runt om, for hvilke disse Dyr ere bange. Afbilding paa Teltene sees paa Vignetten her foran Pag. 119 *).

Naar de have opholdet sig nogen Tid paa et Sted, og Græsgangen ikke er tilstrækkelig nok for deres Creaturer, saa rykke de deres Telte op, og binder dem med Pik og Pak paa en Cameel eller andet Dyr, og begiver dem til en anden Plads, som de i Forveien have udsøgt, og som de ikke have havt Umage med at finde, da kuns lidet af Landet er dyrket, og et Sted hører den til, som først setter sig ned derpaa (primo occupanti). De intage som oftest en Plads, som andre tilforn have beboet, og ved Hvile er igien bleven overflødig paa Græs; da de derved have den Fordeel, at de finde tillige brækket Jord til deres Korn-Avling.

§. 3.

I December og Januarius pløier de Jorden, og strax saaer Hvede, Byg og Linser; derpaa pløier de Ageren paa ny igien, i Stedet for at harve, da de uden

*) Et arabisk Telt skal findes i Nordens Voyage d'Egypte; men jeg har ikke seet det, og hvor mange eier vel dette kostbare Værk?

uden mindste Giødning kan vente en riig Høst. Deres Plouge som de kalde Mohárat محارث, ere saaledes inrettede, at een Mand letteligen kan holde og kiøre dem paa eengang, og ere saa lette, at en Borique eller Steen-Esel kan bære Araberen med sin hele Ploug og Tilbehør fra sit Cháima til langt ud i Marken; de seer ud som TAB. XVII. Fig. 9. derfor spende de, hvad de have, Cameler, Øxen, Heste, Steen-Esler imellem hinanden; og det er især ved denne Leilighed, saa og naar de er paa Reiser, at de bringer Vand med dem, for at drikke, hvilket de bevarer i Leder Flasker, som de kalde Rekúa ركوة (i den hellige Skrift ἀσκοί). De ere ofte tiærede invendig og seer ud som TAB. XVII. Fig. 5.

I April høste de Bygen og i Mai Hveden; de skiere Kornet af med Segler, lade det ligge saaledes nogen Tid, at tørres paa Ageren, og siden bringe det i en Dynge paa et jevnt Sted, hvor de tærske eller aftræde det med Heste eller Øxen; og da de imidlertid lade dem æde saa meget som de vil, saa opfylde de heri den bibelske Talemaade: **Du skal ikke binde Munden til paa den Oxe, som tærsker** *). Dog er denne Maade ikke saa reenlig som vores, thi baade Sveed og anden Ureenlighed falder deri fra Creaturerne; derefter renser de Kornet med en Skovl i Vinden, saaledes at den kan bortføre Avnerne. Siden giemmes det rene Korn i Matemorer eller Kieldere i Jorden, hvori først er lagt en god Deel Straa; og naar den liden Aabning er vel tildekket eller tilmuret saaledes, at Regnen ikke kan trænge igiennem, saa kan Kornet der holde sig saa længe, som det skal; og ingen understaaer sig, at aabne en anden Mands Matemora.

I September saaer de Hvidkaal og de fleste andre Mad-Urter; thi i denne Maaned falder den første Regn een eller to Gange om Ugen, sielden 2 Dage i Rad, og vedvarer saaledes intil hen i Martius, dog falder den ikke saa overflødig i den sidste Tid. Mændene dyrker Jorden, imedens Qvinder og Børn vogte Qvæget. Nogle ere Kiøbmænd, som afkiøbe de Fattigste deres Uld, Vox og Skind, hvilket de bringer til Kiøbstæderne eller til nogle visse Steder paa Landet, hvor de holde et Slags Market.

§. 4.

*) 5 Mos. B. 25, 4.

§. 4.

Enhver Duar regieres af en Schech شيخ, som alle de andre underkaste sig, enskiønt han ei alletider er Scheríf; den som er over mange Duarer hedder Schech elkebír *), som igien staaer under Baschan over Provinzen. Deres Embede er ikke arveligt, men de bliver udvalgte af de anseeligste blant dem; de kan straffe med Prygl og Penge-Mulct, men ei videre; og de tager nogle af de fornemmeste, sommetider een af hver Telt, i Raad med til at afgiøre vigtige Stridigheder, thi de vide af Erfarenhed, at, om Kongen skal dømme imellem dem, kommer begge Parter til at lide. Der er ogsaa en Kadi over hver Provinz, som infinder sig paa de Markeder, der et Par Dage om Ugen holdes paa visse dertil bestemte Pladser; hvor han skiller Trætte, underskriver Ægteskabs-Contracter og holder Tamper-Ret.

§. 5.

De Skatter, som Araberne maae betale, ere Néiba نيبة eller et Slags Formue-Skat, som af Kongen anslaaes til noget vist af hver Provinz, og inkræves af Baschan, som igien giver Ordre til enhver Duars Schech; denne, som kiender nøie enhvers Omstændigheder, paalegger dem at udrede den forlangte Summa, eftersom enhver har Evne til; undertiden ere de uvillige eller uformuende, hvilket Baschan strax maae melde Kongen, om han ikke selv vil betale det; der bliver da strax en Kaid med en Commando Soldater især af de Sorte sendt disse Arabere paa Halsen, og i Almindelighed faaer da hvad de skal have, om ikke i Penge saa i Cameeler, Heste, Muler &c., men naar de undertiden afslaaer Kaiden og hans Folk, og samler flere Duarer og Stammer til Hielp, saa maae Kongen gaae alvorlig og forsigtig til Værks, at det ikke bliver til en almindelig Rebellion; en tilstrækkelig Armée maae udrustes, Hovedmændene maae grummeligen straffes, og den hele Egn ødelegges. Disse Skatter forøges hvert Aar

*) Det er den store Gamle; thi Schech er en Ære-Titul, som gives enhver ærværdig gammel Mand; men ingen Araber i Marókos faaer Navn af Emir, som i Levanten og de arabiske Lande.

og forandres eftersom Kongen giør Forandring i det militaire; thi nogle Provinzer ere militaire (hvorom siden) og disse betale ikke Skat; nogle blive for en Tid giorte til militaire, naar de ere i Egnen af det Sted hvor Kongen fornemmelig bruger dem, og derefter bliver da Skatten regleret. I Aaret 1766 var Reglementet saaledes: Chus betalte 6000 Ducater (à 10 Mark). Habat 5000. Errif 8000. Gart, som var militaire intet i Skat. Benihasan ikke heller. Siedma ikke heller. Bled meskín 6000. Témsna 45000. Dukála 40000. Abda intet. Tedla 60000. Erhamna 10000. Gezúla 6000. Haha 6000 og Sus 8000 Ducater.

Den anden Skat kaldes Aschóra عشرة, som efter Maleks Inretning er 1 af 40, saavel af Korn som Creaturer, hvilket Kongen ligeledes anslaaer til noget vist af hver Provinz endog de militaire, og skal i alt beløbe sig til Værdie af henimod 40 tusinde Ducater, hvoraf han modtager en Deel Korn in Natura for Arméen.

§. 6.

Araberne ere lidt brunladne, som til deels kommer af Solens Hede, thi de fødes meget hvide. Qvinderne seer i Almindelighed heslige ud, som forøges ved deres Skidenhed og slette Klædedragt, Mændene ere derfor ikke heller saa skinsyge som Maurerne, men da de vide, at de ikke frister, lade de dem altid gaae med blotte Ansigter. Ingen Levemaade kan være mere enfoldig: Børnene af begge Kiøn gaaer uden Undseelse nøgne intil 7 Aar, og følge deres naturlige Begreb i alle Ting uden mindste Opdragelse; man maae derfore falde i Forundring over, at faae af dem saa fornuftige Svar, og høre saa vittige Spørgsmaal og Infald. Vand og Melk er deres eneste Drik, og deres fornemmeste Spise er Brød af Bygmeel, æltet uden Surdei, og lavet som tykke Pandekager, der bliver bagte i Leer-Pander, som ikke bruges til andet; saadanne Kager maatte Sara bage for Englene *), med den Forskiel at de vare af Hvede-Meel, hvilket de

*) 1 Mos. B. 18, 6. En Europæer, som kommer imellem dem, maae nødvendig erindre sig hvad han har læst i det gamle Testamente for den store Lighed, som er imellem de gamle Fædres og disse Folkes Levemaade.

Tab. XX

Fig. 1

Fig. 2

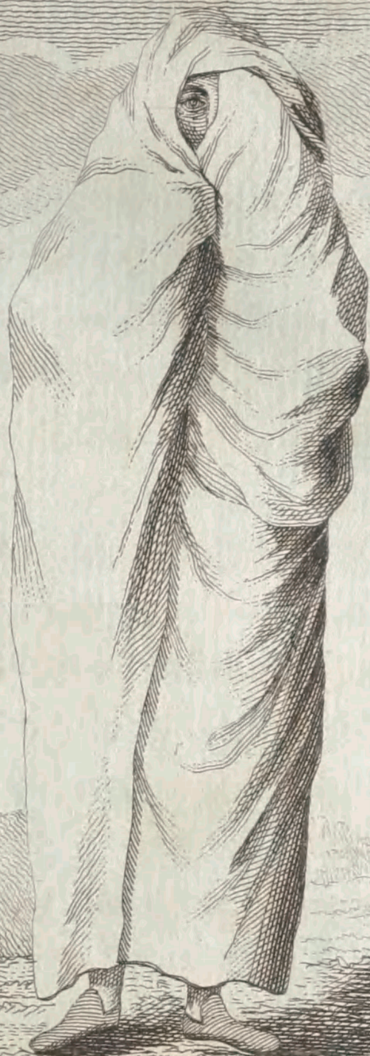

Fig. 3

Fig. 4

Ernsting del. Haas

de riige Arabere ogsaa bruge. De male selv deres Korn paa en Haand-Melle kaldet Rohá رحا; men i Byerne have de Heste-Møller, Ettahún الطاحون, og i Fes og Meknés Vand-Møller. Araberne synes at være mere haardføre og modige, saa og mere mistroiske og tvyagtige end Maurerne.

§. 7.

I Henseende til Landets Strækning, Størrelse og Frugtbarhed, burde der være 20 Gange saa mange Folk; men det som er anført som Hindring i Maurernes Formerelse, har til Deels ogsaa Sted her; dog ikke i den Grad, thi de formere sig ulige mere, enskiønt de fleste have kuns een Kone. Men de kunde være meget velhavende, dersom ikke Religion og Regieringen standsede Udførsel paa Korn; da Religionen forbyder, at overlade Korn til de Christne, og Regieringen taaler ikke, at Indvaanerne ere riige; de avler derfor ikke mere Korn end der kan fortæres i Landet, det Meel untagen, som overlades til Sghibraltar, hvilket ansees kuns som halv Gunst mod de Christne, siden Melet ikke kan saaes paa ny. En Araber og 2 Koner sees Tab. XX. Fig. 1. 3 & 4. Mere om Araberne herefter.

Om Breberne.

§. 1.

Oprindelsen til det Navn Breber kan enten være kommen fra Araberne, som ved deres Ankomst have funden alting saa øde at de have kaldet Landet Ber Bería eller et øde Land; thi Ber بر betyder et Land og Bería برية en Ørken, eller det kan være kommen af Barbari, det almindelige Navn for alle de fremmede Folk, som Romerne undertvang, hvilket de maaskee have laant af Grækernes βαρβαρος. Disse Brebere ere upaatvivlelig de morokanske Landes gamle Indbygere, som de fremmede Nationer have jaget ind i Biergene. Det er troligt, at de første have været de Gætuli, forstaae de hvide; thi Melano-Gætuli eller de sorte baade boede nærmere hen mod Guinea, og som mindre stridbare have maattet flygte derhen. De, som have slaget sig til de Gætuli, synes fornemme-

lig at have været Philister, Sabæer, Egypter og endelig de mohamedanske Arabere. Det Navn Goliath, som de kalde Sghiálud, er almindelig hos Breberne; og Historien om denne Philisternes Kiempe er Maurerne ret godt bekiendt; thi naar Børnene komme i Trætte, og den større fordrer den mindre ud, saa svarer den sidste: Hvo vil slaaes med dig; enta men ulíd Sghiálud انت من وليد جالوت ɔ: Du er af Goliaths Slægt; Jøderne, som boer paa Biergene imellem dem, kalde sig alle Pilistín. Dapper, som citerer Marmol, anfører dette: de, som allerførst have beboet de østlige Ørkener i Africa, bliver nu kaldede Breber-Afriker, og ere af Sabæernes Stamme, som med deres Konge Melek-Ifiriki ere komne fra det lykkelige Arabien til Africa; men de andre, som boer i Tingitanien, Numidien og Lybien, kalder man Bereber - Xiloher. De kalde sig selv Amazírg, maaskee af Mazr, hvormed de betegne Egypten. Maurerne kalde en Breber baade Bérber بربر og Schílha شلح. Det er meget vanskeligt, at faae nøie Kundskab om denne Nation, da den af dum Religions Iver er saa stor Fiende af de Christne, og dens Opholds-Sted er saa vanskeligt, at man ikke kan komme den nær.

§. 2.

Det er kuns en liden Deel af Breberne, som erkiende Kongen af Marókos for Overherre, nemlig de, som staaer i Venskab med Araberne, og for Handelens Skyld underkaster sig samme, hvilke fornemmelig boer i Egnen ved Agadér. De andre have over sig et Slags smaa Konger, som de kalde Amrgár, hvis Afkom regierer, saa længe den er til, men er ikke Sherif eller af Mohameds Familie, som blant dem ikke agtes høiere end deres egne Stammer, hvilke de omhyggeligere søge at conservere end de i Marókos nu værende Arabere. Disse Amrgár straffer Mordere og Tyve paa Livet; andre U-enigheder afgiøre Breberne mestendeels selv imellem sig; thi naar tvende kommer i Trætte endog over en ringe Ting, faaer enhver af dem saa mange Tilhængere, at det tilsidst bliver til to bevæbnede Arméer, som slaaes, da den stærkeste faaer Ret, hvilket sielden gaaer af uden blodige Pander.

§. 3.

§. 3.

De opholde sig og boer paa Atlas-Biergene i store Huse, bygte i en ordentlig Firkant, en heel Familie i hver Længde. Nogle ere forsynede med et høit spids Taarn, andre med tvende*), fra hvilke de forsvare sig, og have desuden mange smaa Huller i Væggene, hvorfra de uformerkt kan skyde alle dem som nærmer sig. Naar de tvivle om, at kunde holde det ud mod Angriberne, saa kalde de fra Taarnene deres Naboer til Hielp; disse kalde igien paa andre, og saa fort, intil de i en Hast have en Hob Mennesker fra alle Kanter til Forsvar. Saadant et Huus kalde de Tagími plur. Tigmín, og opføre det af Stene, Leer og Kalk. Foruden disse enlige Huse have de ogsaa Byer især i et District, kaldet Támenart, 8 Dages Reise paa hiin Side af Agadér, hvor deres fornemmeste Amrgár boer, som af nogle bliver kaldet Aklíd. To Dages Reise fra Agadér er en stor Breber Bye Dhémnet kaldet, og paa denne Side en mindre ved Navn Fruga.

§. 4.

Brebernes Religion er mohamedansk; men de ere mere uvidende og mere fanatiske end Maurerne. Vel have de Koranen paa arabisk, men som kuns faa forstaaer dette Sprog, nemlig de som staaer i Connexion med de tilgrænsende Arabere, saa maae de lade dem nøie med det, som deres Geistlige fortæller dem. Den Artikel om Sghiáhed جهد eller Krig mod de andre Religions-Forvantere er just overeensstemmende med deres Tilbøielighed; de ivrigste af dem giorde derfore aarlig et Tog mod Portugiserne i Beríśgia eller Mazagán; ved den Leilighed faldt deres Vei igiennem Asfi; og naar Antallet ikke var for stort, tillod Gouverneuren dem at komme ind i Byen, men advarede i Forveien de Christne Kiøbmænd, at de ikke skulde lade sig see paa Tagene eller i Vinduerne, da Breberne pleiede altid at skyde efter dem, i Tanke at være vis paa Paradis, naar de kunde dræbe en Christen; hvilket ellers paa dette Tog vilde blive dem umueligt; thi Portugiserne lode sig ikke see, og Breberne torde ikke vove sig saa nær Fæstningen, som Canonerne kunde rekke. De lode sig derfore

*) Hvoraf jeg selv har seet endeel paa Reisen til Agadér.

derfore nøie med at affyre deres Bøsser mod Mazagán, og ledsage Kuglen med alle optænkelige Forbandelser mod de Christne, hvorpaa de efter 14 Dages Tid gik hver hiem til sit ligesaa fornøiede som de, der haver giort Pillegrims-Reise til Méka. I Koranen forbydes dem stærk Drik; men om de lugtede paa nogen af deres Folk, at han havde drukken Viin, eller Brændeviin, saa sloge de ham af Religions-Iver ihiel uden videre Omstændigheder. De giøre ogsaa meget Væsen af Helgene.

§. 5.

Disse Brebere have et besynderligt Sprog for sig selv, som Joh. Leo kalder tamiset i Stedet for tamazírgt, hvilket har næsten intet tilfælles med det mauriske eller arabiske uden Bogstaverne og noget i Tallene; ligesom det turkiske og persiske ogsaa skrives med arabiske Caracterer, uden at have meget tilfælles med de arabiske Ord. Breberne have faaet denne Skrift ved den mohamedanske Religions Indførsel iblant dem; men om Sproget selv er det gamle gætuliske, numidiske, phæniciske, turkiske eller egyptiske, det maae de Lærde bedømme; maaskee det er en Blanding baade af dem og andre. Til at vise Forskiellen imellem samme og det arabiske følger her en Liste paa nogle af de almindeligste Ord paa ægte brebersk, som er mig meddeelt af en lærd Talb, der i mange Aar har været Brebernes Imam i Tamenart.

Brebersk.		Maurisk.
امزيغ Amazírg	En Breber	شلح Schílha
اكنا Igna	Himmelen	سما Samá
تفكت Tafógt	Solen	شمس Schims
ايور Aiúr	Maanen	قمر Gomerá
يتران Itrén	Stierner	نجوم Nesghiúm
ازال Azál	Dag	نهار Nahár
تلاس Telás	Mørke	ظلام Dhólam
تزوارتن Tezuárnen	Klokken 2 Efterm.	ظهور Dhohúr
تاكزين Takzín	Klokken 4 Efterm.	عاصر Aásar

توش

Breberſk.			Mauriſk.
توش	Tuíſchi	Solens Nedgang	مغرب Morgrób
طيتس	Tits	Klokken 8 Efterm.	عشا Aſchia
اكليد	Aklíd	En ſtor Konge	سلطان Soltán
امغار	Amrgár	En liden Konge	طاغية Targía
يوس الكليد	Jus elklíd	En Prinz	ولد سلطان Uld Soltán
اركاز	Ergéz	En Mand	رجل Ráſghiol
تامغارت	Támergárt	En Qvinde	امرا Amrá
اوداين	Audáin	En Jøde	يهودي Ihúdi
ارام	Aram	En Cameel	جمل Sghimél
تارامت	Tarámt	En Cameelinde	ناقة Nága
ايبس	Aíbs	En Heſt	عود Æud
تفناست	Tefnáſt	En Koe	بقرة Békra
ازكر	Azgar	En Tyr	ثور Dtur
تاسردونت	Taſerdúnt	En Mule	بغلة Bergála
اغيول	Argíul	En Eſel	حمار Hamar
طاغط	Targt	En Geed	معز Mæz
ازيمر	Ezímer	En Bok	كبس Kebs
ايد	Aid	En Hund	كلب Kelb
تايديت	Táidit	En Tæve.	كلبة Kélba
اكاي	Agáio	Et Hoved	راس Ras
طيط	Tit	Et Øie	عين Æin
انخار	Enchár	En Næſe	انف Enf
امي	Ami	Munden	فم Fom
تامارت	Tamárt	Skieget	لحية Lehéia
امكرط	Emgart	Halſen	رقبة Rakába
افيوس	Afiús	En Haand	يد Id
ايفاسن	Aifáſen	Hænderne	يدين Idin
اداد	Adád	En Finger	اصبع Asba
ادمار	Admár	Brøſtet	صدر Sadár

Brebersk.			Maurisk.	
افتال	Aftél	Mands Lem	زب	Zeb *)
ابش	Ebíschi	Fruentimrets Lem	طبون	Tabún **)
ادار	Adar	En Fod	رجل	Résghil
اكال	Akál	Jorden	ارض	Erd
تامزيت	Tamzít	Et Land	بلاد	Bled
ورت	Urt	En Hauge	جنان	Sghienén
ادرار	Adarár	Et Bierg	جبل	Sghibél
تاناوت	Tanáut	Et Skib	سفينة	Sfína
تكمه	Tagími	Et Huus	دار	Dar
اعريس	Ærís	Et Kiøkken	كوزينة	Kusína
ورغ	Urérg	Guld	دهب	Dehéb
يدريمن	Idrímen	Sølv	نقر	Nókra
تانقولت	Tangúlt	Kobber	نحاس	Nehás
وزال	Uzél	Jern	حديد	Hedíd
مراو	Meraú	En Ducat i Tal	مثقال	Metkál
تاوقيت	Taukíet	En Once, Mark	وقية	Ukía
يات موزون	Jet Muzún	En Blankille (Sølv-Mynt)	موزون	Musún
سنت تمنيات	Senét temaniát	2 Blankiller	وجهين	Usghhéin
تنين	Tonín	Arabisk Gomme	علك طلح	Alk Tálh
تامنت	Táment	Honning	عسل	Asel
تظوت	Tadhút	Uld	صوفة	Súfa
تكير	Tekír	Vox	سمع	Smæ
اغروم	Argrum	Brød	خبز	Chobz
تفي	Tefí	Kiød	حم	Hem
اكفاي	Agfái	Melk	حليب	Helíb
امان	Amán	Vand	ما	Ma

تيني

*) دكر Dekàr, قضيب Kadhib, زنطيط Zentit, عور Aur.
**) حر Herr, فرج Fersgh, قوط Kut, قس Kas.

Breberſk.			Mauriſk.	
تيني	Tíni	Dadeler	ثمر	Dtemár
تازت	Tazet	Figen	كرموص	Karmús
اضيل	Adhíl	Vindruer	عنب	Æneb
يردن	Irdin	Hvede	قمح	Gémha
تامديت	Tamodít	Friſk Smør	زبدة	Zébda
اودي	Aúdi	Gammelt Smør	سمن	Smen
تومزين	Túmſin	Byg	شعير	Schæir
تلينتيت	Telintit	Lindſer	عدس	Ædes
ازليم	Eslím	Radiſer	بصل	Beſél
تركم	Terkém	Rødder	لفت	Left
تاخصيت	Tachſít	Calabas	غرعة	Rgaræh
اباون	Abáun	Bønner	فول	Ful
امدبغ	Emodabárg	En Bøſſe	مكحلة	Mokáhala
افاو	Afáu	En Haik	حايك	Háik
سدمر	Sádamer	At tale	تكلم	Tekélm
كن	Gen	At ſove	رقد	Ráked
كاور	Gáur	Sid ned	كلس	Gelés
اكنر	Akner	Staae op	نوظ	Nudt
افت	Aft	Gaae bort	سير	Sir
اش كد	Aſch Kad	Kom hid	اجي	Aſghí
ماتسغلت	Matſergélt	Velkommen	مرحبابك	Marhabá-bek
ماتريت	Ma terít	Hvad vil du?	اي شي بغيت	Ai ſchibergít
مد تكيت	Med tekit	Hvorfra komer du?	منين جيت	Meneinſghit
امداكنين	Amdáknin	Du er min Ven	انت صاحبي	Entá Sáhabi
اصنغت	Asnargt	Jeg veed	اعرف	Aárf
ورصينغ	Ur ſinárg	Jeg veed ikke	ما اعرف	Ma aárf
نت يسن	Net íſen	Han kiender mig	يعرفني	Járfni
غيلم يا شكن	Rgílem iaſchon	Han kommer ſtrax	دب يجي	Daba iſghí
ورير اديسك	Uríri adíſek	Han kommer ikke	ما يجي شي يان	Ma iſghí ſchi

Brebreſk.			Mauriſk.	
يان	Jen	1	واحد	Uáhed
سين	Sin	2	اثنين	Adtenéin
كراد	Karád	3	ثلاث	Dtelédta
كوز	Kuz	4	اربعة	Arbáh
سموس	Semús	5	خمسة	Chemſá
صديس	Sadís	6	ستة	Setá
سا	Sa	7	سبعة	Sebáh
ثامت	Dtemt	8	ثمانية	Dtemanía
اثزا	Adtzá	9	تسعة	Dteſáh
مراو	Meráu	10	عشر	Aſcher
يانت مراو	Jénte meráu	11	احد عشر	Ahadáſcher
سينت مراو	Sínte meráu	12	اثنا عشر	Adtenáſcher
كرادت مراو	Karádte meráu	13	ثلاث عشر	Dteledtáſcher
كوزت مراو	Kúſte meráu	14	اربعة عشر	Arbatáſcher
سموزت مراو	Semúſte meráu	15	خمسة عشر	Chamſatáſcher
صديست مراو	Sadíſte meráu	16	ستة عشر	Statáſcher
سات مراو	Sáte meráu	17	سبعة عشر	Sebatáſcher
ثامت مراو	Dtémte meráu	18	ثمانية عشر	Dtemanitáſcher
اثزات مراو	Adtzate meráu	19	تسعة عشر	Teſatáſcher
عشرين	Aſcherín	20	عشرين	Aſcherín
عشرين ت يان	Aſcherín te Jén	21	واحد و عشرين	Uáhed u Aſcherín
عشرين ت سين	Aſcherín te ſín	22	اثنين و عشرين	Adtenéin u Aſcherín
ثلاثين	Dteléдtin	30	ثلاثين	Dteléдtin
اربعين	Arbéin	40	اربعين	Arbeín
خمسين	Chemſín	50	خمسين	Chemſín
ستين	Setín	60	ستين	Setín
سبعين	Sebæin	70	سبعين	Sebæin
ثمانين	Dtomanín	80	ثمانين	Dtomanín
			تسعين	

Breberſk.		Mauriſk.
تسعين Teſæin	90	تسعين Teſæin
مية Mia	100	مية Mía
سين تمات Sin Temát	200	ميتين Miteín
ثلاث مية Dtelédt mía	300	ثلاثمية Dteledtmía
افات Ifét	1000	الف Elf
سين وافدن Sin Uáfdan	2000	الفين Elféin
كراد وافدن Karad Uáfdan	3000	ثلاث الاف Dteledt Eléf
مراو وافدن Meráu Uáfdan	10000	عشر الف Aſcher Elf.

Af denne Liſte ſees, at Brebernes Sprog har faſt intet tilfælles med Maurernes, uden noget i Tallene, ſom maaſkee hos andre Stammer end dem ved Tamenart ogſaa er forſkiellig. Doctor Shaw har opgivet os en Liſte paa nogle Ord af et Sprog, ſom han kalder Showiah, hvilket Biergfolkene (eller Breberne) i det Alſgherſke bruger; ved at ligne ſamme, ſom er kuns ſkreven med engelſke Bogſtaver, med dette her anførte tamazírgt, findes vel, at en Haand, Brød, Melk, Hvede, Jern, Solen og Byg ere meſtendeels overensſtemmende dermed; men derimod kalder han et Huus Akham, Kiød Akſoum, Næſen Anſerne, en Heſt Yeeſe og Aowde, (hvilket ſidſte er arabiſk), Smør Dahan, Jorden Elkaa, Himlen Tigenoute, Maanen Tizeer og Youle, en Qvinde Tamatouth, Fedderne Thareet, Dadeler Theganee, Vindruer Thezauréene, at tale Sewel; derneſt er i Tallene 1 og 2 lige med tamazírgt, men Shaw ſiger, at de øvrige Tal ligner de arabiſke; ſom er naturlig, ſiden de ere Araberne nærmere, maaſkee er dette Showiah en Dialect af det gamle libiſke og phæniciſke, ligeſom tamazírgt kan være det af det gætuliſke og ældſte afrikanſke Sprog. For at viſe, at det intet har tilfælles med de turkiſke Tal, anføres her nogle af ſamme: بير Bir 1. ايكي Aiki 2. اوش Auſch 3. درت Dart 4. بيش Biſch 5. التي Elti 6. ياد Jádi 7. سكس Sékes 8. طقوز Takúz 9. اون Aun 10. يرمي Irmi 20. اطوز Atús 30. قرق Kerk 40. اللي Alli 50. اطمش Etémſch 60. يتمس Items 70. سكزان Sekezan 80. دقزان Dakzán 90. يور Jur 100.

§. 6.

Breberne ere vel voxne, lange og mavre. De lade deres Haar bag til voxe intil Halsen; men for til rage de Haarene af intil høit op paa Hovedet; Haiker, Caftaner, eller i deres Sted et Slags Keféb og Schérbil udgiere deres Klædedragt; Skiorte og Buxer have de sielden, og Haiken er som oftest en usel Lap; thi de som boer høit oppe i Biergene have ingen Faar, maae altsaa kiøbe Ulden af Araberne og Maurerne. De ere lette, muntre og hurtige, og have en ugemeen Øvelse med deres Flinter, baade til at skyde vist, og til at dreie dem rundt om som et Hiul, kaste dem i Veiret, fange og affyre dem næsten i samme Øieblik; disse Bøsser ere ogsaa det kiereste, som de have, og de pynte dem ofte saaledes ud med Sølv og Elphenbeen at de koste 60 til 80 Ducater, og seer ud som TAB. XVII. Fig. 4. Breberne selv seer ud som paa TAB. XXI.

Om Negerne.

De Negrer, som nu ere i Marókos ere enten komne fra Guinea eller de nedstamme fra samme; thi om de Melano-Gætuli have været saa sorte, saa ere de dog ikke blevne i Landet, men, som mindre stridbare, haver maattet begive sig længere hen mod Vesten, som tilforn er ommeldt. De som ere Slaver kaldes عبيد مكسوب Abid moksúb, og ere fornemmelig de som de fessiske Kiøbmænd aarlig bringe med Caravanerne fra Guinea, hvilke strax antage den mohamedanske Religion, og derved af de Christne ansees med samme Øine som Maurerne, enskiønt derimellem dem inbyrdes er saa stor en Forskiel, at Eierne kan sælge sine Negre eller Negerinder, naar de vil, da de ved en Udraaber Délel دلال lader dem føre langs igiennem Gaderne, og overlevere til den høistbydende ligesom andet Fæ; ja Eieren kunde endog slaae saadan Neger ihiel uden Rettens Hielp eller Forfølgelse, naar han havde gyldig Aarsag dertil. Mange Negrer ere frie og kaldes عبيد حرار Abíd harár eller Abíd Sid el Buchári, som enten nedstammer fra de Negerinder, med hvilke Maurerne have avlet Børn, eller fra Mulei Ismails Negere, som havde Buchári til Patron, og vare mægtigere i Landet end de hvide; thi foruden mange tusinde Soldater vare endnu næsten alle Embedsmænd sorte. Mulei Abd Allah og hans nu regierende Søn

have

Tab. XXI.

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

have afskaffet Soldaterne paa et lidet Corps nær, og nu er det usædvanligt, at see en sort Embedsmand. De ere saa grove og grumme, at alle ønske hellere at have at bestille med en Maur end med en Neger; og hvo kiender ikke denne Nations slette Egenskaber og onde Natur? Der gives mange af det Slags, som i Westindien kaldes Kassantí, og ere tegnede med mange Figurer og Stræger, som i Ungdommen ere skiaarne i Huden til Zirat paa Ansigtet og Brystet, hvilke Mærker Maurerne kalder Eluschém الوشام, og holde dem for en Skienhed, enskient intet er hæsligere. Mulatter eller de, som ere avlede af en sort og en hvid, kalde de خمريين Chamrín. Det er alleneste Negere, som gildes deri Landet, og kaldes gemeenlig مخصيين Emfetín eller Mofetín; men da de ikke bruges til andet end Opvartning i Kongens og Prinzernes Serailer, saa kaldes de عبيد الدار Abíd Eddár, ɔ: Husets Slaver. Mere om Negerne herefter.

Om Jöderne.

§. 1.

Der er vel en Deel Jöder kommen fra Asien til Marókos, men disse have maattet flygte for de andre Nationer til Biergene, hvor deres Afkom endnu boer blant Breberne under Navn af Pilistin, Selv-Troende, at deres Forfædre ere komne derhen directe fra Palæstina. Men de som boer iblant Maurerne, ere forjagede fra Europa Tid efter anden, saasom fra Italien Ao 1342; fra Nederlandene Ao. 1350; fra Frankerig Ao. 1403; fra Engelland Ao. 1422; fra Spanien af Ferdinandus Catholicus Ao. 1494; og endelig fra Portugal Ao. 1496 af Emanuel.

§. 2.

De ere Undersaatter af Kongen i Marókos og nyde hans Beskyttelse, for hvilken de først maae betale en vis Summa i hver Stad, saasom i Marókos 500 Ducater; i Ny-Fes 500 Ducater; i Tetáun 500 Ducater; i Salá og Rabát 400 Ducater; i Meknés 300 Ducater; i Suira 300 Ducater; i Laraisch 100 Ducater; i Tansghia 100 Ducater; og i Azila 60 Ducater;

eater; men i Asfi og Agader intet, siden der boer de allerfattigste. Dernæst maae enhver Mands-Person fra 13 Aar betale aarlig 1 Ducat (10 Mark) som af Schechen insamles og frembæres til Kongen paa hans Ramadhans-Fest, under Navn af Desghiésa dehéb bulédha دجاجة ذهب بولادها ɔ: Guldhønen med sine Kyllinger, som de i fordum Tid skal have leveret i Stedet for Penge. Desuagtet ere de dog i yderste Foragt, og ansees som de ringeste Mennesker paa Jorden. En liden maurisk Dreng tør tage en gammel Jöde i sit graa Skieg, spytte ham i Øinene, slaae ham med Stene, og det som verre er, uden at Jöden tør giøre andet end bede om Pardon, og skynde sig bort det beste han kan; klager han derover, saa faaer han til Svar: Entá Elihúd ɔ: du er jo en Jöde. De tør aldrig nævne den ringeste Maur uden at kalde ham Sidi ɔ: min Herre. De maae ikke bære Vaaben eller ride paa Heste, og de tør ligesaa lidt som andre forlade Landet uden Kongens Tilladelse.

§. 3.

I somme Stæder boer de for sig selv paa en Plads, som er omgivet med Mure, saasom i Ny-Fes, Meknés og Marókos; men de have dog der en maurisk Kaid over sig, og en maurisk Portner, som ikke uden Betaling tillader dem om Natten at gaae ind eller ud. I de andre Steder boer de vel sammen, saa meget mueligt, men dog imellem Maurerne, hvilket har den Uleilighed for dem, at disse ofte bortstiæle deres smaa Børn, og af Religions-Iver lader dem hemmeligen oplære i den mohamedanske Religion, intil de have opnaaet en vis Alder, da Forældrene enten ikke mere kiende dem eller og finde dem saa ivrige Mohamedaner, at de hverken vilde eller torde kiende dem for deres Børn. Ja Jödernes Børn løbe ogsaa selv undertiden over til Maurerne, naar de ere bange for Straf; Forældrene tør altsaa ikke engang straffe deres egne ulydige Børn, men maae ofte taale haarde og grove Ting af dem; saa de endog deri føle Virkningen af deres forrige Ønske: **Hans Blod komme over os og over vore Børn.**

§. 4.

Endeel Jöder lever af Handel, Megleri og Haandværker; de fattigste lever af Arbeide især ved Skibenes Lossen og Laden; derfore er paa ethvert Søe-Sted et ordentlig Corps af saadant et vist Antal Arbeidere, i hvilket ingen anden kan komme, uden han jo vil arbeide uden Betaling. Og da de fattige Maurer have ligesaadan et Corps, saa har Regieringen maattet uddele et vist Slags Arbeide for hver; nogle kaldes Huus-Arbeidere, andre Søe-Arbeidere Chadém elbehár خدام البحر; over dem er en Opsynsmand امان Amén kaldet, som ved Pengenes Uddeling for Arbeidet tager dobbelt Portion. Naar de arbeide dagviis, saa regnes det fra Klokken 8 til 4, da de ved at høre raabe til Bønnen Asar forlade Arbeidet med disse Ord الله يرحم مولاي ادريس Allah ierhám Mulei Edris ɔ: Gud vær Mulei Edris naadig. Denne Stifter af Fes skal have giort slig Inretning.

§. 5.

Enskiønt Jöderne have stor Agtelse for deres Rabiner, saa at de betaler Skatterne for dem, og i vigtige Ting følger deres Raad, saa have de dog ei antaget dem for Øvrighed, men de have et Sghimáh, Commun eller Senat, hvis Præses kaldes Schech, der modtager Kongens Ordres, inkræver Skatterne og leverer dem til Kongen, kan vel ogsaa lade mulctere og prygle, samt decidere i hvad som forekommer, men i alle Ting kan der dog appelleres til den maurifke Ret. I Mulei Ismails Tid var en Schech elkebír eller Over-Schech, men denne Post har ikke været besat igien førend Ao. 1766, da Jøden Ben Uálid for sin Vittigheds Skyld fik samme. Kongen har altid nogle Hof-Jöder, som er i mere Anseelse end de andre; iblant dem har holdt sig længst den hos os bekiente Samuel Sumbel, som er opfød i Marseille; en Mand af besynderlig Vittighed og Forstand, og en perfect marokansk Hofmand; en farlig Fiende, men ingen mægtig Ven, siden Kongen troer, at han ikke tager nogens Parti uden for Penge. Kongen kan ikke undvære ham, men bruger ham til de aller-vigtigste Sager, dog har han et vaaget Øie over ham, og plukker ofte hans Fiere. I Gields-Sager redder de sig ofte med Eed, endogsaa for den maurifke

Ret. I betydelige Disputer inbyrdes ere de meest bange for deres Rabiners Harúr eller Bandsettelse, i Henseende til den Foragt, i hvilken de da ere hos deres Brødre.

§. 6.

En stor Deel af Jöderne taler Spansk, især alle de, som boer i Tetaun, anseer det fast som Moders Maal; men deres rette Moders Maal er dog Maurisk, som de ikke haver Lov at skrive uden med hebraiske Bogstaver, paa det de ikke skal læse Koranen, (en slet Opmuntring til at antage deres Religion). Deres Bogstaver ere det saa kaldte Rabiner-Skrift, hvoraf en Prøve sees TAB. XXVIII. som er bekiendt nok; men da deres Maade at skrive Tal er besynderlig, saa findes den her anført paa samme Tabel; hvoraf vil erfares, at nogle Figurer have stor Lighed med de Syriske Bogstaver. De begynde deres Breve med Beazarét Haél ɔ: med Guds Hielp; hvilket de skrive saaledes som paa TAB. XXVIII. Litr. c. Samme Mærke sette de ogsaa uden paa deres Breve, og føier dertil adskillige Forbandelser over dem, som maatte aabne Brevene uden Tilladelse, hvilket de udtrykke med Pagin, see samme Sted Litr. D. Disse ere de første Bogstaver af de efterfølgende Ord: Poris, Gader, Izechino, Nahas ɔ: Den, som overtræder en andens Grænse-Skiel, skal være NaHaS, hvilket Ord skal forstaaes saaledes: Nedoi, Herum, Simta ɔ: Bandsat, forbandet og landflygtig. De bruge ogsaa disse Bogstaver Amgar, samme Tabels Litr. E, som vil sige Arur, Mesirgr, Gibul, Ræhuh ɔ: Den, som gaaer ind paa en andens Grænser, skal være forbandet. Blant Jöderne i Marókos ere ingen af den karaitiske Sect, (som troer alene de 5 Mosis Bøger). De have 3 til 4 Synagoger i hver Stad, og iagttage Sabathen nøie i Henseende til det udvortes, da ingen Jøde skal røre ved Ild eller Penge, aabne Breve, reise eller saadant mere uden ved Overmagt.

§. 7.

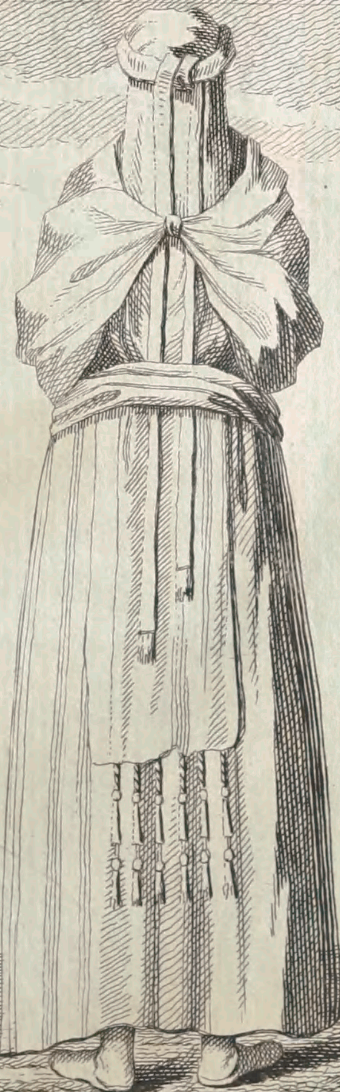
Rabinerne have vel ingen særdeles Klædedragt, dog til Forskiel større og videre Ermer, et rødt Mærke paa den sorte Bernús برنوس, og gemeenlig

et

Fig: 1

Fig: 2

Fig: 3

Fig: 4

Ernsting del.

Haas

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

et blaat Tørklæde om Huen, see TAB. XXII. Fig. 2. Alle Jøder have sorte Huer, Bernús og Tøfler, men Caftanen maae de bære af andre Farver; dog tør de ikke bære Bernusen saaledes som Maurernes Zolham, men det, som hører for til, settes paa den ene Skulder, og det bageste paa den anden, see TAB. XXII. Fig. 1.

Konerne klæder sig næsten som Maurinderne, see TAB. XXII. Fig. 3 og 4. De binde sædvanlig deres lange Skiorte-Ermer sammen paa Ryggen, og have alle et rødt eller grønt Klædes Skiørt, som er aabent og bindes sammen med et Belte under Brysterne; paa den yderste Flig er Guld- eller Silke-Broderie; Tøflerne ere røde eller broderede, og have Hæle. Paa Gaden skal de blotte det halve Ansigt, for at skilles fra Maurinder. De seer i Almindelighed godt ud; og da deres Omgang ikke er saa forbuden som Maurindernes, saa have de ødelagt mange Christne Kiøbmænd; thi saadan en Liebhaber har saa mange at fornøie, nemlig Kongen, hans Yndlinger, Gouverneuren paa Stedet, Vægterne, Manden, Konen, og ofte den hele Familie.

For Resten er de marokanske Jøders Caracter den samme som i andre Lande, der overalt er bekiendt nok, og omstændeligen vises i den hellige Skrift; thi man kan ikke dømme saa umilt om dem, som Autor til Histoire des Etats barbaresques, naar han siger *): I Henseende til Jöderne, saa ere alle enige, at de i Fes og Marókos overgaaer alle de andre i Spidsbuberi.

Om Renegaterne.

En Renegat af en Christen kaldes Ælsgh علج, og af en Jöde hedder Aselámi اسلامي; det er saadan en, som fra den Christne eller Jødiske Religion gaaer over til den mohamedanske, hvilket skeer enten af Frivillige, som meest ere Overløbere fra Sébta, eller af Slaver, som enten for at ungaae Straf

*) Quant aux Juifs, tout le Monde convient, que ceux de Fez & de Marroc surpassent tous les autres en Friponnerie.

for en eller anden grov Forseelse, især for Omgang med Maurinder, eller og for ikke at betale deres Gield, eller i Tanke at forbedre deres Omstændigheder; og endelig af dem, som blive tvungne dertil med Magt, som ofte skede i de forrige Kongers Tider; men denne Konge tvinger ingen dertil; thi han siger, at den, som ei er Gud tro, kan ei heller være Kongen tro; er det en Slave, da lider hans Fordeel ogsaa formeget derunder, og 700 Piastres er ham kierere end 700 Renegater; det er derfore skeet mange Gange, at han har givet saadan en Apostat 3 Dage at betænke sig i, foregivende, at han kan have været drukken eller rasende; men vil han endelig ikke forandre sit Forsæt, saa kan Kongen ikke vel nægte Geistligheden den Fornøielse at antage ham, og maae endnu daglig give ham en Mosúna eller 4 ß., intil han er kommen i en Vei, selv at kunde fortiene sin Føde.

Til at blive Mohamedan behøves alleneste at sige det bekiente: La Illáh elá Alláh Móhamed Rasúl Alláh, om man enskiønt ei veed mere end dette af den hele Religion. Herpaa bliver Renegaten sat paa en Hest i mauriske Klæder, og ført med Musiqve og et stort Følge igiennem Gaderne, giver sig et andet Navn, og udsøger sig en Fader, som altid tager ham i Forsvar. Dagen derefter bliver han omskaaren, (untagen naar han var en Jøde)[1], og er saaledes en fuldkommen Maur.

De fleste Renegater ere Spanske, derefter Franske, siden Italienske, endelig Portugiser, Tydske, Sweitzere og Engelske; men til Nationens Ære er der ingen Dansk Renegat; og har ei heller nogensinde været.

Renegater kan ei gifte sig med andre end Negerinder, eller i det høieste med Renegats Døttre, og ansees neppe for Maurer i tredie eller fierde Leed.

De have nogle Renegat-Kaider over sig, der kan straffe med Arrest og Prygl, som de ofte fortiener; thi de ere ret Afskummet af det menneskelige Kiøn, uden Religion, uden Tro og Love, Falskheds, Hykleries og Løgnagtigheds Aander. De vil være Christne, naar de ere hos Christne, drikker Viin og spiser Sviin med dem, og forbander Mohamed med al hans Tilhang; med alt hvilket de dog ere og blive foragtede af alle Christne. Ja nogle gaaer saa vidt, at de endog hemmeligen nyde og bruge Alterens Sacramente hos de Catholske

Munke,

[1] som allerede er omskaaren.

Munke, som slaaer en Streg over Christi Ord, som læses Matth. 10, 33. **Hvo der vil nægte mig for Menneskene, den vil jeg og nægte for min Fader, som er i Himlene.** De vil være Maurer blant Maurerne, forbander de Christne og deres Religion, ja forfølge dem, og rose sig af at have viist Falskhed mod dem; dog ansees de af Maurerne som Kiettere, dem de aldrig forlade sig paa; thi naar en Renegat kan bringe det saa vidt, at blive Reis eller Caper-Capitaine, saa er der dog en infød Maur med paa Toget, som haver Tilsyn med hans Opførsel og hemmelige Ordres, om der formærkes Forræderi eller deslige hos ham. De ere evige Slaver, som ikke faaer Lov at reise fra Landet, og om de end kunde slippe ud, saa staaer deres fortiente Straf dem dog aaben i Christenheden, i det mindste i de Catholske Lande.

Om de Christne.

De Christne i Marókos ere enten Consuler, **Kiøbmænd, Konstnere** eller **Slaver.**

§. 1.

De Consuler, som opholde sig i det marokanske Rige, ere den Danske, Engelske, Franske, Svenske, Spanske og den Hollandske, hvilken sidste har overalt Vice-Consuler. Disse General-Consuler vige ikke for hverandre eller lade hinanden Fortrinnet ved nogen Leilighed, de ungaaer altsaa at komme til Hove paa eengang; men enskiønt Forstaaelsen imellem dem ikke altid er den beste, da den ene ofte søger at vinde Kongens og Nationens Yndest paa den andens Regning, saa holde de dog temmelig gode Miner udvortes for det Christne Navns Skyld, og hisse Flag for hverandre ved Besøgelser, Ankomster til Stedet eller Bortreiser derfra. (De andre Leiligheder, at hisse Flag, ere Kongernes Fødsels-Dage, den marokanske Konges Seirvindinger eller Restitution af en Sygdom, Søndagene, Høitids-Dagene og ved Skibes Ankomst).

Consulerne opholde sig ikke ved Hoffet men i Søe-Stæderne; naar de altsaa skal til Hove, afgiøres det først ved Skrivelse, da Kongen sender en Leide

af en Kaid og nogle Soldater, hvis Tal bliver inrettet efter den Ære han vil giøre Consulen, eller rettere efter de Omkostninger, i hvilke han vil sette ham; thi disse Folk, som ogsaa skal bringe ham tilbage, maae han ei alene underholde i al den Tid, men og tilsidst give dem Sóchra eller Belønning, som er gemeenlig fra 50 til 100 Ducater for Kaiden, og fra 5 til 10 Ducater for hver Soldat efter Omstændighederne; efterdi, naar han har Kongens Yndest, slipper han med ulige mindre end ellers.

Naar en Consul reiser til Kongen (i et Tilfælde som ei taaler Ophold) uden Correspondance og uden Leide, saa maae han uden for Residenzen lade sig melde, og der vente Tilladelse, at komme nærmere. Efter hans Ankomst infinder sig da strax en Hofmand, som Kongen har besluttet, at bruge til Mellemhandler ved denne Leilighed, eller og den Kaid, som har geleidet ham under Veis; denne bringer først en Hilsen fra Kongen, at den eller den Jøde har Ordre at levere ham daglig saa mange Høns, Faar, Frugt ꝛc. til Underholding; siden kalder Kongen ham, naar det falder ham ind, til Audience, som da skeer paa følgende Maade: Efterat en Plads er udsøgt, hvor de Christne ikke have nødig at drage deres Skoe af, som Kongen veed, de ej ere vante til *), gaaer Consulen med Kaarde paa Siden og med blottet Hoved **), og lader bære strax efter sig de Foræringer, som han haver at presentere, og uden hvilke ingen forlangt Audience hos Kongen har Sted ***); saasnart som han bliver Kongen vaer, bukker han

*) Thi der ere visse Steder, saasom i hans Gemak eller Cháima, hvor alle ligesaavel som Kongen selv aftrekker Skoene, hvilket ofte er hendet mig.

**) Mr. de St Olon fortæller, at Kongen i Engelland havde ladet en marokansk Gesandt aftage sin Turban og Tøfler ved en Audience, for at giengielde det, at hans Envoyé havde maattet trække sine Skoe af for Kongen i Marókos; hvilket lader sig høre; han fortæller ogsaa, at han satte sin Hat paa for Mulei Ismàil; og Windus siger om den engelske Gesandt Carl Stuart, at Ismáil nødede ham til at sette sin Hat paa; men Maurerne fortælle, at en anden engelsk Envoyé siden efter foruden Hatten paa Hovedet ved Audiencen ogsaa skal have havt en Ride-Pidsk i Haanden, samt Støvler og Sporer paa; hvilken Uanstændighed ikke vilde bekomme nogen vel nuomstunder.

***) Thi han tænkte, jeg vil forsone hans Ansigt; kanskee han antager min Person. 1 Mos. 32, 20.

Tab: XXIII.

Audientia apud Regem Marokanum.

J. Kläpper fecit & sculps.

han sig for ham, midtveis giør han det samme, og naar han er ham henimod 20 Skridt nær, hilser han 3die Gang, og bliver staaende; gaaer han for nær, saa holder en af Hof-Folkene ham tilbage i Kiolen. Imens Foræringerne aabnes og løseligen efterfees, handles om ubetydelige Ting, Hoved-Sagerne uvedkommende; er Kongen misfornøiet, enten med Nationen eller Foræringerne, saa giver han det eftertrykkelig tilkiende, og da settes Consulens Habilité paa Prøve; thi her maae han hverken være bange eller alt for modig, men være tilrede, med Beskedenhed at svare hvad han bør i det samme Øieblik, ellers enten begiver Kongen sig bort, eller giver Consulen Ordre, at gaae til en anden Gang, da hans Svar neppe nogensinde bliver Kongen forebragt paa den Maade, som det burde; thi naar Kongen er vred paa nogen (eller stiller sig vred an) saa tør ingen tage ham i Forsvar. Er der et Brev at overlevere, saa svøbes det ind i noget, enten en Alen Gyldenstyk eller i det mindste et Silke-Tørklæde. Men er intet i Veien, og Foræringerne staaer Kongen an, saa henvises Consulen til en vis Person, som han kan betroe sit Ærende, og som skal være Megler imellem Kongen og ham, hvorpaa han efter nogle Complimens bliver affærdiget med Bono, Bono, som vil sige Godt *), og er en meget naadig Afskeed, for hvilken Consulen maae meget krumme sig; glemmer han det, eller ikke giør det strax og dybt, saa skrige alle i hverandres Munde: Galik Sidi: Bono قالك سيدي بونو ɔ: Kongen siger: Du er god; og naar da Consulen giør sin Compliment, raaber de alle الله يبارك عمر سيدي Alláh ibark amer Sidi ɔ: Gud velsigne Kongen. Enskiønt man bør komme løbendes til Kongen, og løbe bort fra ham igien, saa giver han dog Ordre til sine Folk, at ledsage de Christne langsom, da han har mærket, at de efter saadan Løben ere blevne stak-aandede. Saadan Audience er forestillet paa Tab. XXIII. *a* er Kongen siddende mod en Muur i Haugen paa sit Teppe, omgiven med Stermiat eller Safian-Hynder; *b* ere de 5 Emgéllesin, som alene sidder ned hos Kongen; *c* er den som ledsager og anmelder Consulen, og kysser Jorden for Kongen; *d* er en Jøde-Tolk, (den

Gang

*) Dette Bono er vel lingua franca, men det har rettest sin Oprindelse og er den sidste Stavelses Lyd af det Ord طيب taibón ɔ: godt.

Gang Samuel Sumbel); *e* er Consul og Cancellie-Raad Barisien; *f* nogle Hof-Folk; *g* fattige Jøder, som bærer Foræringerne.

Neppe er Consulen kommen hiem, førend han haver en stor Hob Mennesker omkring sig, der ikke udbede sig, men fordre som en Skyldighed, og ofte med stor Grovhed, Sóchora سخرة ɔ: Belønning for den Ære han har nydt at see deres Konge; og disse Hof-Folk maae nødvendig fornøies, siden man har Exempel paa, at da saadan en grov Betler har engang beklaget sig hos Kongen, at en fransk Kiøbmand ikke vilde give ham tilstrekkelig Sóchora, fastsatte Kongen selv, hvad ham skulde gives, som overgik 10 Gange det sædvanlige.

Det, som i min Tid blev givet, naar intet betydeligt var at afgiøre, var følgende: nemlig til

Den som fører til Audience, efter hans Qvalité fra 200 til 600 ℔
Seiglforvareren, Mula Etába, — — — 400 — 600 —
Den af Hof-Jøderne, som er brugt — — — 200 — 500 —
Hver af Secretairerne, Káteb — — — 100 — 200 —
Den som bringer Consulen i Byen, henimod — — 100 —
Underskatmesteren, Mula Etesarád, — — 50 —
Ceremoniemesteren, Mula Emsuár, — — 40 —
Emgélles, og hver af Kongens Farbrødre, som kommer — 40 —
Kokken, Ettebách, — — — — 40 —
Over-Gartneren, Elfelæ, — — — 40 —
Material-Forvalteren, Múla Elkúba, — — 40 —
Lieutenanten over de Guld-beslagne Flinter, — — 30 —
Parasol-Drageren, Múla Elmedél, — — 20 —
Lance-Drageren, Múla Elmozerág, — — 20 —
Ceremoniemesterens Folk, alle i alt, — — 20 —
Kusken, Múla Elgedís, — — — 15 —
Teltemesteren, Múla Elfrák, — — — 15 —
Garde-Robe-Mesteren, Múla Elhauéisgh, — 15 —
Sabel-Drageren, Múla Eskín, — — — 15 —
Barberen, Elhasgiám, — — — — 12 —

Thee-

Thee-Skienkeren, Múla Etéi, — — 12 ₰
Thee-Kaageren, Múla Etéi, — — 12 —
Senge-Rederen, Múla Elfráſgh, — — 12 —
Hynde-Drageren, Múla Estermía, — — 12 —
Stole-Drageren, Múla Emhéffa, — — 12 —
Bekken-Drageren, Múla Etás, — — 10 —
Teppe-Drageren, Múla Esischéda, — — 10 —
Uhr-Drageren, Múla Elmagána, — — 10 —
Toffel-Drageren, Múla Eschierbíl, — — 10 —
Spore-Drageren, Múla Elheméz, — — 10 —
Lys-Drageren, Múla Esmáh, — — 10 —
Mad-Drageren, Múla Etáam, — — 10 —
Vaskeren, Múla Elúdo, — — — 10 —
Fændriken, Múla Eláhlm, — — — 10 —
Stald-Folkene, Sáhéb Errúa, i alt — — 10 —
Portneren ved Dar elbedæ, — — — 10 —
Dito ved Slots-Haugen, Búab esghenén, — 10 —
Portneren ved Beb rial, — — — 5 —
Buáb la Rúa — — — — 5 —
Búab Mensía, — — — — 5 —
Portner eller Búab Masabá *) — — 5 —

foruden mange andre, som give sig ud for Hof-Betientere, eller staaer i nogen Connexion med Hoffet, og faaer Thé, Sukker, Lærret og Penge, men naar Sagerne ere meget vigtige eller Kongen er misforneiet, da formeres disse Forœringer anseeligt, især for dem, som, man troer, kan giøre ondt.

Efter denne første Audience begynder først Vanskelighederne med Expeditionen. Kongen, som ikke har for Øine andet end sin Fordeel, studerer allesneste

*) Disse Portnere ere i Marókos Stad, men i Meknés ere saadanne 15 at betale til.

neste paa at befordre samme, dog saaledes at han bilder sig ind at spare sin Ære, ved at kunde skyde Skylden paa en anden; til hvilken Ende han anvender baade Christne, Maurer og Jöder for at føre Consulen (eller en anden Envoyé) i vilderede, eller faae et ubeqvemt Løfte af ham, eller faae ham til at forløbe sig i Ord eller Gierning, for at kunde bruge hans egne Vaaben mod ham. Og da de, som ere omkring Kongen, vide hvad der passerer, saa søger enhver, at mele sin Kage, og fortiene noget; der kommer da adskillige Hof-Folk med hundrede opdigtede Ting, hvortil de ofte bruge Kongens Navn; Consulen, som hverken tør støde Kongen for Hovedet eller Budskabet, som maaskee kunde fare med Sandhed, og maaskee en anden Gang faae Leilighed at hævne sig, settes da i Forlegenhed, og har al sin Fornuft nødig, især om det er en distingueret Mand, saasom tilforn Mulei Edrís, Kongens Fætter, der ofte brugtes som Stats-Minister. Efterat denne Scherif engang af Consul Barisien havde faaet mange flere Foræringer end han var værd, viste han ham dog den yderste Falskhed, som efter mange foregaaende tilsidst ytrede sig saaledes: Kongen havde forceret Consulen at gaae til Suíra, for at bygge der et stort Huus, under Eed at brække Freden, om han ikke gik; men da Consulen var færdig, at reise derhen, kom Mulei Edrís ind til ham, hilsede ham fra Kongen, og i hans Navn anordnede ham at gaae til Salá og ikke til Suíra; Consulen, som havde mange Prøver paa Edrises onde Hierte, formaaede da Bygmester Schröder at gaae til Kongen (hvor han havde fri Adgang) og forespurgte sig om Sandheden? hvortil Kongen svarede: at hans Ordre var, at Consulen skulde gaae til Suíra, med mindre Freden dette Øieblik med Dannemark skulde brydes. Consulen reiste da ufortøvet; men neppe var han en Miil fra Marókos, førend 2 Ryttere i fuld Galop naaede ham paa Veien med foregivende Ordre fra Kongen, at han strax skulde vende om til Marókos igien. Consulen, som ansaae dem for Edrises Folk, satte sig derimod, og da de ikke torde legge Haand paa ham, toge de mig, som var i Følge med, og bragte mig i fuld Spring til Marókos; men ved min Ankomst til Staden forsvandt Cavaliererne, som ikke dristede sig, at følge mig lige til Kongen, hvorhen jeg citerede dem. Mulei Edrís kom mig i Møde tæt ved Slottet, og med en stor Latter gav mig tilkiende, at han havde

sendt

sendt disse Ryttere for at tilveiebringe dem en Sochora, og for at chicanere Consulen, fordi han ikke vilde accordere ham aarlig ligesaa stor en Pension, som den svenske Consul havde forbunden sig til; jeg fandt da ikke raadeligt at gaae til Kongen, men gav Edrís gode Ord, forestillende ham, at Consulen uden sit Hoffes Tilladelse ikke kunde accordere ham saa høi en Pension, og at jeg ansaae ham for alt for veltænkende til, at han vilde føre hele Nationen i Fortræd for een Persons Skyld, som jeg vidste, at andre Christne havde ophidset ham imod; herved lod han sig da tilfredsstille imod at jeg betalte 10 Ducater i Sochora til hans 2 Ryttere. Dette er kuns eet Exempel af utallige, som møder der i Landet, hvilke en Embeds-Mand maae have et vaaget Øie over, og bestandig tvivle om dens Redelighed, som passerer endog for den ærligste Mand, enten han saa er Christen, Maur eller Jöde. En god Forsigtighed var det at forlange alle vigtige Ordres skriftlig; thi om man end ikke faaer dem, saa viser man dog, at man ikke forlader sig paa blotte Ord, og ikke saa let lader sig bedrage.

Hoved-Midlet til at udrette noget der i Landet, er tilforladeligt Gaver og Foræringer *); men Konsten bestaaer i at give i rette Tider og paa rette Steder. Kongen, som kiender sine Folk, veed, at en ildetænkende ikke kan tale vel om nogen uden for Penges eller Fordeels Skyld, altsaa er saadan en Mands Recommendation endogsaa skadelig; har Foræringerne derimod truffen paa een, som Kongen anseer for en retsindig Mand, saa ere de vel anvendte. Jöderne kan med Forsigtighed bruges til at udvikle adskilligt uden for Kongen, og med dem holdes gode Miner, for at hindre Opstikkeri; men hos Kongen gielde de intet. Det verste er, at Foræringerne der i Landet stige og forhøies hvert Aar. Vore Consuler have i Førstningen været vel antagne hos Kongen med en Foræring af 150 til 200 Ducater, men nu siden saa mange Consulers (især en vis Nations) Ankomst der i Landet er han misfornøiet med 1000 Ducater; før tog han mod Vahrer af Klæde, fiint Lærret og deslige, nu vil han have Guld, Sølv, Pretiosa, og Ting af inderlig Værdie foruden rede Penge. Før lod han sig nøie med hvad en Ambassadeur engang imellem kunde bringe ham; nu er

*) Munera, crede mihi, capiunt hominesque deosque.

han ofte misforneiet med de aarlige Foræringer (eller rettere Skat) som nogle af hans Allierede give ham, saasom Sverrig 25 tusinde Piastres, Venedig over 17 tusinde Piastres, Holland henimod 10 tusinde Piastres, uden at tale om Dannemark. Frankerig, Spanien og Engelland giver ham vel intet aarlig, men slipper derfore ikke ved andre Leiligheder. Man kunde i Førstningen fornøie Mulei Edris med 50 Ducater, tilsidst var han misforneiet med 500 Ducater aarlig foruden andre Foræringer. Det er en Sandhed, at den handler mod al Politique og god Insigt, som giør nye Foræringer eller forhøier de gamle uden yderste Nødvendighed; thi det bliver siden til en Rettighed og Skyldighed, som altid maae betales, og det fra Kongen at regne intil den ringeste Maur. Giver man en Maur til en Høitid engang en liden Foræring, saa sender han ordentlig Bud hver Aar efter den; byder man engang en Maur en Skaal Coffé, da forlanger han det selv siden ved hver Besøgelse, og spørger: فاين حقي Féin Haki ɔ: hvor er min Rettighed? eller فاين العدة Féin Elada ɔ: hvor er din Sædvane? og saaledes med andre Ting *); men en Nødvendighed er det i lige Tilfælde at give ligemeget. Andre Maurer og Arabere uden for Hoffet ere ogsaa begierlige efter at tage imod og tillige selv giere Foræringer, hvilket sidste ofte skeer paa en latterlig Maade, thi naar Giveren ikke faaer mere i Vederlag, end Foræringen er værd, saa fordrer han den tilbage igien. Til Afskeds-Audience maae Consulen ogsaa bringe en Foræring, men af mindre Værdie end den

---

*) At Levantinerne have dette tilfælles med Maurerne viser følgende Exempel: under Dei Hasgh Schaban gav en Kiøbmand i Alsghér i lang Tid Almisse til en Betler, som opholt sig ved hans Dør; derpaa reiste han til Egypten, og da han efter 5 à 6 Maaneder kom tilbage, og endnu fandt Betleren paa sit Sted, vilde han give ham Almisse som tilforn; men denne paastod Almisse for den hele Tid i hvilken Kiøbmanden havde været borte, og giorde ham derover en anseelig Regning, hvilket Kiøbmanden slog bort med en Latter; men Betleren førte sin Klage for Deien, og Kiøbmanden blev dømt til at betale Fordringen, paa Grund, at han var reist bort, uden at sige ham hans Almisse op, paa hvilken han havde forladt sig; og han maatte endnu betale en Piaster i Omkostninger. Etats Barbar.

den første; og om han imellem første og sidste Audience bliver kaldet, maae han altid være bereed paa at medbringe noget. Nu er da alting i Forveien besluttet og afgiort, saa her expederes alleneste de Breve og Ordres, som behøves, hvilke stadfæstes med Kongens Seigl. Naar samme Breve bliver Consulen leverede, gives ham sædvanlig Ordre, at reise enten strax eller om nogle Timer eller Dagen derefter, hvormed han ogsaa er meget fornøiet *), i hvor uhøflig denne Compliment end er.

Naar Kongen ikke er fornøiet med de Foræringer, som en Consul kan bringe ham, og vil have noget anseeligt, eller og der kunde forefalde saa vigtige Ting, at Consulen ikke kan afgiøre dem, eller har Lov til at samtykke i hans Forlangende, saa begierer Kongen en Envoyé, som de kalde Sadór eller Basiadór. Samme bringer ham da vel større Foræringer, men tillige forsynet med større Fuldmagt mod hans Forhaabning ofte siger Nei til det, som Consulen ikke har kundet sige Ja til. Et Krigsskib har ved saadan en Leilighed en god Virkning baade for den Anseelse det giver Gesantskabet, og for den Frygt, Maurerne have for samme; En Gesandt paa et Coffardie-Skib ansee de som en Kaid paa en Steen-Esel. Med hans Audience har det samme Beskaffenhed som med Consulens, alleneste at det skeer med mere Pragt og større Foræringer og Sóchras efter Omstændighederne; hans Leide alene kan koste 400 og Skriverne 200 Ducater, saa Reisen fra Kysten til Hoffet og tilbage til Kysten igien kan koste over 3000 Ducater (à 10 ₰), foruden Foræringerne til Kongen, som ved saadan Leilighed kan være fra 10 til 20 tusinde Ducater efter Omstændighederne. En Lykke vilde det være for saadan en Gesandt at kunde finde en tro Landsmand til Tolk; thi foruden at Jöderne, som forstaaer europæiske Sprog, ere saa falske, at de sige et for et andet, saa tør de ikke heller sige Kongen noget som er ham ubehageligt, hvilket en Christen dog tør giøre, naar det skeer med Fornuft og Beskedenhed; det skulde altsaa være godt, om der ved hver Consulat var et fattigt Barn af Nationen, som ex usu kunde lære Sproget, og siden bruges

*) Procul a Jove procul a fulmine.

til Tolk; saadanne Enfans des Langues have de Franske i Levanten og befinde dem vel derved.

En Consul er der i Landet temmelig vel anseet, og hans Huus er et Fristed for alle forfulgte, da ingen Ret kan røre dem, saa længe Consulen vil holde dem hos sig og forsvare dem. Vil han da vinde Nationens Venskab og Agtelse, saa søger han at bilegge Sagen, om det er mueligt, og i smaa Ting ei bør see paa nogle Ducater for at hielpe de virkelig Betrængte, hvilket han saameget desbedre kan giøre, som de fleste Maurer ere forneiede med hans Eragtning.

Man maae ogsaa tilstaae, at en Consuls Embede i Marókos er vigtigt og vanskeligt, thi foruden at hans Forretninger baade ere en Ministres og en Consuls, saa har han det Uheld, at alt det, som af hans Hof afslaaes eller opholdes, eller paa anden Maade ikke skeer til Fornøielse tillegges altsammen Consulen, og forklares saaledes, at han ei har vildet forestille det paa den beste Maade, og ikke har vildet unde Maurerne den Fordeel, med mere; og hvor usle end disse Beskyldinger ere, saa lider dog Consulen derunder, og ofte mishandles, saa man seer, at det ikke er en Følge, at en Consul, som er i Unaade hos Kongen af Marókos, enten er udygtig eller lastværdig; thi med jo større Iver han arbeider for sin Nations Fordeel, jo mindre befordrer han Kongens af Marókos. Endelig forøges Embedets Vanskeligheder for Consulen, naar der i Landet ere Kiøbmænd af hans Nation, som for at befordre deres private Fordele eller af Overmod, naar de have samlet nogle Penge, underminerer og kulkaster alle Consulens Foretagender; hvilket er let giort, thi en Kiøbmand har gemeenlig flere Penge i Hænde end en Consul, og man veed at Kongen og Nationen elske den meest, som betaler best.

§. 2.

De Danske have, som bekient, havt et afrikansk Compagnie, som der i Landet handlede i nogle Aar, men det gik her som med de fleste saadanne Compagnier, Commissionairerne, baade som affendte de europæiske Vahrer, og som solgte de afrikanske, tillige med Factorerne og Betienterne der i Landet, havde den visse Gevinst og Interessenterne det visse Tab. Et Compagnie opvækker

Had

Had og Jalousie hos de andre handlende Huse; og da det hos Kongen passerer for det riigeste, saa skyder han de største Byrder paa den, som han tænker, best kan bære dem. Saaledes nødte han nogle Gange Compagniet til at forpagte Havnene Salá og Asfi for en vis af ham fixeret Summa, som aldrig igien efter da værende Omstændigheder kunde indhentes; eller maaskee rettere: han lod sig overtale af vedkommende til at tvinge Compagniet, i Fald man vilde troe det almindelige Rygte der i Landet. Da dette Compagnie Ao. 1767 blev ophævet, saa er nu Handelen paa Marókos fri igien. Og skulde nogen endnu være saa ukyndig om Landet, at etablere et andet Compagnie der, da vil Erfarenhed lære den, at det er klogest at pakke sammen i Tide, forend hele Capitalen er borte. De andre fremmede Kiøbmands-Huse vare: i Agadér et engelsk, et hollandsk Christen- og et hollandsk Jøde-Huus; i Suíra et engelsk, som ogsaa har Huus i Agadér, et fransk, som ogsaa har Huus i Asfi, et corsisk, et schweitzersk, som ogsaa har Huus i Asfi, og et hollandsk Jøde-Huus; i Marókos et schweitzersk, og i Laráisch et fransk og et hollandsk Huus.

En Kiøbmand kan faae Audience hos Kongen, naar han vil, og det med sin Hue paa, men maae giøre sine Foræringer og Sóchoras nesten i den Orden som Consulerne, skiønt langt fra ikke af den Værdi; 50 til 100 Ducater ere meget vel antagne hos Kongen i Vahrer eller andet, og saaledes i Proportion hos de øvrige. En Kiøbmand er ellers i saadan Anseelse, at Maurerne kalde ikke alleeneste enhver anseelig Europæer Tásghier ɔ: Kiøbmand, men endog sige Tásghier Consul; Tásghier Basiadór eller Kiøbmand Ambassadeur.

§. 3.

I Marókos ere endnu nogle Christne, som i det mindste i denne Konges Tid bestandig opholde sig der, nemlig Kunstnere og Haandværks-Folk, som enten kommer af dem selv i den daarlige Tanke at giøre Lykke, eller af de europæiske Potentater sendes derhen for at fornøie Kongen. Saaledes sendte Kong Friderich den Femte, høilovlig Ihukommelse, Ao. 1760 en Bygmester Schröder, en Steenhugger Lambrecht, en Maler Dendas, og en Gartner Küfter, hvilke Hans Majestet ogsaa lønnede. Den første og sidste ere endnu levende,

efterat

efterat have i mange Aar været Kongen til Fornøielse, som han selv bevidner i sit Brev til vor allernaadigste Konge af 1766 med disse Ord: و حبي المعلمين الذين عندنا كلهم اعجبني عقلهم ɔ: **Og de Mestere, som ere hos os, allesammen, Jeg er meget fornøiet med deres Insigt og Forstand.** Det er ogsaa en Sandhed, at de ofte, især Hr. Schröder, har været Nationen til god Tieneste ved den fri Adgang, som de havde til Kongen, hvilket blant andet kan sees af det i forrige §. ommelte Budskab, som han bragte Kongen fra Consulen, angaaende Mulei Edrís; en Commission som vist ingen Maur eller Jöde og neppe nogen anden Christen paa den Tid havde tordet paatage sig. Kongen af Engelland har sendt Ingenieurer og Tømmermænd, men vil ei lønne dem, følgelig vil de ikke blive gamle der i Landet. Nu speculerer han paa at faae italienske Bygmestere og Malere, og skal alt have begiert nogle Konstnere fra Spanien.

§. 4.

I Marókos og Meknés ere tvende Klostere med Munke af Francisci Seraphici Orden, som der i det 13 Seculum bleve etablerede i Landet *). Paa begge Steder ere 6 à 8 Patres, som nu leve temmelig rolige; men deres Forfædre have udstaaet haarde Forfølgelser, da de tænkte at giøre Proselyter i den mauriske Nation, som de siden af Erfarenhed have lært, er forgieves, og tilsidst er dem reent forbudet; altsaa er deres Mission alleneste for de Roman-Catholske Slavers Skyld, som de skulde understøtte baade med legemlig og aandelig Lægedom, skiønt de hverken i det ene eller andet ere meget erfarne; derfore have de undertiden en ordentlig Medicus, og i Meknés er et Slags Hospital med nogle Senge for de syge Slaver. Kongen sender dem undertiden Papegoier, Canari-Fugle eller Hunde, som de maae føde og opvarte for ham; og om de døer, skaffe andre i Stedet. Disse Munke afløses hver 3 eller 4 Aar, og faaer i Spanien fede og riige Embeder ved Hiemkomsten. De protestantiske Christne have der i Landet ingen Geistlig og ingen Guds-Tieneste, uden naar et Krigs-Skib maatte komme paa Kysten, som havde en Præst om Bord.

§. 5.

*) Mission historial de Marueccos. Lib. 2. Cap. 3.

§. 5.

Den Tilstand, at have mistet sin Frihed er haard nok uden videre ond Medfart, og man behøver ikke at overdrive Beskrivelsen paa de i denne Stand forekommmende Gienvordigheder, for at bevæge Folk til Medlidenhed. Endeel af de Efterretninger, som vi have herom, ere skrevne eller dicterede af Slaver *), som maaskee undertiden have søgt at give et alt for skrekkelig Begreb om Slaveriet; enskiønt man maae tilstaae, at det i forrige Tider har været skarpere end det nu er. Dog kan vel ogsaa nogle af disse Slaver ved en slet Opførsel selv have forvoldet sig en Deel af det haarde Arbeide og saa haard en Straf ved mange Leiligheder. Mange forvilde ogsaa det alsgerske Slaveri med det marokanske, iblant hvilke er en stor Ulighed; Siden i Alsgher Slaverne blive solgte til alle og enhver, Turker, Maurer og Jöder; men i Marókos hører de Kongen til allene, som ikke taaler, at nogen giør dem Overlast. Slavernes Tilstand i Marókos har i de sidste Tider været følgende:

Naar et europæisk Fartøi bliver taget af en Kaper, bliver det christne Mandskab bragt over paa det mauriske Fartøi og plyndret; (hvilket og skeer af de christne Kapere) dog beholde de altid noget paa Kroppen at skiule sig med. Dette er det forskrekkelige Øieblik, paa engang at miste deres Frihed og alt hvad de have med sig, samt at være i en bestandig Uvidenhed og Uvished om deres videre Skiebne; de ere altsaa i en beklagelig Tilstand, saa længe som de ere om Bord, og dette er den bedrøveligste Scene i deres Tragedie, baade fordi Ulykken er dem saa ny og ubevant, saa og for den slette Føde og det slette Leie om Bord.

---

*) Histoire du Regne de Mula Ismail er skreven af en ~~Munk,~~ Slave Busnot, som selv tilstaaer, at ham samme af Slaverne er dicteret.

Monsieur de St. Olon beraaber sig paa samme Auctores.

Hr. Ravn var selv en Slave. See hans Efterretn. om det Marok. Slaveri.

I Mission historial de Marueccos er Beskrivelsen om Slavernes Tilstand overdreven, for at sette desmere Priis paa Missionens Nytte.

Bord. Det andet ubehagelige Optrin er, naar de blive inbragte ligesom i Triumph ledsagede af et barbarisk Pøbel under Qvindernes Frydeskrig lu-lú-lu-lu. Hvortil legges en for de uvante besværlig Reise til Hoffet. Den 3 Scene er, naar de fremstilles for Kongen, da Hierterne endnu pikker i Livet, især paa dem, som have giort tapper Modstand; men de ere i mindre Fare, end de tænke, hvorpaa haves et Exempel i en fransk Capitaine ved Navn Mottard, som havde dræbt mange Maurer med egen Haand, og selv tyvende forsvaret sig i nogle Timer imod 200 Maurer. Kongen lod ham spørge: Hvorledes han torde giøre saadan Modstand, og dræbe saa mange af hans Folk? Mottard svarede: at han ikke havde giort uden sin Skyldighed, og at intet uden hans dødelige Blessurer havde hindret ham, at dræbe flere, ikke af Had til dem, men for at redde deres Liv og Gods, som vare ham betroede. Hvorpaa Kongen sagde: اعفك انت رجل Aáfek entá Ráſgiol ɔ: Jeg unskylder dig, du er en Mand, giorde ham saa en liden Foræring, og befoel, at man skulde drage Omsorg for at helbrede ham; Mottard blev ogsaa siden altid vel anseet hos Kongen.

Efter at have været Kongen forestillede, blive de logerede i Jøderiet og faaer en Blankille eller 4 Skilling om Dagen, hvoraf de gierne kan leve, især om nogle slaaer sig sammen og holde een Huusholding. Deres Arbeide flyder af Omstændighederne, saaledes da Kongen havde nogle hundrede Slaver, lod han dem fordele til adskilligt; nogle maatte giøre hans Hauger rene visse Timer om Dagen, andre oppasse hans Heste, andre opføre hans Bygninger, og en stor Deel bleve sendte til Suíra for at opbygge den ny Stad, hvor de, som havde dem nødig, maatte efter Kongens Ordre betale dem en fastsat Priis om Dagen. Fra Arbeide blive dog untagne Capitainerne, Styrmændene, Chirurgi, Passagererne, Fruentimret, og de som de ere gifte med, eller udgive sig for at være gifte med. De som renoncere paa deres Blankille, eller giver samme til den Kaid, som commanderer de Christne, kan blive fri fra Arbeide, og hiemme tage sig til hvad de vil; som gemeenlig gaaer ud paa at lave Viin og Brændeviin, hvilket de sælger til de Christne og Jöder, (ja hemmeligen til Maurer) hvorved en Slave i faa Aar kan fortiene sig nogle tusinde Ducater. De fleste af disse Folk levede virkelig bedre her end i deres eget Land og Friheds

Stand,

Stand, hvilket ogsaa giorde de franske Slaver saa modige, at de vare utaalelig grove, især mod hverandre og mod Jöderne, tvertimod den franske Nations Sædvane; men da de Franske 1766 bombarderede Salá og Laráisch, blev denne Nations Slavers Arbeide fordoblet, og ingen blev forskaanet; men det varede kuns en Maaneds Tid, da alting kom paa forrige Fod igien. De Slaver, som under denne Konge klage over for haard Straf, have Uret, (ved Straf supponeres en Forseelse), der kunde let med Exempler bevises, at de ikke blive straffede efter Fortieneste, og en Maur eller Jöde, som haver begaaet lige Forseelse, bliver altid ulige haardere straffet. Den almindeligste Straf for maadelige Forseelse er at opføre nye Mure eller nedrive de gamle. Dermed slap de ikke under de forrige Regentere, især under Mulei Ismail, for hvis Tyrannier hverken Fri eller Slave var i Sikkerhed, men maatte hver Dag berede sig paa en grusom Død; da der ogsaa paa eengang kunde være 3000 Slaver *). Men det farligste nuomstunder er, at Forældrene somme Tider mister deres unge Børn, især Pigerne; hvilket Maurerne dog ikke giøre af Ondskab, men af Religions-Iver, for, som de mene, at frelse en uskyldig Siel, som endnu ikke har ret Kundskab om den christelige Lærdom; dette skede i Ao. 1765 med et fransk Pigebarn paa 11 Aar, som selv syntes at finde Behag i at komme i Kongens Serail, og derfore uden Modstand antog den mohamedanske Religion. Anderledes gik det med et portugisisk Fruentimmer Madalena paa en Snees Aar, der, som Passagere, kom fra St. Michel paa et Dansk Skib, som bragte Korn for Mazagán, og derfore af Kaperne blev opbragt til Asfi; men da det endelig ved min Mellemhandling var bleven løsgivet igien, maatte dog 11 portugisiske Passagerer blive nogen Tid tilbage, for hvis Friheds Skyld jeg opholdte mig ved Hoffet i Marókos nesten et heelt Aar. Da nu blant Passagererne denne Madalena saae godt ud, og faldt især i den mauriske Smag, siden hun var feed og en stærk Brunette, saa lod Kongen hende bringe i Serailet, og anvendte al Flid paa at faae hende til at fornegte sin Religion, siden han troede, at hun endnu var Jomfrue; men hendes Galant Sylvester Rodriguez Quarisma,

U 2

*) Mission historial de Marueccos. pag. 691.

risma, Supercarga paa Skibet, som vidste bedre, havde saaledes catechiseret for hende, at hun var ubevægelig, og udstod haarde Prøver, for Exempel: Engang lod Kongen hende fremkalde, og presenterede hende en Dronnings fuldkommen Dragt med Juveler og al behørig Smykke, og tillige lod fremkomme 4 Negrer med Øxer i Hænderne, bydende hende, strax at vælge, enten at iføres disse Klæder, og blive hans Dronning og en Maurinde, eller at hugges i 4 Dele af disse Negere, som stode med opløftede Øxer? Hvorpaa hun svarede: jeg er fød en Christen og vil døe en Christen, man kan kuns skride til Executionen. Denne Standhaftighed satte Kongen i Forundring; og han gik bort, sigende: See den kietterske Tæve, hvor hun er haardnakket! maaskee hun lader sig en anden Gang bedre bevæge. Dette fik jeg at vide ved en Renegat-Enke, som havde sin Gang i Serailet; jeg vendte mig derpaa til Mula Mimun, og han til sin Moder, som tillige med de andre Dronninger gierne ønskede Madalena udaf Seraillet; disse opfandt da adskillige Ting til hendes Frelse, og snakkede Kongen for, at hun var usund, og snart vilde besmitte det hele Serail, oplyste hendes Connexion med Supercargen, og paastode, at hun var frugtsommelig, med mere; hvilket havde endelig den Virkning, at Kongen sendte hende hen i Jøderiet, intil hun og de andre nogle Maaneder derefter fik Lov at gaae udaf Landet, hvor de for hendes Skyld havde maattet blive saa længe. I Marókos spargeredes siden, at da hun var kommen til Lissabon, blev hun ført i Procession som en Santa Madalena, og at det var besluttet, at hun skulde canoniseres; men siden hun faa Maaneder derefter døde i Barselseng med en ung Quarisma, saa veed man ikke, om hun er kommen paa de portugisiske Helgenes Liste.

Kongen har gemeenlig en Favorit-Slave, som han bruger til vigtige Ting, saasom at handle med Gesantere, Consuler, Kiøbmænd, Maurer og Jöder; da han troer, at den besidder baade Vittighed og Troskab frem for hans egne Folk. Det er bekient, at Deres Excellence Hr. Admiral Kaas har været blant deres Tal et Par Aars Tid, og at Kongen betroede ham de betydeligste Ting, hvorfra han altid kom med Ære, saa at ingen der værende Christen har været saa meget anseet og agtet af ham og Nationen før eller siden. Da Hr.

Cammer-

Cammerherre og Commandeur Kaas*) Ao. 1766 var i Ambassade hos Kongen, og var saa lykkelig, ved sin gode og fornuftige Conduite at vinde hans Yndest, spurgte han, om det var Kaas's Broder? og sagde: Alle Kaaser ere gode.

Slaverne have en Kaid over sig, som gemeenlig er en Skibs-Capitaine, der paa egen Haand kan straffe dem med Prygl, og maae giøre Kongen Regnskab for deres Opførsel.

Naar en Consul eller Kiøbmand forlangede nogen Slave i Huset, blev den ham overleveret imod hans Haandskrift, at være ansvarlig derfor, om han skulde komme udaf Landet; men nu tager enhver sig i Agt for sligt, siden den Danske Consul Barisien maatte betale 1100 Piastres for en fransk Kiøbmand ved Navn Robbert, som døde i hans Huus af Blodgang. Den sædvanlige Rachat eller Løse-Penge var 700 spanske Patacons for hver Mand af hele Mandskabet. Ellers bestemtes ogsaa undertiden 1000 Piastres for Skipperen, 800 for en Styrmand, Feldskier eller Passageer, og 650 Piastres for en Matros, foruden andre Omkostninger ved Afleveringen til Maurer og Jöder. Endeel Slaver gaaer ud, og en Deel Penge gaaer ind paa een og den samme Tid, intil Udleveringen af begge er saaledes til Ende bragt. Den sædvanlige Commission ved en Slave-Løsning er 10 pro Cento. Det er tilforn anført, naar de europæiske Magter have sluttet Fred med Marókos, følgelig kan af de Nationer ingen Slaver være i Landet; men der vare i 1767 over 250 franske og henimod 400 spanske, for hvilke sidste Kongen af Spanien sendte paa Afslag 400 Maurer, altsaa vare nu tilbage alleneste Portugiser og Livorneser **).

---

*) Chef ved Søe-Cadet-Corpset.

**) Jeg underrettes af Hr. Commerce-Raad Koustrup, at Portugiserne ere aldeles udløste Ao. 1768; og Livorneserne, 37 i Tallet, ere blevne som en Forœring sendte til Stormesteren af Maltha, som derfor Ao. 1769 sendte til Kongen af Marókos 40 Maurer.

4 Capitel.

Om Regieringen og Hoffet.

§. 1.

Regierings-Formen er depotisk, og der er ingen Grænser for Kongens indenrigs Magt. Han kalder sig خليفة الله Chalífat Allah ɔ: Guds Statholder, og, ligesom hans Forfædre, امير المومنين Emír Elmumnin ɔ: De Troendes Første og امام Imam ɔ: Prælat, da han paastaaer, at være over Religionen og at Religionen ikke er over ham. Der er ei heller nogen Konge-Lov eller noget deslige, som forbinder ham i nogen Maade. Maurerne kalde ham slet hen سلطان Soltan ɔ: Konge, som de holde for mere end ملك Melek. De kalde ham ogsaa سيدنا Sídna ɔ: vor Herre, eller (κατ᾿ ἐξοχήν) Sidi, eller og سيدي الكبير Sídi elkebír ɔ: Den store min Herre, hvilket sidste sædvanlig siges, naar de tale med en af hans Sønner.

Naar en bliver proclameret for Konge, setter han sig paa et prægtig Teppe og Hynder, da enhver af de fornemmeste kommer og kysser Jorden for ved ham, skrigende: Allah ibárk Amar Sídi N. N. الله يبارك عمار سيدي فلان, Allah ínsero الله ينصره ɔ: Gud velsigne min Herres N. N. Levedage, Gud staae ham bi; hvilket sidste gaaer fra Mand til Mand over hele Stedet og Egnen, baade af dem som ønsker det og dem som ikke tør lade sig mærke med andet.

Da det er som inskrevet i alle Undersaatternes Hierte, at den, som skal regiere over dem, skal være en Scheríf شريف ɔ: Af Mohameds Affkom, saa er Marókos bleven et Arve-Rige, siden Sheriferne kom paa Tronen, og den ældste Prinz tager Riget i Besiddelse efter Faderens Død; men ere der flere Brødre, saa kommer det nødvendig til inbyrdes Krig, da enhver har sine Tilhængere, og den faaer gemeenlig Overhaand, som faaer Cassen i Hænde; thi ham fattes ikke Folk. En forsigtig Tronfølger søger derfor længe i Forveien at rødde sine Brødre af Veien, eller i det mindste at være dem overlegen i Tilhængere; thi vel have de, som ere fødte af den første Gemahlinde, der altid er

Scherífa,

Scherífa, meest Rettighed til Tronen, men ved andre Leiligheder ere de andre Prinzer dog lige anseete ved dem, saa længe Faderen lever. Denne Konge var derudi lykkelig, at han ingen Medbeiler havde, som før er meldt; dog har han altid havt den Politiqve, at holde hans Familie i Fattigdom og Foragt, og man seer paa Gaderne mange af Mulei Ismails Sønner, hans Farbrødre, som betle sig frem, og af Pøblen gemeenlig spises af med Æres-Tituler af Sidi Mulei, min Hr. Prinz rc., som intet fylder i en hungrig Mave; det er ikke usædvanligt, at see dem snappe den røgende Tobaks-Pibe af Munden paa en Jöde for selv at betiene sig deraf, uden at give den tilbage, ihvor uanstændig Tobaks-Smøgen end er blant Maurerne. Hans Fetter Mula Edrís var den eneste, som han havde noget tilovers for; men Aarsagen var, at han kiendte ham nøie, og vidste, at han drak og skienkede bort alt hvad han kunde faae, saa at han aldrig kunde blive en mægtig eller farlig Rival; han var desuden falsk og tyrannisk, og følgelig forhadt af Maurerne. Disse Scherifer ere sædvanlig stolte og ofte utaalelige, da ingen tør legge Haand paa dem uden efter Kongens expresse Ordre *). De andre Scherifer, som ere ham ikke saa nær paarørende, at de kan have nogen Slags Rettighed til Tronen, ere bedre farne, deraf boer en stor Mængde i Tafilet, som ikke alleneste ere fri for alle Slags Skatter og Tiender, men Kongen sender dem endog aarlig nogle tusinde Ducater til Foræring; ja til Scheriferne i Arabien giver han aarlig noget anseeligt.

Kongen har ingen Raad, saasom det turkiske Diuan, og naar han raadfører sig med nogen, da skeer det baade paa saadan Tid og saadan Maade, at ingen kan mærke hvad det sigter til; og det giør han mere for at faae Oplysning i Sagens Historie, end for at tage imod nogens Raad, da han uimodsigelig er den klogeste Mand i sit Rige af sin egen Nation. Han har ei heller Departemens, Collegier eller Kamre, hvor enhver Sag især henhører, men alting gaaer

directe

*) Jeg havde til at opvarte min Hest en gammel Scherif, som længe havde været Slave i Spanien; saadan Forretning blev ham engang af en af Kongens Sønner forekastet; men han svarede uforfærdet: Denne Christen giver mig hver Dag 3 Blankiller til Underholding, vil Du give mig 2, saa vil jeg strax følge med Dig; men han vilde ikke engang give ham Svar.

directe til ham selv, og expederes ved 2 à 3 Secretairer og en Seigl-Forvarer; men de vigtigste Papirer gives i Hænde til Maurer og Jöder, som ofte ikke kan læse og skrive; og da intet protocolleres, saa kommer ofte stridende Ordres og Igientagelser af de engang udgivne for Dagen. Disse Feil har han længe inseet, og derfore skal have sat sig for at bruge Protocoller herefter. Han har nok at dømme i hver Dag, og han giver 2 Gange om Ugen offentlig Audience under aaben Himmel, hvilket kaldes Moschuár مشور, da alle uden Forskiel kan forebringe ham deres Begieringer eller Klager mundtlig eller skriftlig, imod at bringe en proportioneret Foræring; og et Par Høns modtages ligesaavel af en fattig Araber som en sadlet Hest af en riig.

§. 2.

Foruden den naturlige Inclination, som Kongen har for Penge, saa inseer han tillige at de ere Nervus rerum gerendarum, eller det vigtigste til at udrette noget med, og derfore lader sig være angelegen, at forøge sine Inkomster hvert Aar. Efter den Underretning, som er muelig at faae derom, kan disse Inkomster beregnes saaledes:

1. Tolden af hans Havne; denne kunde i min Tid ikke beløbe sig stort over 250 tusinde Piastres, men ved en anseelig Udførsel af Korn, Olie og Muler: samt i Anledning af den franske og spanske Fred og 2 nye Handels-Steders Anleg, maatte Tolden absolut stige høiere; jeg vil derfore anføre Hr. Commerce-Raad Koustrups Opgivelse paa Tolden i Aaret 1768, saaledes: af

Tetáun	—	—	Piastres	30000
Tánsghia	—	—	—	20000
Laráisch	—	—	—	60000
Salá, Rabát og Asfi		—	—	20000
Suíra	—	—	—	150000
Agadér	—	—	—	40000
			Ps.	320000

Men

Men som neppe noget Aar vil ligne dette i Henseende til Korns og Mulers Udførsel, saa kan man sette det ene Aar i det andet — — Ps. 300000

2. Skyts-Penge og Aschóra af Araberne, som ere specificerede forhen Pag. 124 beløbende sig til 240 tusinde mauriske Ducater eller henimod 267 tusinde Piastres; men som disse Penge forhøies noget hvert Aar, saa kan de anslaaes for — — — — Ps. 270000

3. Accise i Portene af alt hvad som kommer ind til Salg; Paalæg af Kramboder, Bagerovne ꝛc.; forarbeidet Sølvs-Stempling, hvilket altsammen kaldes الانكاس Elankés, og forpagtes for en vis af Kongen paabydende Summa, som i Aaret 1765 var følgende: af

Taredánt og Fruga — —	†	10000
Agadér — — —	=	20000
Asfi — — — —	=	25000
Marókos — — —	=	145000
Rabát — — —	=	40000
Salá — — — —	=	55000
Meknés — — —	=	80000
Fes, begge — — —	=	158000
Dito, af Hue-Fabriqven — —	=	6000
Dito, for Consumtion af Kermes-Bær	=	6000
Fes og Meknés for Tobak, som Jøderne sender til Guinea — —	=	30000
Tetáun — — —	=	80000
	†	655000

Ps. 570000

Transport 570000

Laraísch og Suíra, som nu kan regnes blant de anseeligste, betalte dette Aar slet intet; men det som de have trekket til sig, er mestendeels gaaet igien fra de andre Stæder, især fra Salá, Rabát og Asfi, saa det hele kan vel nu anslaaes for — — — — Ps. 730000

4. Skyts-Penge af Jøderne, som ere specificerede Pag. 135 og beløber til — — ℔ 27600
Hvilken Summa er kuns liden; men Kongen lader dem derfore paa andre Maader legge til hvad Ret er, saasom: de maae levere al Specerie til Hoffet uden Betaling; Guldsmeder, Skrædere og andre Haandverks-Jøder maae arbeide for ham omsonst; de maae modtage hans Tiende og andre Vahrer til hvad Priis han byder, og de maae føde hans Løver &c.; foruden de Mulcter, som dem ved den allermindste Anledning afpresses. Hertil kommer **Guldhønen med sine Kyllinger**, nemlig 10 ℔ af hver jødisk Mandfolk over 13 Aar, hvoraf kan regnes 10 tusinde, altsaa ℔ 100000

℔ 127600

som giør noget over 14000, lad være — — Ps. 15000

5. Af hans Monopolium paa Cochenille, Svovel, Jern og hvad for Vahrer, som falder ham ind, vil vi sette den liden Summa — — „ 18000

6. Leie af Cameler, Heste, Muler og mange Huse, samt over 30 Hauger — — „ 14000

Latr. ℔ 127600 Ps. 1347000

7. Bøder

Transport 127600 Ps. 1347000

7. Bøder og Straf-Penge for Mord, Tyveri, Oprør, Confiscationer, Bedrageri, Uvillighed til at betale Skat ꝛc. i det mindste — — Ps. 6000

8. Foræringer indenlands og udenlands ere anseelige; derimod skal intet beregnes for hvad han i Krigs-Tider kunde have for Slaver og Priser; thi i saa Fald maatte især de bestandige Foræringer, som han aarlig faaer af nogle Magter, ophøre. Det mindste som i 1767 kan her for beregnes, er — — — — = 250000

Piastres 1000000

Kongens Udgifter kan beregnes saaledes:

1. Hans og Fruentimmers og Børns Underholding ungefær — — —	Piastr. 80000	
2. Bygning og Reparation af Festninger, Huse, Skibe og Inkiøb af Munition — —	40000	
3. Foræringer til Kaaba, og de arabiske tillige med de tafiletske Scherifer og den turkiske Keiser, i det høieste — —	40000	
4. Til Armeen i det mindste — —	140000	
		300000
		Piastres 700000

Efter hvilken Beregning Kongens Inkomster i Aaret 1768 kan have været en Million Patacons, hvoraf kunde være i Behold 700 tusinde, naar alle Udgifter vare fradragne. Han maae altsaa have en smuk Capital i sit Skatkammer, hvorover man dog kunde giøre en Slags Beregning til Datum, naar man alleeneste mærker, at Inkomsterne ikke have været nær saa mange i Begyndelsen, og at de formeres hvert Aar, saavel formedelst den lange Fred og Rolighed i Riget, som den tiltagende Handel og af begge flydende Velstand og Folkets For-

merelse, uden at forglemme Kongens kloge Anstalter og idelige Speculationer til sammes Forøgelse. Nu har han regieret fra 1756 til 1778 Aars Udgang, altsaa i 22 Aar, at regne

2	Aar til	500000	Piastr.	giør	Piastr.	1000000
5	—	600000	—	—	—	3000000
5	—	800000	—	—	—	4000000
5	—	1000000	—	—	—	5000000
5	—	1200000	—	—	—	6000000
					Piastr.	19000000
Naar man derfra tager Udgifter henimod $\frac{1}{3}$						6000000
bliver tilbage en Capital af Piastres						13000000

hvilke 13 Millioner spanske Pataconer eller Piastres til 9 ℳ giør 19½ Millioner Rixdaler, som rimeligviis kan være i Kongens Skatkamre i Marókos og Meknés, baade i myntet Guld og spanske Pesos duros, som ellers kaldes Patacons eller Piastres. Et saadant Skatkammer hedder Biet elmél بيت المال, og skal være inrettet saaledes: Udvendig er en tyk og stærk Muur, inden for samme baade i Loftet, Gulvet og alle Siderne ere sammenflettede Jern-Stænger af den Tykkelse, som de kommer fra Norge eller Biscaja, og inden for dette Gitterværk skal endnu være en tyk Grund-Muur. For at komme derind, skal man passere 5 Jern-Døre, med 5 forskiellige Laase, hvis Nøgler giemmes af Kongen alene og hans første Gemahlinde Lella Fatima; men han har ikke den tyranniske Maade, som nogle af hans Formænd, nemlig at dræbe dem, som hver Gang satte Penge derind, paa det de ikke skulde røbe Omstændighederne; han havde dog i Henseende til Capitalens Størrelse mere Aarsag dertil. Mulei Ismail skal engang have havt henimod 4 Millioner, men hans sorte Soldater fortærede dem ferend han døde.

§. 3.

Iblant Kongens fire *) ægte Koner er altid en Scherifa, som kaldes Lélla Kebíra لالة كبيرة eller den store Frue. Den nu værende hedder Fátima; og ihvor stor Anseelse hun er hos Kongen, sees deraf, at han betroer hende Neglerne til Skatkamrene, naar han reiser fra dem. De 3 øvrige Dronninger kaldes alleneste Lélla, som settes for deres Navne, saasom: Lélla Láſghima og Lélla Serſchétta, hvilken sidste er en engelsk Renegats Dotter; den fierde Dronning var en Arabers Dotter af en mægtig Stamme i Egnen ved Agadér; men hun er død, og ingen var endnu kommen i hendes Sted. Herforuden ere i دار الحريم Dar elharím eller Serailet **) henimod 500 Qvindfolk, som deels ere til Kongens og deels til Dronningens Tieneste, og staaer under Opsigt af Castrater eller gildede Negere, Abíd Edár, der ikke tillader nogen Mands-Person at komme derind, untagen Christne Chirurgi, som undertiden der maae aarelade, dog meest i Kongens Nærværelse, og Christne Slave-Drenge, som undertiden have Opvartning i Serailet intil de faaer Skieg paa Hagen ***). Man kan da nok slutte, hvorledes de fleste af disse Fruentimmer maae være til Mode i saadant varmt Clima, og at de opfinde adskillige Midler til at styre deres medfødte Tilbøielighed til Elskov; hundrede Intriguer spilles, som deels blive ubekiente, og deels ikke saa nøie regnes af deres Castrat; der fattes altsaa ikke de af Latinerne kalte Frictrices, som hos Maurerne hedder Sahákat, men Kongen taaler dem ikke; en, som blev troffen i Gierningen med en, som han havde noget tilovers for, maatte rømme

 Serailet,

---

*) Auctor til Histoire des Etats barbaresques unseer sig ikke ved at tillegge Mulei Ismail 3000 Koner foruden 5000 Concubiner, da dog denne Første var en ivrig Mohamedan, hvis Lov ikke tillader mere end 4 Hustruer.

**) Serail er turkisk og betyder et Slot, men er af Europæerne antagen for det Sted hvor Kongens Fruentimmer opholder sig.

***) Lélla Kabíra havde i min Tid en Venetianer ved Navn Páolo til Opvartning, som forblev der længe efter at have faaet Skieg; men han ragede sin Hage hver Morgen efter Dronningens Ordre, om man skal tro hans egen Fortælling.

Serailet, enskiønt hun var udseet til den ældste Prinzes Medhustrue, og hun blev til Straf givet til den portugiske Renegat Reis Omar, som den Gang var i stor Naade, men faldt saa dybt, at han skal være død af bare Angest. Naar nogle af disse Nympher blive lidt til Alders, sendes de enten til Tafilét eller skienkes bort til en eller anden Favorit, hvorved dog Serailet intet taber; thi Gouverneurerne i Provinzerne leverer Kongen aarlig nogle unge Piger, og en Fader tilbyder gierne sin Dotter deels for Ærens Skyld og deels for at have en Støtte ved Hoffet at helde sig til i paakommende Tilfælde. Disse Fruentimmers Forretninger bestaaer ikke i andet end Pynten, Vasken, Baden og Spasere-Gang i Haugen, efterat alle Mands-Personer derfra først ere udjagede. Til deres Underholding bliver hver Morgen bragt for Kongen en stor Deel ferskt Kiød, som han selv stykkeviis udsøger og lader levere til de fornemmeste af dem, tillige-med en proportioneret Deel af Olie, Smør, Meel, Frugt og deslige. Et Beviis paa hans gode Oeconomie, at han, som har saa meget at bestille med Regierings-Sagerne, vil befatte sig med disse smaae Ting, i Absigt derved at spare noget.

§. 4.

En Prinz kaldes Múlei مولي *), hvilket Ord saavel bruges til andre Scherifer som til Kongens Sønner, af hvilke følgende vare i min Tid bekiente uden for Serailet.

Ali علي er fød 1743, og blev Ao. 1765 gift med sin Farbroders Dotter. Han er ligesaa brun som hans Fader, og for Resten høi og velskabt. I hans Barndom og Ungdom var han en stor Fiende af de Christne, men han er det

*) مول Múla betyder egentlig en Herre, Eiermand, eller en Chef for noget, saasom de Betientere der ere anførte at tage imod Sochora efter Audiencen; men naar ي legges til, saa bemærker det min Herre, og bruges i Marókos alleneste om Scherifer. Paa Fransk er Forskiellen kiendelig, thi Mulei kan forklares ved Monseigneur, og Sidi ved Monsieur; nogle sige Sidi Mulei, ligesom de Spanske bruge Senor Don.

det nu ikke mere, uden det jo maatte være meget hemmelig *). Han er stille i Omgang, bekymrer sig ikke om Videnskaber, men vil gierne have Gudfrygtigheds Skin. Han var Gouverneur i Fes, og af Undersaatterne i Almindelighed elsket; om han beholder den Caractere, som han nu haver, saa vil de europæiske Potentater intet tabe ved hans Faders Død; thi enskiønt han neppe vil komme til at ligne ham i Forstand og Insigt, saa vil han ogsaa neppe ligne ham i Gierrighed.

Mímun ميمون er fød Ao. 1750, var blant alle sine Sødskende meest elsket af sine Forældre, blev derfore sat til Gouverneur i Marókos i Faderens Fraværelse, men han opførte sig saa slet, at han siden i slig Tilfælde bær alleneste Navnet og nyder Fordelen, og en anden staaer til Ansvar for Gouvernementet. Léllа Kebíra er baade hans og Alis Moder. Han er høi, smal, Koppenarret, og seer ei got ud, men har Lyst til at see og vide alting, og er en god Rytter og Jæger. Drik og Fruentimmer er hans Hoved-Inclination. Mod Maurer og Jöder er han haard og skarp, men mod Christne venskabelig og i Almindelighed mod alle tienstagtig og ædelmodig.

Jazíd يزيد er fød ogsaa Ao. 1750 af Lélla Serschétta; han er meget hvid, særdeles smuk og velskabt, af et resolveert, modigt og fornemt Væsen. Engang giorde han lidt for stærk Bekientskab i hans Faders Serail, hvorudover han kom i Unaade og maatte tage Flugten, fik dog siden Pardon, men Fruentimret, som Kongen selv holdte meget af, blev ilde medhandlet og ophængt midt i Serailet til Exempel for de andre. En Kaid Arif, som havde været Medvidere deri, blev insluttet i et mørk Hul, for at sultes ihiel, men da man efter 14 Dage endnu fandt ham levende, blev han pardonneret; hans Venner maae have fundet Leilighed at tilsnige ham nogen Føde. Denne Søn er altsaa

*) Engang besøgte han mig i Lérscha i Marókos, og lod mig vise ham Stykke for Stykke af alt hvad der var i Kamret og min Coffert, og forklare ham omstændelig hvortil alting brugtes; denne Nysgierrighed untagen viste han sig stille, sædelig og venlig, forlangede ikke det mindste, og vilde af Modestie, som sielden findes der i Landet, neppe tage imod en liden Foræring af The og Sukker, som jeg offererede ham.

altsaa ikke meget elsket af Kongen, dog har han sine Tilhængere baade af store og smaa.

Abd erráhaman عبد الرحمن er fød 1751, og har været Gouverneur i Asfi siden sit 12te Aar. Enskiønt han var meget vittig efter sin Alder, saa forstaaer det sig, at han ikke var i Stand til at regiere, men han tog mod Sportlerne, og hans Chalifa stod til Ansvar for Gouvernementet. Han er temmelig brun, men seer dog godt ud; hans Moder var den Arabers Dotter, som tilforn er anført at være død. Hans Caractere kan man ikke saa let give, da man snart intet saae hos ham uden Drenge-Stræger, som i Almindelighed faldte tyrannisk ud; ved Omgang med de franske og spanske Slaver havde han lært en Deel af deres Sprog, især Skieldsord; men han var omgivet af saa slette Folk, at endog det allerbeste Gemyt og Genie maatte bedærves.

Abd Essalém عبد السلام fød Ao. 1754, og hans Broder Sálum صالوم fød 1758, tilligemed 3 à 4 andre smaae lode sig ofte see enhver under sin Negerindes Opsigt, hvorunder de forblive intil de ere 14 à 15 Aar gamle, i hvilken Tid de lære at læse og skrive, men i det øvrige ingen Education faaer uden af deres sorte Barne-Pige. Det er da ikke underligt, at de tænker ligesaa nedrigt som hun, intil deres egen naturlige Genie udvikler sig med Aarene. De besøgte mig ofte, og jeg skiulte mig ofte for dem; thi de kom med et stort Følge af Maurer og Negere; som alle vilde stiæle som Ravne. Da vi engang sad til Bords, kom en af dem med sit Følge, og betragtede nøie alle Ting, men til Lykke faldt hans Lyst kuns paa et Glas, som han stak hos sig, og gik bort med.

Baade efter Billighed og efter Kongens Intention er Mulei Ali Tronfølger, men han vil neppe bestige Tronen uden megen Sverdslag og Blods Udgydelse, Mulei Mímun har et stort Anhang, og skulde hans Moder døe førend Kongen, saa kan hans hemmelige Venner ved Hoffet maaskee finde Leilighed at skaffe ham et af Skatkamrene i Hænde. Ja om Mulei Jazíd ogsaa havde været fød af Lélla Kebíra, saa havde han endnu bleven den farligste, og hvo veed, om ikke endnu hans Mod og Courage kan bøde paa den Mangel i Fødselen. Mulei Abd Erráhaman bliver vist understøttet af de mægtigste Arabere, som allerede giere ham anseelige Foræringer; dog kunde Kongen forekomme det

meste,

meste, naar han førend sin Død afstaaede Regieringen til Mulei Ali, hvilket Skridt han neppe skal giøre, uden han maatte troe sig nær ved Døden.

§. 5.

Kongens Embedsmænd aflegger aldrig nogen Troskabs-Eed, den de heller aldrig agtede at holde; men han har en anden Maade, at holde dem i Lydighed: Han udsøger de rigeste Mænd, af hvad Profession de end ere, og naar saadan een i et Par Aars Tid har været i hans Tieneste, saa hedder det, at alt, hvad den haver, er i samme Tieneste stiaalet, og paa denne Grund tager han alle Ting bort. De alene frelse sig, som fortærer hvad de fortiener, eller ogsaa giver Kongen godvillig Overskudet. De fornemmeste Embedsmænd ere:

Báschia بشة, som commanderer en heel Provinz, er i Feldten som en General, og er i Almindelighed i stor Anseelse der i Landet, hvorfore ogsaa Kongen ikke taaler, at man i hans Nærværelse kalder nogen Báschia, men allene neste Kaid, deels for at ydmyge Manden selv, og deels for at viise Almuen, at en Báschia er ikke Báschia i hans Øine.

Kaid قايد er et Navn for dem, som have noget at befale over enten stort eller lidet, saasom Gouverneurer i Stæderne, Officerer som commanderer 500 Mand saavel sorte som hvide; den Christen, som commanderer over de christne Slaver, og den Renegat, som er Chef for Renegaterne; iligemaade kaldes Kongens Hofbetientere af Høflighed Kaider, naar de ere i Forretning uden for Hoffet. Endnu er et Slags, som kaldes Kaid Ráso قايد راسه ɔ: Gouverneur over sit eget Hoved, som har slet intet Embede eller Betiening; og det giver saadan een lidt Anseelse, at det er kuns faa, som Kongen skienker denne Titul.

Chalífa خليفة er egentlig intet Embede, thi enhver Kaid har sin Chalífa eller Vice-Kaid, og altsaa ikke maae forvildes med Mohameds Chalífer, der havde Værdighed som Førster. Det er alt meldt, at Kongen kalder sig Guds Chalífa *).

Uzír

*) Som Vice-Consul i Suira kaldtes jeg Consulens Chalífa.

Uzír وزير, som Turkerne have, og af nogle kaldes Vizir, er der ikke; thi Kongen betiener sig af hvem der falder ham ind, en Gartner, en Portner, en Timmermand, en Kræmer eller og en ringe Hofbetient bliver ofte brugt i de allerbetydeligste Stats-Sager; og som der ved saadanne Underhandlinger altid er noget at fortiene, saa udsøges dertil ikke de meest skikkede, men de meest trængende, eller de som Kongen vil unde nogle Sporteler; hans Fætter Mulei Edrís er, som meldt, dertil undertiden brugt, siden han af Liderlighed og Ødselhed altid var i Trang for Penge, dem han ogsaa vidste godt at udsue af vedkommende; hans Kneb bestode deri, at naar han, som nær omkring Kongen, havde hørt noget i eens Faveur, saa angav han det strax for Vedkommende som Virkningen af hans Recommendation og Arbeide.

Mula Tába مول طعبة giemmer og setter paa Kongens Breve og Ordres det store Seigl, i hvis Midte staaer: محمد ابن عبد الله ابن اسماعيل الله ربه و مولاه Mohamed Abdallahs Søn, Gud er hans Gud og hans Herre. Rundt om staaer: ومن تكن برسول الله نصرته ان تلقه الاسد في اجمها تجيم og du som er med Guds Apostel, den han staaer bi, om du endog treffer paa en Løvinde i sin Hule, da skal du blive uskad. Hvilke Ord en maurisk Helgen Fakía Imam elbesíri skal have sagt. Dette Embede har gode Inkomster, thi et Brevs Seigl kan inbringe 2 à 300 Ducater efter dets Vigtighed; dog settes det ikke for alle Kongens Breve; men undertiden setter Kongen sit Navn i Seiglets Sted, hvorom siden mere. Tilforn gik alle Breve aabne; men nu har Kongen ladet giøre et lidet Seigl, i hvilket staaer alleneste Aars-Tallet; dette lader han trykke paa almindelig spansk Lak, hvilket alle kan bruge, men de store aftrykkes med Blek, og bruges alleneste af Kongen, den første Dronning og Prinzerne. I Mulei Alis Seigl staaer بتلوا الحميد علي بن محمد Af Guds Naade Ali Mohameds Søn. Kongen har ellers ingen Vaaben uden det skulde være en Halv-Maane, og nogle Stierner, som sees paa hans Heste-Tøi, og ingen andensteds, saavidt mig er bekiendt.

Skat-

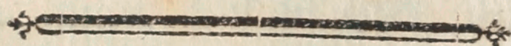
Skatmester er Kongen selv, men den som er Under-Skatmester i Henseende til de daglige smaa Udgifter, kaldes Mula Etteſarád مول التصراد og er undertiden en Christen Slave, undertiden en Maur eller en Jöde.

Emgélles مجالس ere de, som sidde ret ned paa Jorden, dog paa maurisk, i Kongens Nærværelse, thi andre sidde paa Hug og paa det ene Knæ, see Tab. XXIII. De ere 5 i Tallet, og for nærværende Tid meest af hans Farbrødre, nemlig de ældste og fattigste af Múlei Ismails Sønner.

§. 6.

Hofbetienterne kaldes مكاسني Mokáſeni og Sahab Sidi صاحب سيدي, hvilke ere tilforn anførte at fordre Sóchra af Conſulen efter Audiencen; man kan af den ringe Foræring vel slutte sig til deres egen ringe Værdi, men ingen kan inbilde sig deres Overmod og Jnpertinence. Endnu ere nogle, som kaldes مسخرين Moſachrín, der sendes fra et Sted til et andet med hans Ordres, og i Sandhed ere uneisomme og slemme Giester, som dog maae tilfredsstilles baade med Foræringer og Complimenter, at de ikke skal bringe Kongen noget upasseligt Svar eller anden ubehagelig Efterretning.

Disse saavel Embeder som Betieninger ere ei altid besatte af de beste Familier, men en gemeen Karl faaer ofte den anseeligste Post; de andre sige da af Avinds-Syge: خليته في زبل و جبرته في طيفر Chalíto fi Zebél u ſghbórto fi Táifor ɔ: Jeg efterlod ham i Møgdyngen og fandt ham i Fadet. Tagende Lignelsen af en Hane. Nogle Hofbetieninger ere dobbelt og andre vel 10 dobbelt besatte, dog faaer ingen ordentlig Gage; men nogle faaer Klæde, andre daglig Føde af Kongens Kiøkken; nogle faaer 1 Muſuna om Dagen, andre blive udsendte og brugte hvor noget er at fortiene, og maae nøies med de Sporteler, som kan falde i deres Fag.

5 Capitel.

Om Krigs-Væsenet.

§. 1.

I Romernes Tider vare Maurerne bekiente for meget gode Ryttere, de rede uden Sadel og Bidsel, og styrede Hestene med en liden Stok imellem Ørerne eller og med Føderne; og det numidiske Cavallerie var det mægtigste, som man da kiendte. De havde tilforn Buer og Pile, som de endog forgiftede; men nu have de alle Bøsser og Sabler; dog have de endnu ingen Exercice eller Tempos med Gevehret, eller skyde deres Fiende ihiel efter nogen ordentlig Takt; men den som snarest kan lade og skyde, er den beste Soldat. Mulei Ismáil havde en stor Armée paa Benene, bestaaende fornemmelig af Negere, som efterhaanden bleve saa mægtige, at de ikke alleneste conserverede denne Tyran paa Tronen intil hans høie Alder, men endogsaa satte af hans Børn, hvilke de vilde, paa Tronen, og afsatte dem igien efter Omstændighederne, intil Mulei Abd Alláh og hans Søn, den nu regierende Konge insaae denne Feil, og derfor inskrenkede de Sortes Tal fra 50 tusinde*) til i det høieste 6000; hvorimod han har giort den Inretning med Araberne, at nogle Provinzer af de stridbareste Stammer ere militairiske, og ikke alene ved første Vink maae være færdige at gaae med ham i Feldten; men endog de af dem, som blive hiemme, maae betale Udrustningen for de andre; derimod betaler de ingen Néiba eller Skyts-Penge og alleneste noget lidet Aschiór.

§. 2.

*) Mulei Ismáil skal have havt 60000 Heste, af hvilke han een Tid holdte 8 tusinde hver Dag sadlede, og siden aldrig mindre end 2000. Mission historial de Marueccos. Lib. I. Cap. 14.

§. 2.

I Freds-Tider holder Kongen ikke flere Soldater end de ommelte 6 tusinde Negere, og ligesaa mange Arabere, deels af Ludáia Stamme, deels af andre, som han kan forlade sig paa. De ere ogsaa tilstrekkelige nok, thi Kongen i Spidsen af 4000 Mand er en Forskrekkelses-Første, som alle løber for. Disse Soldater ere fordeelte i Taredánt, Suíra, Laráisch, Tánsghia, Meknés; Ny-Fes, Tédla og den største Deel i Marókos, hvor 1000 Mand daglig holder Vagt eller er i Kongens Arbeide paa adskillige Steder. Disse faaer aarlig 2 Lærreds Skiorter og Buxer, en rød Klædes Kaftan og en blaae Klædes Zolhém, og daglig fra 1 til 4 Usghio eller Blankiller foruden deres Gevehrer. De andre faaer daglig 1 Blankille eller ogsaa aarlig Klæder af Lærred, Officererne faaer begge Dele; men da de, som alleneste faaer Klæder, ikke kan leve deraf, saa tage de sig andet for, saasom dyrke Jorden, fiske eller deslige, hvorved de kan fortiene sig noget; ofte skaffer Kongen dem selv Leilighed, naar en Ambassadeur eller Consul skal ledsages til og fra Hoffet, hvorved falder gode Sporteler; undertiden giver han deres Koner en liden Brudegave, og deres Børn en liden Foræring, naar de skal omskieres.

§. 3.

Naar Kongen vil i Krig, samler han først saa mange af sine egne Tropper, som kan unværes fra deres Poster, og giver hver af dem fra 10 til 15 Ducater, og til deres Koner 1 Ducat, som er Gagen for det hele Tog, enten det varer kort eller længe. Dernæst giver han Ordre til Baschan over en Provinz, at opbyde et vist Antal, og Baschan giver igien Ordre til Schechen i hver Duar, at udtage saa mange som der behøves, som er gemeenlig 1 af 10 Chaimer eller Telte, naar Provinzens Antal er 1000 Mand, 5 af 10, naar det er 5000 Mand, og saaledes i Proportion intil hver Mand, som kan bære Vaaben, saa at 100 tusinde Mand meget hastig kan være i Marken. Hvad som maatte mangle i de militairiske Provinzer, legges til af de andre, imod at Kongen betaler 5 Ducater til hver, og forsyner ham med Vaaben. Naar kuns en Deel af de militairiske Provinzer skal i Marken, saa maae de tilbageblivende skyde sammen

og udbetale hver marcherende Soldat af deres Provinz 5 Ducater, eller mere, naar Toget kan vare længe; dernæst maae de forsyne dem med Heste, Bøsser, Sabler, Krudt og Kugler, og endelig maae de dyrke deres Jord for dem, og vogte deres Qvæg i deres Fraværelse. Emkádem مقدم er en Officeer, som commanderer 100 Mand *); en Kaid commanderer 500 Mand, og en Baschia 2500 Mand, som kaldes Chams Chamés. Men naar Arméen ikke er saa stærk, commanderer en Baschia alleneste dem som hører til hans Provinz, for hvis gode Opførsel han maae være ansvarlig. Ved store Tog er Kongen selv Generalissimus enten til Hest eller i en Emhéfa, et Slags Lehne-Stoel, som bæres af 2 Muler. I Dagningen lader Feld-Musiqven sig høre, og enhver giør sig færdig med sin Bagage, imens Kongen forretter sin Bøn og spiser Frokost; derpaa marcherer først Baschian i den Provinz, hvor Arméen er, med sine Folk; efter dem et Corps af de sorte Soldater med deres Patrons, Sid elbucharis Bog; siden kommer Kongen med et Corps af sine regulaire Tropper, den øvrige Armée og endelig Bagagen, som bedekkes af hans egne Folk. I den Orden marcherer de uden Ophør intil Klokken 3 om Eftermiddagen, da de efter Signal af Feld-Musiqven giør Halt, og opsøger en beqvem Plads intil Elásar eller Klokken 4; paa hvilken Tid de holde Bøn, og derpaa opslaaer Leiren. Kongens Telt er prægtigt, ofte foeret med grønt eller rødt Damast, og forsynet med mange ægte forgylte Knapper og Zirater; der bliver om samme opført en Muur af Lærret i Firkant saa høi, at en Mand ikke kan see derover, og Rummet er gemeenlig saa stor, at 6 à 7 andre Telte kan staae der inden for, deels til hans Guds-Tieneste, og deels til at logere nogle af hans Fruentimmer og Domestiqver, see Beleiringen af Beríſghia eller Mazagán TAB. X. De Sorte eller Livvagten (thi de ere ikke alle sorte) formere en oval Leir tæt ved Kongens Telt; dernæst de andre, ligeledes noget derfra, hver Provinz for sig; og maae den Baschia, i hvis Provinz Arméen camperer, sørge for at den faaer Provision

---

*) Hr. Justice-Raad Niebuhr anmærker, at i Arabien er Mkádem imellem Emir og Schech, som da er meget forskiellig.

Provision af Levnets-Midler og Byg for billig Priis; men Kongen og hans Livvagt skal have det uden Betaling. Naar de leverer et Feldslag, deles Cavalleriet og settes paa begge Fløiene af Infanteriet, om der er noget, som er meget sielden; Arméen formerer en Halv-Maane og i den Orden giøre de en kort Bøn om Seier-vinding, og derpaa give et stort Skrig fra sig, med hvilket de setter an paa Fienden.

---

6 Capitel.

Om Søe-Røveriet.

§. 1.

Kaper-Floden er sielden stærkere end 12 Fartøier store og smaae; og i Ao. 1766 bestod den kuns af 10 efterfølgende, som altid nævnes efter Capitainerne, nemlig:

Réis Sállem tráblesi

Fregat, 45 Canoner og 330 Mand.

Réis elháſgh Ben Háſſun Hóuet ſláui

Fregat, 24 Canoner og 150 Mand.

Réis Péres

Fregat, 20 Canoner og 150 Mand.

Réis elárbi Miſtéri

Fregat, 16 Canoner og 130 Mand.

Réis Mohamed Sálhe

Zebek, 16 Canoner og 126 Mand.

Réis ómar eláſgh (Renegat)

Zebek, 16 Canoner og 124 Mand.

Réis

Réis Jusef Tráblesi elálsgh
Zebek, 12 Canoner og 120 Mand.
Réis Scheríf
Galiot, 8 Canoner, 30 Aarer og 120 Mand.
Réis Farásch
Galiot, 6 Canoner, 30 Aarer og 100 Mand.
Réis Schéib eino
Galiot, 2 Canoner, 2 Steen-Stykker, 24 Aarer og 80 Mand.
De have ogsaa undertiden Skibe og Brigantiner.

Efter en Liste fra Hr. Commerce-Raad og forrige Consul Koustrup, var Floden 11 Fartøier i Ao. 1771, hvortil Aaret derpaa kom 9 ny Kapere meest Galioter paa 2 Canoner, 24 Aarer og 50 Mand; hvilket vel er den største Flode som der er seet, og som vist ikke heller ere alle komne hele hiem efter Kaper-Toget; thi enten de forfølges af ondt Veir eller af Fienden, saa løber de lige ind paa Landet for at redde Mandskabet, og saadant slet bygget Skib varer sielden i 2 Aar. Réis Traplesís Fregat paa 45 Canoner blev bygt nær ved Bersgh elhásan ved Salá, men stak saa dybt, at den uden Canoner og Master maatte slæbes udaf Rivieret, og legge sig paa Rheden, hvorfra den i samme Tilstand blev dreven paa den spanske Kyst, men kom dog løs af Sandet og tilbage til Salá; Omkostningerne derpaa ere vist forlorne; thi om den end bliver udrustet og tiltaklet, saa kan Maurerne dog ikke regiere den i Søen; saa denne Machine vil blive mindst farlig for de Christne; den findes heller ikke mere paa den ovenmelte Liste for 1771.

§. 2.

Noget af deres Søe-Sprog er følgende: Et Skib kalde de Sfína سفينة eller Mérkeb مركب, og et Krigs-Skib Kersán قرصان, en Mast Soéra صوارة, et Seil Kalæ قلع, et Fløi Alem علام, et Flag Sínsghiak سنجق, som enten er rødt, gult eller hvidt; en Canon Medfæ مدفع, at kaste Anker ersá Elmóchtaf رسي المخطاف, at lette Anket erfa رفع, et Anker-Toug Gúmna كومنة; for Resten bruge de i deres Manoeuvres og Commando meest

af

Tab. XXIV

A. H. Stibold fecit

M. Haas sculp.

A. H: Stibolt, del.   Meno Haas, sculp.

Tab. XXVI

A. H. Stibolt del. M. H.

af de spanske Søe-Terminos. Capitainen hedder Réis ريس, Styrmanden Bilót بيلط eller Sótta-Réis, og de øvrige Beharí بحاري; Ebbe og Flod kalde de Amúasgh elbehár امواج البحار, som paa turkisk hedder Dólfa دلفة, og der paa Kysten stiger i 6 Timer og falder i andre 6 Timer; en Prise eller opbragt Fartøi kaldes Rganíma غنيمة, en Baad at losse og lade med kalde de Garb قارب, som de Franske give Navn af Barque.

§. 3.

Deres Skibe bygges i Salá og Tetáun af Renegater og alsgherske Skibsbyggere; Skroget kludrer de sammen af et Slags Egetræ, Belut kaldet, som voxer i Egnen mod Fes, og Argán mod Marókos, som er vanskelig for dem at beie og forarbeide. Planker og det øvrige Timmer faaer de fra Europa; Master, Seil, Tougverk, Tiere og Jernverk kommer deels ogsaa derfra, deels tages af Priis-Skibene, og nogle smaa Master af Ceder kommer til Tetáun fra Biergene, hvor ogsaa lidet Tiere kogts. De have ogsaa Steder nok som ere beqvemme til at Kiølhale, men de have ingen Kraner, og alt Skibs-Arbeide falder dem tungt af Mangel paa de fornødne Instrumenter. Deres Fregaters og Zebekers Dannelse sees TAB. XXIV, XXV og XXVI *). De bag paa værende 2 Tegn betyder Mohameds Tofler, som skal have samme Virkning paa Skibene som en Haand eller 5 Fingre paa Husene mod onde Øine (mauvais Regards). Den beste Havn for Kaperne skal være Elaráisch, hvor de fleste ligger om Vinteren; enskient den og har sine Vanskeligheder **) i Salá, Mehedía og Tetáun er vanskeligt at komme ind og ud; dog naar de ere komne ind i Salá Rivier, ere de om Vinteren sikre, men i Suíra og de andre Havne kan de ikke aftakle.

§. 4.

---

*) For disse Tegninger maae jeg takke vores habile Hr. Søe-Capitaine Andr. H. Stibolt, som selv i Marókos har giort Udkast til samme.

**) Hr. Commerce-Raad Koustrup anmærker at i Ao. 1770 den 18 September er en i Spanien bygt smuk Fregat ved Udløbet fra Elaráisch bleven siddende paa Klipperne, uden siden at kunde komme løs.

§. 4.

Kongen alene lader og kan lade disse Farteier bygge, og bruger dertil baade den Munition af Canoner, Kugler, Krud, Jern, Master og Tougverk ꝛc., som han har faaet af de europæiske Magter, og den som han selv lader indkiøbe. Capitainerne søger han ud paa adskillige Grunde; nogle, for deres formodede Habilité, og disse faaer en Foræring eller ordentlig Gage; andre bemidlede, for at giøre dem Ære, da de ogsaa maae leve af Æren; og endnu andre til et Slags Straf, for at lade dem betale det meste af Omkostningerne, hvortil de ikke tør sige Nei, men mene derved enten at faae Kongens Naade igien, eller sette Livet til; i begge sidste Fald bliver dem af Kongen sat habile Styrmænd, men i andre Tilfælde udsøgte Capitainen selv sit Mandskab af Frivillige, som lode sig nøie med 4 eller 6 Ducater til Haand-Penge, en kort Trøie og et Par Buxer, alt i det Haab om at giøre gode Priser, hvoraf en Deel tilhører dem; men nu da Kongen giorde Fred med fast alle Nationer og Kaperiet maae gaae til Grunde, saa ere Søefolk blevne rare; og der behøves en anden Inretning, om Fartøierne skal herefter bemandes *).

§. 5.

En Réis kan inden Borde ikke straffe paa Livet, som hører Kongen alene til; men al anden Straf er i hans Magt. Vagten deles i 2 Parter, som afløses hver fiette Time. Om Morgenen faaer Folkene Brød med Oliven; om Middagen Chalé خلع, det er Kiød, som er skiaaren i lange Strimler, tøret i Solen, siden stegt i Olie, og derefter nedlagt i Krukker, intil det spises; om Aftenen faaer de Garavanços og Kuskus, hvilken vel er lavet paa Landet, men tøret i Solen, og kogt paa ny om Bord. De maatte ikke drikke uden Vand alleneste; men man forsikrer, at Viin og Brændeviin smager dem ret godt i Søen.

§. 6.

*) Det skal nu være skeet, da Hr. Commerce-Raad Koustrup beretter, at Kongen har ladet oprette et Slags Søe-Milice af Borger-Børn, saa at Rabat skal levere 400 Matroser, Salá 200, Azamur og Kysten derved 400 og Tetáun 4 à 500 Matroser.

§. 6.

Naar en Réis skal gaae ud, henter han hos hver Consul et Søe-Pas, som ham bliver overleveret ved Notarii publici efter Beviis og Qvittance, hvorved tillige gieres ham en Foræring for ei at mishandle Nationens Fartøier i Søen. De krydse ofte inden for Strædet ved Sghibraltar, dog kommer de sielden saa langt som til Alsghér, uden jo ondt Veir eller Frygt for en Fiende maatte nøde dem dertil. De gaaer ogsaa ofte paa den nordre Side af de canariske Eilande og til Cap finis terræ, men sielden længere; vel gik i Ao. 1766 et maurisk Kaper-Skib med Gouverneuren i Rabát Réis Larbi Mistéri som Gesandt til London, men det havde en engelsk Styrmand om Bord, som førte ham lykkeligen frem, thi de ere kuns slette Søe-Folk, og forstaaer sig kuns lidet paa Compas og Søekort, som de dog have; om Magnetens Declination og Heidens Tagelse have de fast intet Begreb. I ondt Veir ere de halv-døde af Frygt, og derfore tilforn offrede Creaturer i Søe-Fare; men dette bruges nu, alleneste naar et Fartøi løber af Stablen, da der agter paa bliver slagtet et Lam under fuld Musik.

§. 7.

Det forstaaer sig, at de ere ei hvert Aar lige lykkelige til at giøre Priser, for Exempel: Ao. 1761 opbragte de 7 spanske og 8 portugisiske Fartøier, de 4 næste Aar kuns 2; men Ao. 1766 toge de 7 franske. Herefter vil de ikke faae mange, saa længe de holde Fred med deres Venner; enskiønt de, som have Fred med dem, ei altid ere sikre for at opbringes af Kaperne, i det de siden unskylde dem med en Feiltagelse eller setter en anden Farve derpaa. Saaledes bragte de i 1764 et engelsk Skib op til Asfi, reve hans Papirer i Stykker, som de kastede over Bord, og beskyldte ham for at være en Spanier i Anledning af at han havde spansk Tobak i sin Daase; og da han ei vilde tilstaae det, gave de ham Stokke-Prygl saaledes, at han døde deraf faa Dage efter sin Ankomst til Asfi. Skibet blev vel givet tilbage igien, men Engellænderne, i Stedet for at hævne sig, sendte Gouvernements-Secretairen af Sghibraltar til Suíra paa en Fregatte med anseelige Foræringer. I samme Aar opbragte de et dansk

Z 2 Skib,

Skib, ført af Skipper Hesselberg, som kom fra St. Michel for at gaae til Berísghia med Korn; dette havde dog nogen Grund, siden denne portugisiske Festning var bloqveret af Maurerne, og det var ikkun med stor Nød, at de derpaa værende portugisiske Passagerer kom løs igien. Naar de endelig have giort en Prise, saa tager Kongen, som lader Skibene bygge, først en femte Deel, som efter Koranen Cap. 8 skulle tilhøre Gud, Propheten, hans Slegt, de Faderløse, Fattige og Reisende; men Malek har giort den Inretning, at Førsten tager det til sig, og kan disponere derover, som han vil; Hanifas Secte paastaaer, at efter Mohameds Død haver hans Familie ikke mere Pretension paa denne femte Deel; derefter tager han en halv Deel og alle Slaverne, hvorimod han udbetaler til Kapernes halve Deels Massa 50 Piastres for hver Slave. Den øvrige halve Prise bliver deelt imellem Mandskabet. Kaper-Capitainen tager om Bord den christen Capitains Klæder og Sager, Vahre untagen, og de andre plyndrer Mandskabet, det beste de kan, hvilket kaldes قرباتة Karabáta.

§. 8.

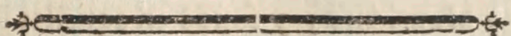
Nu siden den næsten almindelige Fred med Europa have Kaperne lidet eller intet at giøre, og det lader som Kongen inseer hvor skammeligt det er at agere Søe-Røver; men han skal have ondt ved at holde Stand mod de idelige Forestillinger af disse Kaper-Gaster om alle de riige Priser, som de kunde giøre, om han vilde brække med den eller den Nation; thi deres Forfædre øvede ikke anden Handtering til Lands, end at røve og plyndre hverandre og Fremmede; og denne Natur har fæstet dybe Rødder hos dem. Naar intet vil hielpe, saa frembringer de Religions-Motiver, og forestiller den besynderlige Belønning, som derfor er at vente, baade i det andet Liv *), og den Ære, som her virkelig haves; da

*) Det er dem lovet, umiddelbar at blive antaget i Paradis, som stride mod de Vantroende, see Koranen 4, 47 Capitel og andre Steder i samme Bog; og mener Almuen, at det er ligemeget paa hvad Maade det skeer, og om de endogsaa kunde stiele Livet af en Christen; derfore

da dette ikke er en ringe Zirat i Kongernes Titul at kaldes Mosghiáhed fi Sebíl Rab eláalmin ɔ: som fører Krig mod Vantroende for Verdenernes Herres Skyld. Det maatte falde nogen ind, at man skulde ødelegge disse Røvere; at ødelegge Nationen eller overvinde og undertvinge den, var vel nu fast ikke mueligt, og vilde ikke belønne Umagen; at ødelegge Søe-Magten vil en Nation ikke begynde paa, da dens Søefart vilde lide formeget, og de andre profitere; men mueligt var det, naar flere Nationer derudi vare eenige, især de, som give dem aarlig de anseelige Foræringer; thi dersom de anvendte samme til nogle Fregatters Udrustning, som bestandig skulde krydse paa Kysten, og som havde hos sig smaae armerede Fartøier, inrettede til at roe i Stilte, som der ofte infalder, saa vilde Lysten nok forgaae disse Søe-Røvere, at komme udaf deres Havne, og Coffardie-Skibenes Sikkerhed mere befordres end nu, da de undertiden opbringes og undertiden plyndres i Søen midt i den beste Fred, uden derfor at faae anden Satisfaction end den, som Deyen i Alsgher gav de Engelske ved slig Leilighed, i det han svarede Consulen: Alsghererne ere et Selskab af Skielmer, og Jeg er deres Capitaine *).

derfore skiød Breberne efter de Christne Kiøbmænd naar de passerede igiennem Asfi til Boréfghia. Men at det ikke er Intentionen, viser følgende Tildragelse: Da Ali Pegelini, Admiral over Galererne i Alsgher havde engang giort en riig Prise, kom en gammel skielmsk Maur frem, og holdte følgende Tale til ham: Herre! du er lykkelig, at du hver Dag har Leilighed, at slaae Christne ihiel, hvorved din Ære vil i Himlen blive liig Prophetens største Tieneres; men hvor langt er jeg ikke fra saudan Lykke, jeg som endnu aldrig har slaaet nogen Christen ihiel? Vær derfore Aarsag til min evige Lyksalighed, og giv mig til et Offer en af de mange Kiettere, som du nu haver i Hænde. Ali smilede derved, og accorderede ham sin Begiering, sigende: gaae hen i Skoven, og denne Spanier og Christen Hund, som du her seer, skal blive dig tilsendt. Mauren blev glad, og skyndede sig hen i Skoven; derpaa lod Ali give denne Spanier en Bøsse, en Sabel og en Stok, og befoel ham, at infinde sig hos den ommelte Maur; og dersom samme vilde bruge Magt mod ham, da maatte han forsvare sig med sine Vaaben. Men da Mauren langt fra saae den Christen Slave bevæbnet, tog han Flugten, og beklagede sig derover hos Ali, af hvem han fik denne Trøst: Du gamle Poltron! slaae de Christne ihiel, som kan forsvare sig, som jeg og mine Folk giøre; thi derudi alene er en Fortieneste. Histoire des Etats barbaresques.

*) The Algerines are a Company af Rogues, and I am theier Captain. Shaws Trawels.

7 Capitel.

7 Capitel.

Om Guds-Dyrkelsen.

§. 1.

De gamle Inbyggere i Marókos have været Hedninger, Ildens og Solens, Maanens og Stiernernes Tilbedere; maaskee have de Gumúri, som boede i Egnen ved Fes og Errif været Maanens Tilbedere; i det mindste betyder Gumrá Maanen. Om de siden have antaget den jødiske Guds-Dyrkelse efterat Dronningen af Saba havde været i Jerusalem, maae Dapper *) giøre Rede for. At mange derefter ere blevne Christne, derpaa er vel ingen Tvivl; men om det er skeet ved St. Simons eller St. Peders eller andres Prædiken, kan her ikke afgiøres **). Ved Sarasenernes Ankomst ere mangfoldige gaaen over til Mohameds Lære, især de som boede i det vestlige Barbarie og uden for Strædet; men paa den anden Side har Christendommen holdt sig længere; thi i en Kirke-Forsamling i Carthago Ao. 1411 skal der have været 286 Biskopper nærværende og 120 fraværende; ligesom ogsaa skal være føde der de bekiendte Kirke-Fædre, Tertulianus, Cyprianus, Fulgentius, Augustinus og andre ***); men alting har omsider maattet bukke og give efter for Mohameds Sværd.

§. 2.

*) Pagina 38. At de Hamiari eller hedenske Araber i Jemen have antaget Jødedommet 700 Aar førend Mohameds Ankomst er anmærket af Sale Obs. sur le Mohametisme pag. 63. men her handles kuns om de marokiske Arabere.

**) Auctor til Mission historial de Marueccos citerer Pinedas og Baronius, og selv holder det for at være St. Peder: El Apostol San Pedro à los 14 Annos de su Pontificado vino à el Africa, Numidia y Mauritania; y fondò en aquellas Provincias con su Predicacion la Iglesia catholica.

***) Dapper Pag. 39.

§. 2.

Nu ere alle de marokanske Jnbyggere Mohamedaner af de Máleki. Man veed at der ere over 70 Secter, مذاهب Modháheb, som deles i Kietterske og Rettroende. De første ere de, hvis Meninger ere mod Troens Grund-Artikler, og af dem ere de fornemmeste bekiendte under Navn af Motazaliter, Sefatianer, Kareſghiter og Shiiter, hvoraf igien unstaaede en Mængde andre, som kan efterſees i Sale ſur le Mohametiſme. De Rettroende ere de, som erkiende Sonna سنة, hvilken er en Samling af moralske Satser, som deres Mohamed har sagt eller giort, og ansees som et Anhang til Koranen, snart som Jødernes Misna. Disse Sonniter, som alle ere enige i Troens Grund-Artikler, deles i 4 Hoved-Secter, nemlig: Hánifi, som Turkerne følger, Schafái, som Araberne og Egypterne holde sig efter, Hánbali, til hvilke ogsaa Araberne regne sig især i Neſgied og Haſgiar, og endelig Máleki مالكي, med hvilke vi her fornemmelig have at giøre. De differere i Koranens Forklaring *) og nogle ubetydelige Ceremonier, for Exempel: ved Bønnens Øvelse holde Schafái Hænderne ned ved Siden, Máleki sette dem paa Brøstet, Hánifi ligger dem over Navlen, og Hánbeli holde dem endnu længere ned.

§. 3.

Eſlalám السلام er det egentlige Navn for Maurernes Guds-Dyrkelse, derfore kalde de sig Moslimín مسلمين ↄ: de Frelste eller de som ved deres Troe ere satte i Stand til at frelses. Denne Troe er baade theoretisk, og kaldes Iman ايمن, som inbefatter Troen paa Gud, hans Engler, hans Ord, hans

---

*) و بينهم اختلاف في الاحكام و لهم فيها تصانيف و عليها مناظرات و لا يلزم بذلك تكفير و لا تضليل
Og imellem dem er Forskiel i at dømme, hvorover de have Skrifter og Disputationer, dog kan de derfore ikke beskyldes for Vantroe eller Vildfarelse, see Abulfaraſghi Hiſtoria Dynaſtarum Pag. 171.

hans Propheter, Opstandelsen, og Forud-Beskikkelsen eller Absolutum decretum; saa og practisk, og kaldes Diin دين, nemlig Vasken, Bønnen, Almisse, Faste og Pillegrims-Gang; hvorom noget lidet skal anføres ved hver især.

§. 4.

Den fornemmeste Hovedsats i deres hele Religion er denne: **Der er ingen Gud uden den sande Gud, Mohamed er Guds Apostel,** لا اله الا الله محمد رسول الله La Iláh elá Alláh Mohámed Rasúl Alláh; derved have de den høieste og beste Idée om Gud og hans Egenskaber, betragtet uden for Tre-Enigheden, og antage intet, som efter deres Begreb giør Hinder i Guds Hellighed og Fuldkommenhed *).

§. 5.

De troer at der ere Engler til af et reent og fiint Legeme, som ere skabte af Ild, og ikke spiser, drikker eller forplanter deres Afkom. De give dem adskillige Bestillinger: Nogle tilbede Gud og synge ham Lovsange, andre bede for det menneskelige Kiøn, og opskriver alle deres Gierninger, og andre ere Menneskenes Skyts-Engle. Gabriel er den fornemmeste; Michael er Jødernes Patron; Azrael er den som skiller Sielen fra Legemet; og Israfil skal blæse i Trompetten paa Dommens Dag **); Iblis eller Sítan er Dievlen, som de mener at være faldt, fordi han ikke vilde tilbede Adam ***). Geister kalde de Iin,

*) Da en fornuftig Maur engang læste i min arabiske Bibel, og fandt i 1 Mos. B. 2 Cap. 2 V. disse Ord: og Gud hvilede paa den syvende Dag fra ald sin Gierning; lagde han Bogen fra sig med Vrede, sigende: Gud kan ikke blive træt, behøver følgeligen ei at hvile sig. Og da jeg sagde ham: det skulde betyde, at han holdt op at skabe, svarede han: betyde eller ikke, saa er det ugudeligt, at skrive om Gud استراح asteráh, som forudsetter en Træthed af et svært Arbeide.

**) See Koranen paa mange Steder, især Cap. 2. 6. 7. 10: 13 etc.

***) Denne dumme Idee er tagen af Koranens 2 og 7 Cap.

lin, som de ogsaa sige ere skabte af Ild, men af en grovere Materie, saa at de kan spise, drikke, døe, frelses eller fordømmes.

§. 6.

Af Propheter have de en utrolig Mængde, men de ere ikke alle lige høit anskrevne; den første Rang gives dem som de holde for at have bragt nye Love, nemlig: ادم Adam, نوح Núah, ابراهيم Ibráhim, موسي Músa, عيسي Aisa ɔ: Jesus, og محمد Mohamed. Af anden Rang ere endeel Patriarker og Propheter, som de holde for at have levet uden Synd og have været fuldkommen hellige her paa Jorden, blant dem ere de fornemmeste: هود Hud ɔ: Heber, صالح Sálhe, يونس Junas, ايوب Aiub ɔ: Job; يعقوب Jakub, يوسف Jusef, هارون Harun, شعيب Scheib ɔ: Jethro, اسماعيل Ismáil, سليمن Solíman, زكريا Zakara, يحيي Ichía, ارميا Armiá ɔ: Jeremias, شعيا Schargía, اليسع Esáia, ذو الكفل Dulkefel, يوشع Juschæ ɔ: Josua. De nægte vel Christi Guddom, men holde ham dog for den største Prophet og Apostel førend Mohamed. De siger, at han er fød af Jomfru Maria *), inspireret af Gud og styrket af den Hellig Aand; At Jøderne ikke dræbte ham, men korsfæstede en iblant dem, som lignede ham, og at Gud har taget ham levende til sig, med mere, som sees i Koranen, hvoraf følgende Passager ere de stærkeste efter Du Ryers Oversettelse: "Engelen sagde til Zacharias: Jeg forkynder dig paa Guds Vegne, at du skal "have en Søn ved Navn Johannes, han skal forsikre, at Messias er det Guds "Ord, at han skal være en stor Person, kysk, Prophet, og en af de retfærdige " - - - - - - O Maria! Gud forkynder dig et Ord, af hvilket skal "fremkomme Messias, som kaldes Jesus, Mariæ Søn, fuld af Ære i denne "Verden, og skal være i den anden blant Forbederne hos hans guddommelige "Majestet;

*) Kongens ældste Søn Mulei Ali, som besøgte mig engang, tog en Lap Papiir og med rød Kride skrev følgende: عيسي ابن مريم عبد الله و رسوله ɔ: Jesus, Mariæ Søn, Guds Slave og hans Apostel.

"Majestet; han skal tale i Vuggen som en Mand imellem 30 og 50 Aar, og "skal være blant de Retfærdiges Tal. Maria sagde (til Engelen) Herre! hvorledes skal jeg have et Barn uden Mands Bererelse? han svarede: saaledes "giør Gud hvad ham godt synes; naar han skaber noget, saa siger han, bliv, "og det bliver. Jeg skal underrette ham om Skrifterne, Lovens Hemmelighe- "der, det gamle Testament og Evangelium, og han skal være en Prophet sendt "til Israels Børn *). = = = = Gud skal sige til Jesus: O Jesus! "Mariæ Søn, erindre den Naade, som jeg har viist dig og din Moder; jeg har "styrket dig ved den Hellig Aand; du har talet i Vuggen som en Mand imellem "40 og 50 Aar, Jeg har lært dig Skriften og Videnskaben, det gamle Te- "stament og Evangelium; du har giort en Fugl af Jord, du har aandet paa "den, og strax efter min Tilladelse blev den til en Fugl, som fløi. Du har lægt "de føds-Blinde og de Spedalske, du har opvakt de Døde; Jeg har frelst dig fra "Israels Børn, da du prædikede mine Befalinger for dem, og da du giorde Mi- "rakler, som de Ugudelige kaldte Troldom og Hexerie **). = = Erindre dig "Maria, hvis Bug jeg har velsignet: Vi have ingydet vor Aand i hende og "have givet hende en Søn; et Mirakel i Verden ***)." Foruden mangfoldige andre Steder, som noksom viise hvor høie Tanker de have om vor Frelser, som de ikke nævne uden Respect, og kalde ham altid سيدنا عيسى Sidna Aiſa ɔ: Vor Herre Jesus.

§. 7.

Naar en Maur er død, mene de andre at han strax i Graven bliver examineret af 2 Engle, som de kalde Munkir og Nakir, og dersom han svarer til Fornøielse som en ret Moslim, saa hviler Legemet i Roe intil Domme-Dag, hvis ikke, da slaaer de det i Tindingerne med Jernkøller, og det bliver bidt af giftige

*) سورة آل عمران eller Koranens 3 Capitel.

**) سورة المائدة eller Koranens 5 Capitel om Bordet.

***) سورة الأنبيا eller Koranens 21 Capitel om Propheterne.

giftige Dyr og ilde medhandlet. Martyrernes Siele bliver i Halsen af Paradises grønne Fugle intil Dommens-Dag; men de andre rettroende Siele, som med Mildhed bliver skilte fra Legemet ved Engelen Azrael, opholde sig omkring ved Graverne, enskiønt de kan gaae hvor de vil. For de Siele derimod, som blive fordømte, viide de ikke nogen Plads, thi hverken Himmel eller Jord vil tage mod dem.

§. 8.

De troer, at Siel og Legeme skal forenes og opstaae engang fra de Døde, men de ere ikke dristige nok til at bestemme den Dag, dog have de opdigtet visse Tegn, som skal gaae foran, hvoraf de fornemmeste ere følgende: Solen skal staae op i Vesten. Jesus Christus skal komme paa Jorden og antage Mohameds Lære, gifte sig, avle Børn og døe efter 40 Aar. Under hans Regiering skal Fred og Overflødighed være paa Jorden, og al Ondskab og Had være forbandet derfra. Hele Jorden skal skiules af Røg. Maanen skal formørkes. Dyr og livløse Ting skal tale. Méhedi skal komme, det er en af Mohamedanerne endnu forventet stor Lærer af Mohameds Familie, som skal regiere over alle Mohamedaner. Tilsidst skal Trompetten lyde, og ved første Skrald skal Jorden ryste, alle Bygninger omkastes, Biergene jævnes, Himlene smeltes, Solen formørkes, Stiernerne falde ned, Havene udtørres eller forandres til Ild, efterat Soel, Maane og Stierner ere kastede deri; Qvinderne skal forlade deres diende Børn, og alle Dyr skal forsamle sig. Ved det andet Trompette-Skrald skal alle Levende i Himmelen og paa Jorden døe i et Øieblik, untagen Paradises og Helvedes Invaanere, og de som Gud besynderlig derfra vil untage. Derefter falder en Regn, som skal vare i 40 Aar og blande sig med det Vand, som kommer fra Guds Trone, hvilket setter Grøde i alle de døde Legemer, som derved spirer og voxer, intil de have naaet den behørige Fuldkommenhed; derpaa bliver Gabriel, Michael og Israfil først opvakte og den sidste af dem samler alle Siele i Trompetten, hvoraf de ved det sidste Skrald flyver ud som en Bie-Sverm og opfylder det hele Rum imellem Himmelen og Jorden, da enhver gaaer ind i sit forrige Legeme, som i det samme gaaer den i Møde. Denne Dag skal

være usædvanlig lang; men da Koranen siger et Sted *), at den synes at være 50 tusinde Aar lang, og paa et andet Sted **), at tusinde Aar er for Gud som een Dag, saa kan de ikke blive færdig med denne Regning. De Rettroende skal opstaae i Linnet, derfore give de dem 7 Stykker med i Graven; men de Ugudelige opstaaer nøgne, skamfulde og udmærkede, nemlig: de, som have forhvervet sig Rigdom paa ulovlig Maade, skal ligne Sviin; de, som have taget Renter, skal have Hoved og Fødder bagvendte; de uretfærdige Dommere skal være blinde og vildfarende; de, som broute af deres egne Gierninger, skal være blinde, døve og dumme; de Lærere, som giøre imod det som de lærer, skal tygge deres Tunger, og have dem hængende paa deres Bryste, og raaden Blod skal gaae udaf deres Mund; de, som have forurettet deres Næste, skal komme frem uden Hænder og Fødder; de Vellystige skal stinke som Aadseler ꝛc. Mange Aar skal gaae forbi, førend Dommen holdes, i hvilken Tid baade Gode og Onde skal udstaae adskillige Lidelser; men paa Dommens-Dag lader Gud sig tilsyne for at dømme, og Mohamed skal være Forbedere hos Gud, efterat Adam, Noa, Abraham og Jesus have unslaaet sig derfor. Gud skal da i Skyerne fremvise de Bøger, hvori enhvers Gierninger ere optegnede af Skyts-Englene, for hvilke de nu offentlig maae giøre Regnskab, især for hvorledes de have anvendt deres Tid, Rigdom, Legeme og Videnskab. Ja Engler, Geister og Creaturerne skulle aflegge Regnskab, som alt skal skee i et Øieblik eller i kort Tid. Alle deres Gierninger skal veies paa en forskrekkelig stor Vægt, og de, hvis gode Gierninger overveie de onde saameget som et Haar, skal blive salige. Nu skal der gives Satisfaction for al Uret, og dette skeer ved at tillegge den Lidende en Deel af den andens gode Gierninger, og den som har giort Uret en Deel af den Lidendes onde Gierninger. Derefter adskilles Forsamlingen; de paa høire Haand gaaer til Paradis, og paa venstre til Helvede, efterat de begge have passeret over en Bro kaldet Sirat, som skal være midt over Helvede saa smal som et Haar, og saa skarp som Eggen af en Kaarde, over hvilken de Salige passerer med utrolig Hastighed, men de Fordømte falde hovedkulds ned i Helvede.

§. 9.

*) Koran. 70 Cap. om Opstigen.
**) Koran. 32 Cap. om Tilbedelse.

§. 9.

Om **Helvede** have de den Tanke, at den er deelt i 7 Etager; i den første (fra oven) som de kalde Sghehenna kommer de ugudelige Mohamedaner, som efter nogle tusinde Aars Forløb bliver frelste derfra ved Mohameds Forbøn; i Lahda kommer Jöderne; til Hotama fordømmes de Christne; til Essáir henvises Sabeerne; til Sakar Magerne; til Essghahim Hedningerne og i Hauiat, som den nederste og fæleste, skal Hyklere straffes, som vel udvortes have havt en Religion men ikke invortes troet den Religion, som de have bekiendt sig til. Under hver Etage troer de at 19 Engle holde Vagt, og at de Fordømte bekiender for dem at Guds Dom mod dem er retfærdig *). De Fordømte skal omringes af Helvedes Luer, de skal have Skiorter af Ild, kogende Vand skal oversvimme deres Hoveder, Ilden skal brænde det som er i deres Bug, og stege deres Hud; de skal slaaes med Jern-Køller, og naar de tænke at gaae ud af dette Ild-Sted, saa kommer de alt længere derind, og skal evig pines **). De skal æde Frugten af Helvedes Træ Zakon, hvis Grene ligne Dievle-Hoveder, og de skal drikke sydende Vand ***). De skal have Ild-Skoe, hvis Hede skal komme deres Hoveder til at koge som en Kiedel. De Vantroendes Pine skal endnu forøges ved den visse Overbeviisning de have om, aldrig at forløses derfra; da derimod de Rettroende have den Trøst at slippe, naar deres Huder om nogle tusinde Aar ere brændte til Kul.

§. 10.

Naar de Salige have passeret den omtalte smale Bro, saa mener de, at de endnu skal passere en Muur som er imellem Paradiis og Helvede, hvilken de kalde Aáraf اعراف, fordi de som opholde sig derpaa skal kunde kiende og tale med baade de Salige og de Fordømte ****), og bestaaer af dem, som have giort ligemeget godt og ondt, og dem, som hverken have giort godt eller ondt. Derefter

*) Koran. 40. 43. 74 ꝛc.
**) Koranens egne Ord Cap. 22. om Pillegrims-Gang.
***) Ibid. Cap. 37. om Befalinger.
****) Ibid. Cap. 7. om Eláaref.

ter kommer de til Mohameds Dam, som er firkantet og en Maaneds Reise omkring den, hvori ere saa mange Skaaler som Stierner paa Himmelen, af hvilke de Salige drikke det hvideste og klareste Vand, efter hvis Nydelse de aldrig tørster mere; som er altsaa en Forsmag paa den tilkommende Lyksalighed.

§. 11.

Paradiis mener de at være over de 7 Himle og lige under Guds Trone, de kalde den baade الجنة Esghéna og الفردوس Elferdús, og ligner dens Jord ved det fineste Hvede-Meel, som har den reeneste Desmer-Lugt, Stenene ere Perler og Ædelstene, Murene ere af Guld og Sølv, Bullene af Træerne ere af purt Guld, blant dem skal det fornemmeste være Tuba eller Lyksaligheds-Træ, som skal staae i Mohameds Palais og en Green deraf rekke til hver af de Rettroendes Huse fuld af Granat-Æbler, Viindruer, Dadeler og andre Frugter af ubekiendt Størrelse og Smag, eftersom enhver ønsker sig; Grenene selv bøier sig ned til dem som vil plukke, og forskaffer ikke alleneste Føde men ogsaa Klæder af Silke, sadlede og udstaferede Dyr for at ride paa; hvilket Træ er saa stor, at den letteste Hest maatte anvende mere end 100 Aar i Galop for at komme udaf dets Skygge. Fra dette Træes Fod udflyder Rivierer fulde af klart og køligt Vand, andre med Melk, andre med Viin og andre med Honning, men den allermærkværdigste er Livets Kilde, hvori de fordømte Rettroende efterat have udstaaet deres Straf i Helvede, igien kan vaske sig hvidere og renere end Perler. Den fornemmeste Lyksalighed skal foraarsages af Paradises skiønne Jomfruer, som formedelst deres store sorte Øine kaldes Hur elaiun; de ere efter deres Mening ikke skabte af den Materie som andre Qvinder, men af reen Desmer, uden nogen Ureenlighed eller Fruentimmer Tilfælde; de besidde den fuldkomneste Ærbarhed og derfore skiule sig i udhulede Perler af urimelig Størrelse. For ret at benytte sig heraf mener de, at Gud giver enhver af de Salige 100 Mænds Kræfter. Naar de ere komne til Porten af Paradises Hauge, finder de en Mængde meget smukke unge Drenge, som skal tiene dem og modtage deres Ordrer; og hvoraf een anmelder dem hos de Fruentimmer som ere bestemte for dem; tvende Engler bringer dem Forræringer fra Gud, den ene iforer dem Paradises Klæder,

der, og den anden setter dem en Ring paa hver Finger med Paaskrift om deres tilkommende lyksalige Tilstand. Samme skal blive proportioneret efter enhvers Fortienester, og den som nyder den mindste Grad deraf, skal have 80 tusinde Domestiqver, 72 af Paradises sort-øiede Piger, et stort Telt af Perler, Hiacinter og Smaragder, de nydeligste Retter paa Guldfade og de fineste Liqueurer og Vine, som ikke kan giøre drukne; alt dette foraarsager ingen Ureenlighed, men uddunstes ved en Sveed, der lugter som Desmer og skaffer Appetiten igien. De skal blive bestandig i en Alder henimod 30 Aar, og dersom nogen ønsker sig et Barn ved en af sine Paradises-Koner, saa skal samme unfanges, fødes og komme til Mands Størrelse i en Times Tid; ligeledes hvad nogen planter eller saaer, skal blive modent i et Øieblik. Øret skal ikke mindre forneies end de andre Sandser, thi ikke alleneste Engelen Israfil og Paradises Piger skal lade deres behagelige Stemmer høre, men endog Træerne selv skal frembringe en Harmonie, som overgaaer alt hvad en Dødelig har hørt; der skal være Klokker paa Træerne, der settes i Bevægelse ved en Vind, som kommer fra Guds Trone, hver Gang de Salige ønske at høre Musiqve. Til at beskrive den høie Lyksalighed betiene de sig af de Udtryk, at enhvers Hauger og Eiendomme i Paradiis indbefatter et Rum af tusinde Aars Reise; men den allerhøieste skal dog bestaae i at beskue Guds Ansigt til evig Tid, hvilken Glæde overgaaer alle de andre Paradises Forneielser, som derimod ansees for intet. De have ikke den Mening, som tillegges Mohamedanerne i Almindelighed, at Konerne ikke skulde have Deel i Paradises Lyksalighed; men de holde for at de baade belonnes og straffes i det andet Liv; i Koranens 23 Cap. staaer tydelig, at Edens Hauge er bereed for dem; og i samme Capitel, at den som giør godt og troer paa Gud, Mand eller Qvinde, skal gaae ind i Paradiis; i det 13 Cap. findes om de Rettroende, at de skal gaae ind i Edens Hauge med deres Koner og Familie. Dog ere de ikke ret enige om paa hvad Sted de egentlig skal opholde sig; nogle mene, at de skal boe i et Qvartier i Paradis, som er afskilt fra Mændene, men at Mændene kan sette blant sine Huri saa mange af deres i Verden havde Koner som de vil, hvilke da bliver unge igien, thi den Passage i Koranens 38 Cap., at deres Koner ikke skal henvende deres Syn paa andre Personer end deres Mænd, forstaaer de om Huri, eller de nye paradisiske Koner.

§. 12.

§. 12.

De troer Decretum absolutum eller Beskikkelsen; thi de sige at Gud af Evighed har besluttet baade det Gode og det Onde, og at deri ingen Forandring skeer, da det er opskrevet i en Bog i det guddommelige Archiv. Om liberum Arbitrium eller den fri Villie sige de: at Menneskene vel kan udvælge enten det Gode eller det Onde ligesom de ville; men at de dog ikke kunde ville uden det som Gud vil og allerede har fastsat. I Koranens 3 Cap. staaer: Mennesket kan ikke døe uden Guds Tilladelse og det paa en forud bestemt og beskreven Tid. Og siden i samme Capitel, "de siger: Dersom vi havde havt vor fri Villie, "saa vare vi ikke ihielslagne, siig dem: omenskiønt I vare blevne i eders Huse og "i eders Senge, saa havde dog Døden borttaget dem, hvis Time var kommen."

§. 13.

Vasken og Renselse er den første Hoved-Punct i deres Guds-Dyrkelse; den største kaldes الغسل Ergésel, som angaaer det hele Legeme; de Ureenligheder ere bestemte, som kan foraarsage samme, saasom: legemlig Omgang med deres Koner, et dødt Legems Vedrørelse, Urins Paastænkelse, hvorfore de ogsaa sette sig ned, naar de slaaer deres Vand fra dem, og siden viske sig af paa en Steen eller paa en Væg. Den liden Vasken kalde de الوضو Elúdu; den betreffer en Deel af Legemet med besynderlige Ceremonier. Paa Reiser, hvor der er Mangel paa Vand, kan de vaske sig med Sand, dette kalde de التيمم Ettéimom. Ja der gives Omstændigheder, hvor det er tilstrækkeligt at vaske sig uden paa Klæderne, hvilket hedder الخفين Elchofín. Fruentimret haver og sine Love om Vasken, thi de holde deres Guds-Tieneste hiemme, og for ikke at forstyrre Mandfolkenes Andagt kommer ikke i Sghíamen førend de ere saa gamle, at de ikke frister mere. Med denne legemlige Vasken mene de Eenfoldige at det er nok, for at blive vel antagne hos Gud; men de mere Vittige paastaae tilligemed og fornemmelig Hiertets og Tankernes Renselse fra alle onde Tilbøieligheder og Laster, førend de værdigen kan forrette deres Bønner.

§. 14.

Bønnen er Religionens 2 Hoved-Punct; den skal holdes 5 Gange i 24 Timer med Ansigtet mod Meka, hvilken Syns-Punct de kalde Kébla قبلة, som er forestillet inden i Sghiamen ved en besynderlig Afdeling Elmehrab kaldet. Bønnen om Morgenen kaldes صلاة الصبح Salát Essobéh, den om Middagen صلاة الظهور Salát Edhohúr, den om Eftermiddagen صلاة العاصر Salát Elásar, den ved Solens Nedgang صلاة المغرب Salát Elmorgrób, den Klokken 8 om Aftenen صلاة العشا Salát Eláscha. De have desuden Bønner inrettede til overordentlige Tider, saasom ved Reiser, Fester, Formørkelser, Tørke ꝛc. Alle disse Bønner forrettes vel efter Takt ved visse Legemets Bevægelser, hvorved det ogsaa forbliver hos de fleste, men de Rettroende setter Hovedsagen i Siælens og Tankernes Opløftelse til Gud, og i en fuldkommen Tillid til hans Beskiermelse ved de hellige Engler, som, de mene, ere nærværende ved Bønnen. Det er dem derfore ikke nok at de vaske Legemet og iføre sig rene Klæder, men de aflegger ogsaa alle prægtige Klæder, fordi de ei holde for Ret at komme frem for Gud med nogen Pragt eller Stolthed, hverken udvortes eller invortes.

§. 15.

Faste er den 3 Hoved-Punct i Maurernes Guds-Dyrkelse og kaldes الصيام Essiam; den er fornemmelig anbefalet at holdes i Ramadhans Maaned fra den eene Nye-Maane til den anden, som begynder fra det Øieblik, de seer Nye-Maane; men om de formedelst tyk Luft ikke kan see den, saa give de den forrige Maaned 30 Dage; befindes det da at paa et andet Sted har været klarere Luft, og Fasten der allerede begyndt, saa giøres et Document for Kadi, at de ikke have seet Maanen, i Kraft af hvilket een Dag giøres til tvende, for at opfylde rigtig Faste-Tiden; men er det tykt Veir og Maanen ikke sees, naar Fasten er forbi, saa maae de ligeledes oppebie 30 Dage, og saaledes faste en Dag til Overflødighed. For at underrette Almuen om den rette Tid, bliver fra Taarnene musiceret med deres Enfiir, som er afbildet TAB. XXXI. Fig. 5. paa hvilken ogsaa siden blæses hele Maaneden, hver Gang de skal gaae til Bøn. De maae intet tage til sig fra den Tid om Morgen, naar de kan kiende en blaae

Traad fra en hvid og intil Solen er under Horizonten; de maae ei heller have Omgang med deres Koner, bade sig, eller engang lugte noget stærkt *), i hvilket Fald den hele Dags Faste er forgieves og maae erstattes en anden Dag efter Ramadhan, hvilket Syge og Reisende ligeledes maae iagttage, naar de ikke have kundet opfylde Fasten i rette Tid. Denne Faste er dem besværlig, naar den falder ind midt om Sommeren, siden de ikke maae nyde saa meget som en Draabe Vand; de ere derfore ogsaa gemeenlig knarvurne med deres tomme Maver, og vanskelige at omgaaes med, især Kongen **). Men om Natten hevner de sig saaledes paa Fasten, at man ofte hører de forædte at giøre megen Støien og Larmen paa Gaderne; thi naar een er færdig at revne, saa tager tvende ham under Armene og løber med ham op og ned paa Gaderne i fuld Spring og Latter, intil han kommer til sig selv igien. Nogle blive i Sghiámen hele Maaneden baade Dag og Nat og lade sig bringe noget Brød og Vand om Natten. Disse kaldes الاعتكاف Elaátikef, og ere komne til en høi Grad i Hellighed; paastaaer derfore ogsaa, at en legemlig Fasten er ikke tilstrækkelig for Gud, men at den er til ingen Nytte uden en sand aandelig Faste, og Afholdenhed endog fra den mindste uordentlig Tanke. Barselqvinder, Ammer og Børn under 12 Aar ere dog untagne fra at faste. Den 27 Ramadhan er Hoved-Faste-Dagen og om Natten den rette Svire-Tid. Aarsagen, at de skal faste just denne Maaned, er, fordi Koranen i samme skal være kommen ned fra Himmelen.

§. 16.

---

*) Den før ommelte Hr. W. Schröder skulde engang skrive et Brev efter Kongens Ordre, og til den Ende blev henviist til Mulei Edris for at faae det i den rette Form; da det nu var færdigt, kastede han Snus-Tobak derpaa i Stedet for Sand, som ikke var ved Haanden; men da Edris uventet forlangede Brevet og fik Lugten af Tobakket lige i Næsen, blev han som rasende, intil Schröder fortalte ham, at Europæerne ofte bruge den Maade i Hastighed, og at han mindst tænkte paa Ramadhan; hvorpaa Edris slog en Latter op, og beklagede at have spildt den hele Dags Faste.

**) Den afdøde Consul Barisien havde engang en unaadig Audience, fordi Kongen foregav, at hans Tolk, Jøden Simuel, havde drukken Brændeviin, som han paastaaede, at kunde lugte 50 Skridt borte.

§. 16.

Almisse er den fierde Hoved-Punct i Maurernes Religion og en meget fortienende god Gierning; der ere 3 Slags, nemlig: الشا Eschá, gemeenlig عشر Aschor, som Malek har fastsat til 1 af 40, saavel af Creaturer som Frugter eller Jordens Afgrøde, Vahrer og Penge, hvorfra dog ere nogle Untatagelser, saasom: om der fattes noget i en vis dertil udfordret Summa eller Qvantitet, om Eieren ikke har været Besiddere deraf et heelt Aar, om Besterne ere Last-Dyr eller dyrker Jorden. Denne Aschor bør de give enten til deres nærmeste fattige Paarørende, eller andre Fattige eller Helgene *), saa og Staten og de Geistliges Underholding, paa hvilken Grund Kongen indcasserer det og aflegger aldrig Regnskab derfor; men han udbetaler selv aarlig noget anseeligt til Scheriferne i Arabien og Tafilet. Den anden kalde de زكاة Zakát, som bestaaer i en Sah Hvede, Byg eller andre spisende Vahre, som de paa Æid Sergír uddele til Fattige; hvilken Almisse er frivillig. Den tredie kaldes صدقة Sadákat, og er den daglige Almisse, som de give til Betlere. Disse udvælger sig altid en Patron, i hvis Navn de bede, og for hvis Skyld de vente noget, saasom: Hak Sidi Labés, Hak Mulei Atíb, Hak Mulei Ismáil &c.

§. 17.

Pillegrims-Gang til Meka er den femte Religionens practiske Hoved-Punct. De, som have Evne dertil, ere forpligtede, at giøre denne Reise engang i deres Livs-Tid **), og om en Velhavende døer, uden at have opfyldt denne Artikel, saa tager Kadi ofte en Summa Penge af Arvingerne, og sender derfor en anden til Meka, for at blive Hasgh eller Prillegrim paa den Dødes Vegne. De mauriske Pillegrimme forsamle sig med deres Last-Dyr og Sager i Marókos Stad henimod 50 Personer, derfra gaaer de over Fes og Tétaun, anførte af en gammel Hasgh med en Fahne fuld af arabisk Skrift, og saaledes passerer de hele Veien til Lands lige til Meka, da der bestandig støder nogle til, saa at

*) Malek. 25 Cap.

**) Koran. 3 Cap. og Malek. 25 Cap.

de blive nogle 100 Mand sterke, forend de kommer derhen. Nogle toge en anden Vei, nemlig til Skibs over Marseille eller Livorno, hvorfra de gik til Skandría, og siden videre til Lands; men Kongen har ladet forbyde, at ingen Pillegrim maae gaae fra hans Havne med nogen Christens Fartøi; da han har faaet Efterretning, at nogle reiste alleneste for at faae Leilighed, at drikke Viin, og fornøie sig paa europæisk. De bringe altid et skriftlig Beviis hiem med sig fra de Geistlige i Meka; da de ved Hiemkomsten æres og agtes mere end tilforn og tituleres Hasghísgh, hver især Sidi Elhasgh سيدي الحاج ɔ: min Hr. Pillegrim; de bære da ogsaa en Sched eller Turban, som gemene Folk ellers ikke drager.

§. 18.

Omskierelsen bruges af Maurerne ikke som en anbefalet Religions-Artikel, thi der skal intet være talt om den i Koranen, men deels for at efterfølge Abraham, og deels for Reenligheds Skyld, baade i Henseende til Urinen og anden Ureenhed, som i de varme Lande setter sig under Forhuden; derfore omskieres ikke Pigerne, som i Persien; men Drengene omskieres sædvanlig i 7de Aar, da de føres ligesom i Triumph omkring i Byen paa Skiødet af en Maur, som rider paa en pyntet Hest, ledsaget af en stor Hob baade Gamle og Unge med Musikantere foran; i Sghíamen forrettes derpaa Omskiærelsen af en Barberer, som, imens Drengen udsiger hans Troes-Artikel, det bekiente: **Der er ingen Gud uden den sande Gud 2c.** og løfter een Finger i Veiret, til at betegne een eneste Gud, trækker Forhuden langt frem, binder derom og med en Ragekniv *) afskierer den; hvorefter den leveres til Imam, som derved holder en liden Tale, imens Barberen bestryger den Omskiaarne med en Salve af Eggehvide og pulveriseret Henna, og forbinder ham; hvorpaa Forsamligen gaaer til Faderens Huus paa en liden Collation.

§. 19.

*) Joderne, som ogsaa i Marókos lade deres Børn omskiære ottende Dagen, bruge dertil en Sax.

§. 19.

Deres Guds-Huus kalde de Sghiáma eller Forsamlings-Stedet, hvoraf i Fes og Marókos ere nogle prægtige, men paa de andre Steder kuns maadelige; de giøre dem især Umage for at anbringe en stor Forgaard med Vandspring og Inretninger til at vaske sig; invendig have de ikke andre Zirater end Glas-Lamper, under hvis Olie de komme Vand af alle Slags Farver; der er en Prædike-Stoel, men ikke andre Stole eller Bænker, ikke heller andet end de hvide Vægge, thi alle Slags Figurer, untagen af Blomster, holde de for Afguds-Dyrkelse og taale dem ingensteds, allermindst i deres Sghiáma; hvilken Afskye for Billeder foreges ved den papistiske især Spanske Almues ubetænksomme Omgang med samme. De holde deres Sghiámer saa hellige, at ikke alleneste ingen Christen eller Jöde maae understaae sig, at gaae derind; men en Jöde, hvis Vei falder der forbi; maae paa en vis Distance tage sine Tøfler af, og ikke sette dem paa, ferend han er et godt Stykke der forbi. Til Sghiámernes Reparation ere henlagte adskillige Inkomster, saasom Leie af Kramboderne paa Torvene, Herbergerne for Fremmede, Fondak kaldede, med mere, hvoraf ogsaa de Geistlige lønnes. Taarnene seer mestendeels alle eens ud, og have en Flag-Stok i Form af en Galge.

§. 20.

Moftí مفتي er den øverste af deres Geistlige; han boer i Marókos og udvælges af Talberne, men confirmeres af Kongen, hos hvem han er i stor Anseelse. Han beskikker alle Kadin eller Dommere, fordi de ere halv Geistlige. Naar han afsiger en Dom, da kan ikke appelleres til Kongen, eller derudi giøres nogen Forandring, siden det næsten altid angaaer Religionen og de Geistlige. Verdslige Sager, som maatte komme for ham, henviser han til ethvert Steds Kadi, givende alene sin Betænkning og sit Raad, som altid er af stor Vegt.

Imam امام er den af deres Lærere, som kaldes paa Turkisk Danischm, der læser og synger for Tilhørerne, og af dem efterfølges endog i Geberder og Grimacer, som de bruge meget hele Bønnen igiennem, især tilsidst, naar de anbefaler dem i de mægtige Englers Varetægt, og hilse dem ærbødigst som formeente

nærværende. Imam betydede der i Landet tilforn noget ganske andet; thi man finder paa de gamle mauriske Mynter den Titel Imam, som da bemærkede en mohamedansk Prælat, der tillige havde et verdsligt Herredom, saasom nu omstunder i Saná og flere Provinzer i Jemen. Kongen Mansúr kaldes en Patriark af Joh. Leo afric. *)

Chatíb خطيب prædiker udenad om Fredagen, og fortæller nogle gamle Historier om deres Prophet og Helgene, samt om det Had, de bør have mod Kjettere, og om hvad der er Synd, som de bør vogte sig for. I saadan en Chotba eller Prædiken blev engang i Asfi forestillet, at det var Synd, at drikke Thé og Caffé ved en Christens Bord, naar paa samme Bord var Viin, enten den blev drukken eller ikke; men Maurerne vilde ei tro det, og de Christne Kiøbmænd fik daglig ligesaamange Snylte-Gieste som før, der udloe Chatíbs Lære.

Urak قرأ er et Slags Forlæser, hvis Forretning alene bestaaer i at læse nogle visse Afdelinger i Koranen hver Dag.

Talb طالب regnes ogsaa blant de Geistlige; ellers kan enhver Studerende kaldes saaledes. Den infinder sig hos Døende og Døde, ved Testamenter, Ægteskabs-Contracter ꝛc. og giør fyldest for Notarius publicus og Procurator, har ogsaa eene Tilladelse at holde Skole.

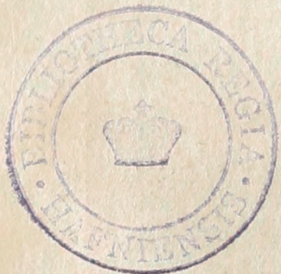
Múden موذن er den som gaaer op i Taarnet og udraaber paa alle 4 Hiørner: Allah akbár, 4 Gange, aschiáhado an la Ilah elá Alláh, aschiáhado an Mohamed Rasúl Alláh, iállah Salát, iállah Salát, Alláh akbár, 3 Gange, La Iláh elá Alláh ɔ: Gud er stor, jeg vidner, at der er ingen Gud uden den sande Gud, jeg vidner, at Mohamed er Guds Apostel; gaaer til Bøn, Gud er stor, der er ingen Gud uden Gud; men førend de raabe, have de alt givet de Andægtige et Tegn med et Flag eller Elahlm, som undertiden er hvidt og undertiden blaat, betydende, at Mohamed først kom med Fred og søgte at overtale og omvende Folk med det Gode; men da det ikke kunde virke, maatte han gribe til Sværdet. Klokker bruge de aldrig; derfore siger de Spanske ogsaa: Las Campanas de los Moros tienen Piochas y Comen Pan ɔ: Maurernes Klokker have Luus og æde Brød.

Fakía

*) Descrip. Africæ.

D. A. E. del.

Fakía فقيه er en i Theologien vel studeret, og kunde betragtes der som Doctor hos os; den ansees endog med en Slags Hellighed, og man seer dem gemeenlig læsende eller bedende med Rosenkranse, Sabæh kaldede, som bestaaer af 99 Perler i en Rad, og 10 andre hængende for sig selv; ved at flytte hver af de 99 Perler opregnes en af Guds Egenskaber, saasom: **Gud er stor; Gud er barmhiertig; Gud er stor i sin Barmhiertighed; Gud er barmhiertig i sin Storhed; Gud er from i sin Retfærdighed og retfærdig i sin Fromhed** ꝛc. og naar da de 99 ere giennemløbne, de fleste Gange uden mindste Andagt, saa flytter de een af de 10 Perler; hvilket vedholdes intil 1000 i det mindste om Dagen.

Et andet Slags Fakía have de ogsaa, som uden Studeringer formedelst et oprigtigt og for Menneskene helligt Levnet have naaet saadan Titel; eller ogsaa de som nedstammer af saadanne. Disse have i Almindelighed stort Tilhæng i Landet, og Kongen selv af politiske Aarsager viiser Agtelse for dem, hvorved han, som en paastaaet Helgen, i Oprør ikke letteligen angribes eller skades paa sin Person.

Endnu andre giøre sig selv til Helgene ved forskrekkelige fanatiske Infald og Grimacer, en overdreven og besynderlig Levemaade, en selsom Klædedragt eller en skammelig Nøgenhed. De finde ei alene Tilhængere men Tilbedere blant Almuen, som de inbilde, at de kan prophetere; thi naar de ved deres hemmelige Tilhængere faaer noget at viide, som ei endnu er offentligt, saa spaaer de om det, som allerede er skeet, og saaledes stedse beholde deres Credit. Dog findes mange Maurer, som kuns udleer alle disse falske Hellige, og troer at jo større Helgen, jo større Skielm. Andre derimod ere saa forblindede, at de anseer deres endog afskyeligste Laster som Helligheds Virkninger, for Exempel: da en saadan Skielm engang antastede et ungt Fruentimmer midt paa Gaden i Salá, skal Peblen ikke alene have hiulpen ham til at faae sin Villie med hende, men haver endog tildekdet dem begge med deres Klæder, og beskiermet dem mod al Overlast. Hvilken Passage baade fortælles der i Landet og med nogen Forskiel af adskillige Skribentere.

Endelig

Endelig holdes alle taaſſede eller aldeles vanvittige for Helgene, thi de mener, at Gud har betaget dem den verdslige Forſtand, alene for at hænge deres Sind og Tanker ved de guddommelige Ting.

Eremiterne maae ei glemmes, ſkiønt deraf ere kuns faa, og kaldes gemeenlig Sonáni سناني; de ſkyer al Omgang med Folk og leve meeſt af Rødder og Urter. De omſkiere ſig ſielden førend i det 30 Aar. Ja de mener, at de ere de fuldkommenſte af alle Mennesker, og troer, at deres Bønner kan formilde Guds Vrede, og afholde ham fra at ødelegge denne Verden. Der findes nogle af dem paa Sghebél Kadér eller det grønne Bierg i Provinzen Dukéla.

Tilſidſt bør meldes et Par Ord om en beſynderlig Sect der i Landet, ſom kalde ſig Beni Aiſa بني عيسى, og vilde paſſere for ſtore Helgene. De paaſtaaer at kunde baade ſelv uden Skade tage og omgaaes alle giftige Dyr, ſaaſom: Slanger, Scorpioner 2c., og tillige meddele denne Gave til andre *). De vilde ogſaa inbilde Folk, at de have en beſynderlig Magt over diſſe Creaturer, og derfore gaaer omkring med hele Kurve fulde af alle Slags ſkrekkelige Slanger, ſom de vide at ſette i forunderlige Bevægelſer; de nedſluge Stene, og nogle af dem antaſter Folk midt paa Gaden, bider dem et Stykke af Øret, Næſen eller Armen, eller giøre andre forvovne Optoger af ſamme Natur; og da de have et ſtort og hemmeligt Anhang, ſaa er det ikke godt at hævne ſig, eller legge ſig ud med dem, men bedre at kiøbe ſig fra dem ved alle Leiligheder.

§. 21.

Fredagen er hos Maurerne den Dag, ſom er beſtemt til Gudstieneſten i Stedet for de Chriſtnes Søndag og Jödernes Sabat; de kalde den derfore Enhár Eſſghimáh eller Forſamlings-Dagen; naar Tieneſten er ude gaaer de fleſte til deres Arbeide eller Fornøielſe ſom ſædvanligt, men de Andægtige ſøge at

*) Uden for Azamur kom engang een af diſſe Beni Aiſa til mig, og begierte min Haand, hvori han uformodentlig lagde en levende Scorpion, ſom jeg ikke var ſeen at kaſte fra mig; men han forſikrede mig, at herefter ſkulde intet giftigt Dyr ſkade mig; hvorfore han forlangte en Foræring, ſom han ogſaa fik, for at ſkilles ved ham.

at helligholde den hele Dag. De mener, at den yderste Domme-Dag skal være en Fredag. Om Formiddagen lukke de Stads-Portene, ikke fordi de efter en gammel Tradition paa den Dag vente at overfaldes og udrøddes af de Christne, men for at forrette Guds-Tienesten med desto mere Rolighed.

Den Fest, som Turkerne kalde Kusúl Bairam, heder hos Maurerne عيد كبير Æid Kebír ɔ: den store Fest, og begynder d. 10 Du'lhásghia i Anledning af, at Abraham vilde ofre Jsaac, (de sige Ismael) hvorfore enhver Pillegrim er forbunden, at ofre et Faar i Mina Dal ved Mekka, hvor denne Fest fornemelig celebreres, og, saa at sige, har sit Hoved-Sæde; thi det er egentlig, kuns for at forestille sig dette Steds Fest, at enhver Familie anden Steds slagter paa samme Tid i det mindste eet Faar; De Rige slagte et Faar for hver Mands-Person i Familien, som udgier en anseelig Summa; thi man regner for Staden Fes i det mindste 40 tusinde Faar, for Marókos Stad henimod 20 tusinde, for Asfi 4 tusinde og saa fremdeles, at det i Stæderne i hele Landet i det mindste vilde beløbe sig til 120 tusinde, som slagtes paa een Dag, uden at tale om dem, som Araberne og Breberne slagte paa Landet. Denne Fest celebreres i 3 Dage men meest den første Dag, paa hvilken hver Stad ved en halv Snees Deputerede af de fornemmeste giør Kongen en Foræring, Hedía هدية kaldet, af nogle 100 Ducater i Ligning af dens Størrelse,

Ved denne Leilighed kan meldes et Par Ord om den Levning, som de endnu have, af hedenske Skikke, at de undertiden giøre Ofringer dog ikke til Gud, men til Helgene, følgelig ogsaa til Kongen, ja endog til andre, af hvem de vilde udbede sig en betydelig Naade. Til saadan Ende bliver en Quie, et Faar, eller vel ogsaa en Cameel pyntet med et smukt Klæde, og ført med Ceremonie i Nærværelsen af dens Huus, som det angaaer, og der slagtet i dens Navn og for dens Skyld; hvorefter nogle give de Fattige alt Kiødet, men andre deele med dem.

Turkernes Fest, buiuk Bairam kalde de عيد صغير Æid Sergír ɔ: den liden Fest; hvilken begynder d. 1 Súal just naar Ramadhans Fasten ophører, og celebreres i 7 Dage med Fraadsen, Canoneren, Lab elbarud, Hadrun, Musique og deslige efter enhvers Leilighed og Tilbøielighed.

Mulud مولود er Mohameds Fødsels-Fest, og falder ind den 12 Rabiæ elúl; den bliver forkyndet ved en Canonade, og celebreret ligesom Æid Sergír. En gammel ærbar Kone paa hver Sted legger sig som i Barselseng Aftenen tilforn, og om Morgenen leverer hun en Steen fra sig, som alt skal forestille Anledning til Festen, der varer i 7 Dage, hvor af kuns den første celebreres i Sghiamen.

Nytaarsdag helligholde de ikke men 10 Dage derefter, altsaa den 10 Mohárram have de en Fest, kaldet Æid Aſchór عيد عشر, da de skulde give til de Fattige en bestemt Almisse af Korn; men de spiise dem af med nogle faa Rosiner og Mandler, som Gaderne paa den Tid ere fulde af. Om Aftenen giøre de Ild paa alle aabne Steder i Byen, og springer derover 3 Gange, hvorved de under Musique fordriver den største Deel af Natten *)

I Martii Maaned, naar de valske Bønner nylig ere skabte, holde Negerne en Slags Fest, og gaaer som i Triumph igiennem Gaderne med nogle Bønne-Ranker paa en Stang; meenende, at den Neger, som ikke bivaaner samme Optog, skal i værende Aar blive syg.

8 Capitel.

Om Videnskaberne.

Maurernes Videnskaber kan inbefattes under **Sproget**, Theologien, **Lovkyndigheden**, **Læge-Kunsten**, Aſtronomien, Poeſien og Muſiquen, **Bygnings-Kunsten**, Fabriquer og **Haandværker**.

§. 1.

Om Sproget.

Hvad Sprog de Gætuli, Numidæ og de gamle Mauri have talet, er ikke let at sige. Johannes Leo africanus, som var en Maur fra Grenada, der

*) Ingen har villet sige mig Aarsagen hertil, og maaskee de viide ikke mere derom end, hvad vor Almue veed om Gade-Ild paa St. Hans Aften.

der var gaaen over til den christne Religion, hvis Moders Maal var arabisk, og som Ao. 1526 har givet os den bekiente Beskrivelse over Africa, siger, at de Gomeri og Musmudi, som boede imellem Telemsân og Sus (formodentlig paa Biergene eller tæt derved, thi længere ned mod Kysten boede de Arabere) talede alle eet Sprog, som de kaldte Aquel amarig eller det ædele Sprog, og at dette er Afrikanernes naturlige Sprog; samt at de Gomeri (nu Fesser) desuden talede afbrudt arabisk. Det var at ønske, at han havde udladt sig videre i denne Materie; han siger alleneste, at i det afrikanske Sprog Aquel amarig vare adskillige arabiske Ord; hvilket giver tilkiende, at, ligesom der i Sproget alt var noget af de i Landene sidst inkomne Giesters, nemlig Arabernes, saa kan der i samme ogsaa have været noget af alle de forriges, og at dette Sprog i Leonis Tid kan have været en Blanding af maurisk, phænicisk, punisk, numidisk, romersk, vendisk, græsk og gothisk, som i det fessiske Rige snarest er bleven forvandlet til arabisk, fordi det grændser til den Side, hvorfra Araberne baade vare komne og først lode sig ned; I det marokske Rige derimod have baade de gamle Indbyggere og det gamle Sprog holdt sig længst, og det var ikke førend midt i det 16 Seculum, at det arabiske Sprog fik ret Overhaand. Det gamle mauriske Sprog maae vel være skrevet med besynderlige Caracterer, men siden Romernes Tid mener Leo, at de bestandig have brugt de latinske Bogstaver, af hvilket dog intet er til overs; Siden have de brugt de Kufi-arabiske, som sees af Tesfins Penge TAB. XXXIII Fig. 3 & 4. Nu baade tale og skrive de arabisk, hvilket vel ikke er det saa kaldte Lærde eller koranske, som efter Hr. Justice-Raad Niebuhrs Vidnesbyrd er i Meka og Morgenlænderne lige saa rar som Latin i Europa, hvor det læres alleneste i Skolerne. Det er vel ogsaa noget forskiellig fra det i andre Lande brugelig almindelig Arabisk, men dog mindre end man sædvanlig holder for. Jeg har nøie igiennemgaaet den Liste af Hr. Professor Forskâl, som Hr. Justice-Raad Niebuhr har anført i hans Beschreibung von Arabien, og iblant de 87 der anførte Ord fra Jemen og Kâhira neppe fundet 7 forskiellige fra dem i Marókos, men enten har eet af Ordene eller begge været overeensstemmende, dog meest i Sproget fra Kâhira, hvor Hr. Forskâl synes

at have havt en bedre Tolk, som rettere har udtrykket Ordet; havde jeg fundet denne Liste med arabiske Bogstaver, saa havde jeg kundet viise nøie Overeensstemmelsen; thi Ordene kan være skrevne paa samme Maade, enskiønt Udtalen er forskiellig; saaledes siger Maurerne altid rakád for det af Hr. Forskål anførte Raged, lil for læil, uld for ualad, Elhém for Láhm, sghimíl for Diemil, ori for varai, rgáli for ghali, Kemæh for Kamh, som dog skrives paa een Maade, og efter Skriften maaskee best udtales i Marókos. Ordenes Betydning er i bemelte Liste ikke heller altid lykkelig truffen, for Exempel Nimsi og Nebat skulde begge betyde vi ville blive, men enhver arabisk-kyndig veed, at نمشي nimschi er, vi gaaer bort, vi reiser. Kumal og Bargut skulde begge betyde en Loppe, men قملة Kómela er en Luus. Halib og Læbæn forklares begge ved Melk; men det første er sød Melk og det andet er Kiernemelk. Safi og Chamr heder der begge Viin, men Safi er af tørre Druer eller Rosiner og Chamr af friske Druer. Det marokske Arabisk kommer det lærde Arabisk meget nærmere, end nogle meene, der ikke have giort sig den Umage, at betragte, at Maurerne ikke haver og bruger Koranen paa andet Sprog end det arabiske, som Mohamed paa den Tid har betient sig af, at de i samme læse flittig, at mange kan oplæse den uden ad Ord efter andet, at deres Lærde forklarer noget af den 5 Gange hver Dag, og at de fleste aldrig have seet andre Bøger; hvoraf flyder, at de ikke alleneste maae have nøie Kundskab om dette lingua arabica doctrinalis, men og idelig blande noget deraf imellem det hos dem brugelig saa kaldte Lingua vernacula eller indenlands Arabisk, der i Grunden er det samme som det lærde, men mindre vitløftig især i Conjugationerne; det er ikke heller forsynet med Vocaler og de øvrige nota orthographica, men er ikke desmindre regelmessig og ordentlig. Det arabiske Sprog er vel det meest udbredte blant alle; man betragte de Landstrækninger af det øde, lykkelige og stenigte Arabien, Palæstina, Egypten, Abex, Tripolis, Tunis, Alsgher, Telemsan, Fes, Marókos, Tafilet, Sesgelmésa, Kysten af Senegal (maaskee lige til Capo verde) foruden andre Steder, ja endog Øen Malta; hvoraf ikke allene hvert Rige men enhver Provinz kan have sin forskiellige Dialect, og at de tale anderledes i Stæ-

derne

derne end paa Landet og endnu anderledes ved Hofferne; saa vil man befinde, at det lærde Arabisk er ikke tilstrekkeligt, da det ikke tales nogensteds, end ikke i Arabien selv; og om end saa var, havde Europæerne dog mindre at bestille med Arabien end med de andre ommelte Stater. Men til at lære saadane Dialecter, haver den studerende Ungdom ikke alle Steder de fornødne Hielpe-Midler; En Grammatica linguæ arabicæ vernaculæ er næsten ubekient; vel har man een af Antonio ab Aquila trykt i Rom Ao. 1650; men hvad for en privat Mand tør lade udgaae endog et Udtog deraf? Ja hvad skal man sige om en arabisk Ordbog, hvorpaa fast overalt er Mangel især til en taalelig Priis; hvilket er vel een af Hoved-Aarsagerne, hvorfore saa faa legge sig efter det arabiske, da det dog, som et saa vidt udbredet levende Sprog, er nok saa nyttig som chaldeisk eller syrisk.

Deres Abasgid eller Alphabet har de sædvanlige 28 Bogstaver men ikke i den Orden ikke heller alle af den Skikkelse som de andres, især ن ص ي لا ة ڨ ڧ ك ط hvis Afvigelser fra de sædvanlige kan sees paa Tab. XXIX under Seiglet; og endskiønt det er mod Reglerne at binde ك med det efterfølgende Bogstav, saa giøres det dog af Maurerne, see ibid. Ordet واحدة; dette giøre de ogsaa ved ا og يـ, see ibid. over ال skriver de ingen Sokún men i dets Sted en Prikke over ا, see ibid. P udtrykker de med 3 Prikker under ب, og for G bruge de enten ڨ گ eller ج med 3 Prikker over eller under; de udtale ikke heller alle Bogstaver som Erpenius, for Exempel i ث og ذ høres intet S, men de lyde næsten som th i det engelske three med Tungen tæt imellem og lidt uden for Tænderne, som synes at kunde nærmest udtrykkes paa Dansk med dth; med ض og ظ har det mestendeels samme Beskaffenhed, men de have en blødere Lyd, og beskrives nærmest paa Dansk med dt. و Consonant læses altid som U vocal, saasom واحد siges Uáhed og ikke Váhed; men غ findes ingensteds forklaret saaledes som Maurerne bruge det; paa Dansk kan det ei udtrykkes nærmere end ved rg uden Vocal imellem dem, og saaledes at G høres mindst *), saasom غدة Rgedá, بغل Bergál. De som have lagt sig efter det

*) Erpenius udtrykker det ved G. Antonius ab Aquila og Hr. Justice-Raad Niebuhr kommer det nærmere med gh; men paa dansk vil den rette Lyd ikke derved gives tilkiende,

lærde arabisk, maae især udelukke af Ordene den Lyd, som tilkiendegiver Cásum; en Mand heder رجل Rásghiol i alle Casibus og ikke Rasghiolón, Rasghiolén eller Rasghiolán. Endnu kan merkes om Udtalen, at, naar 2 Consonanter støde sammen i Begyndelsen af et Ord, skeer det ofte, at Maurerne setter den første Consonants naturlige Vocal foran i Stedet for bag efter, for Exempel مبارك udtales Ombárk istedet for mobárk, مشي siges amschá i Stedet for maschá; رسول Arsúl for Rasúl; نفوس Enfús for Nefús.

Enskiønt Maurerne ikke skrive de orthographiske Tegn, saa kiende de dem dog nødvendig i Koranen; Fatha kalde de Násba نصب, Kesra heder Chófda خفض, og Dhama faaer Navn af Rofá رفع; Teschdid nævne de Schéda شد, Sghisma siges Gézma جزم, og lukkes aldeles, see Tab. XXIX. sidste Linie (dette Tegn kaldes ellers i Lingua vernacula سكون Sokún). Disse Vocaler og Tegn bruge de ofte, men Hamza, Madda og Uasl bekymre de sig ikke videre om end, at de vide deres Virkning. I øvrigt skrive de meget slette Bogstaver, og ere saa efterladne med de Puncter som nødvendig hører til dem, at ikke alleneste den lærdeste Europæer maae standse og lade deres Breve ulæste, men deres egne Talber ere i Uvished, og studere ofte paa hvad de selv for et Øieblik have skreven, som nærmere kan sees af deres Skrift paa Tab. XXVIII, XXVIIII & XXIX, der dog er noget af det allertydeligste. De legger Papiret paa den venstre Haand og skrive med en Pen af Rør, Kelm قلم kaldet, hvis Skikkelse er afbildet Tab. XXIX.

De legge ofte كا for deres Verba, saasom: كاينصر Kaiénser i Stedet for ينصر ienser, og det i alle Personer i Præsens (i andre Lande sette de et ب foran, saasom: بيعرف biárf بافعل bafál) *). De give Verbum ei altid sit rette Genus, men bruge ofte 2 perf. sing. fæm. gen. for masculinum, saasom; كيف كنتي Kif konti for كيف كنت Kif kont, hvor-

kiende, baade efter Marokernes og efter de Levantiners og Arabers Udtale, som jeg har hørt.

*) Antonii ab Aquila Institut. Linguæ Vernaculæ.

[illegible]

1		11		200	
2		12		300	
3		20		400	
4		30		500	
5		40		600	
6		50		700	
7		60		800	
8		70		900	
9		80		1000	
10		90			
		100			

Lª C. vel

Lª D.

Lª E.

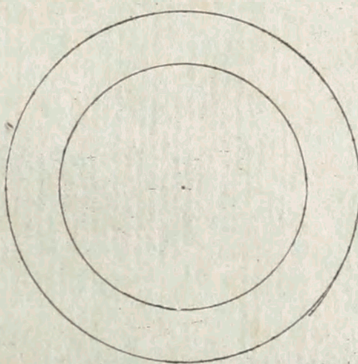
بسم الله الرحمن الرحيم ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

الى القنصل ابرزين الماركي السلام على من اتبع الهدى ودام مبداما
بعد فنا كان تنطح نر الكرية من المال الذي لنا بر منكم وما بقي من دعنا
عليكم فيه توسعة كاينة نحيث لا نقبض منه الا اذا انيتم لكم والسلام
في مهل جمادى الاولى عام ١١٨٥

الى تاجر الفرنصو الذي في تبذكرة اسمه عمر كيله سلام على من اتبع الهدى

بسم الله الرحمن الرحيم ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

خديمنا القايد عبد النبي المبشر ووصيفنا القايد سعيد بن صالح سلام عليكما ورحمة
الله تعالى وبركاته وبعد فقد حضر لنا امر الكبير ان نستوصيه خيرا بما اسلكه النصر اذ هستنا
خليفة الفرنصو ابارسير الذي هو كاتبا كابر بيت خله ولا طابه بمركد ولا ننه امرناه بالقايم
منا لابرار الفرنصو اذ السلا و ثاني القعدة عام تسعة وسبعين وماية والف

الحمد لله وحده ولا حول ولا قوة الا بالله

الى القنصل دنيمرك هسنت السلام على من اتبع الهدى وبعد وصلنا
كتابك وفهمنا معناه اعلم رانك كاتبنا والهدية التي بعثت لنا مع الامير
موسى قبل هذه الساعة وصلت والفرس حين نقطعه لجناه نبعث لك حتى
والبيض متاع النعام حين تبيض وقته نبعث لك منه كثير ولا اردنا موسى
يبعث لك اربعة او ثلاثة من بيض النعام فانا عطيته وفيه كثير امر السلطان
بعثناه لك والكتاب الذي صنعته اليك بشهتنا وتبعثه لك موسى والحاجة
التي كتب لك عليها موسى بابعثها بالعزم والسلام وفي الثالث من شعبان عام
ثمانين وماية والف

ع pro د | ط pro ط | ق vel ق pro ث | ص pro ص | ف pro ب
ق pro ق | ه pro ه | vel vel vel pro لا
واحد pro واحد | سيدنا pro سيدنا | سيدي pro سيدي —
ه pro Gesma | الذي pro الذي | ب vel ب pro ب | آل pro آل —

hvorledes har du Qvinde levet? i Stedet for du Mand; saaledes gaaer det ogsaa i Pronomina, saasom انتي Enti Du fæm. for انت Du masc., انتينا Entina I fæm. for انتي Du fæm. De betiene sig ogsaa ofte af dualis for pluralis, saasom هما Hóma de tvende for هن og هم hon og hom de mange; انتما entóma I tvende for انتن og انتم enton og entom I mange; item احنا ahána for نحن Nahána Vi. Dette er allene Virningen af en slem Vane hos Almuen, og ikke af Dumhed; thi Talber og distingverede Folk begaaer sielden disse Feil. Vores Almue siger ofte hun om et Skib, Solen, Klokken og mangfoldige andre Ting, om hvilke det burde hede den eller det; den siger jo ogsaa iei, mei, di, jer, voresis, hansis og desslige for jeg, mig, de, eder, vore, hans. Deres Pronomen affixum ك er ogsaa gemenlig Generis Communis.

Til at udtrykke Pronomina possessiva bruge de disse tvende Ord ديال og متاع dial og emtáa, til hvilke de legger Pronomina affixa saasom ديالي Diali min, ديالك díalek din, متاعنا emtáana vores, متاعكم emtáakom eders. I Pronomina demonstrativa propinqua bruge de ofte هذي hadi denne for هذه, saaog هدوا hadu de for هذولي og هولاي. I Pronom. demonstr. remota bruges هذيك hadik denne for تالك; og هذوك haduk de for هولايك og هذوليك. De sige og skrive ogsaa undertiden الي eli som for الذي og التي elledí og elletí, og skrive ofte الذي saaledes som Tab. XXIX sidste Linie.

I Vægt kalde de 100 Pd. قنطار kentár, men i Penge er 1000 et kentár. De sette ogsaa gierne et Nul forved Tallene, saaledes:

5738
0416
0029
0007
6190.

En Begynder i Sproget lader sig fornemmelig forvilde ved den Talemaade, at være skyldig; thi de sige ikke, Jeg er dig skyldig; men Du fordrer hos mig; i Stedet for, Du er mig skyldig, sige de, Jeg fordrer hos dig, saasom: انت كتسلني enta katsélni ɔ: jeg er dig skyldig انا كانسلك

ana

ana kanféllek ɔ: du er mig skyldig; هو كيسلنا hua keifélna ɔ: vi ere ham skyldige; احنا كنسلّه ahaná kanfello ɔ: han er os skyldig, og saa videre. Hertil bruge de ogsaa Præpositionen عند and hos, saasom عندي andi, jeg er dig skyldig; som man vilde sige: jeg har af dit hos mig; عندك andek ɔ: du er mig skyldig. Samme Præposition bruges ogsaa altid i Stedet for Verbum, at have, saasom andi, andek, ando, jeg har, du har, han har. De udtrykke Gerundia paa Dum og Di, item Supinum paa um uden Forskiel ved den Particul باش besch, saasom جيت باش نزورك Sghiit besch azúrek, jeg kom, for at besøge dig. For Resten følger de nogenledes Reglerne af Idioma linguæ vernaculæ.

Her kan anføres nogle af de besønderlige Talemaader, som Overtro har infort i deres Sprog, og som af en Infod absolute maae bruges i Kongens Nærværelse: Han er syg, heder paa maurisk هو مريض húa meríd, men hos Kongen ما يسكا على سيدي ma iská ala Sídi, ɔ: han klager ikke over min Herre. De som Kongen selv har dræbt, heder paa maurisk, هذوك الذين قتلهم سيدي háduk, elledín kéttelhom Sídi; men hos Kongen هذوك الذين اداو باس سيدي háduk elledín adáu Bes Sídi, ɔ: de som have borttaget min Herres Onde. Han er død heder مات mat, men hos Kongen ابا باس سيدي abá Bes Sídi, ɔ: han har bortført det Onde fra min Herre. Kul فحمة Fehâma kalde de بيض bied ɔ: hvid. Ild نار nar kaldes عافية Afia ɔ: Sunhed. 5 er ikke passeligt at sige i Kongens Nærværelse, det heder der 4 og 1, 14 og 1, 24 og 1 o. s. v. Aarsagen er, at, saasom en Haand har 5 Fingre, saa kunde det udlegges, ligesom man vilde legge Haand paa Kongen; eller og det maatte udlegges saaledes, at Kongen saae paa dem med onde Øine, mod hvilke de vilde bevæbne sig med 5 Tallet; thi de have en stor Overtro om onde Øine, af de Franske kaldet mauvais Regards, og Quebranto af Portugiserne, mod hvilke Maurerne bevæbne sig med deres 5 Fingre, som de setter mod den andens Ansigt, eller over Porten af deres Huse, hvortil de tillige undertiden skriver ولا انت ualá entá ɔ: eller ogsaa dig selv; tilbagedrivende det onde, som nogen maatte ønske over Huset paa ham selv. Spanierne kalde det mirar de mal ojo

imod

imod hvilket de hænge smaae kunstige Hænder paa deres Børn; og naar de frygte, at nogen med onde Øine haver seet paa Barnet, sige de: toca la Mano, og nøde ham til at røre ved Haanden; men om Maurerne have bragt denne Overtro til Spanien, eller lært den i Spanien, er ikke let at sige. De gaaer endnu videre deri; thi om nogen roser en Ting, maae han legge de Ord til: تبارك الله tebárk Alláh ɔ: Gud velsigne; ellers antages det for Spot; ja naar een sagde om en Ridende, at han sad vel til Hest, og samme faldt af Hesten, eller Hesten faldt med ham, og han kom til Skade, saa var han i Stand til, at instevne den Rosende for Retten, og søge Erstatning hos ham. Det sædvanligste Middel saavel mod onde Øine, som hemmelige Forbandelser, Forhexinger, Misgunst og deslige, ere de bekiente Amuleter, حرش Hersch kaldede, som ere et Stykke Papiir med en Mening af Koranen, eller af en formeent Helgen, eller andet i deres Tanker gudeligt, som for Betaling skrives af Talberne, insyes i Skind en Tomme stor, og hænges paa alt hvad de have kiært baade Mennesker, Qvæg og livløse Ting. Da de ikke maae sige Nei hos Kongen, saa bruge de det Udtryk حاشا Háschia nesten som de Franskes pardonnés moi; og siden man skyder Folk ihiel med Bly-Kugler, saa faaer Bly ikke sit rette Navn رصاص Erſás, men heder خفيف Chafíf ɔ: let, som er tvertimod Blyets Natur; paa lige Maade gaaer det med حديد Hedíd Jern, som de kalde معادن Máden ɔ: Metal i Almindelighed. Viin og Brændeviin, som de ikke maae drikke, maae de heller ikke nævne for Kongen andet end det bedervede Vand الما الفسيد Elma elfeſéd.

I øvrigt have de mangfoldige Gebærder, af hvilke man kan forstaae en heel Hob, og dette er en stor Lettelse for Begyndere, som ere nødte til at omgaaes med dem paa deres eget Sprog. Det som giør Sproget meest vanskeligt at skrive, endog for dem, som kan tale det, ere de mange Bogstaver og Ord af een Lyd; ج ز ص ش س vil e hver for sig nesten udtrykkes ved vores danske S, naar det skulde forklares ved eet Bogstav, og paa س ز ص (ligesom og paa ق og ك) er der fast ingen Forskiel i Lyden. شمع Schamæ Vox, جامع Sghiámæ en Kirke, جمعة Sghimæh Fredag, سمع Samæ at høre, adlyde, سما Samá Himmelen, have saa stor en Lighed i Lyden, at man let kan tage Feil.

 Der=

Dernæst er Sprogets Riigdom selv en stor Hinder for en Fremmed fra at lære det til Fuldkommenhed, for Exempel Brøsterne paa en Pige heder نهد Nahód, paa en Amme ثديين Dtedéin, paa en gammel Kone بزاسل Bezásel; hvortil vi have alleneste det Ord **Brøster**; thi **Patter** siges nok alleneste af Spøg om Pigerne; da de egentlig betyder den Deel af Creaturernes Yver, som Ungerne tage i Munden for at die.

Paa deres Skrivemaade i Breve tiener følgende Exempler til Oplysning:

Fra en Maur til Kongen af Marókos.

الحمد لله وحده صلي الله علي سيدنا و مولانا محمد و اله و سلام

ɔ: Gud allene Ære, Gud velsigne vor Herre og Første Mohamed og hans Familie; og Hilsen.

Der efter følger en Hob opsmurte og høitravende Complimenter efter enhver Skrivers Insigt, saasom:

السلام التام الطيب المبارك العام علي عالي مقام سيدنا و
مولانا الامامنا و كهف الانعام ظل الله علي بريته و خليفته في
خليفة سيدنا و مولانا امير المومنين المجاهد في سبيل رب العالمين
و بعد تقبيل الارض امام سيدنا المنصور بالله اعلم سيدي —
— — — — — — — — — —
خديم المقام العالي بالله تعالي الحاج فلان

ɔ: Fuldkommen, god, velsignet, stor Hilsen være over vor Herres og Førstes høie Hof, vor Prelat og Naadernes Hule, Gud beskygge sin Retfærdighed og Statholderskab i vor Herres og Førstes Statholderskab, de Troendes Første, som strider mod de Vantroende for Verdenernes Herres Skyld; og efter at have kysset Jorden for vor Herre, den af Gud understøttede, lader jeg min Herre vide &c.

Underskristen.

Det ved den høie Gud høie Hoffes Tiener Elhásgh N. N.

En Christen vilde vel ikke bruge samme Skrivemaade; men som han lader skrive ved en Maur, saa skeer derudi sielden Forandring uden i Underskriften, hvor det heder

ان ادن القونصول eller التاجر فلان

ɔ: Efter saadan Consuls eller Kiøbmands Forlangende.

Fra en Maur til en Dronning i Marókos.

Dette begynder som til Kongen, derefter:

رعا الله برعايته و حفض بحفضه مقام سيدتنا و دخيرتنا
المباركة العصمة الجليلة الفضيلة سيدتنا و ماليكتنا الشرفة ادام
الله عزها و بعد نقبل الارض بين يدين لالا — — —
— — — — — — — — — —

Underskriften som til Kongen.

ɔ: Gud raade med sit Raad, og beskierme med sin Beskiermelse vor Frues Hof, og vor udkaarede, den velsignede, store, smukke, yndige, naadige Frue og vor Dronning af Mohameds Slægt, Gud befæste hendes Behagelighed &c. og derefter, jeg kysser Jorden imellem Lellas Hænder.

Fra Kongen i Marókos til en Konge i Europa.

بسم الله الرحمن الرحيم   ولاحول و لا قوة الا بالله العالي العضيم

(L. S.)

الي طاغية — — — — وما اتصل بها من الاقاليم —
— — — — — سلام علي من اتبع الهدي — — —

Uden Underskrift.

ɔ: I den barmhiertige og forbarmende Guds Navn, Der er ikke Hielp eller Magt uden ved den høie og store Gud. Dernæst Seiglet.

 Til

Til Regenten *) over — — — — — — og alle de Lande som ligger der under — — — — — — hilset være den som følger den rette Lærdom **).

Fra Kongen i Marókos til Consul Barisien.

Dette Brev, som er stukket i Kobber og aftrykt TAB. XXVIII, viser Forskiellen imellem maurisk Skrift og andet arabisk; og da ikke enhver Kiender kan læse det, skal det her anføres med sædvanlige Bogstaver:

بسم الله الرحمن الرحيم ولاحول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

(L. S.)

الي القنصوا برزين الماركي السلام علي من اتبع الهدي
و امن به اما بعد فنامرك ان تقطع ثمن الكرية من المال
الذي لنا بذمتك و ما بقي فقد وقعنا عليك فيه توسعه كافية
فحيث لا يقبض منك الا اذا تيسر لك و السلام في ***)
جمادي الاولي عام 1180

I den barmhiertig og forbarmende Guds Navn; der er ikke Hielp eller Magt uden ved den høie og store Gud.

(L. S.)

Til

*) Her viser sig Kongens Mod i det verdslige, da han kalder en europæisk Konge طاغية Targía, hvilket i Marókos just ikke betyder saa ondt som i Oversættelsen af طاغي i Dominici Germani Fabrica Linguæ arabicæ, nemlig: fiero, crudo, inhumano; men udtrykker dog noget nær det franske Usurpateur.

**) Her viser sig Kongens Overmod i det Geistlige, da han i Stedet for denne intet sigende Hilsen (som han ogsaa bruger til den allerringeste christen Kiøbmand) skriver til den uselste Maur السلام عليك و رحمة الله تعلي و بركاته ɔ: Vær hilset og den høie Guds Barmhiertighed og Velsignelse være over dig.

***) Det Ord, som her skulde staae, forstaaer jeg ikke ret.

Til Consul Barisien af Dannemark, hilset være den som følger den rette Lærdom, og troer paa den; og derefter befale vi dig, at du skal trække Beløbet af Creaset (Lærret) fra de Penge, som du er os skyldig *), og for det, som bliver tilbage, have vi alt givet dig overflødig Tid nok; thi der skal ikke tages noget af dig, uden det er dig beleiligt. Og Hilsen, skrevet i = = af Sghiomàdi I. Aar 1180: Ao. Christi 1767.

Protections=Brev for Auctor som Vice-Consul i Suíra.

(See Tab, XXIX, den nederste Afdeling.)

بسم الله الرحمن الرحيم   ولاحول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

(L. S.)

حديمنا القايد عبد النبي المنبي و وضيفنا القايد سعيد بن
صالح سلام عليكما و رحمة الله تعلي و بركاته و بعد فنامركما
ـ ـ **) ان تستوصيا خيرا بما ***) النصراني هست خليفة
القونصوا بارسين الدينمركي و لا ****) يتعرض له و لا لاصحابه
*****) لاننا امرناه بالقام هناك بدار القونصوا و سلام و في
ثاني القعدة عام تسعة و سبعين و ماية و الف

I den barmhiertige og forbarmende Guds Navn, der er ikke Hielp eller Magt uden ved den høie og store Gud.

(L. S.)

 Vor

*) Consulen var Kongen intet skyldig, men det var Factorernes Regninger for Tolden, hvorfor Kongen holdte sig til Consulen som Hoved=Personen af Nationen, og tog imod noget Creas paa Afslag.

**) Disse Ord forstaaer jeg ikke ret.

) Idem. *) Idem. *****) Idem.

Vor Tiener Kaid Abd Enbí Elménebi og vor Embedsmand Kaid Sæid Ben Sálhe *) være hilsede, og den høie Guds Barmhiertighed og hans Velsignelse være over eder; og derefter befale vi eder, = = = = og vi anbefale til det beste = = = den Christen Höst, den danske Consúl Barisiens Chalifa = = = = ikke at giøre ham Fortred eller hans Venner, som ere i hans Tieneste; thi vi have befalet ham at residere der (i Suíra) i Consúlens Huus; og vær hilset. Skrevet i den 2 af Elkáda Aar 1179 ɔ: Ao. 1766.

Et andet Slags Kongelig Ordre.

Suéra, Ciriaco Petrobelli   Mekenes le 6 Juin 1766.

SU MAESTA IMPERIALE, chi Dio guardi, m'ordina scrivervi, que da ordine al Vice-Console di Danimarka Mr. Höst, di pagarvi 5 Pezzi f^ti, dei quali vi fa un Presente, e vi ordina di mettere subito Mano alle Botteghe, che sono d'avanti alla Cassa del Console de Danimarka e alla Cassa di Mr. Salva e alla Gemma, poi che molta Robba va à venire di Fes, e non trovera Luoge dove porsi; le farete colle Pietre tagliate, como avete fato quelle quando viera S. M. J. G. Ds. Questo e quanto m'ordina scrivervi e sono

per Ordine di S. M. J. firm^ta

5 بيان   P. Mutti.

Dite al Mr. Höst da Parte di S. M. J. 5 Piastre forti, una Camicia e un Paro Calzoni.

Ho ricevuto da Mr. Oste Piastre forte 5 & una Camisa e Calzoni, e cio in fede de mi sotto scritto

Ceriacho Petrobeli.

ɔ: Hans Keiserlig Majestet, som Gud bevare, har befalet mig at tilskrive eder, at han giver Ordre til Vice-Consúlen af Dannemark Mr. Höst, at

*) Denne sidste Kaid var den sædvanlige Gouverneur paa Stedet, men den første var udnævnet for en kort Tid, for at have Over-Inspection med alle de nye Bygninger, og var en anseet Hofmand.

at betale eder 5 spanske Piastres, hvormed han giør eder en Foræring; og han befaler eder, strax at legge Haand paa de Kramboer, som ere forved Consulens Huus af Dannemark, for ved Mr. Salvas Huus, og forved Sghiamen; thi der kommer mange Vahre fra Fes, for hvilke ikke er Sted at legge dem; I skal giøre dem af hugne Stene, saaledes som I have giort dem, som hans Keiserlig Majestet, som Gud bevare, har seet. Dette er hvad han har befalet mig at tilskrive eder

Efter Hans Keiserlige Majestets Ordre undertegnet af

P. Mutti.

Siig til Mr. Höst paa hans Keiserlig Majestets Vegne 5 spanske Piastres, en Skiorte og et Par Buxer.

Jeg har modtaget af Mr. Höst 5 spanske Piastres og en Skiorte og Buxer, hvilket tilstaaes af mig underskrevne

Ceriacho Petrobeli.

Denne Ordre viser, hvorledes Kongen giør Foræringer paa andres Regning, thi deslige bliver aldrig ført ham selv til Regning; den viser ogsaa hvorledes hans Favorit-Slaver, som nu denne Mutti var, maae skrive for ham; derneſt den Mistroe han har til alle; thi 5 Tallet og det arabiske ريال Rial er hans egen Haandskrift; den viser ogsaa, hvorledes han bekymrer sig om endog de mindste Ting, saasom nu ved denne Bygning, og at han ikke er uskiønsom paa Fortienester; thi denne Petrobeli var en Slave fra Trieste, som han ikke havde nødig at betale noget, og endelig Vedkommendes Forsigtighed i Handeler med ham; thi jeg har maattet tage Mandens Quittance derfor.

Endnu en Ordre af samme Natur.

Monsieur 15

Sa Majesté Imperialle, g. D. g. m'ordonne (de) vous ecrire de compter au Maitre Bombardier 15 Piastres fortes. J'ai l'honneur d'etre

Monsieur

Vôtre treshumble & tresobeissant Serviteur

1181 [Arabic numeral] 17i P. Mutti.

Maroc le 13 Juin 1767. Signé par ordre de S. M. J. q. d. g. á Mr. Höst Viz-Consul Danois. Mogodor.

De øverste 15 samt Aars-Tallet og Datum er ligeledes Kongens egen Haand; den omtalte Bombardier var en engelsk Ingenieur.

Dette Slags Ordre ere de beste; thi der gives Exempler, at Seigl-Forvareren har sat det Kongelig Seigl for Ordres, som Kongen var uvidende om.

Mulei Mamuns (den næst ældste Prinds) Brev til Auctor.

Dette findes paa Tab. XXIX. og er noget af det allerbeste mauriske arabisk, som man faaer at see, hvorfore det heller ikke udføres her paa ny; men Oversettelsen er følgende:

Gud allene skee Lov. Der er ingen Hielp eller Magt uden ved Gud. Til Consul Höst af Dannemark; hilset være den som følger den rette Lærdom, og der efter; Dit Brev er os inløbet, og vi have forstaaet dets Inhold. Veed, at du er vor Ven, og den Foræring, som du sendte os med Jøden Músa, var os meget kier, da den ankom til os; og angaaende Planterne, da, naar vi her beskierer Træerne, skal vi sende dig din Andeel; og betreffende Struds-Æggene, naar deres Tid kommer, skal vi sende dig mange af dem; og Músa har ikke villet sende 3 à 4 Struds-Æg, siden vi i sin Tid skal give ham mangfoldige af dem. Om det som Músa har skreven dig til, send det med Fliid, og vær hilset. Skrevet den 3 Schaban 1180. o: 1766.

(L. S.)

J Seiglet staaer:

Elmamun Aben Mohamed, Gud beskierme ham.

Rundt om samme:

Lykke og Sundhed i alle Forretninger.

Begyndelsen af et Brev fra Molei Ismael.

(See det arabiske TAB. XXVIIII, den øverste Afdeling.)

ɔ: Gud alene Ære; og Guds Fred være over vor Herre Mohamed og hans Familie og hans Venner.

J Seiglet staaer:

Ismail Aben Esscherif elhoséini ræaho Alláh ɔ: Gud raade ham.

Til den franske Kiøbmand, som boer i Staden Asfi, den Gud opfylde, hilset være den, som følger den rette Lærdom, 2c.

Hvilket anføres for Mulei Ismails Seigls Skyld, og for den besønderlige Skrivemaade, at sette Ordene over hverandre.

De Christnes almindelig Sprog imellem sig er fransk eller spansk, hvilket Maurerne kalde Elasghmía العجمية. De, som ikke legge sig efter det arabiske, have vel den Fordeel, at de ikke ærgrer sig over Skields-Ord og Grovheder, som de ikke forstaaer, men saadane Kiøbmænd ere ulige mindre skikkede til at omgaaes dem, siden Maurerne gierne ville handle uden Vidner.

Endelig merkes, at Maurerne i Spanien formodentlig ogsaa have brugt det arabiske Sprog; Spaniernes Albornos, Alkalde og Alcayde, Alcantara, Alcohol, Algezira, Almaden, Alquitran, Azeytuna, Casa, fulano, izquierdo, Medina, Oxala, Guad el quiver, Marsalquivir og flere synes nok som at vidne derom.

§. 2.

Theologien grunder sig fornemmelig paa Mohameds Koran, og er tildeels omhandlet i det Capitel om Religionen eller Guds-Dyrkelsen. Den inbefatter et Slags ufuldkommen Videnskab om Guds Egenskaber, om Prædestinationen, om Straf og Belønning i det andet Liv, om Propheternes Sendelse, og om det sømmelige og usømmelige i dette Liv, for saa vidt det ikke er underkastet de borgerlige Love; hvilken Videnskab man fornemmelig fordrer af en Mofti. Her skal aleneste handles lidt vidtløftigere om Koranen og de øvrige theologiske Skrifter, som de betiene sig af.

Elkorán القران eller Koranen kommer af قرا Kará som betyder, at læse; deels fordi den fornemmelig holdes for værd at læses, og deels fordi de ere forbundne at læse deri 5 Gange hver Dag. De kalde den ogsaa Elforkán الفرقان af فرق faraka, som betyder, at skille og dele, fordi den lærer at giøre Forskiel imellem godt og ondt. De have saa megen Ærbedighed for denne Bog, at de ordentligviis ikke tør røre den, uden først at have vasket sig efter de foreskrevne Regler; de holde den aldrig længere ned end til Belte-Stedet, de sværge ved den, kysser den, og legger den paa Øinene og Hovedet for og efter Læsningen, og taaler ikke at den kommer i Christnes eller Jöders Hænder, de sige ogsaa, at der er kuns een god Bog til, og at den er Koranen. Det er bekient nok, at Mohamed er Hoved-Auctor til denne Bog, men Maurerne nægte det aldeles, holdende for, at den er evig og af en guddommelig Oprindelse; de citerer dette af Koranens 3 Capitel: "Der er een viis Gud, og der "er ingen Gud uden han, den levende, den evige, han har ladet nedstige til "dig den Sandheds Bog, som stadfæster det, som var sendt forend den, og han "har sendt Tura ɔ: det gamle Testament, og Evangelium, som tilforn var "Folkets Veiledere; han har sendt Koranen (Elforkán); de som ikke troer "paa Guds Skrift, skal straffes haardeligen *)." Og siden af det 25 Capitel: "lovet

*) الم الله لا اله الا هو الحي القيوم نزل عليك الكتب بالحق مصدقا لما يريده و انزل التوره و الانجيل من قبل هدي للناس

"lovet være den, som har sendt Koranen til sin Tiener *)." Maurernes Copie eller Edition af Koranen deles som sædvanlig i 114 Súar eller Capitler, men har langt flere Vers end de ældste Copier eller Editioner; dog forsikrer Maurerne, at alle Koraner i Verden have lige mange Ord **). Her kunde anføres meget om denne merkværdige Bog; men da den er i manges Hænder baade paa arabisk, latin, fransk og tydsk, saa ville det alleneste være nyt for de faa Læsere, som enten ikke forstaaer noget af disse Sprog, eller ei have læst Bogen; her sigtes ogsaa alleneste til det som maatte angaae Marokerne. De tilstaaer selv, at der er meget i Koranen som de ikke forstaaer, og fremfører dens egne Ord i det 3 Sura. "Ingen veed at forklare Koranen uden Gud og de "som ere grund-lærde": De have derfore en

Teffír elkoran تفسير القران eller Forklaring over Koranen, som endeel lærde Arabere have giort over de mørkeste Steder i den, men de have giort det saa uforstaaeligt, at man behøver en Teffír Etteffír eller Forklaring over Forklaringen for at kunde benytte sig deraf; der ere ogsaa kuns faa, som eie den ***).

Maleks Skrift كتب مالك er ikke alleneste en Forklaring over Koranen, bragt i en temmelig god Orden, men inbefatter ogsaa mange af deres Lærdes Traditioner om det som mangler i Koranen, og da den af Maurerne er antagen for en uforanderlig Lov baade i geistlige og verdslige Sager, saa fortiener den her lidt omstændeligen at beskrives: Malek Ben Ans, fød i Medina henimod 100 Aar efter Hesghira har dicteret samme til Schech Abu Mohamed Abd Allah Ben Abi Zaid Elkaruáni og deelt den i 43 Biban eller Capitler, nemlig:

للناس و انزل الفرقان الدين كفروا بالكتب الله لهم غدب شديد

*) تبارك الدي نزل الفرقان علي عبده

**) En Talb sagde mig engang et Antal, som jeg forsømte at optegne, det var noget over 80000.

***) Et meget smukt Manuscript deraf in Folio, skrevet ved en levantinsk Haand, bragte jeg med fra Marókos, og findes nu i det høi-grevelig Thottske Bibliotheque.

1) Om Gud og hans Egenskaber, saa og om Religionen i Almindelighed. امور الديانات Amur Edianat.

2) Om Vasken for Bønnen الوضو الغسل Elúdu, Elrgésel.

3) Om Vandets og Klædernes Reenhed طهارة الما و الثوب Tahárat el-má u Edtúb.

4) Om det som er absolute nødvendig ved Vasken.

5) Om Fruentimrets Vasken من الجنابة Errgésel men Esſghenába.

6) Om Vasken uden Vand (med Sand) التيمم Etteímom.

7) Om Vasken uden paa Klæderne الخفين Elchofín.

8) Om Bønnens Navn og Tid صلوة Salút.

9) Om Kalden til Bøn الاذن و الاقامة Eláden u Elakámat.

10) Om Bønnens Forretning العمل في الصلاة Elámel fi Salat.

11) Om Præsterne المامُوم الامام Elmámum, Elímam, som maae være uden Legemets og Levnets Feil.

12) Om Fruentimrets Bøn i Sghiamen.

13) Om Reise-Bønnen صلاة السفر Sálat Esſáfer.

14) Om Fredags-Bønnen صلاة الجمعة Sálat Esghimæt.

15) Om Bønnen i Frygt صلاة الخوف Sálat Elchuf

16) Om Bønnen i Fester صلاة العيدين Sálat Elæidin.

17) Om Bønnen i Formørkelse صلاة الخسوف Sálat Elchesúf.

18) Om Bønnen i Tørke الاستسقا Elasteská.

19) Om de Dødes Afvaskning og Begravning في غسل و حمل الميت fi Rgásel u Hamel elmit.

20) Om Bønnen ved Graven صلاة على الجنازة Sálat ala Esghenáſa.

21) Om Vasken og Bøn ved døde Børn غسل و صلاة للطفل Rgáſel u Sálat Liltofel.

22) Om Fasten الصيام Esſíam.

23) Om de som blive i Sghiamen hele Ramadhâns Maaned, الاعتكاف Elaátikef.

24) Om Afgift af Kilder, Bergværker, Handelen, Jøder ꝛc. زكاة العين المعدن تجارة اهل الذمة Zakat Elæin, elmáden, Taſhiára, Ahel Edémi.

25) Om.

25) Om Afgift af Creaturer زكاة الماشية Zakat Elmaſchía.
26) Om Afgift af Jordens Grøde زكاة الفطر Zakat Elfáter.
27) Om Pillegrims Gang الحج و العمرة Elhaſgh u Elámera.
28) Om Slagten i Almindelighed ذبائح Debáieh. Om Slagten ved et Barns Navngivelse العقيقة Elakíka. Om Kiød som faaes ved Jagt الصيد Eſſiad, og om Dyrs Gilden الختان Elchatán.
29) Om Krig mod de Chriſtne, Jöder og Hedninger الجهاد Eſghehéd.
30) Om de Helgene الايمان و النذور Eléiman og Enadúr.
31) Om Giftermaal النكاح Enekáh. Om Skilsmiſſe الطلاق Etelák. Om forbudne Leed الظهار Edtahár. Om dem ſom have diet ſammen الايلا Elaíla. Om de tvende Konernes Forſkydelſe اللعان Ellæan og الخلع Elchalæ.
32) Om Sørge-Aaret عدة Ada. Om Enkens Underholding نفقة Néfeka. Om en Slave-Negerinde, ſom den Afdøde har ſøgt Seng hos استبرا Iſtibra.
33) Om Kiøb og Salg البيوع Elbiuæ.
34) Om Formynderſkab og Curatel وصايا Uſáia.
35) Om Teſtament til en Geiſtlig هبة Hiba. Om Almiſſe i levende Live صدقة Sadáka. Om Huſe, ſom gives til Sghiámen الحبس Elhábes. Om Pant الرهن Erhán. Om en af en anden forvaret Ting, ſom bliver borte عارية Aaría. Om en laant Ting وديع Uadiæh. Om urigtig Formynderſkab الغصب Errgéſeb.
36) Om Blods Udgydelſe حكام الدما و الحدود Hakém Edíma og Hodúd.
37) Om Vidner og Eed الشهادات Eſchehádat.
38) Om Arv الورثة Elúrata.
39) Gientagelſe og Skierpelſe af det 2 Capitel.
40) Om Omſkiærelſe, Legemets Ragen og Tildekkelſe ꝛc.
41) Om Spiſen og Drikken الطعام و الشراب Etáam u Eſchráb.
42) Om Hilſen og Complimenter الاستئذان Elaſtedán.
43) Om Medicin العلاج Eræálſgh.

44) Om Drømme *) اريا Ariá. Om Gaben التثاوب Etedtáuab **). Om Nysen العطس Elátas ***). Om Spil اللعب Eláb. Om at de Rige skulde opføre sig standsmessig سبق الخيل Sebek Elchíl.

Over dette Skrift have de en Forklaring ved Enádem elmerſchíd النضم المرشيد, som har dicteret samme til Ben Aſchir بن اشير.

Deléil Elchaérat دلايل الخيرات er en Bog, som hos Maurerne har fierde Rang, er egentlig deres Bønne-Bog, og den som de i deres Guds-Tieneste retter sig efter; den er skreven af mere end een Mand, hvoraf den første er Mohamed Ben Slimen elgeſúli محمد بن سليمن الكسولي, som giver Mohamed 179 prægtige Navne ****). I de fleste findes ogsaa en eenfoldig Afbilding paa Kaaba i Meka og Mohameds Grav i Medina. Den anden Auctor til samme Bog Abu Abd Allah Mohamed Ben Sæid Ben Hamed elbuſíri anfører en Poesie af 350 Stropher, af hvilke hverandeen endes med det Bogstav م i forskiellige Ord, hvorpaa følger de 70 Navne, som Mohamed har givet Gud, der ere prægtige, og vise, at de have et helligt Begreb om Gud uden for Treenigheden. Derefter anfører Meherez Ben Chálef 472 Stropher, hvoraf hveranden endes paa det Bogstav ر; siden anføres det Capitel i Koranen kaldet Elkehef الكهف ɔ: Hulen, som begynder saaledes: "Gud være lovet, som sendte Koranen til sin Tiener, der er "ingen Modsigelse i denne Bog, den viser den rette Vei, den prædiker for de "Ugudelige, at de skal lide store Pinsler, og forkynde de Gode, at de skal nyde "en evig Lyksalighed." Derpaa kommer en Poesie af 810 Stropher, af hvilke hver-

---

*) Naar een, som ei er hellig, drømmer, mene de, at det kommer fra Dievlen, og derfore siger strax om Morgenen الله ينعل سيطن Allah inál Sitan ɔ: Gud forbande Satan.

**) Naar nogen gaber, skal han holde for Munden, ellers mene de, at Fanden farer derind.

***) Naar nogen nyser, sige de: ráhamek Allah رحمك الله ɔ: Gud forbarme sig over dig; hvortil den Nysende svarer: rgáferek Allah غفرك الله ɔ: Gud tilgive dig.

****) De ere adskilte ved grønne Tegn i mit Manuscript, som er særdeles net skrevet.

hveranden endes paa ل; siden 42 paa ل, og endelig sluttes det hele med en Almanak. Denne Bog agte de saa høit, at de giemme den i et Fouteral af Sølv, Táhalil تحاليل kaldet, der er dannet som paa TAB. XVII. Fig. 6, og bæres over en af Skuldrene i en Silke-Lidse.

Uáheb Monebra واهب منابرة er en historisk Beskrivelse om deres hellige Mænd og Propheter fra Adam til Mohamed; den er skreven af en Ben Oskra *).

Rassi og Elbedáui Forklaringer eies neppe af tvende i hele Landet.

Sid elbuchári Afhandling om Mohamed er ikke allene rar, men ogsaa hellig. Denne Buchári er Negernes Patron, og naar Mulei Ismail vilde udrette noget stort med sin sorte Armée, saa lod han samme Bog, ligesom Pagtens Ark i det gamle Testament, føre med i Feldten i Procession og største Høitidelighed; hvilket endnu er i fuld Brug; den er altid i en smuk Casse, og har sit besynderlig lidet Telt, hvorunder den settes tæt ved Kongens Person.

Sid Chelíls Skrift eies kuns af faa, og handler allene om Ægteskab.

Tauhíd og Elfaké af Mohamed essĕnussi samt Ilm Alláh handler om Gud og hans Egenskaber, og ere rare at overkomme.

Dette er nesten alt hvad de nu have henhørende til deres Theologie; men tilforn har i Fes været et stort Bibliotheque, hvoraf Resten i Aaret 1760 af Kongen blev uddeelt blant Kadierne i Landet **).

§. 3.

Lovkyndigheden hos Maurerne haves fornemmelig af Koranen, dernæst af det ommelte Skrift af Malek, som i de civiles Love har udladt sig tydeligere end Mohamed; hvad som de begge have gaaet forbi søges hos nogle faa andre Scribentere, og naar de der intet finder, dømmer de efter Skiønsomhed.

Alle

*) Samme har jeg ogsaa bragt med mig fra Marókos, og nu findes i det høigrevelige Thottske Bibliotheque.

**) Efter Joh. Leon. afric. Vidnesbyrd har der i Nærværelsen af den store Sghiama i Marókos tilforn været henimod 200 Boglader, men i hans Tid omtrent Ao. 1513 neppe een i den hele Stad.

Alle Klager kommer a prima Instantia for Kaiden eller Gouverneuren, som til den Ende opholder sig visse Timer om Dagen i Stads-Porten, deels for frisk Luft, deels for at see alle ind- og udgaaende, og endelig for at følge en Sædvane, som længe har været i Brug *). Porten er ogsaa indrettet derefter, thi den er som et firkantet Kammer med 2 Porte, som ikke ere lige for hver andre men paa 2 ved hinanden værende Sider, og paa de andre 2 Sider er inrettet med Bænker; saaledes sad ogsaa David imellem de 2 Porte, 2 Sam. 18, 24. Efter at have hørt begge Parter, lader han da enten strax den Skyldige straffe, eller, om Sagen behøver Vidner og nærmere Oplysning, henviser den til Kadi, som er den sædvanlige Byefoged eller Dommer i det Verdslige, endskiønt han ogsaa dømmer i geistlige Sager, hvorudi kan appelleres fra ham til Mufti; han har ogsaa Lov at prædike og at forklare Koranen paa Festdagene. Citantens Stævne-Maal bestaaer i disse faa Ord: Ana balláh u bezrá انا بالله وبزرا ɔ: jeg henflyer til Gud og Retten, da Contra-Parten absolute maae følge ham til Kadi; nægter han det, saa faaer han et Stævnemaal fra Kadi saaledes stilet: Tkilm Kadi ɔ: Kadi kalder, hvilket forkyndes ham ved en af Kadis Betientere, som bringer ham med Magt, om det gode intet virker. Naar nu begge Parter ere samlede for Retten, siger Anklageren med Beskedenhed og Korthed hvorudi han er fornærmet, og den anden paa lige Maade fremfører det fornemmeste af hvad han har til sit Forsvar; dersom Sagen behøver Vidner, saa bliver de alle paalagte at møde næste Dagen, og have da Lov at medbringe en Ukil eller Procurator; hvis ikke, saa dømmer Kadi strax paa Stedet. Er Sagen, som meldt udsadt til anden Dagen, saa aflegger Vidnerne Eed, og efter faa Timer er den vigtigste Proces til Ende; Dommeren giver dem sin Dom skriftlig paa Stedet, og den maae strax exequeres, uden den jo appelleres til Kongen; men dette skeer fast aldrig, thi de vide af Erfarenhed, at det vilde gaae dem som i Fablen; de vilde hver faae sit Skal, naar Kongen havde spiist den hele Østers.

Straffen

*) See 5. Mos. B. 22, 15. og 25, 7. Es. 29, 21. Amos 5, 10. ja maaskee den ottomanske Port har deraf sit Navn.

Straffen mod Mands-Personer bliver gemeenlig fuldbyrdet ved Gouverneurens Betientere; men Aríta er en stærk Qvinde, som exequerer Straffen paa andre Fruentimmer, som enten ere i eller uden for Serailet, arresterer dem, giver dem Stokke-Prygl, hænger dem og deslige; thi ingen Mands-Personer maae legge Haand paa dem.

Den almindeligste Straf for Forseelser er Penge-Mulct; derefter Stokke-Prygl, som enten bliver givet paa Rumpen, Bugen eller under Foderne; dernæst Slag af en tyk Læder-Rem, kaldet Asfil, som Justice-Betienterne altid bære over Skuldrene; de kaste den Skyldige plat ned paa Jorden, da een setter sig over hans Hals og een paa hvert Been, imedens at een paa hver Side giver ham det bestemte Antal Slag, som en af de Tilstedeværende beregner paa Rosen-Kransen; efter Executionen maae han strax betale sine Bedler nogle Musúnat for deres Umage, men har han ingen, saa faaer han som oftest endnu en Lusing oven i Kiøbet. Ofte blive de af 4 stærke Karle kastede i Veiret med saadan Færdighed, at de efter Ordrens Intention brekke i Faldet enten en Arm eller et Been, eller ogsaa falde lige paa Hovedet, og blive liggende døde paa Stedet. For grove Forseelser blive de ad interim satte i Arrest og smedede i Jern; saadane Straffer maae anseelige Embedsmænd ogsaa udstaae, hvorefter de ofte strax blive indsatte igien i deres Embeder, ligesom intet var skeet. Ellers hænger de fleste Straffer af Kongens Infald, saasom: at smøres med Honig og settes saaledes en heel Dag i Solen for Fluerne; bindes ved Foderne til Rumpen af en Mule, og saaledes slebes igiennem Gaderne; skydes for Panden; giennembores med en Lanze; begraves levende intil Hovedet, efter hvilket der ofte skydes til Maals eller kastes med Stene; brekkes alle Tænderne af Munden; afskiæres Hovedet, som gemenlig skeer bag fra, eller Hænder, Fødder, Næse, Øren, Bryster ꝛc.; levende giennemsauges; settes paa Pæl; brændes; hænges ved Fødderne; kastes for Løverne eller Kamelerne; styrtes ned af Taarne; druknes i en Sæk; forhindres fra at sove eller spise i lang Tid; begraves levende i en død Oxe; faae Næse, Mund og Øren opfyldte med Krud, som antændes, og andet mere sligt.

Forsetlig Mord straffes efter Koranen i det andet Liv paa det haardeste; Koranen siger: l) "Den som ihielslaaer en Rettroende skal straffes i "Helvedes Ild, og Guds Vrede og Forbandelse skal evig blive over ham;" Malek setter Liv for Liv her i Verden m); men Mohamed har tilladt at accordere med den Afdødes Venner, i Fald de vil lade sig accordere n); hvilket er tvertimod Moses Lov; hvor det heder: **I skal ikke tage Forsoning for en Manddraberes Person = = = thi han skal visseligen dødes** o). Men vil Blodhævnerne, det er den Afdødes Paarørende, ikke tage imod Penge eller anden Forsoning, saa skal Morderen leveres dem ud, for at dræbes just paa samme Maade som den Afdøde, og det offentlig; saaledes blev engang i Marókos een udført til Straf, som den Afdødes 3 Brødre ikke vilde tilgive, endskiønt Kadi giorde sig al Umage for at redde ham; de 3 Brødre i Hidsighed gave ham hver et Stik med en Kniv, men traf saa slet, at de ikke dræbte ham; hvorfore de belavede sig paa, at give ham flere, men Kadi, som var nærværende, stoppede dem, sigende: Han har dræbt den Afdøde med eet Knivs-Hug, og I have givet ham tre; nu skal han først give de 2 af eder hver eet Hug tilbage, og saa maae den, som lever, endnu dræbe ham med eet Hug efter Loven, uagtet han dog saa har faaet et Stik for meget; men da de hertil ingen Lyst havde, slap Morderen fri p). Dog skeer dette sielden, thi Kongen søger altid at hindre det ved en eller anden fiin Forevending, Maurerne vil derfore gierne i Almindelighed accordere, og tager hellere mod lidet end intet, da de dog ikke kan faae den Døde til Live igien. Sagen kommer vel herudi à prima Instantia for Kadi, men han er i dette Tilfælde kuns som Megler; thi vil Arvingerne ikke tage mod Penge, eller Morderen intet haver at betale med, saa underrettes Kongen derom, som giør kort Proces med den Skyldige.

Vaade-

---

l) Koran 4 Cap. Om Konerne.

m) 35 Cap.

n) 2 Cap. Om Koen.

o) 4 Mos. B. 35, 31.

p) Mission historial de Marueccos, Pag. 55.

Vaade-Mord skal bevises med Vidner eller Eed, og betales derfor 100 Ducater q). Mohamed paalegger en Penge-Straf og en Fanges Losgivelse eller og 2 Maaneders Fasten r). En Hviid, som af Vaade dræber en Neger-Slave, skal betale hans Værdie; og en Neger, som dræber en Hvid, arresteres intil Øvrigheden dømmer ham s). Til at bevise et forsetlig Mord behøves lovligviis saa mange Vidner, at kuns faa Mordere vilde blive overbeviiste; men Kongen modtager ogsaa 2 Vidner allene; og naar nogen bliver myrdet, uden at Giernings-Manden vides eller paagribes, saa maae den hele Province betale en af Kongen paaleggende stor Penge-Summa. Maaskee skal Antallet af Vidnerne være stort, fordi man kan afslaae alle dem, som man kan gotgiøre, nogensinde at have været drukken, spiist Svinekiød, kastet sit Vand staaende, svoret falskelig eller deslige. Dette reddede engang en fransk Kiøbmand i Salá i Mulei Ismails Tid, som blev anklaget for at have talt ilde om Mohamed; thi ved Hielp af Penge fik han 3 af Vidnerne afslagne paa Grund, at det eene havde drukket Viin, det andet gaaet ind i Sghiamen i ureen Linnet, og det tredie at have kastet sit Vand staaende som de Christne t). Dersom et Fruentimmer passerer for hellig, saa gielder hendes Vidne for heelt, hvis ikke forlanger Malek mange Qvinders mod eet Mands-Vidne u), dog har Mohamed ladet sig nøie med 2 Koners Vidner i stedet for 2 Mænds i Gields-Sager x).

Contracter skal giøres for 2 Mands-Vidner, og om de ikke kan findes, da for en Mand og tvende Koner y). Disse 2 Vidner skal være Adul, og om de ikke kan haves, da skal der settes Caution, og Cautionisten skal betale z). Kiøbes en Neger, Hest, Huus eller deslige, da skal der giøres et Instrument

q) Malek 35 Cap.
r) Koran 4 Cap.
s) Malek 35 Cap.
t) Busnot Histoire du Regne de M. Ismael.
u) Malek 36 Cap.
x) Koran 2 Cap.
y) Ibidem 2 Cap. eller om Konerne.
z) Malek 36 Cap.

derover af 2 Adul; og befindes det solgte siden, at have havt Feil, som derudi ei ere nævnede, tvinger Kadi Selgeren, at tage det tilbage; Umyndiges Huse, som sælges under deres formeente Værdie, gives ogsaa Eierne tilbage, om de i sin Tid paatale det.

Den, som har sat 15 Aar til Leie i et Huus, tilegner sig samme som Eiendom, og beholder det efter lovlig Paastand a) uden Betaling.

Aría eller en laant Ting som længe bliver i dens Hænder, som har laant samme, tilhører ikke mere Eieren b), (formodentlig ogsaa efter 15 Aar).

Om nogen leier en Hest, Mule ꝛc. og den døer underveis, betaler han alleneste Fragten c), men om nogen belader det leiede Dyr med Safran, og samme døer underveis, da skal Leieren betale det, i Fald han ikke i Forveien anderledes har accorderet.

Banquerouter heder Chérat; naar nogen vil giøre slight, skal han erklære, hvor hans Gods er afbleven; er det stiaalet eller bortkommet uden hans Forseelse eller ved ulykkelige Hændelser, da er han fri for al Tiltale; men er det skeet ved hans Forsømmelse eller forsetlig, for at berige sig, da settes han i Arrest og ikke slipper derfra, førend han betaler det Hele, eller andre betale for ham d).

Uadiæ kaldes, naar nogen giver noget til en anden at forvare, om samme bortkommer, da er han ei skyldig at erstatte det e).

Om nogen har Vidner paa, at Fæe er gaaet ind i hans Korn om Dagen og giort Skade, da faaer Klageren dog ingen Erstatning; men skeer det om Natten, skal den, som Fæet eier, betale Skaden f).

Den, som anklages, enskient han ei overbevises, maae dog giøre Eed paa sin Uskyldighed; samme Eed skal han giøre staaende, og vende Ansigtet mod Meka, sigende: احلف بالله الذي لا اله الا هو Ahélf billáh elledí la

a) Malek 32 Cap.
b) Ibidem 34 Cap.
c) Ibidem 32 Cap.
d) Ibidem.
e) Ibidem 32 Cap.
f) Ibidem 36 Cap.

la Iláh elá húa ɔ: jeg sværger ved Gud, som er den eeneste Gud. Den, som siden befindes, at have svoret falskeligen, skal derfor straffes med 80 Slag, (en Slave med 40 Slag) eller og han skal sette under sin Arm et Brød saa varmt, som det kommer af Ovnen, eller og han skal faste 2 Maaneder, eller og give en Slave Frihed, eller og han skal give 60 Personer hver en Elmud Korn g).

Jus talionis eller Giengieldelses Ret iagttager Marokerne saa meget som mueligt, grundende den paa Koranen, hvor det et Sted h) heder "Giengieldelse er eder befalet ved Mord, en Fri for en Fri, en Slave for en Slave, "en Qvinde for en Qvinde," og paa et andet Sted i) "vi have anordnet Giengieldelse, Liv for Liv, Øie for Øie, Næse for Næse, Øre for Øre, Tand "for Tand, Saar for Saar," hvilket kommer overeens med Mosis Lov k), dog skeer derudi ogsaa Untagelser efter Omstændighederne, naar Gierningen er enten giort af Vaade, eller ikke i den værste Intention, eller efter at være meget foranlediget dertil; men de ere meget for at straffe paa det Lem, som har syndet. Malek l) tillader, at betale et Ørefigen med Penge, da han har troet, at det ikke var tilstrækkelig Satisfaction, at give Ørefigen for Ørefigen.

§. 4.

Læge-Kunsten er kuns paa slette Fødder hos Maurerne, derfore benytter Kongen og Serailet sig ogsaa gemeenlig af en christen Chirurgus, som enten kan være fangen eller frivillig kommen i Landet; dog har Kongen for et Syns Skyld en saa kaldet طبيب Tabíb, hvis hele Videnskab bestaaer i at kiende nogle Urters Kraft der i Landet og nogle af de saa kaldte Huus-Raad. De forstaaer intet af Anatomien, og gaaer frem i blinde. Deres Studeringer bestaaer i et Par medicinske Bøgers Læsning for Exempel Hipocrates og Ga-

g) Koranen paa adskillige Steder, og Malek 28 Cap.
h) 2 Cap.
i) 5 Cap. og Malek 35 Cap.
k) 2 Mos. B. 21, 24. 3 Mos. B. 24, 20. 5 Mos. 19, 21.
l) 35 Cap.

Galenus, hvilken sidste de kalde Abbu elfedél elasghieláni ابو الفدل الاسجيلاني, indeelt i 10 Biban eller Capitler. Efter deres Malek bestaaer den beste Medicin i, at tage en Skaal eller Glas, og skrive i samme nogle Ord af Koranen, komme Vand derpaa, og give den Syge det at drikke; item at rage Hovedet, vomere og aarelade, hvorved de bør have Henseende til Planeterne og Stiernerne; dernest at give deres Slaver Frihed m), med andre simpathetiske og overtroiske Curer.

Den slemmeste Sygdom blant dem er جدام Sghidám ɔ: Spedalskhed, som er allerværst i Marókos Stad, hvorfore de ogsaa der have jaget dem uden for Portene, hvor de maae boe i nogle elendige Hytter, og ernære sig tildeels af Betlerie; de forbi passerende belave sig derfore paa at have smaae Penge hos sig, og, naar nogen begynder at nærme sig, kaster Pengene langt fra sig hen imod dem, for at opholde dem fra, at komme sig paa Livet, som de ellers ere uforskammede nok til. Man seer der nogle uden Næse, Mund, Ører eller Fingre, og andre, som seer sunde og friske ud, men have Sygdommen paa skiulte Steder. Disse usle Mennesker avle Børn derinde, men besynderligt er det, som de fortæller, at nogle af disse Børn stieler sig ind i Byen, melerer sig blant Hoben, og hverken selv bliver syge eller anstikker andre; men dersom de kiendelig anstukne maatte nærme sig til Byen, saa har enhver Lov, at skyde dem for Panden. Sghiamerne maae give noget til deres Underholding, og de have en Kaid over sig, som er i lige Ulykke med dem. Veneriske Sygdomme ere almindelige, den høieste Grad cureres ved Salsepareille; de give denne Sygdom et hofligt Navn af Berd eller Kulde. Børnekopper kalde de جدري Sghidrí og faa ungaaer dem, dog ere de der i Landet ikke farlige. For Feber ere de mere bange, og bruge derimod tørret Kiød af en Búa eller Cameleon. Svage Øine have mange af dem, som boer i Stæderne, hvilket maaskee foraarsages af, at alle Husene ere kalkede baade paa Siderne og oven paa, hvorpaa det idelige Soelskin giør en skadelig Effect for Øinene; de smøre derfore Øielaagene med en sort Mineral, Kaheul kaldet, som de bruge baade til at styrke Øinene og til Prydelse, da store sorte Øine ansees som en Skiønhed.

Ild-

m) Malek 42 Cap.

Ild-Curen bruge de meget, brændende med et gloende Jern Huden paa det smertefulde Sted. Afskaarne Lemmer brænde de ogsaa med et Jern, eller setter dem i heed Olie, og siden curerer dem med den Urt Henna.

Da de gifte sig tilig og med mange Koner, saa svækkes og tilig deres Mands-Kræfter, hvorfore de have og søge adskillige Stimulantia, blant andre Roden af en Urt kaldet كرسنة Kersána, som voxer i Egnen ved Ualedía; men de koste dem ofte Livet enten ved for idelig Brug eller for stor Dosis n). En europæisk Chirurgus kan ingen større Villighed og Tieneste vise mod en Maur, end ved at give ham saadanne Medicamenter, bliver ogsaa ofte anmodet derom.

§. 5.

Paa verdslige Historier legger Maurerne kuns liden Flid. De have en af Ben Besam بن باسم om deres Krige i Spanien, som er fabelagtig, og indeholder fast allene Maurernes Seiervindinger, uden at melde meget om Spaniernes o).

De have ogsaa en Samling af en heel Hob marokske Regenteres Bedrifter af Mohamed Kartas محمد قرطاس, der gaaer fra 788 intil 1624 p). Maurerne læser helst Romaner og forlibte Fortællinger særdeles i den Smag, som tusinde og een Nat, hvoraf de have en Deel; saa og om Hexerier, hvoraf de blant andre have en Bog af Abd Allah Emhamer Ben Mohamed Elfesáui q). Nogle faa bekymre sig om Historie og Geographie, men de have for faa Hielpemidler i deres eget Sprog, og forstaaer ikke andres.

§. 6.

---

n) Saaledes engang i min Tid endede en Kadi i Suira sine Dage 24 Timer efter at have taget en alt for stor Portion af slige Stimulantia.

o) Samme har jeg bragt med fra Marókos, og nu findes i det høigrevelig Thottske Bibliotheque.

p) Denne har jeg selv, og er temmelig vel skreven.

q) Dette Manuscript har jeg ogsaa hiembragt, og er i høibemelte Bibliotheque.

§. 6.

Deres Hoved-Auctor i Astronomien er Abd Allah Mohamed Ben Sæid عبد الله محمد بن سعيد r). Herpaa applieere de sig, som ret vil skinne blant Maurerne; thi alt hvad de kan fortælle om Planeterne, Himmeltegnene, Formørkelse og deslige sette de andre i en besynderlig Forundring; og da den almanakiske Kunskab udgiør den største Deel af deres Astronomie, saa have de hver Dag Leilighed, at fremvise deres lærde Kram; en Talb, som jeg omgikkes med, sagde mig, hver gang jeg saae ham paa Gaden, hvad for en Datum vi Christne den Dag havde, hvorover hans Brødre holdte ham for en lærd Mand.

De regne 12 Maanens Maaneder vexelviis til 29 og 30 Dage; hvilken Regning bruges ved deres Fester, Breve-Skriven ꝛc.

محرم فاتح	Moháram fathh, som Ao. Hesg. 1180 begyndte	den 28 May Ao. Chr.	1767.
صفر	Sáfar = = = = =	= 26 Junii ——	—
ربيع الاول	Rabiæ elaúl = = =	= 25 Julii ——	—
ربيع الثاني	Rabiæ etténi = = =	= 24 Aug. ——	—
جمادي الاول	Sghiomádi elaúl = =	= 23 Sept. ——	—
جمادي الثاني	Sghiomádi etténi =	= 22 Oct. ——	—
رجب	Resghieb = = = =	= 21 Nov. ——	—
شعبان	Schiabán = = = =	= 20 Dec. ——	—
رمضان	Ramadhán = = =	= 19 Jan. ——	1768.
سول	Súal = = = = =	= 17 Febr. ——	—
القعدة	Elkæda = = = =	= 19 Mart. ——	—
ذالحجة	Dalhésghia = = =	= 17 April ——	—

Almuen give dem ofte andre Navne saasom: i Stedet for Moháram sige de Aschór, som er Festen, der falder ind i denne Maaned. I Stedet for Sáfar sige de Schéin elaschór ɔ: (Maanen) efter Aschor. For Rabiæ elaúl sige

r) Dette Manuscript har jeg ogsaa hiembragt, og findes i det høigrevelige Thottske Bibliotheque.

ſige de Múlud ɔ: Mohameds i ſamme infaldende Fødſels-Feſt. For Rabiæ etténi ſiges Schéin Elmúlud ɔ: efter Múlud. For Sghiomádi elaúl ſiges Sghiéd; men Sghiomádi etténi kalde de lige frem Sghemád. Reſgiéb bliver Erſghiém. Schában og Ramadhán ere uforandrede; men Súal kalde de Fetúr, ſom betyder Frokoſt, fordi de i denne Maaned begynder igien at ſpiſe efter Faſten i Ramadhán. Elkæda heder Buſghíld af den Perſon, ſom løber omkring i Huſene overklæd med laadne Skind og et Par Horn i Panden; og Dalhéſghia have de givet Navn af Aid Kebír eller den ſtore Feſt, ſom der i ſamme Maaned holdes, hvorom tilforn. Det er bekient, at de gamle Arabere have holdt 4 af diſſe Maaner hellige nemlig den førſte, 7 og 2 ſidſte s), men Maurerne giør meeſt Væſen af Ramadhán. De dele 28 Maanens Dage i 13 Parter, ſaa at et Himmel-Tegn ſkulde regiere i 2 Dage $3\frac{1}{2}$ Time og lidt mere; een af diſſe Afdeelinger kalde de Elánſera, ved hvis Udgang de have en Art Feſt og Lyſtighed, ved at ſpringe over en paa Gaden antændt Ild ligeſom ved Feſten Aſchór. Planeterne kalde de كواكب Kuákeb, nemlig شمس Schims Solen, قمر Gomrá Maanen, مريخ Merích Mars, زهرا Zahará Venus, عطارد Atard Mercurius, مشتري Miſchterí Jupiter, og زحل Záhel Saturnus. De begynde Ugen ved Søndag og kalde Dagene den 1, 2, 3, 4, 5, Fredagen نهر الجمع Enhár Eſghimá og Løverdagen سبت Sebt. For Reſten regnes deres Aar, ligeſom Arabernes, efter Heſghíra هجيرة eller Mohameds Flugt, ſom ſkeede den 15 Julii 622; og ſom det er Maane-Aar, ſom tabe 1 i 33, ſaa hører en heel Udregning til at foreene dem med vores Sole-Aar t). Desuagtet bruge de ogſaa de Julianſke Maaneder og Sole-Aar ved Landvæſenet og iſær ved Tiden til Bønner; thi da de ikke ere forſynede med Uhrværker, ſaa maae de rette dem efter Solens Skygge, ſom er foranderlig i Maanens Maaneder, men lige eens i alle Sole-Maaneder af eet Navn; naar de altſaa maaler deres Skygge med deres Fødder, ſaa kan de vide, hvad Klokken er, ſaa længe det er Soelſkin, hvilket er den meſte Tid

Gg 2 der

---

s) Koran 4, 5, 9.

t) Hvilket omſtændeligen er forklaret i Dictionnaire de Richelet.

der i Landet; og dette Fodmaal er dem tildeels bekient ved Øvelse, og tildeels indført i ders حساب الشهور eller Almanak, som tilforn er ommelt at være tilføiet deres Deléil Elchaérat eller Bønnebog, og hvoraf her følger en Oversættelse.

Januarius (ينير Jenéir) 31 Dage.

Man holder Bønnen Dhohúr, naar Skyggen er 9 Fod, og Asár naar den er 7 Fod. Solen gaaer i Steenbukken برج الجدي Bersgh Esghidí. Dagen er 9 Timer og 30 Minuter, Natten er 14 Timer og 30 Minuter. Denne Maaned er الشتا Eschtá ɔ: Vinter. Fluer og Lopper døer, Træerne springe ud, og Sukker-Rør samles. Om det tordner i den første halve Maaned, skal det blive et godt Aar. Og Gud veed alt.

1. Kaldes den hellige eller de Gamles Nat.
5. Blæst.
8. Korsets Tilbedere.
9. En velsignet Dag.
12. Stærk Kulde.
16. Døde Abi Bekr, Gud vær ham naadig, og hans Chalifa Omar.
20. Endes Eliali الليالي ɔ: en Aarets Afdeling, da Natten er længst.
24. Parres Fuglene og Insecterne.
28. Samles Maanen med Tyren.
30. Gaaer Fiskene heit op i Vandet.

Februarius (فبراير Febréir) 28 Dage.

Bønnen Dhohúr holdes ved 7 Fod Skygge og Asár ligeledes. Solen gaaer i Vandmanden الدلو Edolú. Dagen er 10 Timer og lidt mere; Natten er lidt over 13 Timer. I denne Maaned trækker Bierne af Æble- og Pære-Blomster. Om det tordner, bliver

1. Falder Snee.
3. Blæst i 3 Dage.
7. Nedstiger i Luften den første Sghímra جمرة ɔ: Heede.
10. Blæst i 3 Dage.
12. En ulykkelig Dag.
15. Kommer de levende Dyr frem af Jorden.
16. Blæst.
17. Den 2 Sghímra.

det godt Aar. Og den høie Gud veed alting.

21. Kommer Svalen; og nedfalder 3die Sghímra

27. Ingaaer Hasúm حسوم o: en Aarets Afdeling; og begynder gammel Mands Kulde.

Martius (مرس Mers) 31 Dage.

Dhohúr holdes ved 5 Fods Skygge og Asár ved 7 Fod. Solen gaaer ind i Fisken الحوت Elhéut. Dagen er 12 Timer og Natten er 12 Timer. I denne plantes Sukker-Rør. Om der infaller Torden, er det meget got. Og Gud veed alt.

2. Plantes Træer.
4. Er den sidste af Hasúm.
15. Jevn-Døgn.
18. Godt at plante Træer.
20. Døde Joseph, Fred over ham.
21. Synger Nattergalen.
24. Skyder Træerne ud i Grene.
26. Ondt Veir.

Aprilis (ابريل Ebreil) 30 Dage.

Dhohúr ved 3 Fod Skygge og Asár ved 7 Fod. Solen gaaer ind i Væderen الحمل Elhamel. Dagen er 13 Timer og Natten 11 Timer. I denne findes Roser og Lillier, og Citronerne modnes. Om Torden infalder, da giør den Skade paa Hveden. Og den høie Gud veed alting.

1. Dersom Regn falder, da bliver et godt Aar.
6. Ondt Veir i 3 Dage.
8. Om Regn falder, bliver et frugtbar Aar.
11. Døde Adam, Fred over ham.
15. Opstiger Tyren, og i den nedkom Evangelium.
18. Blæst i 3 Dage.
20. Gik Noa ind i Arken.
22. Kan spises Bønner.
23. Ondt Veir i 3 Dage.
25. Gaar Solen i Tyrens Tegn.
27. Begynder Nisan (Jödernes April) Om der falder Taage, saa tager Hveden Skade.

Majus (مايه Máia) 31 Dage.

Dhohúr ved 2 Fod og Asar ved 7 Fod. Solen gaaer i Tyren الثّريا Edhería. Dagen er 14 Timer og Natten 10 Timer. I denne er det got, at seile; Olie-Træer opbindes; kommer tilsyne Foraars-Figener (Bekúr), Æbler, Apricoser og Agurker; bleges Lærred; Paafuglen har Unger; Viin-Ranker opbindes; Bierne sætte Honning; man tager sig i Agt for, at gaae ud om Natten. Og Gud veed alting.

1. Blæst i 3 Dage.
6. Døde Job, Guds Prophet, Fred over ham.
8. Giør intet paa denne Dag uden at sove.
11. Blæst; og det er en lykkelig Dag.
17. Essif الصيف ɔ: Sommeren, gaaer ind.
19. Ondt Veir i 3 Dage.
21. Elias Fødsels-Dag.
24. Tvillingen opstiger.
26. Tyren opstiger, og den medbringer altid Kulde.
27. Vandet aftager i Træerne.
29. Ondt Veir i 3 Dage.

Junius (يينيه Jínia) 30 Dage.

Dhohúr holdes naar Skyggen er een Fod, og Asar ved 7 Fod. Solen gaaer i Tvillingen التّومان Edhúman. Hele Maaneden er Sommer; i den findes Druer, Meloner og Turtel-Dueunger. Om det tordner, skal der blive Pest og Storm. Dagen er 15 Timer 40 Minuter og Natten 8 Timer 20 Minuter. Og Gud veed alt.

8. Ondt Veir i 3 Dage. Alt hvad du giør paa denne Dag, skal du giøre hele Aaret.
10. Sol-Hverv.
13. En lykkelig Dag.
16. Adams Poenitenz, over ham Fred.
20. Nil-Floden voxer.
22. Blæst i 3 Dage.
25. Elánsera العنصره ɔ: Sommer-Sol-hverv begynder.
27. Døde Salomon.
28. En velsignet Dag at reise.

Julius

Julius (يليز Jéliez) 31 Dage.

Dhohúr ved 1 Fods Skygge og Asár ved 7 Fod. Solen gaaer i Kraben سرطان Sertán. Dagen er 14 Timer og 30 Minuter, og Natten 9 Timer og 30 Minuter. Hele Maaneden er Sif, i den modnes Pærer; og man seer unge Agerhøns og Silke-Orme. Om det tordner bliver det et godt Aar. Og Gud veed alting.

1. Ondt Veir i 3 Dage.
4. Døde Ali, Gud vær ham naadig.
10. Ere Druer modne.
12. Begynder Smáim سمايم o: Hundedagene.
14. En velsignet Dag.
18. Rødnes Druerne.
22. Blæst i 3 Dage.
26. Er stor Bevægelse i Søen.
29. Ondt Veir 1 Dag.

Augustus (غشت Rgoscht) 31 Dage.

Dhohúr ved 2 Fod og Asár ved 7 Fod. Solen gaaer i Løven الاسد. Dagen er 13 Timer 20 Minuter og Natten 10 Timer og 40 Minuter. Denne Maaned er halv Sif og halv Charif. Mod Enden begynder man at spise Viindruer, og Blommerne modnes, Henna og Nødder aftages, og Roerne have Frøe. Og Gud veed alt.

3. En lykkelig Dag.
6. Falde Blade af Træerne.
9. Ondt Veir.
15. Dito.
17. Begynder Charíf خريف o: Høst.
20. Endes Smáim.
24. Ondt Veir i 3 Dage.
28. Døde Ihéia, Fred over ham.

September (شتنبر Scheténber) 30 Dage.

Dhohúr ved 4 Fod og Asár ved 7 Fod. Solen gaaer i Jomfruen سنبلة Sínbela. Dagen

4. Døde Zacharias.
8. Blæst i 3 Dage.
15. Jevn-Døgn.

20.

gen er 12 Timer og Natten 12 Timer. I denne spises Agerne (بلوط Belút). Og den høie Gud veed alting.

20. Gaaer Vandet af Træerne.

22. Ondt Veir i 3 Dage.

October (اكتبر Október) 31 Dage.

Dhohúr ved 5 Fod, Asar ved 7 Fod. Solen gaaer i Vægten ميزان Mísan. Dagen er 10 Timer 30 Minuter og Natten 13 Timer 30 Minuter. Om man gaaer i Bad, da maae man ikke sidde der længe. I denne samles Oliven og Frø af Løg. Om det tordner, da beskades Honning og Smør. Og Gud veed alt.

10. Gik Abraham hen for at ofre sin Søn Ismael, Fred over ham.

17. En velsignet Dag. Beskiæres Træer.

21. De pløier og saaer i Egypten.

26. Endes Charíf, og føles Kuld og Regn.

30. Svalen gaaer bort, og Bien bliver i sin Kube.

November (نونبير Nouénbir) 30 Dage.

Dhohúr ved 8 Fod og Asar ved 7 Fod. Solen gaaer i Scorpionen عقرب Akrab. Dagen er 9 Timer og 20 Minuter og Natten 14 Timer og 40 Minuter. I denne er Kulde, og Bladene falde af Træerne. Alle Sommer-Gevæxter ere forbi, og Vinter-Gevæxter lader sig tilsyne. Man samler Blomsterne af Safran. Torden vil foraarsage dyr Tid. Og Gud veed alt.

1. Ondt Veir.

3. Tiden forbi at være til Søes.

7. Beskiæres Olie-Træerne.

10. Formeres Vandet i Brøndene.

13. Synker Tyren.

15. Begynder Regn-Tiden.

18. Faster de Christne i 40 Dage.

21. Døer Fluerne (et Slags med Brod i Munden).

23. Drikkes ei Vand om Natten.

December (دجنبر Desghenber) 31 Dage.

Dhohúr holdes ved 10 Fod og Asar ved 7 Fod. Solen gaaer i Skytten القوس Elkús. Dagen er 8 Timer 55 Minuter og Natten 15 Timer 5 Minuter. I denne Maaned blomstrer Mandel-Træerne, og Melonerne skyder Ranker. Derson det tordner, da bedærves Hvede og Byg. Og Gud ved alting.

6. Blæst.
8. En lykkelig Dag.
10. Gik Propheten ind i Medina.
13. Begynder Eliali الليالي, og Natten fortes.
15. Ondt Veir i 5 Dage.
16. Solhverv.
21. Blæst i 3 Dage.
24. Falder Dug og Hagel i Méka.
26. Jesu Fødsels-Dag.
28. Døde Fátima.
30. Drikkes ei Vand om Natten.

Denne Almanak holde de vel for at være giort i Aslambul eller Constantinople, og at det i Henseende til Veirliget er forskiellig i Marókos; men de bruge den dog, og sige, at Forskiellen er ikke stor; Kulden er lidt mindre og Skyggen lidt kortere. De regner det ikke saa noie; og hvad skal man vente af dem, som af deres Koran lærer, at Biergene ere skabte for at befæste Jorden og hindre den fra at ryste, og at Stiernerne ere skabte for at ledsage Folk om Natten u). De troer endog, at paa Domme-Dag skal Stiernerne falde ned, naar de Engle døer, som nu holde dem i Luften.

§. 7.

Af Poesie ere Maurerne store Elskere, men der er nu fast ingen, som selv kan componere noget, altsaa neies de med det, som andre for dem have giort, hvoraf de have hele Samlinger, som alle ere inrettede til at synge, saa at Poesien og Musiquen ere hos dem næsten u-adskillelige. De have ingen skreven Musique, men dog nødvendig maae have nogle Notas Characteristicas eller

u) Koran Capitel om Bien.

eller Kiendemærker, for at skille den ene Melodie fra den anden, hvortil de have adskillige Navne, som de kalde طبوع Tabúæ, af hvilke efterfølgende 32 af gode Mestere ere meest bekiente: حسين عجم Hasíin áſghem. عراق عجم Arak áſghem. اصبهان Isbahán. نوا Núa. رصد اديل Rasad adíil. رمل الماية Romel elméia. صافي الماية Safi elméia. مزموم Mezmúr. صيكة Siíka. حسين صافي Hasíin ſáfi. رمل صافي Romel ſáfi. العشاق Eláſchak. بسيط Besiít. وافير Uáfir. طويل Táuiil. كامل Kámiil. منسرح Menſérhh. خفيف Chafíf. الرجاز Erſghias. الحجاج كبير Elhágaſgh Kebír. الرسد Erſád. زيدان Zídan. حمدان Hámdan. المحزرة Elmohárza. الزرنك Ezérnek. غربت الحسين Rgrabt elhasíin. Derpaa følger 13 andre, nemlig: Haláui, iláti, calándri, túrki, rimaláti, hárbi, rauáni, báſcheref, táſſol, ſchámbo, márba, Smáim, Emír elháſgh, og endelig 3, ſom de give ud for deres eget, nemlig حروبة harúba, برولة bréula, og سسر Sær. Hvilke alle læres per Traditionem og efter Gehør; og det værste er, at det er ikke den største Musicus hos dem, ſom kan best, men den, ſom kan meest.

Nogle af disse Melodier have de medbragt fra Spanien, andre haver de faaet fra Turkerne. Den, ſom jeg syntes best om, var Romel elméia, ſom her for Exempels Skyld skal anføres; Musiquen sees paa Tab. XXXII, No. 1, og Texten er følgende x):

يا ربرب يا غزالي — يا بديع المحيا
يا بدر حسنك عالي — يا فوق نجم الثريا
عمركيوس الدوالي — اسع وطوف بالحميا
ندرت لله عهدا — صيام شهري و عشري
يوم نرك يا حبيبي — بين سحري و نحري

O!

x) Det Na og la under Musiquen er ei i Texten, men er deres Maade at trække Tonen ud paa, hvor der er mindre Ord end Musique; thi de retter ofte Ordene efter Musiquen, i Stedet for at rette Musiquen efter Ordene.

O! Rabrobi! O! min Rgazél!
O! du beste af de Levende!
O! du Fuld=Maane! din Skiønhed er høi,
ja, over Himmeltegnet Tyren.
Fyld Glasene med Drue=Saft,
og bring den i Forsamlingen.
Jeg lover og sværger ved Gud,
at faste en Maaned og 10 Dage,
for een Dag at see dig, O! min Elskelige!
imellem Sóheri og Náhori y).

Musique efter Táuil sees TAB. XXXII. No. 2. Texten er følgende:

1.) بليت بقاسي القلب لم يحفظ العهد رضيته به مولا و لم يرضني عبدا

2.) يسل علي العشاق سيف لحاظه فيضربهم صفحا و يضربني حدا

3.) فيضربني حتي يكاد يقتلني و عند خروج الروح يسقني شهدا

4.) ما فيه عيب الا نقون عهودة و كل نقي الخد ليس له عهدا

1.) Ulyksalig Viis, et haardt Hierte holder ingen Forbund; jeg har antaget det for Herre, og det antager mig ei for Slave.

2.) Det trækker til de Forliebte sine Yndigheders Kaarde, og slaaer dem med Fladen, men mig slaaer det med Eggen.

3.) Og i det at det slaaer mig, intil at dræbe mig, saa i det Øieblik, som jeg skulde give Aanden op, giver det mig Honning at drikke.

4.) Det er da ikke ondt, om jeg ei heller holder mit Løfte, siden intet Glat Kind (Fruentimmer) holder sit Løfte.

y) Sóheri og Náhori var et rendez-vous eller Mode=Sted for elskende Personer. Af de arabiske erfares, at det skal forestille et Fruentimmer, som synger.

Naar Landet fattes Regn, gaaer Børnene uden for Byen og igiennem Gaderne syngende:

الزرع عطشانة غيطها يا مولانا

هذه الزرع خرج و وارقه غيطه يا من خلقه

ɔ: Axene have Tørst, vor Herre hielp dem. Axene og deres Blade ere komne frem, hielp dem du som har skabt dem.

(Hvortil Melodien findes TAB. XXXII. No. 3.)

De som om Natten holde Vagt paa Stads-Murene, synge undertiden, ligesom Vægterne hos os, da man sædvanlig hører følgende:

اللهم صلي علي نبينا حبيبنا شفيانا محمد

يا سيد الرجال الفضل و بحر كامل يا نبينا

ɔ: Gud velsigne vor Prophet, vor elskelige Talsmand Mohamed. O! Menneskenes Herre den Udvalgte, og det store Hav! O! vor Prophet!

(Hvortil Musiquen er sat paa TAB. XXXII. No. 4.)

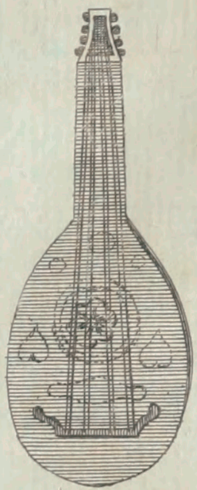
Naar de ofrer en Qvie til en af deres Helgeners eller Patroners Ære, og gaaer med den i Procession igiennem Gaderne synge de stedse بسم الله ɔ: i Guds Navn. Hvorved de deler sig i 2 Chorer, som hver igientager disse Ord tvende Gange under Melodie som paa TAB. XXXII No. 5.

I det de bærer en Død til Graven synge de underveis لا اله الا الله محمد رسول الله ɔ: Der er ingen Gud uden den sande Gud, Mohamed er hans Apostel; som ligeledes afdeles i 2 Chorer, hvoraf ethvert synger det halve saaledes som paa TAB XXXII No. 6.

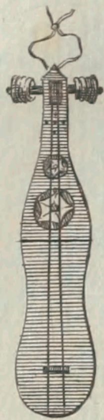
I Ramadhán bliver af Taarnene blæset i et Slags Basune, النفير Enfír kaldet, der seer ud som paa TAB XXXI. No. 5, og er giort af tyndt Messing. Da de kuns kan blæse een Tone derpaa, saa afdele de dens Tagt paa mange Maader; og naar sommetider uforvarendes slipper en Terz eller Quint ud for dem, saa holdes de for store Mestere.

De mauriske musicalske Instrumenter synes ikke at fortiene nogen neiagtig Beskrivelse, da de i Almindelighed ere ringe og tildeels bekiente; de skal derfore kuns løseligen berøres for Curieuse i dette Fag. العوت Elæut ligner en

spansk

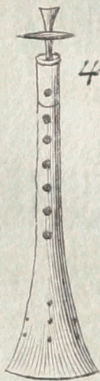

1

2

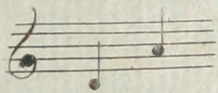

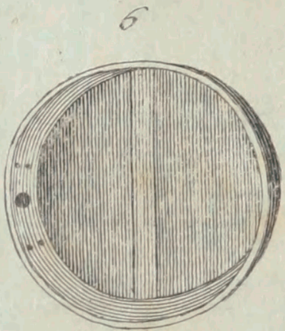

3

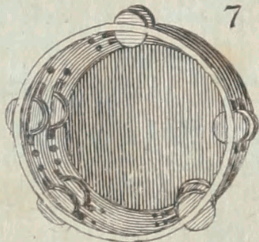

4

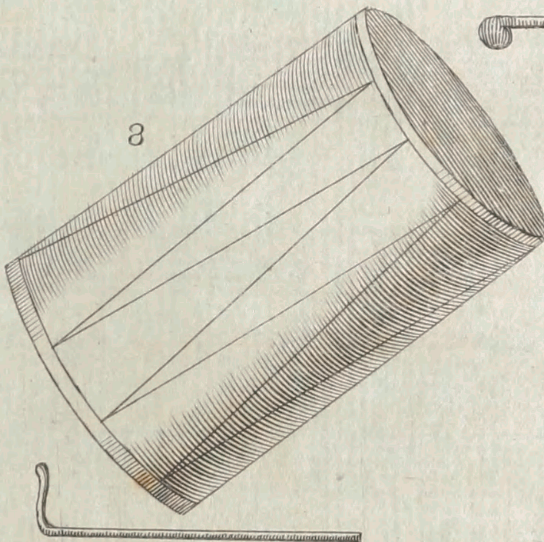

5

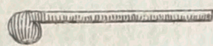

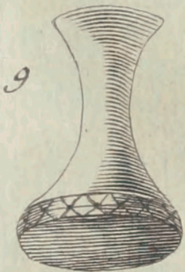

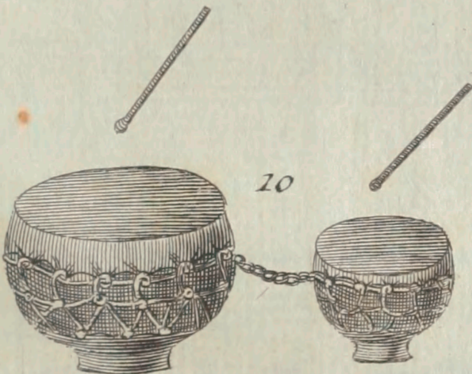

6

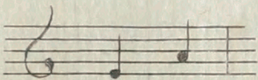

7

8

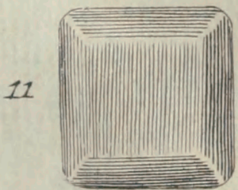

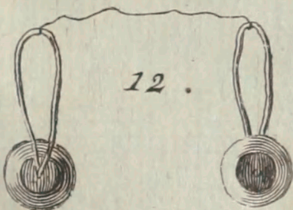

9

10

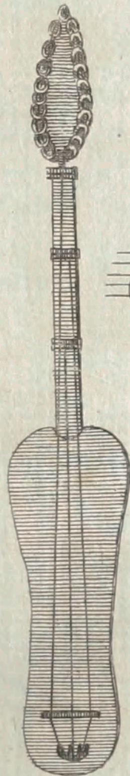

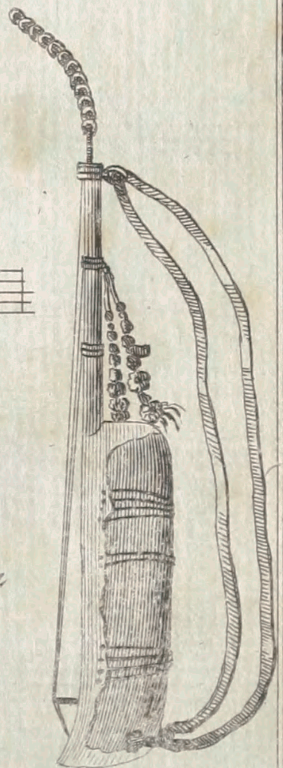

11

12.

13

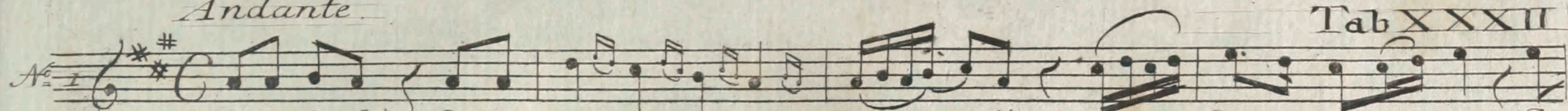

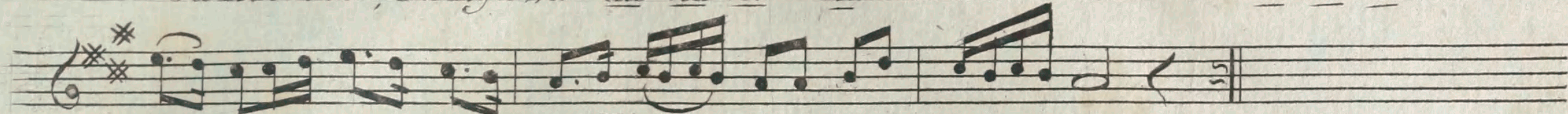

14

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Andante

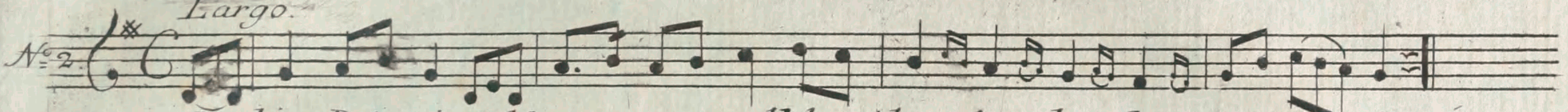
No 1

Largo.

No 2

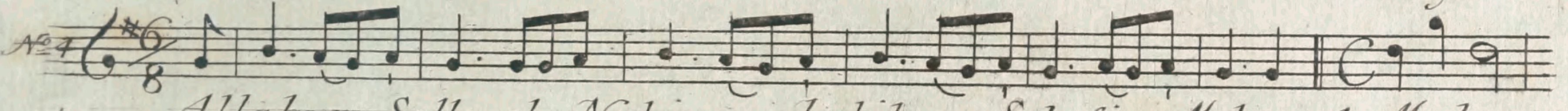
Alegro.

No 3

Vivace

No 4

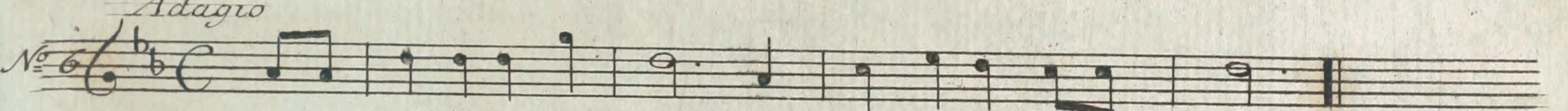
Vivace

No 5

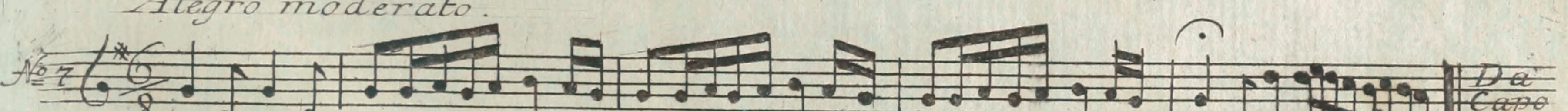
Adagio

No 6

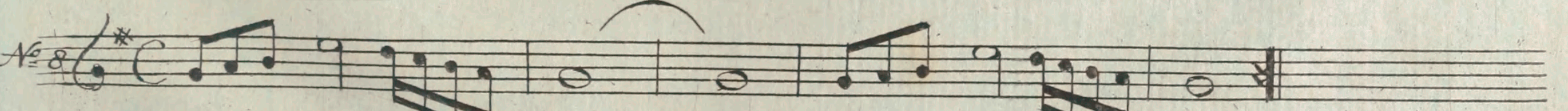
Alegro moderato.

No 7

Vivace

No 8

Vivace.

No 9

spansk Chitarra, men stemmes saaledes som paa TAB. XXXI. No. 1. الربب Erbéb er deres Violin, hvis Lyd meget ligner et Menneskes Stemme, dens Sangbund er af tyndt Skind, og Skroget af heelt Træe, som er udhulet; den har kuns 2 Strænger, som stemmes qvint-viis og stryges med en slet Bue; det Hele seer ud som TAB. XXXI. No. 2. شبابة Schabéba er en liden Flauto, som faaer sin Lyd oven fra uden Prop, og paa den Maade som en Flauto traverso men dobbelt saa vanskeligt; den lyder nesten som en Soldater-Pibe men lidt dybere og endnu skarpere; seer ud som paa ovenmelte TAB. No. 3. غايطة Rgéita er et Slags Skalmeie der seer ud som samme TAB. No. 4. ضيف Dhif er et Slags Haand-Tromme, af Størrelse som et lidet Sold med 2 Strænger indvendig over en tynd Skind-Bund; see samme TAB. No. 6. ترّ Tirr er en i Spanien, Italien og Frankerig bekient Tambourine eller Haand-Tromme, med Messing-Plader, som slaaer sammen, og giør en ubehagelig Allarm; see samme TAB. No. 7. طبل Tabél er en sædvanlig Tromme men af usædvanlig Størrelse, og berøres baade oven og under, som paa samme TAB. No. 8. اكوال Aguál er en Haand-Tromme af Leer, over hvis tykke Ende er et tyndt Skind, men over den smaleste slet intet, see ibidem No. 9. طبيلات Tabílat ere 2 smaae Leer-Trommer, den eenes Tone er en Qvart lavere end den andens, ibid. No. 10. بنديير Bendír er en liden fir-kantet Tromme, bestaaende af en Ramme 3 Tommer breed, som paa alle Sider er overtrukken med Skind, see samme TAB. No. 11. قاراقب Karákeb ere 2 eller 3 Messing-Plader af en Krones Størrelse med en Forhøining i Midten, hvori ere Baand, som settes paa Fingrene naar de danse, ligesom de spanske Castanettas; see ibid. No. 12. عودنين كناوة Eudenín genáua ere ogsaa et Slags Castagnetter af Jern, som allene bruges af Negerne, see ibid. No. 13. كطارة كناوة Getára genáua, som ligeledes bruges alleneste af Negerne, er afbildet ibid. No. 14, den berøres kuns med Fingrene; det øverste er en tynd Jern-Plade besat med Ringe, som rasler stærkt.

Araberne og Breberne bruger Schebéba, Dhúf, Bendír og Aguál. Jöderne betiene sig af Erbéb, Tirr og Tabílat. Maurerne

bruger baade Resten og nogle tilfælles med de andre. De af Brebernes Melodier, som jeg kan erindre findes paa TAB. XXXII. No. 7, 8 og 9.

For Resten er al deres Musique Unisono og alle Instrumenterne gaaer sammen Octav-viis, untagen naar mange Rgéitar blæses paa eengang, da de tvende sommetider enten holde ud i lang Tid paa Hoved-Tonen eller en Terz høiere, imedens den tredie giør Løb, som nogenledes efteraber en Cadence.

Kongen er ikke alleneste en Elsker af Musiquen, men og en Kiender efter deres Maade; han spiller paa Elæut, og er begierlig efter at kiende Europærnes Instrumenter, men deres Musique er ham for konstig z). Musici ere ogsaa anseete som Folk, der have finere Smag og mere Begreeb end andre, og som Gud har besynderlig elsket, siden han har tillagt dem den Gave at kunde musicere, som noget de ogsaa venter, at faae at høre i Paradiis.

§. 8.

Mange ældgamle Sghiamer og Fondaker a) vidner om, at Maurerne tilforn ikke have været ganske uvidende i Bygnings-Kunsten; men i de sidste

---

z) Da jeg engang spillede for ham paa et Clavesin, som Kongen af Danmark havde foræret ham, sagde han mig, at denne Musique var vel konstig, men ikke naturlig, og at man burde hellere spille med een Finger (hvilket han selv strar prøvede) siden man dog ikke kunde synge meer end een Tone paa Gangen, saaledes som skeer paa blæsende Instrumenter, (som ere ham de kiereste) end videre: siden Italienerne legge meest Vind paa Musiquen, saa var det ogsaa billigt, at man præfererede deres for alle andres, men næst efter holdte han Maurernes for den beste, siden den var den naturligste. Jeg skyede altid siden denne Ære; thi da Clavesinet blev sadt paa Jorden uden Fod, saa kan man forestille sig, i hvor ubehagelig Situation jeg maatte spille derpaa.

a) Saaledes kaldes de offentlige Værtshuse eller Herberger i store Stæder, hvor tilforn alle Fremmede kunde logere og beværtes frit, hvilket vel klinger stort, men det har vel ei været stort anderledes end nu, da en Fremmed kan faae et elendigt Værelse uden det allermindste deri, samt en Plads i Nærværelsen for at binde sine Heste ved Fødderne under aaben Himmel; Byg kan man der faae til Hestene for Betaling, men Mad maae man selv lade kiøbe og tillave.

sidste Tider have de ikke viist megen Indsigt, da de fleste Rudera, som man seer, ere af nesten nye Bygninger; hvilket kommer deraf, at de sielden reparere deres Huse, og opføre dem kuns af Jord og det paa følgende Maade: De blande lidt Kalk med leeragtig Jord, som de kaste i en Kiste af Bræder uden Bund, og siden stamper det med Køller, fløtter saa Kisten til Siden eller høiere op, og bliver saaledes ved, saa længe de vil forhøie eller forlænge Muren, som de siden bestryge inden og uden med Kalk, og naar da dette enten affalder eller skylles bort af Vand om Vinteren ved Foden af Huset, saa gaaer den stampede Jord strax efter, og saaledes falder tilsidst den hele Bygning. Husene ere flakke oven paa med Terasser, saaledes at man kan gaae der oven paa som paa et Stue-Gulv fra et Huus til et andet hele Byen over; untagen hvor Gaderne kommer imellem, som dog ofte ere saa smale, at man let kunde springe over dem. Terasserne eller Tagene kalde de سطح Stahh og giøre dem saaledes: Efter at de fire Mure ere opførte, bliver lagte Bielker af Argan-Træ, som ere krumme og korte, hvorfore ogsaa Værelserne ere smale og lange; tvers over Bielkerne legges smaae Stokke af 2 Tommers Tykkelse tæt ved hverandre, derpaa legges først et Lav Kalk, siden reen Jord et Qvarteer tyk, og der oven paa igien Kalk blandet med Sand en Haandbreed tyk; alt dette bliver med Marqueser eller flade Træ-Køller stampet tæt og jævnt, dog noget hængende til den Kant, hvor en Vandfang er inrettet i Huset; siden blive de bestregne med tyk Kalk, og kan saaledes udholde Regnen, naar Sprekkerne flittig tilstoppes med Kalk og Olie forend Regn-Tiden. Saavel mod Gaderne som mod Gaards-Rummet er en Muur af henimod 2 Alens Høide, for at forhindre, at man ikke skal falde ned b).

Et Huus bestaaer sædvanlig af 4 Side-Bygninger, som inbefatte et lidet Gaards-Rum, der er jevnt som et Stue-Gulv, og enten kalket eller belagt med smaa firkantede glaserede Stene af mange Farver; hvorfore de ogsaa flittig vaske

b) Saaledes har ogsaa Husene været inrettede i Mosis Tider, da det heder: Du skal giøre en Rekke paa dit Tag, at du skal ikke legge Blodskyld paa dit Huus, om nogen faldende falder deraf. 5 Mos. B. 22, 8.

vaske det, og bruge det som et andet Værelse, naar Solen ikke er lige der over, eller Regn falder. Ved det øverste af Husets 4 Vegge baade inden og uden, dog neden for det omtalte Gelænder eller 2 Alens høie Muur, som er over Taget, er en Karnis eller Kant af grønne Tagstene, som lader got paa de hvide Vegge c). Portene, Dørrene og deres Rammer ere gemeenlig af Fyrre-Træ fra Europa; thi paa den østlige Side af Landet, fast intil Suíra, er Mangel paa Bygnings-Tømmer, untagen en liden Eege-Skov imellem Mehedía og Elaráisch; men imellem Suíra og Agadér er en Mængde store Træer, som Maurerne bekymrer sig saa lidt om, at de ikke engang vide deres Navne; de holde ogsaa Transporten for umuelig, siden de ingen Vogne have, og det var dem for vitløftigt, at forarbeide dem paa Stedet selv; dertil have de ikke heller Øvelse eller Redskaber. Planke-Gulve findes ikke, men murede og kalkede, der ofte ere belagte med de nysmelte smaa Stene, som baade seer godt ud og holder køligt, hvorfore ogsaa Kongen og de Rige ofte lade Veggene dermed beklæde. Man finder fast aldrig noget Vindue til Gaden, deels at Konerne ikke skal see, eller sees, derigiennem, og deels for at udeholde Solens Heede og Fluer; men til Gaarden ere ofte 3 Slags paa eet Huus, nemlig: Táka طاقة, Riáha رياحة og Schmása شماسة, alle uden Glas og meget smaa; siden Lyset kommer igiennem Dørren, der er saa stor som en Port. Bemidlede Folkes Værelser ere

c) Naar man nøie betragter dette, saa bliver det 19 Vers af Lucæ 5 Cap. lettere at forstaae, hvor det heder: De stigede op paa Taget, og lode den Verkbrudne ned igiennem Tagstenene med Sengen midt iblant dem for Jesu. Thi de have hidset ham med sin Straa-Matte (som vel var hans Seng) ned i Gaards-Rummet, da han maatte passere de ommelte Tagstene, for at komme ned til Jesum, som i en stor Forsamling har opholdt sig der lige som i et Værelse. Hvilken Operation vilde efter vor Bygnings-Art have været voldsom, og fast umuelig. Saaledes forstaaer man ogsaa lettere disse bibelske Talemaader: David vandrede paa Taget af Kongens Huus. 2 Sam. 11. 2. Samuel kaldte Saul op paa Taget. 1 Sam. 9. 26. De som tilbede paa Tagene. Zeph. 1. 5. Petrus stigede op paa Huset at bede. Apost. G. 10. 9. og andre Steder.

ere Bíet Elfrásch بيت الفراش ɔ: Sovekammeret, Bíet Eddífan بيت الديفان ɔ: for at tage imod Fremmede, Bíel Esmæh بيت السمع ɔ: Daglig=Stuen, Bíet Elchadém بيت الخدام ɔ: Arbeids=Kammeret, Bíet Elúla بيت العولة ɔ: Provisions=Kammeret, Tæd ſergír تحت صغير ɔ: Værelset under Sengen, og Keſchína كشينة ɔ: Kiøkenet.

Siden Ao. 1760 have de faaet en bedre Bygnings=Smag; da Kongen af Dannemark ſendte den marokſke Konge en Bygmeſter og en Steenhugger, ſom han ſelv har profiteret ſaa anſeelig af, at han ei alleneſte om de fleſte Ting har en god Idée, men endog ſelv gier Grund=Tegninger til hvad, ſom han vil have bygt, med ſaa ordentlig Maal og Proportion, at man derefter til Nød kan rette ſig.

Kárkton قرقتن er et paa Gulvet friſtaaende Senge=Sted, ſom dog kuns de Fornemme have. Fraſch فراش er et Senge=Sted i Enden af Kammeret, ſom er bygt faſt i Muren ofte henimod en Mands Høide fra Gulvet med ſilke= eller andre ſtribede Gardiner fra Loftet intil Senge=Stedet, til hvilket behøves en Stige, for at komme derind. Senge=Klæderne ere Emdérba مضربة, ſom er en Matraſſe ſtoppet med Uld, af hvilke ofte ere 3 oven paa hverandre; derpaa legge de Gatífa قطيفة, et uldet Teppe, ſom ofte veier 300 Pund; derover er et andet Teppe, Scherbía شربية kaldet. Lagenerne kalde de Iſár إزار; af dem bruge nogle kuns eet, ſom legges ligeſom tvende, hvis lukte Side vender mod Veggen; over dem legges et Dekke af Sempiterne, Sirts eller Damaſt, og tilſidſt Hoved=Puden Emkáda مخدة. Men dette er kuns at forſtaae om de Formuendes Senge; thi Fattige maae der, ſom andenſteds, ligge paa hvad, ſom de have; et laadent Faare=Skind eller en Straa=Matte er en opreed Seng for nogle; andre ſvøbe ſig ind i deres Haik, og ſove ſødt paa den bare Jord med en Steen under Hovedet endog under aaben Himmel. For Reſten have de kuns faa og ſlette Meubler; deres Borde ere ſmaa Bænker en halv Alen fra Gulvet, Mída ميدة kaldet; andre ere ſom et Sold, hvori de ſette Fadet med deres Kuskus; og deres Stole beſtaaer i Skamler; endelig udgier en Kiſte eller et Skriin deres øvrige Meubler. Deres Gulve ere belagte

med uldene Tepper eller Straa-Matter, hvorfore de ogsaa sette Tøflerne uden for, og gaaer ind med bare Fødder.

§. 9.

Da Maurerne efter deres Oeconomie behøve mindre end Europæerne, og tillige have anseelig Tilførsel baade af det nødvendige og det overflødige, saa legge de ikke nogen Flid paa Fabriquer. En Haik kan hver anden Mand selv væve, og Konerne spinde Garnet dertil paa Haand-Teene; noget deraf ligner vores Vadmel, andet er nopret som Ratin, andet seer ud som Linnet, fordi Traaden er overmaade haardt snoet; andet er halv Silke, og andet har Silke-Striber; det farves ikke, men vaskes meget hvidt. I Fes ere Hue-Fabriquer, som kan forsyne hele Landet; der i Egnen voxer ogsaa Skarlagens-Bær, hvormed de farve dem. Nogle faa, endog af Biergfolkene, giøre Canon-Krud, men det er kuns slet, det har for meget Kul og for lidet Salpeter *), de kaste derfore en heel stor Haandfuld i Bøssen, og maae ofte giøre den reen. Sammesteds fabriqueres ogsaa Silke-Tørklæder, et Slags Taft og slet Damast, Abroker eller Fruentimmer-Hoved-Prydelser, og de Skierfer, som Maurerne binde om Livet, der ofte ere vævede med Guld-Traad og kan koste over 50 Ducater. Det meste af deres Silke-Tøi er løst og aabent, og har for megen Gummi. Lærret giøres hist og her i Landet, men kuns lidt og slet, det beste er i Egnen ved Alkáſar. Paa mange Steder, især i Provinzen Dukála, fabriqueres de bekiente uldene Tepper, Scherbía og Katífa kaldede, figurerede og af alle Slags Farver, som her ere meest bekiente under Navn af turkiske Tepper; de selges sædvanlig efter Vægten, og gielde fra 3 til 80 Ducater; saaog giøres adskillige Slags Straa- og Qviste-Tepper, Matter og Kurve. Af Sæbe-Sydere gives især mange i Rabát og Salá; og af Pottemagere i Fes og Rabát.

Blant Haandværker ere Skoemagere, Smede, Remme-Snidere og Sadelmagere de fornemmeste; nogle faa Garvere tilberede de bekiente Maroquins

*) Hvor de faaer Salpeter, er mig ubekient, men jeg har seet Mængde deraf paa gamle Mure.

quins eller Safian-Skind, hvoraf de beste røde faaes i Fes og de beste gule i Marókos; det beste Saale-Læder prepareres i Rabát, hvis Schérbil eller Bambuser derfore føres over det hele Rige. Paa Snedkere, Timmermænd og Muurmestere er der ikke Overflødighed, men Skrædere fattes ikke især blant Jöderne. Guldsmedene ere alle Jöder, der skakre i dette som alt andet, og giere slet Arbeide. Nogle faa Bøsse-Smede holdes ogsaa der for store Konstnere; ligesom i Almindelighed alle Haandværks-Folk ere høit agtede, siden der i Landet ere kuns faa Fornemme.

9 Capitel.

Om Handelen.

§. 1.

Den første Handels-Expedition paa Marókos skal være giort af en Engelsmand ved Navn Thomas Windham, som Ao. 1551 med sit eget Skib skal have hiemført 2 mauriske Printser, hvis Historie man ikke veed; og Aaret derpaa kom han igien til Asfi og Agadér, hvor han skal have ladet med Sukker, Dadeler og Mandler. Siden den Tid haver Retourerne merkelig tiltaget, som herefter anmerkes. Der er tilforn meldet om de der værende Kiøbmænds Huse, at det danske africanske Compagnie er ophævet, og følgelig at Handelen er fri; en Landsmand derfor, som maatte have Speculation paa denne Handel, kan samle sig et Begreb derom af dette Capitel. Det er ei let at bedømme, om propre eller egen Handel for et simpel Huus er fordeelagtig eller ikke; at fortiene Penge hænger meest af Kiøbmandens Kræfter, Vittighed og Flid, Tiderne og visse lykkelige Tilfælde; men at bevare det fortiente flyder tildeels af Kongens Infald, og Nationens og Landets besynderlige Omstændigheder. Dette kan dog siges med Vished, at en Commissionair eller Factor ikke lettelig kan tabe uden ved sin egen Forseelse; overordentlige Haverier ved In-

byggernes Overlast og Overmagt kan ikke blive for hans Regning, og han kan altid i Forveien see sin fortiente Commission ude af Landet eller paa mange andre Maader i Sikkerhed. Vi ville anmerke det fornemmeste af hvad, som angaaer den marokske Handel.

§. 2.

De Vahrer, som med meest Fordeel affettes der i Landet, ere følgende:

Engesk Klæde paa maurisk kaldet ملف انجليس Milf inglés i 3 Sorter, bekiente under Navn af Alto, Segondo og Basto, er en grov og gemeen Klæde; af Basto, som det ringeste, sælges langt meer end af det andet, og den meest begierlige Farve er rød, dernest blaa og grøn, men ei andre Farver. Den sædvanlige Priis paa Alto er 500 ℥ for 2 halve Stykker, paa Segondo 400 ℥, og paa Basto 300 à 340 ℥. Engelsk Brom gaaer ogsaa af, men ikke i store Partier.

Hollandsk Klæde, ملف فلمينك Milf flamínko er begierlig; Skarlagenet sælges for 16 à 17 ℥ en Alen, det Violet 15 à 16 ℥; og dette, ligesom alt Klæde, gaaer best af i Efteraaret.

Paa dansk Klæde have de endnu ikke faaet ret Smag; det, som den Tid kom der over, var for godt og for kostbart; men de, som fik noget deraf til Foræring, kunde ikke noksom rose det.

Engelske Sempiternes راسة Rása, nemlig høi-røde, blaa, grønne og sorte, selges for 140 à 160 ℥ 100 Alen.

Platilles royalles كميمة Kmíma, de hele مربع merbá sælges for 68 à 86 ℥; de halve مثنية emthenía for 32 à 38 ℥; og de af Qvart Størrelse فردية ferdía for 14 à 16 ℥ af de fineste, og ere dog ikke begierlige.

Rouans روان Ruán ere meget elskede, og sælges for 110 à 126 ℥ 100 Alen.

Toile de St Jean رينس Rínes, assorteret af $\frac{7}{8}$ og $\frac{3}{4}$ sælges for 125 à 130 ℥.

Bretagnes حريشة فرنسيسة Haríscha fransísa ere meget affettelige og gielde gemeenlig 40 à 50 ℥ Parret eller 10 franske Alen.

Dito

Dito tyske eller eftergiorte (Bretagnes contrefaites) قامرة فلامنكة Kámera flamínka, de brede Uása betales med 38 à 40 ‡, og de smale Díeka med 32 à 36 ‡ Parret.

Tyske Cambrays قامرة سلاوية Kámera sláuia sælges for 40 à 50 ‡ Parret.

Franske Creas كرية Kría gielder der 120 ‡ 100 Alen. Engelske dito fine og brede har samme Priis; de smale gielde kuns 100 ‡ 100 Alen. Hollandske brede sælges som de engelske, men de smale hollandske gielde kuns 40 à 60 ‡ 100 Alen.

Toile de Troye gielder 170 à 180 ‡ 100 Alen.

Osnabrug Lærred خام باس Cham bes, bruges meest til Telter, og sælges for 50 à 60 ‡ 100 Alen, og, ligesom alle Lærreder, settes best af i Majo, Junio og Julio.

Tin i Stænger قصدير Kasdír gielder 200 ‡ 100 Pd. men har ei stor Afstræk.

Jern fra Biscaya حديد بسكاينة Hedíd Beskaíno er vel den allerbeste Artikel, som man kan bringe, især om ingen Forraad er i Landet. Man faaer 50 à 100 ‡ og derover for 150 Pd. Der udsøges tynde Stænger, hvorved Smeddene har mindst Arbeide; og de affettes best i September, October og November. Norsk Jern kalde de اللمان Allemán; det er ei saa begierligt som det andet, men er dog affettelig med Fordeel, og mere agtet end det svenske, som ingen vilde kiøbe uden i Nød.

Egstaal fra Dantzig هند Hend gielder 60 à 65 ‡ 100 Pd.

Søm مسمار Emsemár 2 Tommer lang betales med 100 ‡, 3 Tommer 80 ‡ og 4 Tommer med 70 ‡ 100 Pd.

Staal-Traad درش Dersch No. 2, 3, 4, F, gielder 5 à 6 ‡ Rullen.

Messing-Bekkener طاس Tas gielde 270 à 300 ‡ for 100 Pd.

Allun شب Schib bruges meget i Landet og sælges for 46 à 48 ‡ 100 Pd. Den romerske er den kiereste og koster 80 ‡.

Couperose برودية Barodía er ikke meget i Priis, enskiønt det behøves til at farve Arabernes Telter; det sælges for 20 ℔ 100 Pd. i September og October.

Engelsk Gommelak paa Træet eller Stokken, لك Lek, gielder 400 à 500 ℔ 100 Pd.

Peber فلفل Felfél gaaer vel af, og sælges for 200 à 300 ℔ 100 Pd.

Ingefer سكنجبيل Skenſghebíl gielder 60 à 65 ℔ for 100 Pd.

Negliker عود نوار Æud Núar sælges for 20 a 23 ℔ 1 Pd.

Thee تاي Téi, maae være godt og koster 10 à 13 ℔ 1 Pd.

Top-Sukker سكر كالب Skor Kalb, 2 à 3 Pd. i Toppen, gielder 250 ℔ 100 Pd. Raa Sukker Skor Gobrá, meget hvidt, 150 à 200 ℔ 100 Pd.

Flaske-Kieldere فرجيرات Fraſghírat gielder 160 à 200 ℔ 100 Flasker.

Burboms-Kamme مشطة Emſchtá sælges for 80 à 110 ℔ 100 Dosin.

Hollandsk Papiir قاغط Kargt gielder alleneste 10 ℔ 1 Riis.

Brasilien-Træ kan ogsaa afsettes og sælges for 160 à 170 ℔ 100 Pd.

Coraller مرجن Merſghán baade runde og lange, sælges efter deres meget forskiellige Qvaliteter.

Cochenille, Svovel, Munition og Skibs-Materialer ere gode Artikler; men Kongen ene lader dem komme for egen Regning.

Tvende Gange om Aaret nemlig i May og August maae disse foreskrevne Vahrer ankomme til Landet. Man selger ikke meget for Comptantes Penge paa eengang, da de, som have Penge, ter ikke være det bekient, men man tager Vahrer for Vahrer, hvilket ganske vist er den beste Handel; thi man maae ellers nødvendig give Credit, og altid vente, at en Trediedeel deraf aldrig bliver udbetalt, men afgiøres hvergang ved nye Credit; hvorfore Kiøbmanden maae indrette sine Priser saaledes, at han er skadesløs for den ommelte tredie Deel.

Nogle Kiøbmænd paastaaede, at der af europaiske Vahrer kan afsettes om Aaret for 400 à 500 tusinde Piastres, og paa nogle profiteres 20 pro Cento, paa andre 10, og paa andre intet.

§. 3.

§. 3.

Iblant en Hob Retour-Vahrer, som der gives, ere de efterfølgende 6 Slags de betydeligste:

Uld صوفة Súfa, som har været en god Artikel tilforn, især strax efter Pesten Ao. 1750, da man paa eengang kunde tælle 20 Skibe paa Rheden ved Asfi, som alle bleve fyldte med Uld; det kostede da kuns 8 à 9 ƒ 100 Pd.; men nu faaer man sammesteds sielden nok, for at lade 3 Skibe, enskiønt man betaler 30 à 34 ƒ 100 Pd. *), hvilket kommer af Folkets Tiltagelse der i Landet, som nesten ikke klæde sig i andet end uldent; desuden opkiøber Breberne alt hvad de kan faae, og betaler det dyre, siden de selv have faa eller ingen Faar; saa det lader til, at der om kort Tid ikke vil blive mere Uld at faae til Retourer. Ulden inkommer fra Landet i Martio, og holder ved intil August. Den anden Klipning begynder i September og varer ei længe. Til at inkiøbe denne Uld paa Torvet behøves reede Penge, hvormed enhver fornuftig Kiøbmand har i Forveien forsynet sig, for at faae Ulden fra første Haand af Araberne. Man lader den vel kiøbe ved en Maur eller Jöde; men kiender man ei selv Qualiteten, saa bliver man vist bedraget; altsaa tager man ei mod Vaad Uld, مفسكة emfiská kaldet, som siden brænder sammen og bedærver det gode; Synet kan heri ei være tilstrækkelig; men naar man føler paa det, befindes det mere kold end det andet. Brændt Uld kaldes محاركة emhárka, som allerede er bedærvet, er guult og tørt, og har ingen Olie hos sig; det samme kan ogsaa siges om 2 til 3 Aars Gammel Uld, حايلة háila kaldet. Man tager sig ogsaa i Agt for Sand تراب Trab og قالة Kála Faare-Skarn, som deels sidder fast, og deels af Araberne stikkes ind i hver Toison, som bør hænge sammen. Den fineste og beste Uld kommer fra Provincerne Temsna og Bled meskín, som gaaer til Salá, men den meeste kommer fra Siédma, Tedla, Abda og Dukála. Endelig er at mærke, at Uld, som giemmes i Magasinet tager til i Vægt, og at den med meest Fordeel afsættes i Marseille.

Vox

*) Jeg hører af en Kiøbmand fra Marseille, at det nu gielder fast dobbelt saa meget.

Vox شمع Schmæ faaes best af Araberne, endskiønt de nu ogsaa forfalske samme, og blande det med Talg intil 20 per Centum, samt med Bønne-Meel, Olie, og undertiden store Stene; hvorfore man hugger Voxet i Stykker, og examinerer det med Fingrene, ved hvilke det gode Vox ikke hænger fast; men for at udfinde Melet, maae man smelte noget af Voxet og komme det paa et Stykke Papiir. Den sædvanlig Priis er en Rd. for Pundet; men da 150 Pund koster i Told 104 Rd., saa sees, at man alleneste kieber Vox for at faae sin Capital ud af Landet *). Det kommer ind hele Aaret igiennem, dog det meste i April og May. Det som giemmes i Magasinet eet Aar tager 2 per Cent af i Vægt, da det ædes af et Slags Orme. Hele Landets Producter vil neppe beløbe sig til 5000 Quintaux; et Quintal regnes for 100 Pd. Det afsættes best i Marseille og London.

Tørre Oxe-Huder جلود Sghlud faaer man af Araberne ved at give dem Jern, og er en fordeelagtig Artikel; man seer efter at de ere store, tørre og uden Huller, da 10 à 12 paa 100 Pd. koster 25 Rd.; 8 à 10 paa 100 Pd. 28 Rd., og 6 à 8 paa 100 Pd. 30 Rd.; nogle skierer Hoved og Hale af, som veier meget. De afsættes godt i Marseille.

Arabisk Gomme علك طلح Alk Talh er ei af saa god Qualité som det, der kommer fra Senegal, og man bør ei inkiøbe det, uden man jo fra Europa har Efterretning om, at det er begierlig; dets Priis er derfor ulige, nemlig fra 35 à 65 Rd. 100 Pd. Man udsøger det som er hvidt og fri for alt for meget Støv. Gomme sandraque kaldes غراسة Grása, gives ei i Overflødighed, men er af god Qualité. Det afsættes best i Amsterdam undtagen naar det slaaer Feil i Senegal, da det fordeelagtigst sælges i Marseille.

Raa Kobber تانقولت Tankult faaes i Agadér for 70 Rd. 100 Pd. Gammelt Kobber نحاس Nehás koster gemeenlig 1 Rd. 1 P. og begge giver god Regning. Det sælges best i Marseille.

Mand-

(* Joh. Leo afric. fortæller, at Indbyggerne i Haha i hans Tid, omtrent 1513, vare saa uvidende om Voxets Brug, at de kastede det bort, efter at have skilt Honningen derfra.

Mandler لوز Luz gives ogsaa i Agadér i temmelig Mængde, men de ere smaa, og den Handel er ikke meget fordeelagtig. De gaaer best af i Amsterdam.

Muler eller Muul-Esler بغال Bergál har man siden 1766 begyndt at udføre; et engelsk Fartøi fik først Lov til at bringe dem ud imod en liden Foræring til Kongen; derpaa kom adskillige andre Engelske for at kiøbe Muler, som de vilde sende til de americanske Sukker-Colonier, men da blev det alleneste tilladt i Laráisch og Suíra, imod at erlegge 5 Piastres for hver i Told, som var taaleligt, siden de kunde kiøbes for 15 til 40 Ducater *).

Olie زيت Ziit begynder at blive en god Handels-Artikel; 100 Pund koster gemeenlig 30 ₱, som i slette Olie-Aar i Europa giver god Regning**). Den presses ikke af Oliven, men af Argan, og bruges i Europa alleneste i Fabriquerne især i Marseille til Sæbe.

§. 4.

Af alle Vahrer, som kommer ind i Landet, erlegges i Told 10 per Centum in Natura (siden 1767 alleneste 8 per Cent. i Suíra og Laráisch) og af Jern 15 per Cent., som fortoldes ved en Kaid Mérsa eller Havne-Foged og 2 Notarii publici, hvorved ofte Gouverneuren og andre Kongelige Betientere ere tilstede. De annamede Told-Vahrer lader Kongen sælge til Jöderne for en høi Priis, givende dem at betænke, hvorledes de kan faae deres Penge igien.

Der bliver ofte giort nye حساب الصاكة Heséb Essáka eller Told-Roller, eftersom Kongen seer sin Fordeel; den efterfølgende er af 1766, til hvilken jeg vil føie den da værende courante Priis.

*) Nu hører jeg af Hr. Commerce-Raad Koustrup, at intil 1768 Aars Udgang skal henimod 4000 Muler være udskibede, hvorover Almuen begynte at knurre, saa at baade Tilladelsen er inskrænket, Besterne dyrere, og Tolden 10 Piastres.

**) Hr Commerce-Raad Koustrup haver anmærket, at i 1768 og 1769 kan vel være udskibet 100 tusinde Quintaux Olie, og at der fra Marókos Stad allene aarlig kan udgaae 30 tusinde Quintaux.

Vox	150 Pd.	koster	150 Rd.	og betaler i Told	104 Rd.
Uld	100 Pd.	=	30 Rd.	= = = = =	10 Rd.
Kobber	100 Pd.	=	70 à 100 Rd.	= = = =	36 Rd.
Dito i Flus	100 Pd.	=	100 Rd.	= = = = =	18 Rd.
Mandler	100 Pd.	=	70 Rd.	= = = = =	9 Rd.
Gomme	100 Pd.	=	45 Rd.	= = = = =	27 Rd.
Oxehuder	100 Pd.	=	25 à 30 Rd.	= = = = =	3 Rd.
Herbe perille	150 Pd.	=	140 Rd.	(deraf giøres Orseille)	27 Rd.
Maroquins røde,	Stykket		5 Rd.	18 Stykker =	9 Rd.
Dito gule	= = =	= = =	4 Rd.	21 Stykker =	9 Rd.
Indigo	100 Pd.	= = =	130 Rd.	= = = = =	9 Rd.
Olie	100 Pd.	= = =	30 Rd.	= = = = =	9 Rd.
Struds-Fier, sorte	1 Pd.		15 à 50 Rd.	100 Pd. =	49 Rd.
Dito hvide	100 Stykker	=	25 Rd.	= = = = = =	9 Rd.
Elefant-Tænder	100 Pd.	=	230 Rd.	= = = = = =	30 Rd.
Geede-Skind	100 Stykker	=	200 Rd.	= = = = = =	10 Rd.
Anis	100 Pd.	= = = = =	25 Rd.	= = = = = =	3 Rd.

Archifou (en Mineral), Viol-Roed, Granat-Skaller, Isop, Dadeler, Rosiner, Elfúa (en Roed), Rgáful (en sæbeagtig Jord), Enémi (en Gummi), Seh (en Urt), Fáfuch (en Gummi), Silslán (et Slags Frø), Hedída (en Mineral), skibes ogsaa ud; men de ere af liden Betydenhed, og af nogle betales i Told 3 Rd., af andre betales intet.

§. 5.

Ankerage kaldes حق المخطاف Hak elmochtáf, og er 100 Pd. Krud eller i Stedet 200 Rd., 10 Kugler paa 5 à 8 Pd. eller i Stedet 40 Rd., og i Penge 50 Rd. Til den første, som seer Skibet 3 Rd., til den første udgaaende Baad eller Barque 10 Rd., og andre smaae Omkostninger til Søe-Folkene 20 Rd.

§. 6.

§. 6.

Jøde-Ret, kaldet حق اليهود Hak elihúd, er en Jnkomst, som blev tillagt Hof-Jøden Maimoran af Mulei Ismail, men nu oppebæres af Kongen, og er ½ per Centum af Vahrernes Værdie efter Vurdering.

§. 7.

Commission regnes 2½ per Centum af Salg, 2 per Centum af Jnkiøb og 1¼ per Centum af rede Penge, 1 per Centum for Couretage og Magasinage, 1 per Cent. Avárie ordinaire, og 1 per Cent del Credére. Andre Handels-Omkostninger regnes saaledes: 5 ℥ paa 100 Pd. Uld inpakket i Lærret; 3 ℥ paa 100 Pd. Vox, Gummi, Mandler, Kobber, Olie, Huder ꝛc.; 5 ℥ for en Courier en Dags Reise foruden 2 Blankiller til daglig Underholding; 1 ℥ Fragt af 100 Pd. hver Dags Reise. Til Handels Omkostninger hører ogsaa de Foræringer, som en Kiøbmand nødvendig maae giøre til Kongen, Gouverneuren og de fornemmeste Maurer, med hvilke han har noget at bestille; dog forstaaes ikke herunder de Omkostninger, som det Slags Kiøbmænd foraarsage, der agere politiske Kandestøbere, og med Magt trænge sig ind i Stats- og Hof-Sager, som intet Sted haver i deres Kramboder; saadanne blive vel Kongens Favoriter, saa længe de brav spendere; men siden leer han og andre dem ud efter Fortieneste.

§. 8.

Deres eget Alen-Maal kalde de ذراع Dhra, paa fransk Coudée, som forholder sig saaledes: 100 Ellen i Holland giør 130 Dhra; 1 Aune i Lion giør 2½ Dhra; 1 Aune i Nantes giør 2½ Dhra; 1 Crochet i Rouan giør ogsaa 2½ Dhra; 1 Varra i Spanien giør 1⅝ Dhra; en Alen i Dannemark giør 1⅛ Dhra; og 1 Yard i London giør 1¾ Dhra. Et fremmed Alen-Maal kalde de sædvanlig قالة Kála. صاع Sah er et opdigtet Maal, hvorefter sælges Hvede, Byg, Salt og Argan-Olie, indeholdende i Agadér 120 Pd., i Suíra og Marókos 60 Pd. og i Asfi 50 Pd. قولة Kúla er

et virkelig Maal for Oliven-Olie ꝛc. indeholdende 22 Pd.; og المد Elmúd er et virkeligt Maal for alle andre Ting, som regnes for fierde Delen af en Sah.

§. 9.

100 Pd. i Marókos er 105 Pd. i Kiöbenhavn og Amsterdam og 125 Pd. i Marseille, 106 Pd. i Paris og 110 Pd. i Cadix. Et stort Quintal i Salá er 125 Pd. og i Asfi 150 Pd. Det, som de kalde Quintar el-arúb, er 75 Pd. Deres Vægt reguleres flittig af en Motehéseb محتسب, som derover har Opsigt i hver Bye, desuagtet har Bedragerie dog Sted *).

§. 10.

Endnu kan anmerkes, at Korn vilde blive en af de beste Retourer, dersom den Tilladelse maatte vedvare, som i Aarene 1766 og 1767 blev givet til dets Udførsel, imod at betale Tolden i Munition, nemlig for 20 Sækker Hvede hver paa 150 Pd., item for 25 Sækker Byg, 100 Pd. Krud; men det vil nok ikke vedvare længere end til Kongen har Munition nok **). Vahrerne føres i Landet fra et Sted til et andet paa Cameler eller Muler, hvilke leies af en Hemél حمال, som Europæerne kalde Cafileur; men de maae vel inpakkes, og i Regntiden insyes i Skind, og inrettes 2 Pakker til hver Bæst,

nemlig

*) Hr. Commerce-Raad Koustrup har anmerket, at efter den allernyeste Inretning skal 100 Pd. liden Quintal holde Vægt med 1680 spanske Pataconer, hvorefter Specerier sælges paa alle Steder, samt Told beregnes af Uld, Olie, Kobber, Huder ꝛc. Et stort Quintal skal overalt være 150 Pd. hvorefter sælges Kiød, Smør, Frugter, Olie i smaa Partier og Sæbe, samt derefter beregnes Tolden af Vox og Jern. Et Quintal Kul-Vægt skal have 281 Pd., hvorefter vasket Uld, Kul, Træ, Meloner og deslige sælges.

**) Der skal efter Hr. Commerce-Raad Koustrups Beretning virkeligen have været et Oprør, i hvilket Fesserne borttoge en Transport af 500 Quintaux Meel, som skulde have været udført imod Told i Munition; og deelte det ud blant de Geistlige og de Fattige; hvilket Kongen maatte lade passere. Imidlertid blev baade Udførselens Tilladelse inskrænket og Prisen saa høi, at der fast intet mere kan vindes ved denne Handel.

nemlig til en Cameel 600 Pd. og til en Mule 300 Pd. Med en bekient Hemél kan man være temmelig sikker baade paa Vahrerne og deres Medhandling underveis. Til Handelen hører ogsaa Correspondance i Landet; men da her ingen Poster gives, saa befordres Brevene ved Courierer, som de kalde رقاص Erkás. Saadan een løber gemeenlig 6 Dages Reise for 3 Ducater eller 30 ℔ foruden sine 2 Blankiller i daglig Fortæring; men som han ogsaa vil putte dem i Lommen, saa forsyner han sig imidlertid med en Pose fuld af branket Meel og en liden Træskaal; naar da Hunger minder ham, slaaer han Vand paa Meelet, rører det sammen med Fingeren, og slubrer det ind med megen Apetit, hvilket holder ham sund og let til at løbe. Ved alle Contracter og Udbetalinger maae en forsigtig Kiøbmand forsyne sig med Documenter, giorte for Adul eller Notarii publici, som derfore faaer 4 à 6 Blankiller. Man bør aldrig forlade sig paa nogen mundlig Accord, enskiønt man beholder Vahrerne hos sig; thi Mauren tager sine Ord tilbage, naar han har solgt sine egne Vahrer af samme Slags. Til Forsigtighed hører ogsaa, aldrig at være Kongen noget skyldig; og endelig at en Kiøbmand førend sit Skibs Ankomst bør have sin Retour-Ladning færdig liggende.

§. 11.

Eengang om Aaret sender de mauriske Kiøbmænd med Karavanen til Meka adskillige Vahrer, saasom: fiint Klæde, Cochenille, Strudsfier rc. men bringe sielden andet tilbage end levantiske stribede Silke-Toier, som nu ogsaa eftergiøres i Fes, samt raa Bomuld og Silke, som de ogsaa vel faaer fra Spanien og Frankerig, men da maae betale Told deraf. De sende ogsaa gemeenlig eengang om Aaret en Karavane til Grændserne af Guinea, nemlig Tombut, hvor de bringer Tobak, Salt, baade raa Uld og uldene Toier samt Silke-Stoffer og Lærreder af alle Slags, som de omvexle for Guld-Korn, Negrer, Strudsfier og sielden Elfenbeen; de skal have nogle 100 Cameler, hvoraf en stor Deel ei bære andet end Vand; thi paa hin Side af Sus skal de i 20 Dage ikke finde en Draabe Vand. De fortælle, at Maurerne ikke gaaer ind i Negernes Land; men begiver sig paa et vist Sted ved Grændserne, hvor enhver viser sine

Vahrer frem, og verler dem fast uden at lukke Munden op. Angaaende Maurernes videre indbyrdes Handel, da have de i de største Gader Kramboder uden Dørre, men med et dobbelt Vindue saaledes inrettet, at naar Kræmmeren lukker op fra Gaden, falder det halve Vindue ned, og det øverste halve hæftes op; hvorpaa han kryber derind, og har sine Vahrer saaledes rangerede, at han, uden at staae op, kan give enhver, hvad han haver at sælge. Af foreestaaende kan en europæisk Kiøbmand faae et temmeligt Begreb om den marokske Handel; thi hvad Retour-Vahrerne giver af sig i Europa, samt hvad de europæiske Vahrer koster i Inkieb, det overlades hans egen Insigt.

§. 12.

En Efterretning om Mynten synes ikke at være upasselig i det Capitel om Handelen. Jöderne ere Mynte-Mestere, og de vide mesterligen at forfalske Pengene med Kobber, i hvor nøie de end paapasses; thi Kongen vil, at alle hans Penge skulde være af god Aloi eller Gehalt. En spansk Peso *) gielder 9 ꝟ til Tolds Afbetaling, men i Handelen stiger og falder den fra $8\frac{1}{4}$ til $8\frac{3}{4}$ ꝟ og i Mynthuset giver den $8\frac{1}{2}$ ꝟ for andre end Kongen, som der faaer 9 ꝟ, da Myntmesteren maae see, hvorledes han faaer sin Mynte-Løn ud, hvilket foraarsager slet og ofte aldeles falsk Mynt **). En hullet Piastre ***) gielder $6\frac{3}{4}$ à 7

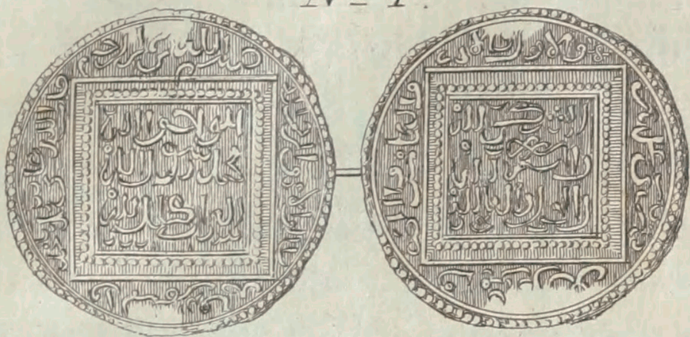
---

*) Egentlig Peso duro (ligesom naar vi sige: en god eller Rigsk Daler); thi Spanierne have ogsaa Peso corriente, en opdigtet ringere Mynt, (som naar vi sige: en slet Daler) de kalde den ogsaa Pataçon, som er laant af Araberne, der første gang kaldte den Bu-Taka. Maurerne sige Rial, de Franske kalde den une Piastre forte, og vi give den sædvanlig Navn af Pillár, i Anledning af de derpaa prægede Herculis Støtter.

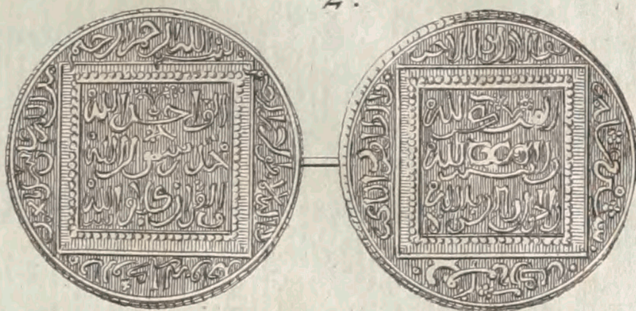
**) Hr. Commerce-Raad Koustrup har sagt mig, at i Ao. 1769 blev Myntningen i Fes og Meknes forpagtet for 50000 Mark, i Laraisch for 1200 Mark, i Rabát for Kongens Regning til at inkiøbe Uld og Vor; samt at en Peso i Handel altid skal gielde $8\frac{1}{2}$ Mark.

***) Piastre trouée er en ordentlig spansk Peso duro af hvilken Engellænderne i Sghibraltar slaaer et Stykke i Midten, noget mere end en Mark værd, formodentlig for at beholde dem paa Stedet, hvilket Øiemeed dog ikke opnaaes.

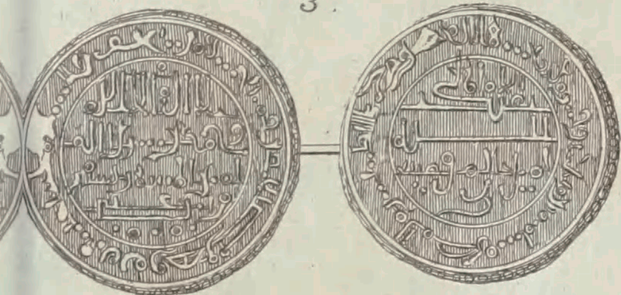
No. 1.

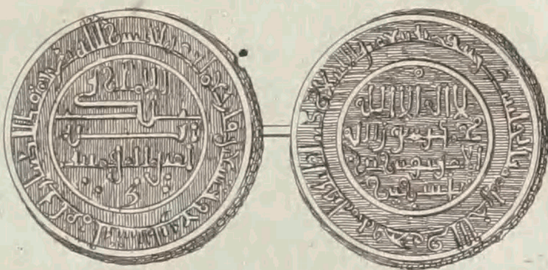
2.

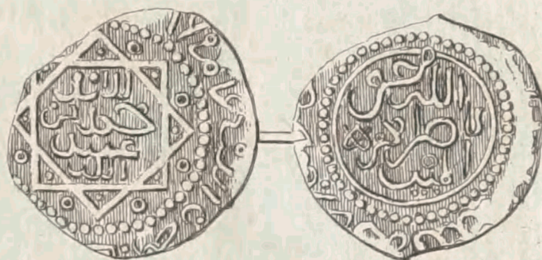
3.

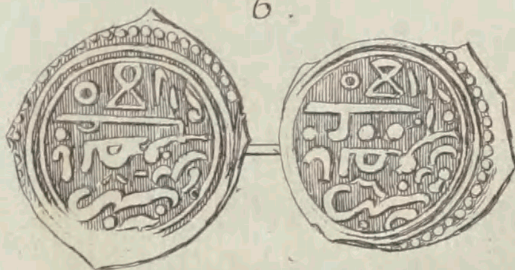
4.

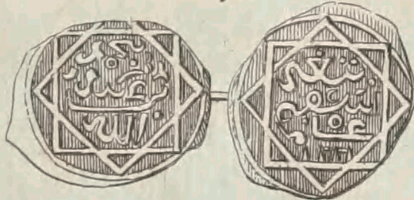
5.

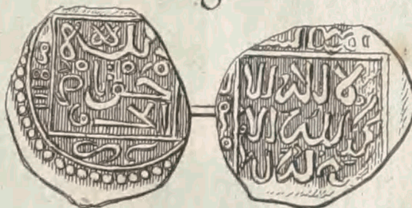
6.

7.

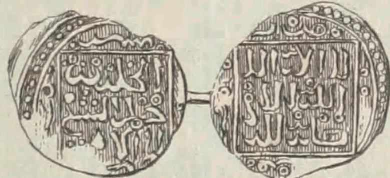
8

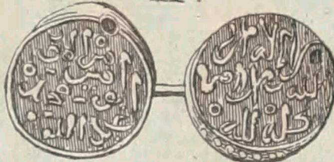
9.

10.

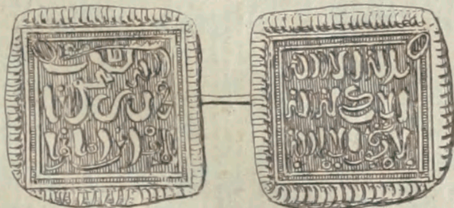
11.

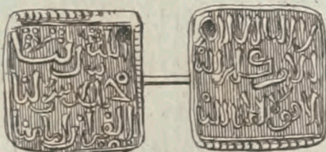
12.

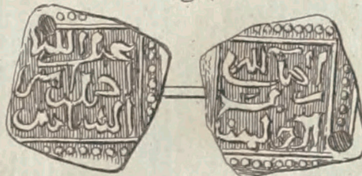
13.

14.

15.

Peter Haas Sculp.

à 7 ℔. En Guld=Ducat, kaldet Metbuæ مطبوع eller Metkál dehéb gielder fra 14 til 16 ℔. En Ducat i Regning, مثقال Metkál, er opdigtet og tages for 10 ℔. Ukía وقية en ℔ eller Once kalde de ogsaa Rial emta Sidi Mohamed, denne Sølv=Mynt gielder 4 Blankiller, endskiønt den indeholder kuns 3½ i Værdi. Musúna موزونة *), en Sølv=Mynt, som Europæerne kalde Blankille, er nesten saa meget som 4 Skilling danske eller 24 mauriske Flus. En Fels فلس er en liden Kobber=Mynt, som undertiden var saa ringe, at deraf gik 80 paa en Musúna. Nu skal deres Myntning være forpagtet til en Bierg=Værker i Sus, og 100 Pd. Kobber skal give 150 ℔ i Flus. Man maae tage sig i Agt for falske Penge især blant Musúnat, som der hører erfarne Jöder til at kiende og udsøge; de ere ofte saa beklippede at man maae have ved Haanden en liden Vægt, naar man tager mod Penge; denne besynderlige Vægt, عديلة Adíla kaldet, er giort af Træ, og er afbildet paa TAB. XVII Fig. 7. Hvorpaa man legger Mynten, som da falder ned, om den er vægtig nok, hvis ikke bliver den casseret.

§. 13.

Foregaaende Anmerkninger om Mynten vare meest for de Handlende; de efterfølgende ere meest for de Curieuses, og angaaer alleneste nogle af de Mynter, som jeg har bragt med mig derfra. (See TAB. XXXIII.)

Guld=Mynter.

No. 1. I Aversen: الواحد الله محمد رسول الله القران كلام الله ɔ: Een Gud, Mohamed Guds Apostel, Koranen Guds Ord. I Omskriften بسم الله الرحمن الرحيم صلي الله علي سيدنا محمد و اله — — — — اله واحد لا اله الاهو الرحمن الرحيم ɔ: I den forbarmende og barmhiertige Guds Navn, Gud vær naadig vor Herre Mohamed og Familie og -- -- Gud

*) Det Ord Elmusúna kommer overeens med det spanske Elymosna, det danske Almisse og maaskee det franske Aumone; i dualis kalde Maurerne det وجهين Usghéin og i pluralis Usghiu eller Musúnat

Gud er een, der er ingen Gud uden han, den barmhiertige og forbarmende. Paa Reversen findes: الشركى لله والحمد لله والحول والقوة بالله ɔ: Takket og lovet være Gud, og Hielp og Kraft ved Gud. Omskriften هوالاول والاخر و الظاهرو — — — — — — ɔ: Han er den første og den sidste og den reene og — — — — Den veier 1 Quintin 11 Gran Apothequer-Vægt.

No. 2. En Dito lidt mindre med samme Skrift, men dog af anden Præg.

No. 3. Er Kúfi Skrift, i hvis Averse staaer disse Ord: لااله الا الله محمد رسول الله امير المسلمين . . . علي ɔ: Der er ingen Gud uden den store Gud, Mohamed hans Apostel, de Troendes Første . . Ali. Omskriften kan jeg ei læse. Paa Reversen læses الامام عبد الله امير المومنين ɔ: Imam Abd Allah, de Troendes Første. Den veier 1½ Quintin Ap. Vægt.

No. 4. Er ogsaa Kúfi. Paa Aversen læses temmelig tydelig: الامير يوسف ابن تاسفين ɔ: Førsten Jusef Aben Tasfin, som skal have bygt Marókos Ao. 1069. Denne i saa mange Aar vel conserverede Mynt veier 1 Qvint. 7 Gr. Ap. V.

No. 5. Er en af denne Konges Guld-Ducater med slet Præg. I Aversen staaer: سيد محمد بن عبد الله ɔ: Herren Mohamed Abd Allahs Søn. Paa Reversen: الله حق ناصر الحق المبين ɔ: Gud er Sandhed, og hielper den klare Sandhed. Paa begge Sider er Omskrift, men samme er tildeels afklippet og tildeels ulæselig. Den veier 2 Scrupel 16 Gran Ap. Vægt.

Sølv-Mynter.

No. 6. Er af Kobberstikkeren sat forkeert, saa at det øverste vender ned. Den er en Ukía af denne Konges, som gielder 4 Usghio eller Blankiller, og haver paa begge Sider ikke andet end Mynte-Stedet og Aarstallet, naar den er slagen, nemlig ضرب بالصويرة عام 1180 ɔ: Slagen i Suíra (Mogodor) Ao. 1766.

No. 7.

No. 7. Er en Musuna af denne Konges, paa hvis Averse læses hans Navn سيد محمد بن عبد الله ɔ: Herren Mohamed Ben Abd Allah. Paa Reversen 1177 بثغي اسفي عام ɔ: I Byen Asfi Ao. 1763.

No. 8. Er en af Mulei Ismaels Blankiller, som holdes for de beste i Landet. I Aversen læses dette: الله حق ناصر الحق ɔ: Gud er Sandhed og understøtter Sandhed. I Kanten staaer: 1118 ضرب ɔ: slagen 1702. Paa Reversen: لا اله الا الله الامر كله لله ɔ: Der er ingen Gud uden den sande Gud, al Anordning tilkommer Gud.

No. 10. Er ogsaa af de gode gamle Blankiller, paa Aversen sees: الخليفة محمد الشيخ . . . ɔ: Chalifen Mohamed Eschéch. Reversen er som den foregaaende.

No. 11. Denne og efterfølgende ere af de besynderlige, som sielden findes uden om Araberindernes Halse; denne er af fiint Sølv og tykkere end de andre. I Aversen læses امير المومنين ابو محمد عبد الله ɔ: De Troendes Første Abu Mohamed Abd Allah. Reversen som forrige.

No. 12. Har Kufisk Skrift, hvoraf paa den ene Side ikke vel kan læses uden امير المسلمين ɔ: De Troendes Første; men paa den anden Side er klart det sædvanlige لا اله الا الله محمد رسول الله

No. 13. Er halv Kufisk, og har i Aversen disse Ord: الله ربنا محمد رسولنا المهدي امامنا ɔ: Gud er vor Herre, Mohamed vor Apostel, Elmehedi vor Imam. Paa Reversen: لا اله الا الله الامر كله لله لا قوة الا بالله ɔ: Der er ingen Gud uden den sande Gud; al Anordning tilkommer Gud; Der er ikke Størke uden ved Gud.

No. 14. Er ogsaa firkantet men mindre, paa Aversen staaer: الله ربنا محمد رسولنا القرن امامنا ɔ: Gud er vor Herre, Mohamed vor Apostel, Koranen vor Imam. Reversen som forrige.

No. 15. Har got Sølv, paa Aversen staaer: عبد الله احمد امير المسلمين ɔ: Abd Allah Ahamed, de Troendes Første. Paa Reversen: الحمد لله رب العالمين ɔ: Gud, alle Tings Herre, være lovet.

Kobber-Flusene have altid slet Præg og sielden nogen Skrift.

§. 14.

Til ydermere Oplysning og Efterretning for de Danske, som enten maatte handle eller fare paa Marókos, eller have noget med Undersaatterne der i Landet at bestille, følger her et Udtog af Freds-Tractaten, som blev sluttet imellem Dannemark og Marókos den 18 Junii 1753 (maurisk Datum 16 Schaban 1166) for saa vidt som her har Sted.

Art. 6.

Enhver dansk Kiøbmand kan der i Landet være forvisset om en fuldkommen Oprigtighed og Sikkerhed. Ingen af en anden Christen Nation skal have Fortrinet for en Dansk, eller agtes høiere end den.

Art. 7.

Naar et dansk Skib maatte bringe nogle af sine allerede i en marokisk Havn fortoldede Vahre til en anden Havn i Marókos, skal deraf ikke paa ny betales Told. Der skal ikke betales Told af de om Bord værende Vahrer, som ere destinerede andensteds hen. Af Munition og Skibsbygnings-Materialier betales ingen Told.

Art. 8.

Dersom en marokisk Kaper kommer et dansk Kiøbmands-Skib i Møde, og vil see hans Pas, skal den alleneste sende 2 Mand om Bord paa det danske Skib, og naar Passet er efterseet, skal de vende tilbage igien, uden at begiære eller tage det mindste, eller fornærme de Danske i nogen Maade.

Art. 9.

Om noget dansk Skib enten ved Storm eller anden Ulykke skulde drive eller kastes paa Kysterne, da skal det intet af Marokerne fratages eller bortføres for en Skillings Værdi; men dersom det skulde behøve Hielp, da skal Marokerne staae det bi; og det skal ikke betale Told uden af de Vahrer, som

deraf

deraf sælges i Landet. Saaog skal dem anvises et eget Sted, for at begrave deres Døde.

Art. 10.

Consulen, Kiøbmændene og alle danske Undersaatter kan reise overalt i de marokiske Lande uden nogen Forhindring *). Om nogen Dansk døer der, uden at efterlade en Arving der paa Stedet, skal Consulen være Skifte-Forvalter, og modtage hans Effecter.

Art. 11.

Ingen Maur maae tvinge nogen Dansk til at sælge sine Vahrer under deres Værdi; ikke heller maae den indlade Vahrer i hans Fartøi med Magt og imod hans gode Villie. Ingen Matros maae tages med Magt af et dansk Skib.

Art. 12.

Om der opkommer nogen Trætte imellem en Dansk og en Maur uden at man veed, hvo der har Ret, da skal Kadi eller ogsaa Gouverneuren paa Stedet dømme imellem dem.

Art. 13.

I Tilfælde af Fredsbrud skal de Danske have 6 Maaneders Tid, for at begive sig bort med deres Midler, Effecter og alt hvad dem tilhører; og de skal kunde ved Retten lade inddrive alt hvad de have tilgode.

Art. 14.

Hvo, enten af de Danske eller Maurerne, som søger at brekke Freden, skal straffes, hver af sin Konge.

Art. 16.

Consulens Boepæl skal være i Ære, og ingen skal kræve ham noget, lidet eller stort; ingen skal gaae ind i hans eller de andre Danskes Huse imod deres gode Villie, uden efter Førstens Tilladelse.

 Art. 18.

*) I Preliminairerne staaer, at dersom nogen Dansk bliver berøvet noget i de marokske Lande, saa skal Førsten være Garant derfor.

Art. 18.

Førsten giver et Huus til Consulens Residenz; og baade han og alle Danske skal kunde kiøbe deres Provisioner for den gangbare Priis saavel for dem selv som for deres Skibes Mandskab.

Art. 19.

Baade Consulens og Kiøbmændenes Domestiquer af alle Nationer skal være fri for alle Slags Skatter og Paalæg.

Art. 20.

Om der opkom nogen Uenighed til Søes eller til Lands imellem nogle af de 2 Nationer, saa skal Freden derfor ikke brekkes, men den, som har forurettet den anden, skal give ham Satisfaction.

10 Capitel.

Om

Den naturlige Historie.

Det er ret at beklage, at et saa smukt Land, som Marókos, er beboet af saadane Jnbygere, som hverken selv forstaaer, at benytte sig af alle dets Herligheder, eller tillader andre, at tage den rette Deel deri. Der er et overmaade sundt Clima, hvor den reneste Luft ikke afvexles uden ved de nødvendige Skyer, som bringer den frugtbareste Regn; en Varme, som vel for de nordlige Europæer er usædvanlig, men langt fra ikke enten skadelig eller utaalelig; de deiligste frugtbare Marker, som forgieves vente paa Arbeideres Hænder, for at frembringe mangefold Frugt; de lystigste Egne af Bierge, Dale, Sletter, Skove, Kratter og Rivierer, som afløse hverandre paa en kort Strækning; de lekkerste Frugter, saasom: uforlignelige Viindruer, Figener, Apelsiner, Granat-Ebler, Mandler, Dadeler ꝛc.; sundt og godt Vand; feedt og velsmagende

gende Kiød; samt nydelig og overflødig Fisk; hvilket tildeels nærmere betragtes i dette Capitel, hvor vi ville handle noget om Dyre- og Plante-Riget.

§. 1.

Kameler جمل Sghimél, ere de største og nyttigste Dyr der i Landet; thi da de ingen Vogne have, saa tiener disse Dyr til, at føre Vahrer og Gods Landet igiennem, og de flestes sædvanlige Ladning er 600 Pd. Hunnen kalde de Nága ناقة. Hannens Generations-Lem sidder ikke frem ad, som nogle have aftegnet det, men bag ud, hvor den ogsaa kaster sit Vand; dog kommer det frem, naar de parre sig; hvilket sielden bringes til Fuldkommenhed, uden jo Kameel-Driveren befordrer det, da ellers ofte drives en heel Nat forgieves bort der med; Hunnen legger sig plat ned paa Buggen og de parres nesten som Katterne; de siges, at bære deres Føl et heelt Aar, og give det Die et andet heelt Aar. Araberne i Erríf og Egnen ved Tetáun kalde Hannen البال Elbél, skiønt dette Ord egentlig betyder en Hiort; og man maae tilstaae at han i Brunsten er langt farligere end en Hiort; den hvide Skum skiuler det halve Hoved, Tungen hænger langt uden for Munden, et afskyeligt Skraal høres bestandig, saa den naturlige Frygt noksom tilsiger, at vige for ham. Naar de vil have dem til at legge sig ned med det Gode, sige de: Otsch; ellers slaaer de dem over Knæerne med en Spids-Rod, og undertiden paa de unge binder om det ene sammenlagte Knæ, intil de ere ladede; men gamle Kameler legge sig selv især paa de sædvanlige Pladser; derfore sige de om dem, som ere komne i Vane med en Ting: جمل يبرك في موضع جمل Sghimél iábrak fi Múda Sghimél ɔ: Kamelen legger sig selv paa Kameel-Plads. Er Byrden for tung, da skal man ei letteligen paa nogen Maade faae Camelen til at staae op dermed, førend man aftager saa meget som billigt er; Derpaa ledes de ved en Strikke enten om Hovedet eller om Halsen *), eller og drives løse. Deres Fødder ere lidt kløftede, og have ikke rette Hover; men kiødet under dem

*) Jeg har ingen seet, som have Strikker igiennem Næsen, hvilket skal bruges i Levanten.

er som en blød Svamp, der giver efter for alting; de tygge ogsaa Drøv ligesom Oxer. Kongen har nogle onde Kameler, som ere afrettede til at dræbe Folk, og tager saadant ulykkeligt Menneske med Tænderne, kaster det høit i Veiret, og siden knuser det med sine Knæer. Kiødet spises af Maurerne, og skal Puklen paa Ryggen især af unge Kameler være meget lekker; men disse Dyr ere dem saa nyttige og betydelige, at de ikke spise dem uden de jo have brekket deres Lemmer, eller komne til nogen Skade, som ikke vist kan læges. Maurerne drikke ogsaa Kameel-Melk, og naar de have melket lidt, lader de den unge Kameel die, og siden melke paa ny, deels for at dele med den unge Kameel og deels for at faae Kamelen til destobedre at lade Melken. Det er bekient, at dette Dyr i hele 6 til 8 Dage kan leve uden Drikke; men at det ikke skulde drikke uden først med Fødderne at oprøre Vandet, holder ikke Stand; thi jeg har seet dem drikke af Vand-Render, saa høit fra Jorden, at de ikke kunde røre dem med Fødderne. Deres meste Føde er Tidsler og Blade, saa de koste intet at underholde uden just paa Reiser, da de æder Byg, som de sluger i sig, og siden tygger Drøv. De ere derfore af destomere Værdi, og Arabernes største Rigdom, som ikke udregnes efter Penges men efter Kamelers Tal. Kameel-Driverne synge og pibe gierne for dem, og sige at de elske Musique, men om de slaaer dem, skulde de ved en anden Leilighed hævne sig, enten med at bide eller slaae den som har straffet dem. At Sal armoniac skulde komme af Kamelernes Urin, er Maurerne aldeles ubekient.

Dromedarier kalde de مهري Meherí, paa tyrkisk Hasghiin. Disse findes sielden der i Landet uden hos Kongen, som har nogle, der seer ud som Kameler, og have 2 Pukler paa Ryggen. De giøre paa een Dag saa lang en Reise, som en Hest eller Mule pleier at giøre paa 8 à 10 Dage. Dette vide Maurerne meget nøie; thi saa mange Dage, som de ere blinde efter deres Fødsel, saa mange Dages Reise giøre de i een Dag; naar man da setter, at en Dags Reise er kuns 4 danske Mile, saa kan en Dromedar, som efter Fødselen har været i 10 Dage blind, løbe 40 Mile i een Dag, som vel af nogle maatte synes fabelagtigt; men dog bevidnes det af alle der i Landet. Mulei Abd Allah, denne Konges Fader, befandt sig vel ved en saadan en Dromedar;

dar;

dar; thi da hans Fader Mulei Ismael døde i Meknes, blev han derom underrettet i Marókos anden Dagen. De have besønderlige Sadler og øvede Ryttere, som dog ofte ved Reisens Ende døer af Blodstyrtning, endskiønt de underveis have tilstoppet Næse og Ører med Bomuld. Det er uden Tvivl dem, som i Esaiæ 60, 6. kaldes **Vei-Løbere.**

Løver سبع Sba findes i Overflødighed saavel ved Meknes som Fes og paa Atlas-Biergene. Araberne skyde dem undertiden, og sælge Huden til de Christne; dog understaaer een Person sig ikke at skyde efter en Løve paa aaben Mark; men han legger Merke til, hvor Løven har sin Gang, og der graver en Rende under Jorden, saa lang som et Bøsse-Skud, og saa breed, at han kan krybe derigiennem untagen paa eet Sted, hvor der skal være saa rummeligt, at han kan lade sin Bøsse; naar han nu ved den ene Aabning seer Løven skud-nær, og fyrer paa ham, saa søger den til det Sted, hvor Skuddet kom fra, og ikke gaaer bort igien førend Araberen, som imidlertid har ladet under Jorden, fra den anden Aabning skyder efter ham paa ny, da han forlader det første Hul, og søger det andet, hvilket saaledes vedvarer paa begge Sider, intil Løven er fældet. Man hører ikke, at de u-angrebne giøre nogen Ulykke paa Folk, siden dem ikke fattes Dyr til deres Ophold; ikke desmindre ere Maurerne dog bange for dem, og derfore, naar de under Veis seer en Løve, lader en ledig Esel eller Mule være allersidst, som da undertiden bliver et Rov for Løven, der længe lurer derpaa som en Kat paa en Muus. At de andre Dyr have en naturlig Frygt for Løver, kunde tildeels bekræftes derved, at ikke aleneste min Hest, men alle de andre i mit Reise-Følgeskab værende Creaturer, var ikke paa nogen Maade at tvinge over et Sted, hvor en Løve nylig havde gaaet, og hvis Spor saaes i Sandet; men vi maatte vende tilbage, og giøre en stor Omvei. Engang saae jeg, at en levende Esel blev given Løverne til Føde i Meknes, hvor den, saa snart som den kom i Hulen, og saae Løverne, styrtede død ned paa Stedet; og endskient een af Løverne strax greb den an og suede dens Blod, saa rørte den dog aldrig noget Lem, eller gav Tegn til Liv; En Jöde lukte op og satte sig i Døren med en liden Stok; men det synes som Løverne havde meer Agtelse for Jöden end for hans Stok; siden han tilbragte

dem

dem Føde; hvilket denne Nation altid maae giøre omsonst baade i Meknes og Marókos, hvor Kongen ogsaa har en Løve-Kule, i hvilken Folk undertiden blive nedkastede, især Jöder, som dog gemenlig kommer uskad dersra, fordi deres Oppassere ere Jöder, hvilke med en Spids-Rod i Haanden kan gierne være hos dem, naar de kuns passer paa, at gaae baglænds ud; thi Løven taaler ikke, at man vender ham Ryggen; de andre Jöder lader heller ikke deres Brødre sidde der meer end een Nat, at ikke Løverne imidlertid skulde blive alt for hungrige, men løser dem ud med Penge, hvilket ogsaa er Kongens Hensigt. I de Egne, hvor Løver opholde sig, sætter Araberne Torne omkring deres Telte saavel for deres egen som for deres Qvægs Sikkerhed; thi Løverne, sige de, ere bange for Torne og Ild; Leo mener, at de ere bange for et nøgen Fruentimmer, og Dapper anfører en Tyr, en Ulv, en vild Esel og et Sviin; men alt dette er der i Landet ei bekient.

Tigre نمر Enémer gives over alt der i Landet; Araberne skyde dem, og sælge et fuldvoxen Skind ubereed for 15 til 20 ₰ og tilbereed for 40 til 50 ₰. Og da mangfoldige baade unge Tigre og Skind bringes de Christne til Salg, saa er ingen Tvivl paa, at jo Tigre avles i Barbariet og der har deres rette Hiem, tvertimod Shaws Mening *). De ere mere vilde og bange end Løverne, og de flyer bestandig, endskiønt man har saaret dem.

Ulve ذيب Debæ ere ikke overflødige der i Landet, ikke heller saa store som de europæiske, men fanges der paa en besynderlig Maade, hvilket alle der i Landet fortælle som en Sandhed: Jægeren søger Ulven i sin Grav, smigrer for den med mange gode Ord, og lokker den tilsidst til, at rekke een af sine Fødder frem, som da strax bindes; men dette bør skee paa en vis Maanens Tid, som Maurerne kiende, da de mene, at Ulvens Hierne er sløv; og derpaa grunder sig den mauriske Talemaade, at kalde en Taasset Modebæ eller Ulvet. Af samme Aarsag nævner man heller ikke en Ulv i Kongens Nærværelse, men siger i Stedet Aſél, som skal være et andet Dyr. Det maae være disse

*) Shaws Travels p. 171.

disse Ulve, som Vindus i Stuarts Reise til Meknes kalder Biørne; thi jeg har aldrig hørt tale om Biørne der i Landet, ei heller om Elephanter, hvoraf man veed der var Mængde i Carthaginensernes Tider, men nu ikke skal findes førend paa hiin Side af Senegal.

Heste عود Aud, i pluralis gemenlig الخيل Elchil haves ofte meget smukke, og som kan holde det længe ud *). Til Pragt klippe de Haarene af Halen, men lader hele Stubben sidde; de elske meget de hvide Heste, og da brandguul Farve er i deres Øine den smukkeste, saa male de ofte dermed Hestens Fødder og Pande. I Stedet for Havre faaer de Byg, som de æde af Poser, der hænges dem om Halsen; men naar de reiser, give de dem aldrig at æde om Dagen, førend Dags-Reisen er endet. De skiære ikke deres Heste, derfore rider alle Maurer helst paa Hengster, siden Hopper imellem dem vilde give Uleilighed; men Araberne, som paastaaer, at have en finere Smag i dette Stykke, rider helst paa Hopper, som de finde mere lærvillige og fromme. Ingen af dem slaaer deres Heste, men ved Caresser giøre dem saa tamme og fromme, at de i det stærkeste Løb kan standse dem med eet, staae fra dem, gaae langt bort, og finde dem igien ubundne paa det samme Sted; aldrig saae jeg nogen trave, men de ride i Skridt og Gallop. Udførsel af Heste er aldeles forbuden, og det er usædvanligt, at endog de Heste, som undertiden bortgives, komme ud af Landet. Saaledes forærede Kongen den spanske Ambassadeur Don Jorge Juan en smuk Hest, og nogle Hofmænd gave hans Følgeskab hver sin Hest; men da han gik om Bord i Suíra havde Gouverneuren Ordre, at Hestene skulde udskibes i Tánsghia, og de kom aldrig ud af Landet.

Muler بغال Bergál ere der i Mængde, og ere særdeles nyttige Creaturer saavel til Reiser som til anden daglig Brug; en god Mule agtes mere end en god Hest; den første kan koste 150 Ducater men den allerrareste Hest kan faaes for 100 Ducater. Det er bekient, at de avles af en Hoppe ved en Esel, og

*) Engang har jeg reist i 23 Dage fra Morgen til Aften, uden at hvile meer end een Dag, og min Hengst var saa rask og munter den sidste Dag som den første.

og at de aldrig yngle, enskiønt de ofte parres; men det er ikke saa bekient, at de undertiden blive galne som Hunde; hvilket hendtes i Asfi den 15 Febr. 1762, da den Maur, som reed derpaa, blev af Mulens Bidden og Slagen dødelig saaret, hvorpaa Mulen aad sit eget Kiød, indtil den blev ihielskudt. Herved var endnu den Omstændighed, at den saarede Maur først maatte giøre sin Erklæring for Notarier, at, om han døde under Euren, hans Læge skulde ikke staae til Ansvar derfor. Mauren døde dog ikke, men saa lidt troer de hverandre.

Eseler حمار Hamár ere almindelige og bekiente nok, og især nyttige for Araberne, da de koste kuns lidt, æde lidt, og giøre dog meget Arbeide.

Øxen البهيم Elbehéim bestaaer i Tyre og Kiør, men Stude seer man sielden, thi det er rart, at Maurerne gilde noget Creatur, og, naar det skeer, legge de Chaláui خلاوي eller Testiculi paa et Stykke Træ, knuser dem med et andet Stykke Træ, og kalder da saadant Dyr مدقوق Modegúg. Kiøerne بقري Begrí malke ikke saa meget som hos os, thi de lader Kalven følge med og die Moderen, saa længe som den vil; og, naar de ligger og sover paa Marken, kommer et Slags store Firbene og patte dem, hvilke derfore kaldes Erdát Elbegrí eller Koe-Pattere. Tyrer ثور Dtur ere saa tamme og taalige, at Araberne pløier med dem, rider paa dem, og belaster dem som Heste eller Muler.

Faar غنم Rgénem, og Bukker كبش Kebs ere, som bekient, en stor Rigdom der i Landet; da de fleste Invaanere bruge aleneste uldene Klæder, og det, som derfra bliver til overs sælges til Europa med stor Fordeel. De ere større end vore Faar, og have en stor feed Hale, dog ikke saa stor, at den slæber paa Jorden, eller behøver under sig en liden Vogn, som nogle have skreven, der ikke have seet Landet; Nogle faa, som ere komne fra Tafilet, have Haar som af en Koe i Stedet for Uld *); men de ere ikke saa nyttige som de andre, skiønt Kiødet skal have bedre Smag.

Geeder معز Mæs og Bukken حتروج Hetrúsgh spises af Maurerne med den samme Begierlighed som Faar. Af deres Haar giøre de Telter og Toug-Værk.

Hunde

*) Af dem have de Mængde i Westindien, hvor jeg fast ingen har seet med Uld.

Hunde كلاب Keléb, maae nødvendig være der i Overflødighed, siden Maurerne slaaer hverken Hunde eller Hvalpe ihiel; og da de fleste neppe kan føde sig selv, end sige Hundene, saa lade de dem ligge paa Gaderne saa forsultede, at de neppe kan hænge sammen og halv opædte af Fluer og Utøi; men disse Hunde, som om Dagen ikke røre sig, endskiønt man ofte træder paa dem, ere om Natten fast utaalelige ikke alene med Giøen, Hylen og Tuden men med saadan en Arrighed og Aarvaagenhed, at ingen kan passere igiennem Torve-Gaderne uden at have Vægteren hos sig, som med eet Ord kan stille dem tilfreds. Mynder kalde de Slogi, som ere der usædvanlig store.

Vild-Katte قط القلع Gat elkalæ ere der temmelig store og lugte som Desmer.

Ræve ere to Slags, ثعلب Tæleb, som ligne de europæiske, og ذيب Diib, som have korte Haar og seer ud som Hunde.

Aber قرد Kerd findes paa Atlas-Biergene ved Marókos og Tetáun saa og i Skoven ved Tedla; de ere smaae og have ingen Hale.

Rgazél غزال er et deiligt Dyr, af Skabning som en Hiort og af Størrelse som en liden Geed. Dets skiønne Øine, fine Been og øvrige smukke Skikkelse giør, at Maurerne i deres Elskovs-Sange ligner deres Kiereste ved Rgazeller.

Harer ارنب Erneb ere ikke saa gode som de europæiske men mavre og tørre. Maurerne jage dem med Mynder, og slaaer dem med Stokke.

Vild-Sviin خنزير Chenzír jages for Tids-Fordriv eller for at sælge Hovedet til de Christne. Tamme Sviin kalde de حلوف Halúf; af dem har jeg seet i Marókos ved Slottet især ved Stalden, hvor de gaaer løse, deels for, efter Marernes Mening, at trække al Usundhed til sig, som maatte skade Hestene (ligesom vi holde Geede-Bukke i Stalden), deels ogsaa for et Slags Vellyst, som de finde i at see dem parre sig.

Pin-Sviin af de ret store kaldes ضربان Dhrobán. De smaae heder قنفود Genfúd, som opsøges med Hunde og spises med Begierlighed.

Land-Skildpadde فكرون Fekrún findes i Mængde paa visse Steder, dog spises de ikke; men Carét eller andre Søe-Skildpadder ere der ubekiente.

§. 2.

Strudser نعام Næám findes vilde i Ørkenerne og tamme i Kongens Menagerie; Æggene samles med Flid, og fortæres i Seraillet. De smage lige som And-Æg og vi have været 6 Personer om at opspise eet eneste der var tilavet som Rør-Æg. Nogle af disse Strudser forfølge de forbigaaende for at skade dem med Vingerne eller Fødderne, og man kan da ikke letteligen undgaae dem, thi de kan løbe som Heste; men det beste Middel er ved slig Leilighed, at gribe dem om Halsen, da al deres Mod falder, og man kan giøre med dem, hvad man vil, intil man faaer Hielp.

Flamingos findes ofte ved Søe-Kanten, ere ogsaa tamme i Kongens Menagerie. Denne smukke Fugl, som er større end en Stork med samme Skabning paa Hals, Krop og Been, har et kort, tykt og krumt Neb, der tillige med Benene have en svag Rosen-Farve, men en mørk og stærk paa Vingerne, findes ogsaa i Westindien og er her ikke ubekient.

Storke ارش Ersch kommer i Januario og gaaer bort i Junio. Maurerne dræber dem ikke, da de troer, at en Deel Araber, som plyndrede Pillegrimene til Meka ere forvandlede til Storker.

Giæs وز Uz har ingen uden Kongen og tamme Ænder ere rare; de vilde Ænder ere Træk-Fugle, som om Vinteren falder i Mængde af 7 Slags, hvoriblant de største ere Castanie-brune.

Høns دجاج Desghiésgh af de gemene ere overflødige; og man finder i Provincen Dukála Haner, som veier 10 Pd. Capuner kalde de Mobeusgh مبوج; men de findes sielden uden hos de Christne. Perle-Høns, som baade Maurerne og Spanierne kalde Pintadas findes vilde i Egnen ved Meknes. Hassel-Høns gives i Træk-Tiden. Af Ager-Høns ere 3 Slags, som bestandig blive og yngle der i Landet; nemlig كدري Kedrí, som ere større end de andre, have meget korte Been og 2 sorte Ringe neden paa Brystet; de holde sig gierne i Veiene. حجال Halghél, som de Franske kalde Perdrix rouges, ere der i stor Overflødighed; en europæisk Jæger kan af dem let bedrages; thi naar Solen er høit oppe, sætter de sig i de største Træer, som de kan finde, da Hunden nødvendig maae tabe Foden, og

Jægeren

Jægeren giver sig tabt, som ikke pleier at søge Ager-Høns i store Træer. Det tredie Slags kaldes ogsaa Hasghél og ere som de danske. Maurerne jage dem saaledes: En Snees Personer eller flere forsamler sig og besetter et Stykke Krat eller Land, støde nogle hundrede Ager-Høns op, og forfølger dem intil tredie Remise eller Nedkastning, da Ager-Hønsene ere udmattede, og treffes letteligen med korte Stokke; saaledes kan de bringe et hundrede og flere med sig hiem som de da deele imellem sig, og kalde denne Jagt طلويلت Taluílt, (Shaw kalder den Tunnelling). De fanger ogsaa de unge i Garn, som da bringes til Torvs i saadan Mængde, at de, skiønt fuldvoxne, neppe gielde 2 Skill. Stykket.

Vagteler kalde de دجاجة حقلة Desghiésgha hákla ɔ: Ager-Høns. De ere der ikke Træk-Fugle, som paa andre Steder, men bliver altid, og yngler stærk der i Landet.

Brok-Fugle trækker, og ere der som andensteds vanskelige, at komme nær.

Becasiner trækker ogsaa, og tillige med Søe-Snepper ere overflødige om Vinteren.

Stær kalde de زرزور Zorzúr, af dem ere mange, især naar Ungerne ere udlagte, da de opæde fast alle Morbær, som just paa samme Tid ere modne.

Duer حمام Hamám baade tamme og vilde, hvoriblant de saa kaldte Ramiers, findes overalt; men baade de og andre Fugle have ringere Smag end de europæiske, untagen de unge Duer i Marókos Stad, som synes at overgaae dem i Europa.

Zerkrák زرقاق er af Størrelse imellem en Due og en Stær, har en smuk lys-grøn Farve paa Buggen og Vingerne, med sorte og mørk-blaae Slag-Fier, er bruun paa Ryggen, har et krumagtigt Neb, og synes at være imellem Papegoj- og Skade-Arten.

Tiúr elbegrí طيور البقري ere alletider blant Creaturerne paa Marken, og setter sig paa dem ligesom Kragerne hos os. De have snéehvide Fier

og nesten sort Hud og Kiød, som ikke spises. De ere af Størrelse som en Høne, og kaldes af Shaw Emseesy.

Hedhéd هدهد er den Fugl, som de Franske kalde la Hupe, om hvilken de have megen Overtroe, for Exempel: dens Hierte skal bringe den Yndest, som bær det hos sig; dens venstre Vinge skal tilveiebringe Konen hendes Mands Kierlighed, naar hun bærer den paa Hovedet; Nebbet brændt i Pulver skal helbrede Durchløb.

Ravne ere overflødige, men af Krager ere der slet ingen. Svaler holdes for hellige. Nattergale, Lerker og Spurrer fattes ikke hele Aaret igiennem.

Becfigues فساية Fesáia, ere ikke nær saa store som Spurrer, men vist de lekkerste af alle Fugle. De æde ikke andet end Figener og ere der i Mængde i September. Man setter sig under et Træ og i en Times Tid skyder et Par Snese, dog ei meer end een for hver Skud.

Curilí gives i Mængde, saa og en Fugl, som i Westindien kaldes Krabo-Biter eller Krabe-Æder, mange Høge især Spurre-Høge Buamíra kaldede, Ugler og Bie-Ædere sees hver Dag.

Endnu har jeg seet der en lys-graa Fugl dobbelt saa stor som en Kalkunsk Hane, der stod ved et Aadsel. Maurerne sagde, at den kunde flyve bort med et stort Lam, og at den dræbte mange Faar; om Navnet vare de ikke enige, men nogle kaldte den نسير Ensír, andre غرنوق Rgernúk.

§. 3.

Rgel غال er blant de spiselige Fisk den største, og fanges ved Agadér især af de Engelske, som kommer fra Europa allene for at fiske der. Kiødet er meget grovt og saltes til Matros-Kost.

Emsórg مسرغ som paa Spansk kaldes Bréca fanges i Rivieret Omerbæ ved Azamúr og ligner Lax; er meget feed og saltes af Indvaanerne, dog befinde mange sig ikke vel derefter.

Dáknas داقنس, Vesúgo paa spansk, er en god, lekker og sund Fisk.

Targensá

Targensá طغنسا er den, som vi kalde Knor-Hane, som er bekient for en nydelig og god Fisk.

Borri, Elhéut Musa ɔ: Mosis Fisk, Lesan ɔ: Tunger, Lesah ɔ: Hav-Aal, Busuk spansk Rávalo, og flere, ere velsmagende Fiske, og findes i Overflødighed.

Hummer, Østers, Søe-Snegle, Ursini eller Echini, og andre Dyr med Coquiller falder paa adskillige Steder, saasom imellem Asfi og Suíra, hvoraf i sær merkes Nautilus tenuis, som der findes meget stor; men jeg har aldrig seet der den Søe-Snegl, som de i Westindien kalder Kokolús og spiser med saa megen Begierlighed.

§. 4.

Cameleon البوة Elbúa er af Størrelse som en Mul-Varp, har smaa Øine, som den kan dreie saaledes, at den kan see bag ved sig uden at bevæge Kroppen eller Hovedet, ja den kan vende det ene for til og det andet bag til, og see paa eengang for og bag sig. Dens Tunge er saa lang som hele Kroppen, og har paa Enden en Klump med en liimagtig Materie, hvorved Fluerne hænge fast, som den med en besynderlig Færdighed derved fanger, og æder, altsaa ikke lever af bare Luft, som nogle have meent; men den drikker aldrig. At den kan forandre sin Farve er tilforladeligt; thi jeg har havt een, som 6 Gange i een Dag forandrede sig til hvid, sort, guul, rødagtig, broget eller plettet af mange Farver paa eengang, og endelig Græs-grøn, som er dens sædvanligste Farve, saa længe den lever; men naar den er død, er den altid askegraa. Dens Hud er fuld af smaa Knopper, som nogle Steder ere nesten ukiendelige men største og kiendeligste under Buggen. Denne Farvens Forandring skeer vel efter det Sted, hvor Cameleonen sidder men ikke ved Refraction; thi det varer nogle Minuter forend slig Forandrig kan skee, og man kan see Safterne under Hudens Knopper at bevæge sig, og ligesom løse hinanden af *); hvilket er en besynderlig

Gave,

*) Saaledes har jeg ogsaa i Westindien seet Hakadiser (et Slags Firebeen) at forandre Farver, dog ikke saa hastig eller saa forskiellig; de sædvanligste Forandringer vare fra lysegraa til sort og undertiden grønagtig.

Gave, som Naturens Herre har meddeelt dette Creatur, for at det kan giøre sig desmere ukiendelig ved at have samme Farve som sit Opholds-Sted, da den ikke kan redde sig med Flugten; thi den kan ikke løbe, men gaaer saa forsigtig og langsom, at den bruger nogle Secunders Tid til at flytte en Fod, naar den ikke er forfulgt. Cameleonen skyder som en Slange sin Hud, hvilken da er Snee-hvid. De legge Æg, og jeg har i een funden 90 af Størrelse som smaa Hassel-Nødder. Jeg havde 5 paa eengang i mit Kammer, hvoraf 3 bleve tykke og døde, da de befandtes fulde af Æg; de 2 smale levede der inde i nogle Aar; undertiden kom de i Klammerie; og gave i Vrede en hæs Lyd fra sig. Deres Bid skal være giftig; thi en Maur, som havde en vissen Arm, forsikrede, at han havde faaet den Skade af en Cameleons Bid. Jeg har engang skaaren Hovedet af en levende Cameleon, og da jeg en halv Dags Tid derefter fandt Munden endnu aaben, stak jeg Bladet af en Penneknív deri, om hvilket den klemte sammen og holdte saa stærk fast, at jeg med en anden Kniv maatte skiære Hovedet i Stykker for at faae den første løs. Maurerne sige at den kan dræbe en Slange. De skiærer Neglerne af den, røger med dem for den som har Feber, og giver samme tillige tørret Cameleons Kiød at spise. De Koner, som vil blive fede, koger og spiser Cameleonerne. De tørrer og pulveriserer dem, og giver deraf en liden Deel til de Børn, som have ondt af Melken.

Græshopper جراد Sgherád kommer 2 til 3 Gange om Aaret, og giøre stor Skade. Jeg har seet dem som en mørk Skye, der har nedladt sig paa Jorden saa tykt, at man ikke har kundet kiende Veien, men maattet nogen Tid holde op at ride, siden man ellers ikke kunde bevare sine Øine. De hvile sig paa saadan et Sted nogle Dage, parre sig, flyver bort igien, og efterlade deres Æg, hvoraf Ungerne, som de kalde المردوس Elmerdús, ere værre end de Gamle, og ødelegge fast alle Ting af Græs, Korn, Blade, og Bark paa Træerne; efterhaanden fordeler og udspreder de sig i Marken, og man merker ikke, naar de flyver bort. De Gamle vare 2 Tommer lange, kom fra Sydvest, og gik mod Østen; de lange Spring-Been kalde de تفاس Tefás og de andre رجلين Resghelín. Maurerne have det Ordsprog: جراد يرخصوا اللحم

Sghiarád

Sghiarád iercheſu elhém ɔ: Græshopper giør godt Kiøb paa Kiød, ſaa meget ſagt: Mange Vahre faaer Priſen til at falde; thi de ſamler hele Sækker fulde af Græshopper, ſtrøer Salt imellem dem, ſteger dem i en Bager-Ovn, og ſpiſer dem med megen Begiærlighed; de ſmager ſnart ſom tørrede og ſaltede Blade *).

Slanger حنش Henſgh ere der i Mængde og af mange Slags, hvoriblant den er merkværdigſt, ſom opholder ſig i Huſene, og ſom de kalde مول الدار Mula Eddár ɔ: Herre i Huſet, hvilken de aldrig ſkal giøre ondt i Følge deres Religion **). Det ſkal der i Landet være almindeligt, at Slangerne kommer om Natten og dier de unge Koner, ſtikkende deres Hale i Barnets Mund, ſom ſuer derpaa, i Tanke at det er paa Moderens Brøſt; de holde endog for, at Barnet trives derved, og Konen ſkal ei jage Slangen bort, enſkiønt hun vaagner og merker det. Hvorvidt diſſe Omſtændigheder ere overensſtemmende med Sandhed, kan jeg ikke anderledes gotgiere, end med at forſikre, at det er mig fortalt af mange; ja en af de troværdigſte Maurer i Landet har forſikret mig paa, at en af hans Koner havde en Dag faaet det Indfald, at ſlaae en Huus-Slange ihiel ved Hielp af en Neger og en Negerinde, og at Negeren døde ſamme Dag, Negerinden faa Dage derefter, og hans Kone havde nu paa ellevte Aar været ſyg fra ſamme Dag af, og ligeſom visnede bort. Andre Maurer haver ogſaa bekræftet denne Tildragelſe; men hvorvidt Slangen kan have havt Indflydelſe deri, kan jeg ikke dømme om. Den Sect Beni Aiſa løber omkring med hele Kurve fulde af Slanger, hvoriblant jeg ſaae nogle ſorte, ſom ofte giorde deres Hoveder meget brede, og undertiden igien ganſke ſmale.

Scor-

*) Diſſe Dyr have altid været ſom en Guds Straf over Barbariet; ſaaledes læſer man i Rollins Hiſtoire romaine, at Ao. 125 opaade Græshopperne intil Træet ſelv, og ſiden bleve ved en ſtor Vind drevne i Søen, hvorfra de igien bleve opkaſtede paa Landet og forraadnede, hvilket foraarſagede ſaadan Peſt, at der ſkal være død i Numidien under Micipſa 800 tuſinde Mand, 200 tuſinde i Provinzen Carthago, og en romerſk Armee i Utica af 30 tuſinde Mand, ſaa at man derfra paa een Dag ſkal have udført 1500 Døde.

**) Malek 44 Cap.

Scorpioner, عقرب Akarb, kan man finde under hver maadelig stor Steen paa Marken, og disse ere brune eller grønladne; men de som opholde sig i gamle Mure i Stæderne ere sorte og større, dog ei saa giftige, skiønt giftige nok; thi en Jøde-Pige, som om Morgenen skulde have holdet Bryllup, blev om Aftenen stukken i Foden af en Scorpion og døde samme Nat; man fortalte, at hendes Lig blev usædvanlig sort. Andre blive stukne uden Fare, naar de ridser Huden med en Pennekniv og bestryger den med Scorpion-Olie, som laves saaledes: i en klar tynd Flaske med saa meget som en Pægel fransk eller anden Bom-Olie stikker de henimod 50 levende Scorpioner, lukker Flasken tæt til, og lader den hænge i Solen 48 Dage, da Olien bliver ganske hvid, og giemmes saaledes tillige med Scorpionerne til fornøden Brug. Skummet af en Hest som er i fuld Sveed holdes ogsaa for godt mod Scorpion-Stik; ja Maurerne paastaaer, at naturlig Samquem imellem Mand og Kone er det allerbeste Middel.

Luus, Lopper, Fluer, Myg, Væggeluus, Myrer, Skrubtudser og Frøer ere der i Mængde, og det er ikke Maurerne tilladt, at brænde noget af disse Dyr, men vel at dræbe det paa en anden Maade *).

Firebeen sees der af mange Slags, og Maurerne holde det for en god Gierning, at dræbe dem **); thi de troer, at de, saavel som alle Dyr, ja endog Stene, have været Mennesker, hvilke Forvandlinger ved Mohameds Ankomst ophørede; men den som bragte Brænde til Ilden, hvorudi man engang vilde opbrænde Abraham, skal være forvandlet til en Firebeen; saa vidt gaaer deres Drømme-Værk. Blant disse Firebeen er det Slags, der, som meldt, die Kiøerne, naar de sove paa Marken; de ere over ¼ Alen lange og over 4 Tommer tykke med røde, sorte og graa Pletter; de løbe ikke hastig, og ere maaskee de, som Pocock taler om, der kom og spiste med Caravanerne, og giorde aldrig ondt.

Bier نحل Nehél, forskaffer Invaanerne den skiønneste Honning og en stor Deel Vox, som sælges til de christne Kiøbmænd. Deres Kuber ere som aflange firkantede Fuglebure, hvis Aabning er paa Enden.

Sommer-

*) Malek 44 Cap. **) Ibidem.

Sommer-Fugle og adskillige smukke Insecter kan let af Elskere fanges, men ikke saa let bevares der i Landet.

§. 5.

Viin-Stokke kaldes دالية Dália og Druerne عنب Æneb, som paa de fleste Steder modnes i Junius, men i Egnen ved Marókos Stad ere de først ret modne i Begyndelsen af October. Maurerne opregne 7 Slags, nemlig: بوقنيار Bukniár, عداري Ædári, جرفي Sghérfi, عين النعجة Æin enáſghia, بزولة العودة Bezulat elæuda, المسكي Elméſki, عبوا Æbúa, af hvilke Bukniár ere de beste, store og gule af Farve; de kalde dem undertiden Beíd Eddeſchíſgh ɔ: Hønse-Æg, hvilket har givet Anledning til Hübner og andre at sige, at de ere saa store som Hønse-Æg, da de dog ere kuns som Due-Æg, og jeg har seet dem lige saa store i Spanien, hvor de dog aldrig beskrives paa saa overdreven en Maade. Man finder der endnu et Slags Sérki kaldede, som kommer fra Levanten, hvilket Navnet ogsaa udtrykker. De have ingen Kierne, ere søde, sorte og nesten runde, af Størrelse som vore Solbær; men de ere ikke almindelige, og jeg har seet kuns 2 Stokke i hele Rabat, hvor der dog er Mængde af Viin-Hauger *). De sætte ikke Pæle til Viin-Stokkerne, men lade Rankerne skyde langs hen med Jorden, da Druerne bedre modnes, især om de legger en flad Steen under de betydeligste Klaser. Naar de skiærer Drue-Stilken halvt over, og lader den tørres paa Stammen uden at røre Jorden, saa faaer de deraf de reneste og bestsmagende Rosiner. Omkring ved Marókos Stad falder de beste gule Druer, som Maurerne kalde Bukniár og de Christne Muscat-Druer; men omkring Salá ere de beste røde Druer.

Figener كرموص Karmús ere der 4 Slags, nemlig: شعري Schæri, غداني Rgedáni, خالدي Cháldi og كرموص النصاري Karmús Enſára,

Nn 2 hvis

*) Hr. Justice-Raad Niebuhr kalder dem Sorek, som i Grunden er det samme Navn; Han tvivler paa, at de ere aldeles uden Kierne; men de Druer, om hvilke jeg har meldet, have vist ingen Kierne, thi jeg har spiist af dem mange Gange.

hvis Plante ikke er andet end den bekiente Ficus indica *). De kalde ogsaa i Spøg de grønne eller gule Figener Karmús Emslimin ɔ: mauriske Figener, og de sorte Karmús Elihúd ɔ: jödiske Figener. En af de første Slags modnes om Foraaret og derfore kaldes بوكر Búkor; de andre modnes sædvanlig i August og September.

Oliven زيتون Zítun gives der i Mængde; men de presse ikke megen Olie af dem, de smage dem alt for vel dertil, og de lade dem blive ret fuldvoxne, ja lader dem endog lidt rødes af Modenhed, førend de plukke dem af, eller slaaer dem af med Stokke, thi Træerne ere høie og Grenene smale. Maurerne legger dem ned i kogt Lage, og de ere ulige bedre smagende end de franske, som neppe ere skabte, førend de ere nedlagte. De modnes sidst i October eller først i November.

Argan اركان er et Slags Oliven, hvoraf Maurerne presser den Olie, som de spiser, eller sælger til Europa, hvor den alleneste bruges i Manufacturer eller Fabriquer. Maurerne forstaaer, at brænde den ud saaledes, at den er spiselig især til stegte Fiske. Frugten ligner store Oliven med en stor Steen deri. Træet seer ud som en Torne-Busk, ikke uliig Cassiá, bliver ofte temmelig stor, og bruges til Bygnings-Timmer. Det findes overalt i Skovene

*) Paa Creolsk i Westindien kaldes de Prikkel-Pærer med den Forskiel, at Frugten, som ligner en Pære, er guul og sød i Marokos men rød og suur i Westindien, og farver Urinen ganske rød, haver ogsaa en Stierne i sig, som er farlig at spise; Naar Negerne spise for mange deraf, pleie de at faae Forstoppelse; man veed at det indvendige bestaaer af lutter smaae Steene; det er ogsaa bekient, at denne Plante har ingen Grene, men at et Blad voxer ud af det andet, og det saa villig, at et Blad, der gemeenlig er ½ Tomme tyk, som sættes i Jorden eller legges paa en Steen-Muur med en Tomme tyk Jord, snart bliver til en heel Plante, som er meget besat med Pigge, og derfore bruges til Indhegning. Paa denne Plante have nogle meent, at Cochenille fandtes, bestaaende i smaa Insecter, men andre holde det for en Digt, og paastaaer, at Cochenille er et Frø. Jeg har aldrig seet Insecter derpaa, men dersom Cochenille er et Frø, maae den vist frembringes af en anden Plante, som ligner denne.

Skovene især fra Marókos Stad og hen mod Syd-Vest, og enhver kan benytte sig deraf; men Oliven-Træer har jeg ikke seet vilde.

Mandeler لوز Luz, endog Træet er bekient hos os, det blomstrer der i Januarius, førend det endnu har faaet Blade, og Frugten spises i April. Den største Mængde er langs Rivieret Sus.

Citroner اترنج Atrénsgh, Limoner ليم Lim, Pomeranzer رانز Ranz, Abelsiner زين Zin eller Lim halú ɔ: søde Limoner ere modne 2 Gange om Aaret, og det er fornøieligt at see i en Hauge nogle hundrede saadane store Træer uden Orden, og som en Skov, fulde af Blomster, grønne Frugter og modne Frugter paa eengang. De beste ere i Tetáun.

Æbler تفاح Tefáh og Pærer لنجاس Língas ere ikke overflødige ei heller gode, og Kongen alene har nogle, som til Nød ere spiselige; Træerne blomstre først i Martius.

Morbær توت Tut baade hvide og sorte ere der meget gode, men de have dog ingen Silke-Orme.

Kirsebær have ingen uden Kongen; de kaldes derfore حب سلطان Hebt Soltan ɔ: Kongens Bær.

Palme-Træer نخل Nechél, ere i sær omkring ved Marókos Stad meget overflødige; de ligner i alle Maader Cocos-Træer, hvilke slet ikke findes der i Landet. Frugten heder Dadeler التمار Etemár, som ere bekiente nok, og have en aromatisk, sød og behagelig Smag, naar man plukker dem af Træerne, men Maurerne omgaaes saa skidenfærdig med dem, at Lysten forgaaer til at spise dem, naar man veed det. De regnes der blant Stimulantia; de beste kommer fra Tafilét insyede i Skind; men de kan ei forsendes eller holde sig over Søen, da de ikke have deres Hatte, det er saadane Skiul paa Enden, som de vore Agerne have. Et Træe kan aarlig bære henimod 30 Frugt-Grene, og Frugten paa hver Green kan veie henimod 30 Pund; dog bærer Han-Træerne ingen Frugt; men Maurerne plante dem i Nærværelsen, for at giøre Hun-Træerne frugtbare. De plantes mest af de unge Skud fra Roden, som bærer i femte eller siette Aar, da derimod Træer af Frugten bærer neppe i dobbelt saa lang Tid.

Eege-Trœer بلوط Belút, findes især imellem Salá og Meknes ranke og lige, hvis Blade ligner noget Kirsebær-Trœers, men Frugten er nøie som vore Agerne, dog større, og, naar de ere stegte, saa velsmagende som Castanier; hvoraf sees, at de, som have railleret med, at Maurerne spiser Agerne, ikke have kient deres Beskaffenhed.

Ceder-Trœer سيدرة Sídra voxer i Egnen ved Tetáun; de ere vel ikke saa store som de paa Libanon, men ere dog saaledes, at de bruges til Bielker og Planker, hvilke, som bekient, ei stikkes af Orme.

Schísgherat Ettálh شجرة الطلح er det Trœ hvorpaa arabisk Gommi findes, af Skabning og Størrelse nesten som vore Kirsebær-Trœer, men Frugten er smaa Bønner og Bladene meget smalere og tættere, har ogsaa nogle Pigge, saa det synes at være et Slags Cafía. Det giver sin Saft eller Gommi fra sig 2 Gange om Aaret, nemlig i Januarius og April.

Schísgherat Elgrássa, hvorpaa Gommi sandarak findes, er som en Busk, lignende Sevenbum, og findes mest i Egnen ved Agadér.

Charúb خروب er et stort Trœ, hvis Frugt er ei ulig Tamarinder, men den er sød, og spises gierne af Maurerne.

Valnødder جوز Guz, gives hist og her dog ei i Overflødighed.

Granat-Æbler رمان Rumán overgaaer nok i god Smag dem, som findes de fleste andre Steder; de modnes først i September og October, og ere enten sure eller søde, lys- eller mørke-røde; de have deres europæiske Navn formodentlig af det spanske Ord Granos, som betyder Korn eller Kierner, hvoraf disse Æbler invendig bestaaer; det danske Navn kunde ogsaa komme af Granater, som denne Frugt er meget liig; men det arabiske Navn viser, at de ere komne andensteds fra; thi Ruman betyder rommersk eller europæisk.

Apricoser مشماس Moschmás, fattes ikke der, men de maae spises halv grønne, ellers ere de fulde af Orme omkring Stenen; de blive ei heller store.

Det bekiente Passions-Blomster har jeg der ofte seet i Haugerne, hvor Bladene og Grenene bedekke en Art af Lyst-Huse, men Frugten kommer aldrig

til

til Fuldkommenhed; hvilken i Vestindien kaldes Rotting Appel, af de Franske Pommes de Liano, og kan der regnes blant de lekkerste og beste Frugter.

Sukker-Rør خساب سكر Keféb Skor findes endnu udyrkede ved Egnen af Tetuán, men man kan nok forestille sig, hvor slette de maae være, naar de fornuftigste Plantere i Vestindien have Omsorg for at omplante deres Sukkere hver fierde Aar, og neppe nok ere forneiede med det fierde Aars Ratún.

Henna حنة er af alle Planter der i Landet meest elsket og det for Bladenes Skyld, som er Fruentimrets daglig Sminke; de ligne vore Slaan-Blade og Planteu er samme Buske ikke ulig, dog noget rankere og høiere. Fruentimret koger Bladene med frisk Koe-Skarn, besmøre og forbinde dermed Hænderne invendig, Neglerne, Knoglerne og Fodderne i Form af Skoe; naar det er vel torret og reent vasket, faaer Huden en brandguul Farve, som varer i 8 Dage. Arabernes Koner kaster af Saften paa deres Hoveder, og lader det løbe hvor det vil paa Ansigtet og Klæderne, hvilket seer afskyeligt ud, og dog holdes for en stor Zirat. De sælges i Kramboderne efter Vægten, siden de hverken voxer allevegne ikke heller paa alle Aarets Tider *).

Erz ارز skal være et Slags meget fiint Træe, som voxer aleneste i Egnen ved Tetáun; nogle holde det for at være Ceder.

Euphorbium فربيون Forbiún voxer i Egnen ved Agadér, og ligner noget Ficus indica, naar Maurerne med en Kniv splitter Frugten og Bladene løber der en Saft ud, som i Luften strax bliver tyk, og er det bekiente Gommi Euphorbium, som foraarsager en forskrekkelig Nysen.

Lift elmafór لفت المفر er en god Rod, som haves overflødig, og smager bedre end Bortfelske Roer.

Berúag

---

*) Henna har længe været bekient for en betydelig Plante. Shaw siger i sine Trawels at i de tunesiske Lande plantes de med stor Flid i alle Hauger, bliver hvert Aar beskiaaren, og har smaa vellugtende Blomster, som sidder i Klaser (its litle Flowers in Clusters). Men hvorledes han kan mene at dermed sigtes til Chopher-Druerne i Engedi, Höis. 1. 14. er ikke let at forstaae.

Berúag بروك er en anden Rod, hvoraf især Jöderne lave en Confect med Honning, Caneel, Muscat og saadant mere.

Artischokker voxe der vilde af tvende Slags, nemlig خرشوف Charschúf, som ere spidse og mindre end vores, dernæst كندادي Kandádi som ere runde og større end vores Artiskokker.

Trufler ترفاس Terfás har jeg seet i Mængde i Asfi men ikke andensteds. De søge dem, som hos os, med Hunde, og regne dem blant Stimulantia.

Haschischa, derom er tilforn handlet Pag. 104.

Meloner af adskillige Slags ere der særdeles gode og paa sin Tid tiene Invaanerne til den meste og beste Føde, da de spise dem med Brød som andet Suul; især ere de bekiente **Water-Meloner** søde og velsmagende og langt overgaaer de Vestindiske; de kalde dem دلاع Deláa, men de, som vi kalde Sukker-Meloner, heder hos dem بطيخ Betích, disse ere vel meget gode, dog har jeg spiist dem bedre i Cadix.

Debs دابس er en Urt, i Egnen ved Marókos, hvormed man farver Saffian-Skindene gule.

Bønner, Garavanços, **Linser**, Tomatas, **Agurker**, Kalabasser, **Radiser**, **Gule Rødder**, **Hvidkaal**, **Blomkaal**, **Sallat**, **Petersille** og deslige voxer meget gierne og kan haves i Overflødighed.

Bedelsghián بادلجان ere de, som paa latin kaldes Mala insána, fordi de utillavede ere uspiselige og af en vederstyggelig Smag. Jeg haver ogsaa spiist af dem i Vestindien, men de i Marókos ere dobbelt saa gode.

Hvede قمح Gemh saaes der i November, og er større og bedre end vor Sommer-Hvede; deraf male de Meel, som ligner fine Gryn, men ved Æltning giver det fineste og hvideste Brød, ja det beste, som kan faaes nogensteds. Det beste og meste er i Témsna og Dukálla, som de frugtbareste Provinzer.

Byg شعير Schéir er i Vipper i Martius; det bages til Brød af de Fattige, ikke fordi det smager best, men fordi det er best Kiøb, og bekommer dem ligesaa godt som Hvede-Brød. Det beste er i Sus.

Havre

Havre voxer vildt, og kaldes كرطان Kortán, det haver kuns liden Kierne og et alt for langt og tykt Straa; derfore giver man Hestene Byg i Stedet for Havre, ligesom før i Salomons Dage, see 1 Kong. 4, 28.

Maís sees der nogle Steder, men dyrkes ei i Overflødighed; det store, som ligner Erter, kaldes ذرع Dra, og det lidet, som ligner Perlegryn, heder جول Sghúel; det meste er i Tafilét og i Dra, som deraf har Navn.

Malurt kalde de سبط العجوس Sibt elagús ɔ: gammel Mands Skieg, og holde meget deraf.

Rude سداب Sedába findes i en Potte i de fleste Huse, da de mener, at den er god mod Pest; men den bruges ellers ikke, siden Maurerne holde den for at giøre dem impotentes.

Af Blomster er jeg større Elsker end Kiender, kan derfore aleneste sige om dem, at det er en Glæde, at see Markerne og Engene i Januarius og Februarius, da de ere skiulte af de skiønneste Blomster, som dog sielden have nogen sterk Lugt; men Maurerne giøre slet ingen Væsen af Blomster, og kalde dem alle Urter عشاب Aschab, plante derfore ingen i deres Hauger, untagen Kongen, som har nogle faa Lyst-Qvarterer med europæiske Blomster.

§. 6.

I de marokanske Lande ere Guld-, Sølv-, Kobber-, Tin-, Blye- og Jern-Miner; men de benytte sig kuns af Kobberet, hvilket søges aleneste af nogle Brebere især i Egnen ved Agadér, som ei frygte for Kongen. Dog forstaaer de ei at bygge Bierg-Verker, men forfølge Aaren og grave saa længe intil Hullerne falde sammen og ofte begrave Arbeiderne levende. Om Indvaanerne end vilde søge Guld- og Sølv-Miner og arbeide ordentlig i dem, saa blev det dem dog ei tilladt af Regieringen, som holder for, at naar det blev bekient af de Christne, at Landet var saa rigt, vilde de faae saa meget mere Lyst til at bemægtige sig samme, eller ogsaa Undersaatterne vilde blive for riige og mægtige, hvilket er imod dette Lands Politique; i denne Anledning fortælle de efterfølgende Historie: En Araber havde engang fundet en Guld-Mine, som laae saa høit, at han endog samlede gediegen Guld over Jorden; dette Guld

folgte han efter Haanden til en jödisk Guld-Smed i Fes; men da Naboerne engang havde merket det, blev det bragt for den da regierende Konge, der strax gav Ordre til Jöden, at bringe ham denne Araber, saa snart han maatte komme igien med Guld. Da han kort derefter kom, og blev bragt for Kongen, blev ham lovet en anseelig Belenning, en Betiening til Hove, og en Kone af Kongens Serail ꝛc., om han vilde oprigtig vise den Plads hvor han fandt dette Guld, hvilket Araberen lovede, forsikrende at ingen uden han vidste den; derpaa sendte Kongen en af sine Hoffolk med ham for at see Stedet; men da han var kommen der, og saae Guldet for sine Öine, sagde han til Araberen, at det giorde ham ondt, at han havde Ordre fra Kongen, at skiere hans Hoved af og bringe ham det; Araberen fik ei Tid at svare, men var i det Öieblik uden Hoved. Efter slig vel forrettet Commission kom Hofmanden tilbage til Kongen, aflagde sin Rapport, og fremviste Hovedet til Beviis; hvorpaa Kongen spurgte ham, om han nu nøie vidste at finde den Plads, hvor Guldet var, hvilket han forsikrede; saa meget desværre, sagde Kongen, og strax befoel en af de tilstedeværende, at afskiere hans Hoved; og derpaa endelig udbrød med dette: Siden nu ingen flere vide Stedet, saa skal dette Guld ikke stifte nogen Ulykke i Landet.

Man veed, at Araberne have været meget hengivne til Guldmagerie, og Maurerne paastaaer at deres Forfædre virkelig have udfundet den Konst, men at den nu ganske var uddød; dog gives endnu nogle faa saa daarlige, at de laborere derpaa. De ere mere lykkelige, som søge, at giøre Sølv; det er saadanne, som forsølve eller saaledes forfalske Kobber-Penge, at de, saa længe som de ere nye, gaaer for Sølv-Penge.

Bierg-Cristaller findes der ret smukke, og som ligner Ametister.

Forstenede Legemer eller Petrifacta gives der af adskillige Slags; blant andet paa en temmelig høi Banke et got Stykke fra Seen i Egnen ved Agadér findes en stor Mængde forstenede Østers, hvoraf jeg har medbragt een, som er aftegnet paa Tab. XXXIV. i naturlig Størrelse. Maurerne giøre meget væsen af Forsteninger, og fortælle mange Historier om forstenede Mennesker og Dyr; og naar de kan overkomme en Steen, som ligner noget af et Menneske eller Dyr, vel forstaaet at det ikke er giort med Menneske Hænder, saa

Tab. XXXIV.

Fig: 1

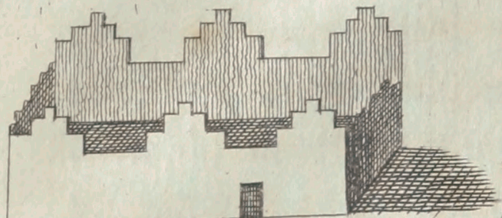

Fig: 2

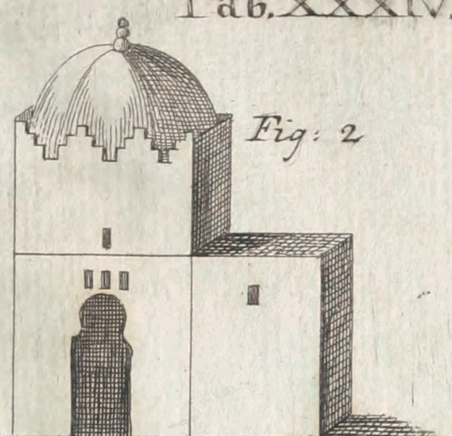
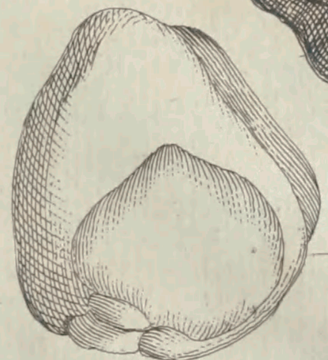

Fig: 3

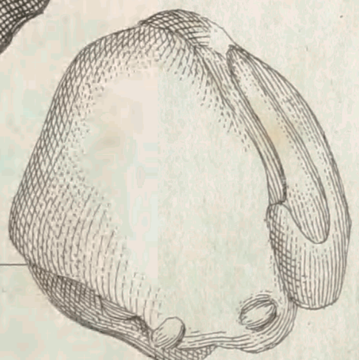

Fig. 4

Peter Haas Sculp.

ansee de det som kraftig til Hexerie eller i det mindste til at skaffe dem Yndest hos Førster og Fruentimmer. Jeg fik i Asfi saadan Steen, som en Maur havde tabt, efter at han i mange Aar havde giemt den, og ofte kysset samme; han indbildte sig, at det var et forstenet Fruentimmer, og fremviste 2 Ophøielser, som han kaldte Brøster; men den ligner snarere en Skrubtusse baade i Skikkelse og Størrelse; begge Siderne sees i halv Størrelse TAB. XXXIV. Fig. 4.

Tilsidst maae ogsaa anføres, at der paa Kysten især mod Agadér og mere vestlig findes ogsaa Ambre gris, men ikke overflødig, ikke heller vide Maurerne mere end andre, hvoraf denne vellugtende Materie bestaaer.

Register.

A.

Abu

Dansk

 Elmostansír,

Lift

Maurer

Q.

R.

S.

Skin,

Straf,

Tobak,

U.

V.

Tryk-Feil.

Pag.	4.	Phænices, læs: Phænice.
—	5.	Cæsaream, læs: Cæsarea.
—	"	bestode, læs: bestaaede.
—	"	Tab. læs: Tab. XXXIII.
—	6.	τ3 læs: τε.
—	6,7.	Ptolomeus, læs: Ptolemæus.
—	12.	Er oversprungen §. 4. til §. 9.
—	"	عا læs: عالي
—	19.	Helmoadi, læs: Elmohadi.
—	23.	Elhac, læs: Elhak.
—	24.	Elradi, læs: Erradi.
—	46.	Rgaráma, læs: Néiba.
—	47.	****) læs: ***).
—	61.	Judaiske, læs: Ludaiske.
—	63.	Stæder, læs: Steder.
—	70.	Martok, læs: Martox.
—	95.	Hafin, læs: Hafin.
—	109.	Maaske, læs: Maaskee.
—	151.	Falde, læs: Fald.
—	152.	حبي læs: حتي
—	153.	Munke, læs: Slaver.
—	204.	Lingua, læs: Lingva.
—	206.	Skrivt paa Tab. XXVII. XXVIII & XXIX. læs: Skrivt paa Tab. XXVIII. XXIX & XXX.
—	212.	Tab. XXVII. læs: XXVIII.
—	216.	Tab. XXIX. læs: XXX.
—	217.	Tab XXVIII. læs: XXIX.
—	248.	Tommer læs: Timmer.
—	253.	Biscya, læs: Biscaya.

fol. XXV foto 203 580
tab VI foto 198 492
foto 168 466

